

MIKKO SALASUO (TOIM.)

HARRASTAMISEN ÄÄRELLÄ

LASTEN JA NUORTEN VAPAA-AIKATUTKIMUS 2020

MIKKO SALASUO (TOIM.)

HARRASTAMISEN ÄÄRELLÄ

LASTEN JA NUORTEN VAPAA-AIKATUTKIMUS 2020

Nuorisotutkimusverkoston julkaisut

Tiede

Teosten sisältö ja tyyli ovat akateemisten kriteerien mukaisia.

Kenttä

Erilaiset raportit ja selvitykset.

Liike

Ajankohtaiset yhteiskunnalliset puheenvuorot.

Mikko Salasuo (toim.)

Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Valtion nuorisoneuvosto

Nuorisotutkimusverkosto

Ulkoasun suunnittelu: Sole Lätti

Kannen kuva: Miia Taivalkoski

Kustannustoimitus: Vappu Helmisaari

Taitto: Tanja Konttinen

Tiivistelmän käännökset ruotsiksi ja englanniksi: Käännöstoimisto Bellcrest Käännökset Oy

© Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura ja tekijät

2021

ISBN 978-952-372-020-6 (nid.)

ISBN 978-952-372-021-3 (PDF)

Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja ISSN 1455-268X (painettu), nro 68

Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja ISSN 2341-5568 (verkkojulkaisu), nro 68

Julkaisuja (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9219, nro 233, *Kenttä*

Verkkojulkaisuja (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9227, nro 161, *Kenttä*

Paino: Hansaprint, 2021

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE	5
JOHDANTO	7
TAUSTA-ARTIKKELI	
<i>Mikko Salasuo</i>	
EDELLINEN "SUOMEN MALLI". NEUVOTTELUA LASTEN JA NUORTEN VAPAA-AJAN HARRASTAMISEN YHTEISKUNNALLISESTA PERUSTELUSTA SOTIEN JÄLKEEN	17
TILASTO-OSIO	
<i>Mikko Salasuo, Kai Tarvainen & Sami Myllyniemi</i>	
NUORISO HARRASTAMASSA KULTTUURIA, TAIDETTA JA MEDIAA: LASTEN JA NUORTEN VAPAA-AIKATUTKIMUKSEN TILASTO-OSIO	31
Aineisto ja taustamuuttajat	33
Taustamuuttajat	33
LUKU 1. YHDEKSÄLLÄ NUORELLA KYMMENESTÄ ON JOKIN HARRASTUS	37
Kulttuurin, taiteen ja median harrastaminen	39
Harrastamisen säännöllisyys	42
Kulttuurin harrastaminen	44
Kulttuuri ja tyytyväisyys	46
Vapaa-ajan määrä	48
LUKU 2. YHTEYDENPITO YSTÄVIIN JA VANHEMPIIN	51
Digitaalinen teknologia muutosten ajurina	55
LUKU 3. MEDIOITUNUT VAPAA-AIKA	59
Nuorten muuttunut median käyttö	61
Media sukupolvien välisissä suhteissa	64
LUKU 4. MEDIAN AIHEUTTAMAT RIIDAT PERHEISSÄ JA KÄYTÖN SÄÄNTELY	69
Vanhempien näkemys riitelystä	70
Lasten älypuhelimien käytön tekninen rajoittaminen	73
LUKU 5. KIUASAAMINEN, SYRJINTÄ JA EPÄASIAALLINEN KOHTELU KULTTUURI-, TAIDE- JA MEDIAHARRASTUKSISSA	77
Kenen taholta epäasiallista käytöstä kohdataan	80
Epäasiallisen käytöksen muodot	83
Netissä kohdattu kiusaaminen, syrjintä tai epäasiallinen kohtelu	88
LUKU 6. NUORTEN RUUTUAIKA JA MUSIIKIN KUUNTELU	91
Kuvaohjelmien katselu muutoksessa	93
Nuoret kuuntelevat musiikkia suoratoistona	94

LUKU 7. NUORTEN NETIN KÄYTTÖ	97
Tubettajien seuraaminen	99
LUKU 8. ELÄVÄN MUSIIKIN TAPAHTUMISSA KÄYMINEN	101
Nuoret käyvät festareilla	102
LUKU 9. LASTEN JA NUORTEN MUSIIKKIFANIUS	105
Faniuden käytännöt	106
LUKU 10. TATUOIDUT JA LÄVISTETYT	109
Tatuointien läpimurto	111
Merkitykselliset ”kuvat” iholla	112
Ulkonäön muokkaaminen kuntosalilla	114
LUKU 11. JÄRJESTÖIHIN KUULUMINEN	117
Nuoret erityyppisissä järjestöissä	119
LUKU 12. NUORTEN TYYTYVÄISYYS ELÄMÄN ERI OSA-ALUEISIIN	121
Tyytyväisyys terveyteen ja elämään ylipäätään	124
LÄHTEET	129
TUTKIMUSARTIKKELIT	
 <i>Janne Poikolainen</i> INTOHIMONA MUSIIKKI – NÄKÖKULMIA LASTEN JA NUORTEN MUSIIKKIFANIUTEEN JA SEN TUNNUSLUKUIHIN	139
 <i>Harri Homi, Maarit Kinnunen & Antti Honkanen</i> ”MINÄ IHAILLEN MUUSIKKOA NIMELTÄ BILLIE EILISH”: DIGITALISAATION AIHEUTTAMAT MUUTOKSET 15–29-VUOTIAIDEN MUSIIKIN KULUTUKSESSA	159
TAUSTA-ARTIKKELI	
<i>Timo Kopomaa & Mikko Salasuo</i> HÖNTSÄILYÄ – LEIKKIMIELISEN PELAILUN IDEALIEN JÄLJILLÄ	175
LIITE 1. HAASTATTELULOMAKE	189
KIRJOITTAJAT	201
TIIVISTELMÄ	203
SAMMANDRAG	205
ABSTRACT	207

Vuoden 2020 *Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus* on edeltäjiään laajempi ja monipuolisempi kokonaisuus. Perinteisen tilasto-osion ohella mukana on kaksi tutkimusartikkelia ja kaksi tausta-artikkelia. Laajennuksen tarkoituksena on tehdä vapaa-aikatutkimuksesta entistä kattavampi kokonaisteos, jossa lasten ja nuorten vapaa-aikaan aukeaa useampia sekä määrällisiä että laadullisia näkökulmia.

Tutkimuksen laajentuminen näkyy myös tämän teoksen nimessä. Tilasto-osiossa aiheena on nimenomaisesti lasten ja nuorten kulttuurin, taitteen ja median harrastaminen, mutta laajempaan läpäisevänä teemana on harrastaminen ylipäätään. Teoksessa ollaankin erilaisista näkökulmista lasten ja nuorten harrastamisen äärellä niin sen johdannossa ja sitä seuraavassa tausta-artikkelissa kuin myös tilasto-osiossa. Harrastamisen teema on vahvasti läsnä myös teoksen loppuun sijoitetuissa kolmessa artikkelissa.

Tutkimuksen ja näkökulman laajentamisen taustalla on useampia syitä. Tarkoituksena on luoda entistä paremmin nuoria koskevaa tiedontarvetta palveleva vapaa-aikatutkimus, joka käsittelee sekä määrällisiä että laadullisia näkökulmia ajankohtaisiin aiheisiin. Tutkimusartikkelien kautta vapaa-aikatutkimuksen aineisto saadaan laajempaan käyttöön ja useamman tutkijan hyödynnettäväksi. Laajempi toteutus mahdollistaa myös monitieteisemmän lähestymisen kulloinkin käsiteltävään aihepiiriin. Lisäksi vapaa-aikatutkimuksen halutaan keskustelemaan lähemmäs nuorisopoliittisen päätöksenteon kanssa ja tarjoavan siihen tutkittuja, pohdittuja ja perusteltuja näkökulmia.

Harrastamisen valikoiminen tutkimuksen läpäiseväksi teemaksi kumpuaa nimenomaan ajankohtaisuudesta ja keskustelusta nuorisopoliittisen päätöksenteon kanssa. ”Harrastustakuu”

tai ”Suomen-malli” on valtionhallinnon mittava ponnistus saattaa lasten ja nuorten harrastaminen lähemmäs koulupäivää sekä edistää yhdenvertaisten harrastusmahdollisuuksien toteutumista. Kyse on tärkeästä uudistuksesta, joka onnistuessaan muokkaa merkittävällä tavalla suomalaisten lasten ja nuorten harrastamisen instituutiota. Maksuttoman ja nuorten toiveiden mukaisen harrastamisen mahdollistaminen koulupäivän yhteydessä ei ole vain syrjäytymisen ehkäisyyn ja hyvinvoinnin lisäämiseen tähtäävä toimenpide, vaan luo myös edellytyksiä esimerkiksi perheen yhteisen vapaa-ajan lisääntymiselle ja harrastuskustannusten alenemiselle. Kyse on siis olennaisella tavalla lasten ja nuorten vapaa-aikaan vaikuttavasta yhteiskunnallisesta hankkeesta, jonka keskustelukumppaniksi *Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus* luontevasti asettuu.

Harrastamisella läpäisevänä teemana on myös historiallinen yhteytensä. Vuonna 1958 julkaistu Erik Allardtin ja kumppanien tutkimus ”Nuorison harrastukset ja yhteisö rakenne” osui ajankohtaan, jolloin Suomessa käytiin vilkasta keskustelua nuorten harrastamisesta ja sen yhteiskunnallisesta perustelusta. Klassikoksi muodostunut tutkimus oli painava puheenvuoro nuorten harrastamisesta sotien jälkeen käydyssä keskustelussa. Allardtin ja kollegoiden tutkimus loi myös perustan nuorten järjestökiinnittymisen tutkimiselle, perinteelle, jota vapaa-aikatutkimus on jatkanut 1990-luvun lopulta saakka.

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus on suunnattu kaikille aiheesta kiinnostuneille. Kyseessä on ”open access” -julkaisu, joka edeltäjiensä tavoin on vapaasti saatavana valtion nuorisoneuvoston verkkosivuilta. Näistä lähtökohdista teoksessa pyritään yleisymmärrettävyyteen niin kielen kuin kuvioiden osalta. Myös aiheiden käsitteilyssä on pyritty siihen, että tutkimus tarjoaa

uutta ja kiinnostavaa tietoa yhtä lailla tutkijoille, virkamiehille, poliitikoille, nuorisotyöntekijöille, vanhemmille, kasvattajille ja tietysti nuorille itselleen.

Tämä teos rakentuu siten, että koko teosta käsittelevän johdannon jälkeen tulee Mikko Salasuon kirjoittama tausta-artikkeli, jossa käsitellään nuorten vapaa-ajan harrastamisesta käytyä yhteiskunnallista ja tutkimuskeskustelua sotien jälkeen. Esiin nousee monia samoja kysymyksiä kuin 2020-luvulla toteuttavan ”Suomen-mallin” yhteydessä. Tausta-artikkelia seuraa tilasto-osio, jonka ovat laatineet Mikko Salasuo, Kai Tärvinen ja Sami Myllyniemi. Sen teemana on lasten ja nuorten kulttuurin, taiteen ja median harrastaminen. Kattavassa ja laajassa tilasto-osiossa käsitellään lyhyen johdatuksen ja menetelmien lisäksi useita eri aihepiirejä 12 alaluvussa. Teoksen viimeisen osion muodostavat kaksi tutkimusartikkelia sekä tausta-artikkeli. Janne Poikolainen tarkastelee tutkimusartikkelissaan

lasten ja nuorten musiikkifaniutta, kun taas Harri Homi, Maarit Kinnunen ja Antti Honkanen paneutuvat nuorten elävän musiikin kuluttamiseen. Timo Kopomaan ja Mikko Salasuon tausta-artikkelissa syvennyttään muistitietoaaineiston pohjalta ”höntäämiseen”.

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus toteutettiin erinomaisena yhteistyönä tutkijoiden ja valtion nuorisoneuvoston kesken, josta teoksen toimittaja haluaa lämpimästi kiittää jokaista yhteistyöhön osallistunutta henkilöä ja tahoa. Kiitos myös Juha Niemiselle ja Tommi Hoikkalalle harrastamisen historiaa koskevan tausta-artikkelin asiantuntevasta kommentoinnista sekä vertaisarvioijana toimineelle Hannu Itkoselle terävänäköisistä huomioista. Samoin niille anonyymeille arvioijille, jotka antoivat panoksensa tutkimusartikkeleihin.

Korona-ajan Helsingissä 23.11.2020
Mikko Salasuo

Lapset ja nuoret eivät suinkaan ole ainoita, joita heidän vapaa-aikansa kiinnostaa. Vanhemmat sääntelevät ja mahdollistavat lastensa vapaa-ajan toimintaa, kun taas lukuisat harrastusten ja palveluiden tarjoajat ovat nuorisosta kiinnostuneita omista tarkoituseristään. Lasten ja nuorten vapaa-ajasta kilpailee myös lukematon määrä erilaisia kaupallisia toimijoita, joiden perimmäinen tarkoitus on hyötyä nuorisosta taloudellisesti. Lisäksi esimerkiksi valtio, kunnat, viranomaiset, tutkijat ja useat muut tahot ovat omista lähtökohdistaan kiinnostuneita nuoren polven vapaa-ajasta.

Näin laaja ja intensiivinen kiinnostus lasten ja nuorten vapaa-aikaa kohtaan on varsin uusi ilmiö. Ennen teollistumista ja kaupungistumista lapsilla ja nuorilla oli vähemmän vapaa-aikaa, ja sitä sääntelivät perhe, kirkko ja lähiyhteisö (Allardt ym. 1958). Sotien jälkeinen loikka moderniin elämäntapaan (ks. Jallinoja 1991) vaikutti kuitenkin perustavanlaatuisesti lasten ja nuorten elämään ja muovasi merkittävästi vapaa-ajan merkitystä ja viettoa. Aika koulun ja työn ulkopuolella määrittyi ”vapaaksi ajaksi”, kun nuorison ei enää entiseen tapaan odotettu osallistuvan maataloustöihin tai ylipäättään leivän hankkimiseen perheen pöytään. Suomalainen yhteiskunta saikin sotien jälkeen ratkaistavakseen ”nuoriso-ongelman”, kun lasten ja nuorten sosiaalinen paikka piti määrittää uudelleen (ks. Allardt ym. 1958).

Ohjattu vapaa-ajan harrastaminen oli suomalainen ratkaisu modernisaation mukanaan tuomaan sosiaaliseen nuoriso-ongelmaan ja pyrkimys padota nopeaa yhteiskunnallista muutosta (ks. Salasuo tässä teoksessa; Hoikkala & Suurpää 2005; Allardt ym. 1958). Harrastamisen katsottiin vastaavan niin kansalaiseksi kasvamisen haasteisiin kuin ehkäisevän eristäytymistä ja joutilaisuutta. Ohjatun vapaa-ajan harrastamisen ajateltiin myös tarjoavan työvälineen nuorison

käyttäytymisen sosiaaliseen kontrolliin, jonka uskottiin heikentyneen perinteisten yhteisö-rakenteiden murennuttua. (Ks. Allardt ym. 1958.) Lisäksi ohjattua harrastamista pidettiin tärkeänä vastavoimana populaarikulttuurille ja muille ”ajanhukaksi” katsotuille nuorison vapaa-ajan vieton tavoille (mm. Harva 1958).

Sotien jälkeisessä keskustelussa lasten ja nuorten vapaa-ajasta alkoi vakiintua puhetapa harrastamisesta ja harrastuksista (esim. Allardt ym. 1956; 1958). Erilaisia harrastusmuotoja oli toki ollut aiemminkin, mutta niistä ei puhuttu yhtenäisesti minkään käsitteen alla. Mitään täsmällistä määritelmää harrastamiselle ei annettu myöskään 1940- ja 1950-luvuilla, vaan kielenkäytön yhtenäistyminen tarkoitti lähinnä kaiken nuorten ohjatun vapaa-ajan toiminnan sijoittamista ”harrastusten” piiriin. Myös nuorten omaehtoinen toiminta ja sen merkitys tunnistettiin, mutta siitä ei vielä viime vuosisadan puolivälissä puhuttu harrastamisena (mm. Helanko 1953; 1960).

Myös nuorten harrastusten kasvatukselliset sisällöt ja tavoitteet puhuttivat sotien jälkeen. Valtiovalta pyrki yhtenäistämään kansalaiskasvatuksen tavoitteita 1940- ja 1950-luvuilla ja toiminnan lähtökohdaksi sanoitettiin nuorison harjaannuttaminen vastuuntuntoon, yhteistoimintaan ja yhteisiin pelisääntöihin. Nuorten kansalaiskasvatuksen haluttiin kartuttavan sellaisia pääomia, joista olisi hyötyä aikuisuuteen siirryttäessä. Tavoitteet olivat varsin löyhiä ja epämääräisiä, jotta ne olivat hyväksyttävissä, omaksuttavissa ja toteutettavissa poliittisesti, aatteellisesti ja harrastuksellisesti lohkoutuneella nuorten kansalaiskasvatuksen kentällä. (Niemi-nen 1995, 259–264.)

Sotien jälkeen sanoitetuista sisällöistä ja tavoitteista rakentui vuosikymmeniksi eteenpäin nuorison harrastamisen yhteiskunnallinen perustelu.

Voidaan puhua harrastamisen ”hyvän kertomuksesta”, jossa lähes mihin tahansa nuorison ohjattuun harrastamiseen alettiin liittää yksinomaan ja itseisarvoisesti kasvuun ja kehitykseen suotuisasti vaikuttavia ominaisuuksia (ks. Salasuo tässä teoksessa; myös Itkonen 2003). ”Hyvän kertomus” juurtui syvään suomalaiseen kasvatuskulttuuriin. Ohjatusta harrastamisesta tuli vuosikymmeniksi eteenpäin ”yleislääke” nuoruutta ja murrosikää vastaan (Hoikkala 1993), jonka ajateltiin missä tahansa muodossa nautittuna kartuttavan aikuisuuden kannalta tärkeitä pääomia.

Kasvatustieteilijät (esim. Lehtovaara & Koskenniemi 1954) suhtautuivat vapaa-ajan harrastamiseen sotien jälkeisen nuoriso-ongelman ratkaisuna kaksijakoisesti. Ohjatun harrastustoiminnan mahdollisuudet ja vahvuudet tunnustettiin, mutta samalla kannettiin huolta harrastuksia järjestävien tahojen kasvatuksellisesta osaamisesta. Aikansa kasvatustieteen suuret nimet Arvo Lehtovaara ja Matti Koskenniemi (1954) huomauttivat, että ollakseen tarkoituksenmukaista tulisi harrastamisen olla yhdenmukaista kasvatopsykologisten tosiseikkojen ja pedagogisesti hyväksyttävien tavoitteiden kanssa. Näihin huomioihin suhtauduttiin vakavuudella lähinnä nuorisotyön piirissä (esim. Nieminen 1995), mutta muutoin harrastustoiminnan kasvatuksellisia sisältöjä ja tavoitteita määrittivät niitä järjestävien tahojen toimintatavat ja sisäiset intressit. Kasvatustieteilijä Rafael Helankoa (1960, 135) mukaillen, nuorten vapaa-ajan ”kansalaiskurssin” kasvatuksellinen sisältö jätettiin pääosin sattuman varaan.

Sotien jälkeen syntynyt nuorison vapaa-ajan harrastamisen ”hyvän kertomus” alkoi saada syvempiä säröjä vasta 2000-luvulla. Monien ohjattujen harrastustoimintojen sisältöjä ja tavoitteita alkoivat yhä vahvemmin ja myös julkilausutusti määrittää muut kuin lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä edistävät tekijät. ”Kasvavista hyötymisen tarkoitukset”, kuten kasvatustieteilijät Lehtovaara ja Koskenniemi (1954) tätä käännettä kuvaisivat.

Kansalaiskasvatuksen ajatus hapertui ja siirtyi syrjemmälle, kun monien ohjattujen harrastusten hinnat nousivat hieman reilussa vuosikymmenessä jopa kaksin- tai kolminkertaisiksi (esim. OKM

2016). Rinnan hintakehityksen kanssa nuorison ohjatun vapaa-ajan harrastamisen lopettamisen keski-ikä laski ja putosi esimerkiksi ohjatuissa liikuntaharrastuksissa noin 11 ikävuoteen. Ohjatusta harrastamisesta tuli suurelle osalle lyhyt muutaman vuoden vaihe lapsuusikään, jonka mukainen toiminta ei jatku lopettamisen jälkeen. (Esim. Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016; Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a).

Säröt nuorison harrastamisen ”hyvän kertomuksessa” saivat niin valtion ja kunnat kuin poliitikot, kasvattajat, tutkijat, median ja monet vanhemmatkin tarkastelemaan lasten ja nuorten ohjattua vapaa-ajan harrastamista uudessa valossa. Valtio pyrki 2010-luvulla reagoimaan nuorison ohjatun vapaa-ajan harrastamisen ”kriisiytymiseen” normiohjauksella ja lainsäädännöllä sekä kunnat omilla toimillaan. Lainsäädännössä (mm. Nuorisolaki 2016; Liikuntalaki 2015) nuorison harrastustoiminnan arvoperustaksi sanoitettiin osallisuus, yhteisöllisyys, tasa-arvo, yhdenvertaisuus, monikulttuurisuus, kestävä kehitys, terveet elämäntavat ja ympäristön kunnioittaminen. Myös kysymykset lasten oikeuksista (ks. YK:n lasten oikeuksien sopimus) saivat ensi kertaa laajemmin tilaa harrastuskeskustelussa (mm. Lallukka 2014; Pekkarinen 2020).

Lasten ja nuorten ohjatun vapaa-ajan harrastamisen karkaaminen liian kauas kasvatuksellisista tavoitteista ja pyrkimyksistä johti valtiiovallan arvioimaan uudelleen harrastamisen rakenteita (mm. OKM 2016; OKM 2019). Sotien jälkeisinä vuosina vahvan ”harrastususkon” jalkoihin jääneet kysymykset kasvatopsykologisista seikoista ja pedagogisesti hyväksyttävistä tavoitteista sekä eettisistä toimintatavoista tulivat taas ajankohtaisiksi (ks. Lehtovaara & Koskenniemi 1954; OKM 2020). Historiallisesti merkittävä poliittinen päätös oli toteuttaa maksuttoman harrastamisen yhdistäminen koulupäivään (ns. Suomen malli 2020). Vuoden 2019 hallitusohjelmaan oli kirjattuna ”harrastustakuu”, joka takaisi jokaiselle lapselle ja nuorelle pääsyn ainakin yhteen mieluisaan harrastukseen (OKM 2020). Tarkoituksena oli saattaa harrastaminen jokaisen lapsen ja nuoren perusoikeudeksi sekä hyvinvointia ja

osallisuutta edistäväksi toiminnaksi turvallisessa kasvuympäristössä.

Lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastamiseen yhteiskunnallinen paikka, tarve, tavoite ja merkitys on lähes 70-vuotisen hiljaiselon jälkeen noussut taas ajankohtaiseksi yhteiskunnalliseksi ja nuorisopoliittiseksi kysymykseksi. Keskustelussa on paljon samoja aineksia kuin sotien jälkeisinä vuosina, jolloin harrastaminen sanoitettiin vastaukseksi nuoren ja suurten yhteiskunnallisten murrosten keskellä kamppailleen kansakunnan nuoriso-ongelmaan. Nyt harrastamisesta etsitään vastauksia toisessa ajassa ja paikassa ja toisenlaisiin yhteiskunnallisiin tarpeisiin: syrjäytymisen ehkäisyyn, osallisuuteen ja hyvinvoinnin edistämiseen. Tämä haastaa näkemään vuosikymmenten saatossa syvälle juurtuneen ”hyvän kertomuksen” lävitse ja sanoittamaan lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastaminen ja sen yhteiskunnallinen perustelu nykyajan tarpeiden ja vaatimusten mukaisesti: ei kasvavista hyötymisestä, vaan heidän kasvattamisensa tarkoituksessa (Lehtovaara & Koskeniemi 1954, 192).

2020-luvulla lähes jokainen lapsi ja nuori harrastaa jotakin (esim. Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a). Kyse voi olla joko ohjatusta tai omaehtoisesta toiminnasta, yleensä molemmista. Monissa harrastuksissa toteutuvat esimerkiksi Nuorisolain (2016), Liikuntalain (2015) ja YK:n lapsen oikeuksien lähtökohdat ja toiminnan perustana on lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen, osallisuus ja syrjäytymisen ehkäisy. Tämä ei kuitenkaan ole koko kuva, eikä yksinomaan harrastamisen yleisyyttä voi pitää takeena mielekkästä ja kasvamista edistävästä toiminnasta. Mikään harrastaminen ei sellaisenaan edistä ”taianomaisesti” lasten ja nuorten hyvinvointia tai ehkäise syrjäytymistä.

Lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastamisen liittyvät ajankohtaiset kysymykset eivät ole tärkeitä ainoastaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta, vaan yhtä lailla harrastuksia järjestävien tahojen julkisen rahoituksen, yhteiskunnallisen perustelun ja koko yhteiskunnan kasvatuksellisten periaatteiden näkökulmista. Vapaa-ajan harrastaminen lisää hyvinvointia, osallisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä, mutta mikä tahansa harrastaminen

miten tahansa järjestettynä ei itseisarvoisesti näitä myönteisiä vaikutuksia saa aikaan.

TUTKIMUS NUORISON VAPAA-AJAN SYKKEELLÄ

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen juuret yltävät vuosituhannen taitteeseen ja nuorten järjestökiinnittymistä selvittäneisiin tutkimuksiin (Nurmela 1998; Pehkonen 2001). Perusta luotiin kuitenkin jo 1950-luvulla, kun Allardt ja kollegat (1956;1958) selvittivät tutkimuksissaan nuorison järjestökiinnittymistä, harrastuksia ja yhteisön rakennetta. Edellisten jatkumoksi voi katsoa Ritva Aallon ja Sirpa Minkkisen (1971) vuonna 1971 ilmestyneen tutkimuksen, jossa käsiteltiin vuonna 1969 toteutetun valtakunnallisen nuorisotutkimuksen tuloksia.

Nykyisen nimensä *Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus* sai vuoden 2016 julkaisussa (Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016), kun vielä vuonna 2013 tutkimuksessa käytetty nimi Nuorten vapaa-aikatutkimus (Myllyniemi & Berg 2013) todettiin liian kapeaksi. Tärkeänä syynä nimenmuutokseen oli kohderyhmän alaikärajan laskeminen 10 ikävuodesta seitsemään ikävuoteen. Vuosien 2016 ja 2018 vapaa-aikatutkimuksissa nuorimmat haastatellut olivat 6-vuotiaita, joten nimenmuutos sopi vastaamaan laajentunutta kohderyhmää (Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016; Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a).

Sitten vuosituhannen taiteen tutkimusten (Nurmela 1998; Pehkonen 2001) näkökulma on tarkentunut koskemaan nuorison vapaa-aikaa ja erityisesti harrastamista. Näkökulman siirtymisen taustalla on yhtä lailla nuorisopoliittinen tiedontarve kuin havainnot vapaa-ajan merkityksen korostumisesta lasten ja nuorten elämässä. Myös digitalisaation työntyminen syvälle lasten ja nuorten vapaa-aikaan on pakottanut päivittämään tutkimuskysymyksiä. Lisäksi oma painava syynä tutkimuskohteen uudelleen määrittämisessä on ollut lasten ja nuorten ohjatussa harrastamisessa tapahtuneissa murroksissa ja niiden seurauksissa.

Vuodesta 2013 (Myllyniemi & Berg 2013) lähtien vapaa-aikatutkimuksen teemoina ovat

vaihdelleet liikunnan ja urheilun harrastaminen sekä median käyttö ja kulttuurin harrastaminen. Tämän kierron mukaisesti vuoden 2020 tutkimuksen tilasto-osiossa tarkastellaan lasten ja nuorten median käyttöä sekä kulttuurin ja taiteen harrastamista. Koko tutkimuksen läpäisevänä teemana on keskustelu lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastamisesta. Aihetta sivuttiin jo johdannon alussa, mutta siihen palataan vielä johdantoa seuraavassa tausta-artikkelissa, joka käsittelee lasten ja nuorten harrastamisen yhteiskunnallisen perustelun rakentumista sotien jälkeisinä vuosikymmeninä. Harrastamisen tematiikka on vahvasti läsnä myös tilasto-osiossa, joka perinteisesti muodostaa tutkimuksen rungon.

Vuoden 2020 *Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen* tilasto-osiossa paneudutaan erityisesti kulttuurin ja taiteen harrastamiseen sekä median käyttöön. Tutkimuksen perustana ovat alkuvuonna 2020 tehdyt 1402 puhelinhaastattelua, joissa 7–29-vuotiailta lapsilta ja nuorilta kysyttiin heidän harrastamisestaan ja vapaa-ajan vietostaan. Samassa yhteydessä myös nuorempien vastaajien vanhemmilta kysyttiin heidän lastensa vapaa-ajasta ja harrastamisesta. Vanhempien ääni oli ensi kertaa mukana vuoden 2018 vapaa-aikatutkimuksessa ja osoittautui hedelmälliseksi tavaksi saada vertailutietoa heidän lastensa harrastamisesta ja vapaa-ajasta (ks. Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a).

Tutkimuksen tilasto-osion punainen lanka rakentuu lyhyen johdatuksen ja menetelmää käsittelevän osion lisäksi 12 tematisoidusta alaluvusta. Niissä käsitellään lasten ja nuorten kokemuksia, näkemyksiä ja tunteita vapaa-ajasta ja kulttuurin, taiteen ja median harrastamisen eri muodoista. Tilasto-osion jälkeen määrällistä näkökulmaa syventävät kolme artikkelia, joista tutkimusartikkeleissa paneudutaan lasten ja nuorten musiikkifaniuteen sekä elävän musiikin kuluttamiseen ja tausta-artikkelissa niin kutsuttuun höntsäämiseen. Janne Poikolainen käsittelee artikkelissaan musiikkifaniutta ja sen ilmene-mismuotoja. Artikkelissa hyödynnetään tilasto-osion aineistoa ja määrälliset tulokset haastavat monia faniuteen aiemmin liitettyjä stereotyyppioita.

Artikkelissa hyödynnetty määrällinen aineisto mahdollistaa myös uusien tulkintojen tekemisen musiikkifaniuden merkityksestä nuorten elämänsä-kulussa.

Harri Homin, Maarit Kinnusen ja Antti Honkasen artikkelissa hahmotetaan digitalisaation synnyttämää musiikkialan talouden muutosta nuorten kuluttajien näkökulmasta. Muutos heijastuu monin tavoin nuorisoon musiikin kulu-tus- ja kuuntelukulttuurin sekä elävän musiikin tapahtumiin. Nuorten kiinnostuksen kohdis-tuessa kasvavassa määrin festareihin ja massata-pahtumiin on musiikkikulttuurin ruohonjuuri-tason toiminta isojen haasteiden edessä. Timo Kopomaan ja Mikko Salasuo tausta-artikkelissa palataan lasten ja nuorten harrastamisen juurille, kun tutkimuksen kohteena ovat Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ja Nuorisotutkimusseuran keräämät muistelut höntsämisestä (SKS 2019). Omaehtoinen leikkiminen ja liikkuminen ovat ikaikaisia harrastamisen muotoja, joiden ole-massaolosta ja säilymisestä on oltu huolissaan. Artikkelissa Kopomaa ja Salasuo kysyvät, millaisia sisältöjä höntsäille ja höntsäilylle on annettu sekä missä ovat höntsä-termin juuret ja mikä on hönt-säpöien merkitys liikuntakulttuurin evoluutiossa.

NÄKÖKULMAT PONNISTAVAT NUORISOLAISTA JA NUORISOPOLITIIKAN TIEDONTARPEESTA

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen kysy-mykset, tutkimusote, rajaukset ja painotukset eivät ole tulleet tyhjistä. Tutkimuksen kysymys-patteristo tehtiin yhteistyössä valtion nuoriso-neuvoston ja nuorisotutkijoiden kesken, mutta kuullen myös valtion liikuntaneuvostoa sekä ope-tus- ja kulttuuriministeriön kulttuurin toimialaa. Kysymysten laatimiseen artikkelien teemojen osalta osallistuivat myös tutkijat Janne Poikolai-nen ja Maarit Kinnunen.

Liikuntaan ja urheiluun liittyvät kysymyk-set jätettiin kokonaan pois vuoden 2020 tut-kimuksesta, jotta kulttuurin, taiteen ja median harrastamista voidaan käsitellä laajemmin ja

perusteellisemmin. Myöskään valtion liikuntaneuvostolla ei ollut sellaista akuuttia tiedon tarvetta, joka olisi luonut tarpeen yksittäisten liikuntakysymysten sisällyttämisestä tutkimukseen. Lasten ja nuorten liikuntaan ja urheiluun palataan näillä näkymin vuoden 2022 tutkimuksessa.

Tutkimuksen toteutusta ja tekemistä ohjaavat Nuorisolain (2016) lähtökohdat. Lain tavoitteet on kirjattu sen toiseen pykälään:

- 1) Edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa.
- 2) Tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä, yhteisöllisyyttä sekä niihin liittyvää tietojen ja taitojen oppimista.
- 3) Tukea nuorten harrastamista ja toimintaa kansalaisyhteiskunnassa.
- 4) Edistää nuorten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä oikeuksien toteutumista.
- 5) Parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja.

Edellisten rinnalla tutkimukseen toteutuksessa ja kysymyksenasettelussa painavat ajankohtaisuus ja yhteiskunnallinen relevanssi sekä tieteellinen lisäarvo. *Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus* on prisma nuorison elämiseen, olemiseen ja tekemiseen, joka resonoi yhteiskunnallisten tavoitteiden, suositusten, sopimusten, lainsäädännön ja nuorisopoliittisten linjausten kanssa.

Vapaa-aikatutkimus on myös perinteisesti paikka, jossa tutkijoilla on tilaa nostaa esiin tärkeinä pitämiään nuorison vapaa-aikaa koskevia kysymyksiä. Vuoden 2018 tutkimuksessa (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a) tällainen teema oli lasten ja nuorten liikunta- ja urheiluharrastuksissa kokemaa kiusaaminen, syrjintä ja epäasiallinen kohtelu. Aihetta käsiteltiin myös vapaa-aikatutkimuksen erillisotoksesta tehdyssä raportissa, jossa selvitettiin toimintarajoitteisten lasten ja nuorten liikunnan ja urheilun harrastamista (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019b). Tämä suoraan nuoriso- ja liikuntalakien (2015) ytimistä ammennettu aihe paljasti huolestuttavan näkymän lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastamisen käänköpuoleen. Tulokset osoittivat, että kiusaaminen, syrjintä ja epäasiallinen kohtelu

ovat läsnä ainakin kolmasosan nuorista liikuntaharrastuksessa ja vähemmistöihin kuuluvista nuorista paljon useammalla (ks. myös Fagerlund ym. 2014; Laine, Matilainen & Salasuo 2016). Tässä tutkimuksessa aihepiiriin käsittelyä jatketaan laajentaen kysymyksenasettelu koskemaan nuorten kulttuurin, taiteen ja median harrastamista.

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen aiheisto on kerätty alkuvuodesta 2020 eli ennen korona-ajan rajoituksia ja poikkeusoloja. Korona-aikana Nuorisotutkimusverkosto toteutti erillisen haastattelututkimuksen, jossa selvitettiin nuorison vapaa-aikaa ja harrastamista poikkeusoloissa (Lahtinen & Salasuo 2020). Tästä syystä vuoden 2020 *Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa* ei paneuduta syvemmin korona-ajan lapsi- ja nuorisokysymyksiin.

LÄHTEET

- Aalto, Ritva & Minkkinen, Sirkka (1971) *Nuoret tänään. Valtakunnallisen nuorisotutkimuksen tuloksia*. Helsinki: Otava.
- Allardt, Erik & Jartti, Pentti & Jyrkilä, Faina & Littunen, Yrjö (1956) Työläisnuorison harrastustoiminta. Teoksessa Urpu Vihavainen (toim.) *Työläisnuoriso ja yhteiskunta: Suomen Sosialidemokraattisen Nuorisoliiton 50-vuotisen toiminnan juhlaulkaisu*. Helsinki: Tammi, 61–145.
- Allardt, Erik & Jartti, Pentti & Jyrkilä, Faina & Littunen, Yrjö (1958) *Nuorison harrastukset ja yhteisön rakenne*. Helsinki: WSOY.
- Fagerlund, Monica & Peltola, Marja & Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora & Sariola, Heikki (2014) *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia*. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Hakanen, Tiina & Myllyniemi Sami & Salasuo, Mikko (2019a) *Oikeus liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 139. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto & Valtion nuorisoneuvosto

- & Nuorisotutkimusverkosto. <https://tieto-anuorista.fi/wp-content/uploads/2019/02/Lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-Oikeus-liikkua.-Verkkojulkaisu.pdf> (Viitattu 1.7.2020.)
- Hakanen, Tiina & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (2019b) *Takuulla liikuntaa. Kyselytutkimus toimintarajoitteisten lasten ja nuorten liikunnan harrastamisesta ja vapaa-ajasta*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 142. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2019/09/Takuulla_liikuntaa_Verkkojulkaisu_020619.pdf (Viitattu 1.9.2020.)
- Harva, Urpo (1958) Alkulause. Teoksessa Erik Allardt & Pentti Jartti & Faina Jyrkilä & Yrjö Littunen (1958) *Nuorison harrastukset ja yhteisön rakenne*. Porvoo: WSOY.
- Helanko, Rafael (1960) *Vapaan nuorisotyön peruskysymyksiä*. Porvoo: WSOY.
- Hoikkala, Tommi (1993) *Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hoikkala, Tommi & Suurpää, Leena (2005) Finnish youth cultural research and its relevance to youth policy. *Young* 13(3), 285–312.
- Itkonen, Hannu (2003) Nuorisourheilun muuttuvat käytännöt, tavoitteet ja merkitykset. Teoksessa Sinikka Aapola & Mervi Kaarninen (toim.) *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 327–344.
- Lallukka, Kirsi (2014) *Lasten ja nuorten oikeudet liikunnassa ja urheilussa*. Jyväskylä: LIKES.
- Lehtovaara, Arvo & Koskenniemi, Matti (1954) *Kasvatuspsykologia*. Helsinki: Otava.
- Liikuntalaki 2015 <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390> (Viitattu 1.12.2010.)
- Jallinoja, Riitta (1991) *Moderni elämä: Ajankuva ja käytäntö*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Jallinoja, Riitta (2009) Perhe yhdessä vapaa-aikana. Teoksessa Mirja Liikkanen (toim.) *Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat*. Helsinki: Gaudeamus.
- Laine, Antti & Matilainen, Pertti & Salasuo, Mikko (2016) Arvot, syrjintä ja kiusaaminen. Teoksessa Sami Kokko & Anette Mettälä (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia*. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto 2016:4, 57–61.
- Merikivi, Jani & Myllyniemi Sami & Salasuo, Mikko (2016) *Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 104. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto & Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/media_hanskassa.pdf (Viitattu 30.8.2020.)
- Myllyniemi, Sami & Berg, Päivi (2013) *Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 64. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto & Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2014/05/Nuoria_liikkeell%C3%A4_verkko.pdf (Viitattu 30.8.2020.)
- Nieminen, Juha (1995) *Nuorisossa tulevaisuus. Suomalaisen nuorisotyön historia*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura Ry.
- Nuorisolaki 2016 <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285> (Viitattu 1.12.2010.)
- Nurmela, Sakari (1998) *Nuorten järjestökiinnittynä*. Helsinki: Nuorisosiain neuvottelukunta.
- OKM (2016) *Yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa – painopisteenä harrastamisen hinta*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu- ja 2016:19. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- OKM (2019) *Harrastamisen strategia*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu- ja 2019:7. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- OKM (2020) *Harrastamisen Suomen malli*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

- <https://minedu.fi/suomen-malli> (Viitattu 10.7.2020.)
- Pehkonen, Juhani (2001) *Nuorten järjestökiinnittyneisyys 2001. Nuorten suhde järjestöihin ja globalisaatioon*. Helsinki: Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Pekkarinen, Elina (2020) Lapsen oikeudet ja harastustoiminta. Teoksessa Päivi Berg & Kati Lehtonen & Mikko Salasuo (toim.) *"Siitä on pikemminkin vaiettu". Kirjoituksia kiusaamisesta, syrjinnästä ja epäasiallisesta kohtelusta liikunnassa ja urheilussa*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 151. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 30–35. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/kuvat/verkkojulkaisut/kirjoituksia_kiusaamisesta_syrjinnasta_ja_epaasiallisesta_kohtelusta_web.pdf (Viitattu 15.10.2020.)
- SKS (2019) Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ja Nuorisotutkimusseuran muistitietokeräys: Höntsäillään. https://www.finlit.fi/sites/default/files/mediafiles/arkisto-_ja_kirjasto-palvelut/hontsa.pdf (Viitattu 20.10.2020.)
- YK:n lasten oikeuksien sopimus <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/> (Viitattu 1.12.2010.)

TAUSTA-ARTIKKELI

EDELLINEN ”SUOMEN MALLI”

NEUVOTTELUA LASTEN JA NUORTEN VAPAA-AJAN HARRASTAMISEN YHTEISKUNNALLISESTA PERUSTELUSTA SOTIEN JÄLKEEN

MIKKO SALASUO

Lasten ja nuorten tavat käyttää töiltä ja koululta yli jäävää aikaa on aina ollut vanhempien ja kasvattajien kiinnostuksen ja huolen kohteena. Tätä niin sanottua vapaa-aikaa on haluttu säännellä, valvoa, rajoittaa, hyödyntää ja ohjailla. Nuorisokasvatuksen historiaa tutkinut Juha Nieminen (1995) kuvaa tutkimuksessaan *Nuorisossa tulevaisuus* sitä, miten eri aikoina kirkko ja valtio sekä erilaiset yhteisöt ja järjestöt ovat pyrkineet hyödyntämään nuorten (vapaa-) aikaa omiin tarkoituksiinsa. Motiivit ovat vaihdelleet kristinuskon levittämisestä ja vahvistamisesta kuuliaisten alamaisten ja kansalaisten kasvattamiseen sekä erilaisten aatteiden, arvojen ja uskomusten levittämiseen. Autoritaarisen kasvatustajattelun höllentyessä viime sotien jälkeen ja erityisesti 1960-luvulla alkoi tilaa löytyä monimuotoisemmalle nuorten vapaa-ajan toiminnalle, ja myöhemmin tunnistettiin myös lasten ja nuorten omaehtoisen vapaa-ajan merkitys. (Mt.)

Viime vuosisadalla tapahtunut siirtyminen maatalousyhteiskunnan rytmistä teollisen ja jälkiteollisen yhteiskunnan päiväjärjestykseen heijastui monin tavoin lasten ja nuorten vapaa-aikaan. Oppivelvollisuuden myötä koulu ja opiskelu alkoivat määrittää lasten ja nuorten ”työksi”, jonka ulkopuolisesta ajasta tuli vapaata aikaa eli vapaa-aikaa. Kun samanaikaisesti vanhemmat siirtyivät metsätöistä ja pelloilta tehtaisiin ja konttoreihin, ei lasten ja nuorten odotettu tai tarvinnut enää käyttää koulupäivän jälkeistä aikaa osallistuen tilan, talon tai torpan töihin (ks. Heinilä 1959, 1–5; Häkkinen 2013, Salasuo & Ojajarvi 2013). Vapaa-aika lisääntyi, ja samalla alkoi muotoutua nykyisen kaltaisen lasten ja nuorten vapaa-ajan vieton perusta. 1950- ja 1960-luvuilla alettiin puhua yleisemmin vapaa-ajan harrastamisesta, jolla viitattiin erilaisiin lasten ja nuorten omiin ja keskinäisiin, mutta ennen kaikkea aikuisten

ohjaamiin ja järjestämiin vapaa-ajan vieton muotoihin ja tapoihin (ks. Varjo ym. 1957; Allardt ym. 1958; Varjo ym. 1964).

Sotien jälkeiset vuodet ja 1950-luku näyttyivät aikalaikirjallisuuden ja historian tutkimuksen valossa ajankohdalta, jolloin uudistettiin, neuvoteltiin ja rakennettiin lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastamisen yhteiskunnallista perustelua (mm. Allardt ym. 1958; Heinilä 1959, 1–5). Tuolloin yritettiin määritellä sitä, miksi ja ketä varten lapset ja nuoret harrastavat ja millaisia tavoitteita nuorten vapaa-ajan toiminnalle asetetaan. Juha Niemisen (2009) mukaan kyse oli koko nuorten kansalaiskasvatusta koskeneesta paradigman muutoksesta, jonka taustalla oli valtiovallan halu yhtenäistää nuorisokasvatuksen toimijoiden kenttää ja luoda toiminnalle yhteneviä päämääriä ja tavoitteita. Voidaan myös puhua nuorisokasvatuksen eetoksessa tapahtuneesta käänteestä, jossa autoritaarinen, patriarkaalinen, uskonnollinen ja isänmaallinen alkoivat hiljalleen korvautua kasvatuksellisella ja erityisesti kansalaiskasvatuksellisella perusvireellä (ks. Nieminen 1995; 2009).

Tässä tausta-artikkelissa tarkastellaan lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastamisesta käytyä tutkimus- ja asiantuntijakeskustelua 1940-luvun lopulla ja 1950-luvulla. Samalla luodaan katsaus tuon ajan lasten ja nuorten harrastuksiin ja vapaa-ajan viettoon. Monet lasten ja nuorten harrastamiselle sotien jälkeen annetut merkitykset ja yhteiskunnalliset perustelut yltyvät nykypäivään saakka. Itse asiassa voidaan jopa väittää, että useat nykyisen nuoren polven vapaa-ajan harrastuksista on sanoitettu vastaamaan yli puoli vuosisataa vanhaan nuoriso-ongelmaan.

Tämän luvun artikkelin tarkoituksena on tehdä näkyväksi sellaisia lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastamisen peruskysymyksiä, jotka ovat puhuttaneet menneisyydessä ja joiden olisi hyvä

puhuttaa enemmän myös nykypäivänä. Koko luvun laajempaa viitekehyksenä on pohdinta siitä, mitä lasten ja nuorten harrastamisella halutaan ylipäättään saavuttaa ja millaisiin sosiaalisiin, kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin harrastamisesta on etsitty ja etsitään ratkaisua (vrt. Lehtovaara & Koskenniemi 1954; Suomen malli 2020). Paluu 1940- ja 1950-lukujen keskusteluun nuorison vapaa-ajasta ja harrastamisesta tekee näkyväksi eri tahojen intressejä ja pyrkimyksiä, jotka muovasivat olennaisella tavalla suomalaista harrastamisen instituutiota ja joiden jälkiä näkyy edelleen lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastamisessa.

Näkökulman pontimena on 2010-luvulla käynnistynyt keskustelu (esim. OKM 2014; OKM 2016; OKM 2017; OKM 2019; Suomen malli 2020) lasten ja nuorten harrastamisesta ja siihen liittyvistä haasteista. Useiden harrastusten hinnat ovat kasvaneet huomattavasti ja kansalais-toiminnan aatteellinen perusta on murentunut. Kustannusten kasvu on vaikuttanut vähävaraisten perheiden lasten harrastusten saatavuuteen. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvokysymykset ovat usealla lasten ja nuorten harrastamisen kentällä kehnolla tolalla ja nuorisokasvatuksellinen osaaminen on puutteellista. On myös esitetty, että koulutustutkimuksessa tunnistettu ”erinomaisuuden eetos” ohjaa entistä voimakkaammin useiden lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastusten sisältöjä ja toimintatapoja (ks. Simola 2001; Berg & Salasuo 2017). Onkin perusteltua pohtia, miksi lapset ja nuoret ylipäättään harrastavat, ketä tai mitä harrastaminen palvelee ja mitkä ovat harrastamisen tavoitteet?

Nuorten vapaa-ajan harrastaminen on laaja ja moninainen aihepiiri. Sitä voidaan tarkastella ja tutkia hyvin erilaisista lähtökohdista, kuten kasvatuksen, nuorisokasvatuksen ja -työn, liikunnan, taiteen, kulttuurin ja omaehtoisen toiminnan näkökulmista. Voidaan puhua kokonaisesta elämänalueesta ja siihen liittyvistä arvoista, asenteista, tavoitteista, pyrkimyksistä, ideoista, ongelmista, haasteista ja käytännöistä. Ei olekaan yllättävää, että lasten ja nuorten vapaa-aikaa koskeva tutkimus on jakaantunut monille

eri tieteenaloille ja tutkimussuuntiin. Yllättävänä sen sijaan voidaan pitää sitä, ettei aihepiiristä ole juurikaan tehty tutkimusta kokoavalla otteella (ks. kuitenkin Allardt ym. 1956; 1958; Aalto & Minkkinen 1971; Myllyniemi 2009).

Viimeaikainen kehitys lainsäädännössä (mm. Nuorisolaki 2016; Liikuntalaki 2015; Yhdenvertaisuuslaki 2014) on nostanut esiin tarpeen tarkastella lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastuksia myös kokoavalla otteella. Lakien kirjaukset esimerkiksi tasa-arvosta, yhdenvertaisuudesta, monikulttuurisuudesta ja yhteisöllisyydestä läpäisevät koko harrastuskentän samoin kuin jo 1990-luvun alussa Suomen hyväksymä YK:n lapsen oikeuksia koskeva sopimus. Näitä teemoja koskevaa tutkimustietoa on toistaiseksi varsin niukasti, mutta vähäinenskin tutkimus on tuonut esiin monenlaisia epäkohtia ja ristiriitaisuuksia nuorison harrastuksissa (mm. Lallukka 2014; Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a, b; Berg, Lehtonen & Salasuo 2020).

Lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastaminen vaikuttaa 2020-luvun alussa arvoiltaan, käytänteiltään ja kasvatuksellisilta sisällöiltään hyvin hajanaiselta ja joiltain osin jopa ”kasvavista” hyötymisen tarkoituksiin rakennetuksi (ks. Lehtovaara & Koskenniemi 1954). Painitaan aivan samojen kysymysten ja haasteiden kanssa kuin 1950-luvulla, jolloin nuorison vapaa-ajan harrastamisen yhteiskunnallista perustelua yritettiin terävöittää ja sanoittaa uusista lähtökohdista. Aikansa kasvatustieteen suuret nimet Arvo Lehtovaara ja Matti Koskenniemi päätyivät tuolloin määrittämään nuorten vapaa-ajan harrastamisen perusongelman kaksinaisesti: ”kasvaviin pyritään vaikuttamaan joko heidän kasvattamisensa tai heistä hyötymisen tarkoituksessa” (Lehtovaara & Koskenniemi 1954, 192).

NUORISO-ONGELMA MUUTTUVASSA YHTEISKUNNASSA

Erik Allardt ja kumppanit havainnoivat vuonna 1958 ilmestyneen tutkimuksen *Nuorison harrastukset ja yhteisön rakenne* johdannossa sotien jälkeen käynnistyneen vilkkaan harrastuskeskus-

telun taustoja. Tutkijoiden mukaan nuorison lisääntynyt vapaa-aika nähtiin ennen kaikkea sosiaalisena nuoriso-ongelmana. He tulkitsivat nuoriso-ongelman perimmäiseksi syyksi teollistumisen ja koneistumisen aiheuttaman yhteiskunnallisen muutoksen. Toisin kuin perinteisissä kyläyhteisöissä, eivät nuorten vapaa-ajan viettoa ohjanneet enää 1950-luvulla paikallisyhteisön tai kirkon ikiaikaiset normit. Kyläyhteisöille ominainen sosiaalistava vaikutus ja sosiaalinen kontrolli oli teollistumisen mukanaan tuoman elämäntavan ja kaupungistumisen myötä hapertunut. Nuorilla oli aiempaa enemmän vapaata aikaa, mutta perinteiset sosialisointi ja sosiaalisen kontrollin yhteisöstruktuurit eivät enää toimineet entiseen tapaan. Yhteiskunnallisen muutoksen takia nuorten vapaa-aika oli jäämässä todella ”vapaaksi”, sillä se tapahtui ilman aikuisten kasvatusta ja valvontaa. (Allardt ym. 1958.)

Sotien jälkeen käynnistynyttä harrastuskeskustelua siivittivät huoli ja pelko sosialisointi epäonnistumisesta (ks. Helanko 1953; Lehtovaara & Koskeniemi 1954; Allardt ym. 1958; Heinilä 1959). Kyläyhteisön kasvattava rooli oli korvautumassa uusilla monenkirjavilla nuorisoryhmillä, joista jokaisella oli omat norminsa ja vaatimuksensa. Aikalaisten tulkinnan mukaan lasten ja nuorten keskinäinen vapaa-aika johti usein toimitettomuuteen, huvitteluun ja pahatapaiseen käyttäytymiseen. (Mt.) Huolestuttavana esimerkkinä pidettiin nuorten kasvanutta kiinnostusta kansainvälistä populaarikulttuuria ja ylipäättään huviaikaa kohtaan (esim. Lehtovaara & Koskeniemi 1954; Harva 1958). Aihetta kommentoi muun muassa kasvatustieteiden professori Aukusti Salo, joka esitti huolensa nuorten vapaa-ajan vieton suuntautumisesta liiaksi nautintoihin. Salo peräänkuulutti rakentavaa (kasvattavaa) otetta nuorten vapaa-ajan ohjaukseen ja muistutti liiallisen viihdyttävyyden haitoista (Salo 1952, 233).

Aikalaiskeskusteluun osallistui myös Yhteiskunnallisen Korkeakoulun tutkimuslaitoksen esimies Urpo Harva. Hän kirjoitti vuonna 1956 ilmestyneen *Työläisnuorison harrastustoiminta* -teoksen (Allardt ym. 1956) esipuheessa, että

aiempi tutkimus nosti ”vavahduttavalla tavalla ilmi kysymyksen työläisnuorison sivistyksellisestä elämästä”. Harva oli itse mukana tekemässä vavahduttanutta tutkimusta, joka osoitti useiden työläisnuorten sivistystä edistävien harrastusten sijaan tuhlaavan vapaa-aikaansa huviaikaa (Harva 1954, 380–381). Ajanhukaksi Harva (1957) katsoi muun muassa elokuvissa käymisen, tanssimisen, urheilun seuraamisen ja ”halparvoisen” musiikin kuuntelemisen.

Tommi Hoikkalan ja Leena Suurpään (2005) mukaan sotien jälkeisessä nuoriso-ongelmassa oli osin kyse nationalistisen kasvatusvetouksen ja länsimaisen populaarikulttuurin arvojen välisestä jyrkästä ristiriidasta – nuoren kansan sivistämisen ja kasvattamisen törmäyksestä kulutuskulttuurin ja hedonismien kanssa. Tämä ristiriita kärjistyi 1960-luvulla ja purkautui toden teolla vasta 1980-luvulla, jolloin nuorisokasvatuksen ideat irtosivat ”vanhan” Suomen nationalistisista tavoitteista ja korvautuivat yksilölähtöisemmällä päämäärillä (esim. Hoikkala 1989; Harinen 2000).

Lasten ja nuorten keskinäisen vapaa-ajan vieton ohella sotien jälkeen huolta kannettiin moninaistuneesta vapaa-ajan kasvatuksesta. Lehtovaara ja Koskeniemi (1954) näkivät ongelmana nuorten vapaa-ajan vieton kasvatuksellisen ja aatteellisen hajanaisuuden.

Kasvattajien rinnalla toimintaa järjestivät lukuisat tahot, joiden ensisijaisena tarkoituksena oli nuorten hyvinvoinnin ohessa tai sijaan edistää omaa aatetta tai markkinoida tiettyä tuotetta. Esimerkiksi joidenkin ideologisesti virittyneiden yhteisöjen pelättiin levittävän kommunismia nuorten keskuuteen (Nieminen 2009). Lehtovaaran ja Koskeniemen (1954) mukaan nuorten vapaa-ajan toimintaa järjesti ”suuri joukko mitä erilaisimpia muodosteita, jotka haluavat nuorison vapaa-aikaa käyttäen hyödyttää heitä tai hyötyä heistä: järjestöjä, yhdistyksiä, puolueita, uskonnollisia yhdyskuntia, kustannus- tai ajanvietteollisuuden harjoittajia” (mt., 193).

Sotien jälkeinen nuoriso-ongelma oli sysäys 1950-luvun nuorisokasvatuksesta käytyyn keskusteluun. Samassa yhteydessä kirjallisuudessa

allettiin puhua yleisemmin nuorten vapaa-ajan harrastuksista (Allardt ym. 1956; 1958). Agraarin yhteiskuntajärjestyksen murtuminen muutti nuorison iäkaikasta paikkaa sosiaalisessa järjestyksessä. Tämä aiheutti vanhemmissa, kasvattajissa ja valtiovallassa huolen sosialisatiosta ja sosiaalisesta kontrollista. Lasten ja nuorten keskinäinen vapaa-aika ei edistänyt oikein minkään kasvatustahon intressejä ja uhkasi valvomattomana altistaa nuorison ”vääränlaiselle” sosialisatiolle. Kirjallisuudesta (mm. Helanko 1953; Harva 1954) on luettavissa moraalista paheksuntaa kaikenlaista ”joutenoloa” kohtaan, joka ei vastannut agraari-ajan loputtoman puurtamisen tai kansakunnan pyyteettömän rakentamisen ideaalia (ks. Salasuo & Häkkinen 2019).

Sotia seuranneina vuosikymmeninä ajan henki näyttää olleen, että ”nuoriso-ongelmaan” täytyy puuttua valjastamalla lasten ja nuorten vapaa-aika sellaiseen sosiaalistavaan ja kasvattavaan toimintaan, joka edistää ja palvelee kansakuntaa, sivistystä ja yhtenäisyyttä. Tämän tavoitteen toteuttaminen tarkoitti ja vaati nuorisokasvatuksen päämäärien yhtenäistämistä ja nuorisotyön valtiollista koordinointia (Nieminen 1995).

YRITYS YHTENÄISTÄÄ KASVATUKSELLISIA TAVOITTEITA

Nuorisoliikkeet ja -järjestöt sekä seurakuntien nuorisotyö olivat jo ennen sotia ottaneet tehtäväkseen nuorten vapaa-ajalla tapahtuvan kansalaistaitojen edistämisen, mutta toiminta laajeni ja järjestäytyi valtakunnallisesti 1940-luvun lopulla ja 1950-luvulla. Nuorisokasvatuksen tärkeimmät toimijat koottiin yhteen Suomen Nuorisojärjestöjen Edustajistoon. Ainakin julkilausutusti aatteellisuus siirtyi sivummalle, ja yhteiseksi painopisteeksi tuli kansalaisten ja kansalaistaitojen kasvattaminen. (Nieminen 1995.)

Niemisen mukaan (2009) kansalaiskasvatuksen merkityksen korostuminen nuorten vapaa-ajan toiminnassa tarkoitti ainakin järjestelmätasolla kasvattamista vastuuntuntoon ja yhteistoimintaan sekä harjaannuttamista yhteisiin pelisääntöihin. Nuorten kansalaiskasvatuksen

johtolangaksi nousi ajatus progressiivisesta eli vähitellen etenevästä kasvatuksesta. Tavoitteena oli edistää sellaisten tietojen, taitojen ja sivistyksellisten pääomien kehittymistä, joista olisi hyötyä siirryttäessä aikuisuuteen. Progressiivisen kasvatuksen ajatukseen ei sopinut liian autoritaarinen nuorisotoiminnan ohjaaminen, joka oli ennen sotia ollut vallitseva tapa monissa nuorten vapaa-ajan harrastuksissa. (Nieminen 2009.)

Nuorisokasvatuksellista toimintaa tehtiin 1950-luvulla useilla eri harrastus- ja työaloilla, joihin katsottiin kuuluvaksi ainakin nuorisokasvatuksen yleisjärjestöt, puoluepoliittiset järjestöt, raittiusjärjestöt, urheilujärjestöt, uskonnolliset järjestöt ja työväen kasvatuseräjäjärjestöt (Varjo ym. 1957, 6–7). Kristillisen ja kansallisisidealistisen nuorisotyön piirissä korostui kansalaistaitojen edistäminen, poliittisten nuorisojärjestöjen piirissä painotettiin aatteelliseen kansalaisuuteen kasvamista, ja uskonnolliset yhdyskunnat hyödynsivät nuorten harrastamista omiin ”jumalallisiin” tarkoituksiinsa (ks. Nieminen 1995; 2009). Viihdeteollisuus nousi 1950-luvulla uutena nuorten vapaa-ajasta kilpailevana ”kasvattajana”.

Kasvatusmies ja tutkija Rafael Helanko (1960) oli sotien jälkeen merkittävässä roolissa määrittämässä nuorison vapaa-ajan harrastamisen yhteiskunnallista perustelua ja ihanteita. Hän perehtyi ansiokkaassa väitöskirjassaan (1953) syvällisesti lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastamiseen. Tätä vahvaa tutkimustaustaa Helanko hyödynsi teoksessa *Vapaan nuorisotyön peruskysymyksiä* (1960), jossa hän esitteli kasvattajille hyvin yksityiskohtaisia strategioita nuorten keskinäisen vapaa-ajan vieton kasvatukselliseen haltuunottoon. Helanko katsoi, että nuoriso-ongelman ratkaiseminen vaatii vapaata nuorisotyötä, jonka tehtävänä on ”pyydystää” (mt., 134) omaehtoisesti toimivia nuorten ryhmiä sekä ohjata ja valvoa niiden toimintaa. Tämä takaisi sosialisatian onnistumisen ilman ”häiriötekijöiden” vaikutusta. Kuten hän kirjoitti: ”Ei ole hyvä, että piholla tapahtuva kansalaiskurssi on yksinomaan nuorten käsissä ja sattuman varassa” (mt., 135).

Hoikkalan ja Suurpään (2005) mukaan vahva usko nuorten vapaa-ajan kansalaiskasvatuksen

mahdollisuuksiin oli erityinen – jopa naiivin positiivinen – kansallinen projekti. Kansalaisyhteiskunnasta kumpuavaan järjestötoimintaan ja sen mahdollisuuksiin suhtauduttiin liian optimistisesti ja sen uskottiin ratkaisevan suomalaisen nuoriso-ongelman. Kasvatustieteilijöiden kriittisistä huomioista huolimatta (mm. Lehtovaara & Koskenniemi 1954) vapaan nuorisotyön, nuorisoyhdistysten ja urheilun lukuisten toimijoiden uskottiin toiminnassaan painottavan nimenomaan nuorisokasvatuksellisia seikkoja (ks. Nieminen 1995, 228–229).

Sotia seuranneiden 20 vuoden aikana rekisteröitiin yli 3000 nuorisoyhdistystä (Nieminen 1995, 259). Niiden kirjo oli hyvin laaja aina kommunistisista yhdistyksistä harrastusyhteisöihin, raittius- ja nuorisoseuroihin. Niemisen (1995, 259–265) mukaan järjestökentän kehitystä voikin kansallistieteellisten kansalaiskasvatuksen tavoitteiden ohella kuvata laajenevaksi ja pirstaloituvaksi. Kukin toimija määritteli itsenäisesti toiminnan kasvatukselliset sisällöt, menetelmät ja tavoitteet.

Ensisijaisesti lasten ja nuorten kansalaiseksi kasvamisesta ja aikuisuudessa tarvittavia pääomia kerryttävä vapaa-ajan harrastaminen näyttää sotien jälkeen jääneen monilta osin ideaalien tasolle – nimenomaan eetoskeksi. Monikasvoinen lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastamisen kenttä pirstaloitui varsin nopeasti erilaisiin aatteellisiin ja poliittisiin sekä urheilua, taidetta, kulttuuria ja erilaisia muita harrasteita edistäviin fraktioihin. Niistä kussakin kansalaiskasvatusta ja sen tavoitteita tulkittiin valikoivin tavoin ja painoituksin (ks. Harva 1960). Urpo Harva (1955, 54; ks. myös Itkonen 2003) piti erityisenä pulmana urheilua, josta luotiin kuvaa itseisarvoisena kansalaiskasvatuksena ja fyysisenä kasvatuksena:

”Propagandan vaikutuksesta urheilu käsitettiin usein samaksi kuin fyysinen kasvatus. Fyysisen kasvatuksen päämääränä ei ole kuitenkaan urheilijan tekeminen, ja siksi urheilu voi olla vain fyysisen kasvatuksen väline. Sen vuoksi urheilu ei voi korvata fyysisestä kasvatuksesta, jossa tavoitteena on terveys, harmonisuus, kauneus ja liikunnan ilo siten, että tämä kaikki palvelee ihmistä henkisenä olentona.” (Harva 1955, 54.)

Lainaus tavoittaa oivallisesti nuorison vapaa-ajan harrastamisen uudelleen sanoittamisen kaksinaisuuden. Sotien jälkeen harrastuksia järjestävät tahot alkoivat puhua toiminnastaan kansalaiskasvatuksena ja kasvatuksena (mm. Nieminen 1995), mutta monien toimijoiden kohdalla se tarkoitti lähinnä aiemman toiminnan sanoittamista uudelleen. Kasvatuksen asiantuntijat (esim. Salo 1952; Lehtovaara & Koskenniemi 1954; Harva 1955; 1958) suhtautuivatkin epäilevästi monen harrastuksia järjestävän tahon intoon osallistua nuorisokasvatukseen, sillä toiminnan tavoitteet olivat usein aivan muita kuin kasvatuksellisia. Kritiikin kärkenä olikin se, että useat aatteelliset, uskonnolliset ja urheilua hyödyntäneet toimijat pyrkivät kasvattamaan ja sosiaalistamaan nuorison itse toimintaan ja sen mukaiseen ideologiaan, ei suinkaan kansalaisuuteen ja aikuisuuteen.

Pyrkimykset yhtenäistää nuorisokasvatuksen tavoitteita 1940- ja 1950-luvuilla onnistuivat ainakin sikäli, että harrastuksia järjestävät tahot yhdistivät entistä herkemmin toimintaansa sanan kasvatus. Tästä rakentui narratiivi, jossa kaikkeen nuorison ohjattuun vapaa-ajan harrastamiseen alettiin liittää kasvamisen ja sosialisoinnin kannalta suotuisia merkityksiä – ikään kuin itsestään selvänä minkä tahansa harrastuksen tarkoituksena. Aikalaistulkintojen mukaan useat tahot hyödynsivät harrastamisen kasvatusnarratiivia omien sisäisten päämääriensä tavoitteluun (Salo 1952; Lehtovaara & Koskenniemi 1954; Harva 1955; 1958).

ROKOTE NUORUUTTA VASTAAN?

Suomalainen kasvatusmies ja teologi Martti Haavio iloitsi vuonna 1948 lakikirjauksesta, joka velvoitti kansakoulut yhteistoiminnassa nuorison hyväksi toimivien järjestöjen kanssa tukemaan ja auttamaan nuorison jatkuvaa sivistysharrastamista. Haavio näki harrastamista koskevassa kirjauksessa keinon ”päästä ohjaamaan nuorison vapaa-aikojen viettoa ja vahvistaa sen vastustuskykyä kevytmielisen ja rikollisen elämän houkuttelevuutta vastaan” (Haavio 1948, 120).

Myös kasvatustieteilijät tunnistivat nuorten vapaa-ajan harrastamisen mahdollisuudet.

Lehtovaara ja Koskenniemi (1954) kirjoittivat, että ”järjestön tai kerhon jäsenyydellä on osuutensa käyttäytymistapojen vakiintumiseen, asenteiden ja ihanteiden heräämiseen, käsitykseen omasta itsestä ja omasta asemasta toisten parissa sekä suhtautumiseen toisiin ihmisiin” (mt. 195). Järjestöön kuulumisen katsottiin tarjoavan nuorille tilaisuuden tyydyttää itsetunnon ja kiintymyksen tarpeita. Kasvatuksen asiantuntijat jakoivat ajatuksen siitä, että tarkoituksenmukaisesti järjestetyllä kerholla tai yhdistyksellä oli suuret mahdollisuudet ohjata jäsentensä kehitystä ja muodostua samalla viihtyisäksi vapaa-ajan vieton paikaksi. (Mm. Lehtovaara & Koskenniemi 1954, 196; Helanko 1960.)

Kasvattajien usko ja jopa into näkyi niissä lukuisissa tavoitteissa, joita nuorten harrastustoiminnan yhteydessä tapahtuvalle toiminnalle asetettiin: nuoren kansanosan sivistäminen, kuuliaisten ja kunnollisten kansalaisten kasvattaminen, omatoimisuuden edistäminen, kypsän ajattelun vahvistaminen, siveellisyden ja henkisten kykyjen kehittäminen, luonteen jalostaminen ja kehollisen kunnan kohentaminen (Haavio 1948; Perhekasvatusta... 1949; Joensuu ym. 1955; Kailo 1961). Harrastaminen nähtiin olennaisena osana niin yksilöiden kuin ylipäätään suomalaisten nuorten kasvua, kehittymistä ja kansalaiseksi kasvamista. Tämä käy hyvin ilmi esimerkiksi otteesta Varjon ja kollegoiden nuorisotyötä käsittelevästä *Kerho-kirjasta* vuodelta 1957: ”Harrastukset ja erityisesti ohjatut harrastukset ovat omiaan autamaan nuorta hänen kehityksessään eheäksi ja onnelliseksi ihmiseksi” (Varjo ym. 1957, 20).

Nuorten vapaa-ajan harrastamisen yhteiskunnallinen perustelu ja siihen liittyvä puhetapa oli jo viime vuosisadan puolivälissä rakentumassa samaksi, josta Tommi Hoikkala (1993) kirjoitti 40 vuotta myöhemmin ”rokotteena” murrosikää vastaan (Hoikkala 1993). Voidaan myös puhua lasten ja nuorten ohjatun vapaa-ajan harrastamisen ”hyvän kertomuksesta”. Jo aiemmin urheilun ympärille rakentunut narratiivi ”kaikesta mahdollisesta suotuisasta” alettiin yhdistää myös yleisemmin lasten ja nuorten ohjattuun vapaa-ajan harrastamiseen (ks. Itkonen 2003; myös

Hoikkala 1993; Hoikkala & Suurpää 2005).

Tapa merkityksellistää lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastaminen ”rokotteena nuoruutta vastaan” sisälsi oletuksen toimintaa järjestävien tahojen vilpittömästä halusta ja tahdosta osallistua kansalliseen nuorisokasvatusprojektiin – nähdä nuorten kansalaisten kehittäminen ja sivistäminen oman toiminnan tavoitteita ja päämääriä tärkeämpänä. Nuorisokasvattajat (mm. Joensuu ym. 1955, 73) suosittelevat nuorisolle useita erilaisia harrastuksia, sillä yksipuolisen harrastamisen ei nähty palvelevan kasvavan nuoren kehitystä parhaalla mahdollisella tavalla:

”Liikuntakasvatus ei kuitenkaan yksinään kykene täyttämään niitä vaatimuksia, joita asetetaan koko ihmisen kehitykselle ja kasvuille. Innokkaimpien liikuntakasvatusharrastelijoiden tulee sen vuoksi täydentää henkistä kasvuaan jollakin muulla harrastusallalla, ja jokaisen muun harrastusalan yksilön pitää täydentää pääharrastusalaansa liikuntakasvatuksella.” (Joensuu ym. 1955, 73.)

Kasvatustieteilijät (esim. Lehtovaara & Koskenniemi 1954) vieroksuivat ajatusta kaikesta harrastamisesta ”rokotteena”. He huomauttivat, että useiden järjestöjen kasvatuksellisissa otteissa oli toivomisen varaa. Lehtovaaran ja Koskenniemen (mt.) mukaan nuorten harrastaminen oli tarkoituksenmukaista vain silloin, kun se on yhdenmukaista kasvatuspsykologisten tosiseikkojen ja pedagogisesti hyväksyttävien tavoitteiden kanssa. Näkökulma jäi kuitenkin yhteiskunnallisen tarpeen ja eri tahojen viljelemän ”kasvatusnarratiivin” jalkoihin. Kasvatuksellisiin sisältöihin ja tavoitteisiin suhtauduttiin syvällä vakavuudella lähinnä nuorisotyön eri toimintojen piirissä (mm. Lehtovaara & Koskenniemi 1954; Helanko 1960).

”Rokotteelle” oli sotien jälkeisessä Suomessa sosiaalinen tilaus, kun valtion, kasvattajien ja perheiden piti ratkaista nuoriso-ongelma – mihin sijoittaa lapset ja nuoret vapaa-ajallaan ja vieläpä yhteiskuntaan sosiaalistavalla tavalla. Nuori kansakunta tarvitsi ”kunnollisia” ja ”sivistyneitä” kansalaisia ja ”kuuliaisia veronmaksajia”, jotta se voisi lunastaa paikkansa läntisten kansakuntien joukossa. Vaikka useiden nuorison harrastusten

järjestäjien toimintaa ohjanneet sisäiset intressit olivat yleisesti tiedossa, nähtiin ne pienempänä pahana kuin nuorison oleilu ilman aikuisten ohjausta. Monien poliittisten järjestöjen, urheilumiesten ja uskonnollisten järjestöjen ensisijaisia pyrkimyksiä katsottiin läpi sormien myös siksi, että kansalaistoimintana organisoitu nuorison harrastaminen oli valtiolle kustannustehokas tapa huolehtia sosiaalisuudesta ja kasvattamisesta.

MAHDOLLISIMMAN MONI HALUTAAN ”ROKOTTA”

Yhteiskunnallinen kiinnostus lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastamista kohtaan johti 1950-luvulla useampaan tutkimukseen aiheesta. Aukusti Salon (1947) kasvatustieteellisessä tutkimuksessa 1940-luvun lopulla sekä Lehtovaaran ja Koskenniemen (1954) tutkimuksessa harrastaminen oli yksi aihe muiden joukossa. Yhteiskuntatieteiden puolella Harva ja kumppanit (1954) tekivät tutkimuksen järjestäytyneen työväen harrastuksista, joka poiki Allardtin ja kollegoiden (1956) jatkoselvityksen *Työläisnuorison harrastustoiminta* ja kahta vuotta myöhemmin samojen tekijöiden kattavan tutkimuksen *Nuorison harrastukset ja yhteisön rakenne* (1958). Kalevi Heinilä (1959) puolestaan selvitti vapaa-ajan muuttumisen ja nuorten urheilun välistä suhdetta.

Nuorten omaehtoisen harrastamisen näkökulmasta tärkeä tutkimus oli Rafael Helangon (1953) väitöskirja, jossa hän tarkasteli Turun poikasakkeja vuosina 1944–1951. Kokonaisuudessaan 1950-luvun tutkimusvolyymin voi pitää huomattavana, sillä aiemmin aiheesta oli kattavammin tarkastellut ainoastaan Karl Bruhn vuonna 1937 ilmestyneessä tutkimuksessa *Die freien Interessen der Kinder und Jugendlichen*.

Kuten Allardt ja kumppanit (1958) huomioivat, erottui 1950-luvun tutkimuksissa kolme hieman toisistaan poikkeavaa näkökulmaa. Karkean kolmijaon mukaan (mt.) nämä näkökulmat olivat yksilö- ja kasvatuspsykologinen tutkimus (mm. Lehtovaara & Koskenniemi 1954), harrastusten useutta mittaava ja kuvaileva tutkimus (mm. Allardt ym. 1956) sekä ryhmiin kuuluvien

nuorten sosiologinen ja sosiaalipsykologinen tutkimus (mm. Helanko 1953). Vaikka näkökulmat hieman poikkesivat toisistaan, oli nuorten kansalaiskasvatus ja ennen kaikkea vapaa-ajan harrastaminen tutkimuksia yhdistävä tekijä. Siirryttäessä 1960-luvun puolelle alkoivat kasvatus, nuorisotyö, nuorten kansalaiskasvatus ja harrastamisen eri muodot eriytyä omille spesifeille kentilleen ja toimialoilleen, jolloin myös niiden tutkiminen eriytyi muun muassa kasvatus-, nuoriso-, liikunta-, taide- ja kulttuuritutkimuksiksi. Allardtin ja kumppanien (1958) kokoava näkökulma nuorten harrastamiseen jäikin tutkimuksena ainutkertaiseksi (ks. kuitenkin Aalto & Minkkinen 1971).

Sotien jälkeisinä vuosina tehtyjen tutkimusten kautta on mahdollista tarkastella sitä, mitä ja miten nuoret tuolloin harrastivat. Samalla tulee näkyväksi nuorten vapaa-ajan harrastamisen määrittelyongelma, joka näyttää vaivanneen tutkijoita yhtä lailla 1950-luvulla kuin se aiheuttaa päänvaivaa nykypäivänäkkin.

Teoksessa *Kasvatustieteellinen tutkimus* Lehtovaara ja Koskenniemi (1954, 192–207) kirjoittavat nuorten kasvamisen erilaisista kentistä ”kollektiivisina ympäristötekijöinä”, joihin kuuluvat asuin ympäristö, koulu, perhe, työelämä ja harrastukset. Tutkijat eivät systemaattisesti käytä käsitettä harrastaminen, vaan puhuvat harrastamisesta ”lapsiin ja nuoriin suunnattuina tarkoituksellisinä toimenpiteinä” (mt., 192).

Lehtovaara ja Koskenniemi (1954, 192–207) jaottelevat harrastamisen kolmeen ryhmään. He erottavat toisistaan nuorisojärjestöissä tapahtuvan toiminnan, uskonnolliset ympäristötekijät ja ajanvietteen. Tutkimuksessa lähdetään liikkeelle nuorisojärjestöistä ja esitellään tiiviisti Helsingissä vuonna 1951 ja Turussa vuonna 1953 toteutettujen nuorisojärjestökyselyiden tuloksia. Niiden mukaan helsinkiläisistä 15–21-vuotiaista pojista hieman yli 60 prosenttia ja tytöistä hieman yli 40 prosenttia kuului johonkin nuorisojärjestöön.

Tutkijoiden mukaan tulokset antoivat väärän kuvan järjestöjen merkityksestä: ”järjestöjen yleinen vaikutus on pienempi kuin niihin jäseninä kuuluvien lukumäärien perusteella voisi olettaa” (Lehtovaara & Koskenniemi 1954, 194).

Tulkinnan he perustavat siihen, että samassa tutkimuksessa nuorista vain pieni osa kertoi tapaa- vansa muita nuoria järjestöissä – järjestöön kuu- luminen ei tarkoittanut toimintaan osallistumista. Tutkijat nostavat erikseen esiin tuolloin vielä hyvin harvinaisten nuorisotalojen merkityksen, joka on heidän mukaansa suuri, ”koska yhteis- kuntaan huonosti sopeutuvat yksilöt suhteellisen runsaasti ovat lähtöisin siitä osasta nuorisoa, joka ei osallistu järjestötoimintaan” (mt., 196).

Nuorisotyöhön ja nuorisojärjestöihin liittyvi- en havaintojen jälkeen Lehtovaara ja Koskenniemi (1954, 194–195) käsittelevät nuorten kasva- misen uskonnollisia ympäristötekijöitä. Viitaten vuonna 1951 toteutettuun Gallup-tutkimukseen tutkijat toteavat kotona tapahtuvan uskonnolli- sen opetuksen taantuneen ja kirkossa käynnin samalla vähentyneen siten, että alle 30 prosenttia helsinkiläisistä 15–17-vuotiaista kertoi käyneensä kirkossa viimeisen kuukauden aikana. Pyhäkou- luharrastukseen sen sijaan osallistui edelleen yli puolet nuorista. Tutkijat kiteyttävät havaintonsa nuorten kasvamisen uskonnollisista ympäristöte- kijöistä seuraavasti: ”Aktiivisesti uskontoa harjoit- tava nuorten joukko on pieni, mutta muodostaa käyttäytymistavoiltaan muusta nuorisosta selvästi eroavan osan. Sille uskonto merkitsee paljon; muiden nuorten suhtautuminen uskontoon sen sijaan on pinnallista ja välinpitämätöntä” (Leh- tovaara & Koskenniemi 1954, 195).

Harrastamisen käsitteen haasteellisuus tulee esiin ajanvietteeksi nimetyn osion alussa, kun tutkijat kirjoittavat rajan aatteellisen ja pelkäksi ajanvietteeksi tarkoitetun toiminnan välillä olevan epäselvä (Lehtovaara & Koskenniemi 1954, 195–196; ks. myös Heinilä 1959). Myös nuorisojärjes- töt järjestävät ajanvietetilaisuuksia, joista ”saatuja vaikutelmia ei yleensä käytetä myöhemmin (kas- vatuksessa) hyväksi” (mt., 196). Tutkimuksesta voi tehdä tulkinnan, jonka mukaan Lehtovaara ja Koskenniemi (1954) näkevät eron aatteellisen ajanvietteen ja pelkän huvitteluksi tarkoitetun ajanvietteen välillä siten, ettei ajanviettoilaisuuk- sien ohjelmaa ole aatteellisen toiminnan tavoin suunniteltu edistämään nuorten kasvamista. (Mt.)

Teoksessa *Nuorison harrastukset ja yhteisön*

rakenne (1958) Allardt ja kumppanit määritte- levät tutkimuksen tehtäväksi antaa tietoja nuori- son harrastuksista, vapaa-ajan vietosta ja nuorten muodostamista sosiaalisista ryhmistä. Yli 1500 haastatteluun perustuvan tutkimuksen kohderyh- mänä ovat 10–29-vuotiaat nuoret. Tutkijat myös määrittelevät, mitä he tarkoittavat sanalla harras- tus: ”sellaista toiminnan aluetta, johon vapaa-ajan energiaa jatkuvasti suunnataan” (mt., 4–5).

Tutkimuksen tulosten mukaan (Allardt ym. 1958, 21) 1950-luvun puolivälissä hieman yli puolet nuorista kuului yhteen tai useampaan järjestöön. Suositumpia järjestöjä olivat urheilu- seurat, joihin ilmoitti kuuluvansa noin kolmannes vastaajista ja pojista yli 40 prosenttia. Muita järjes- töjä olivat muun muassa nuorisoseurat, ammatti- yhdistykset, partio, puoluejärjestöt, raittiusseurat, kristilliset kerhot ja kuorot. Urheilu oli suosituin harrastusmuoto, mutta siihen osallistuminen vä- heni iän myötä. Tutkimuksessa tiedusteltiin ur- heilukilpailuihin osallistumista viimeisen vuoden aikana. Ikäryhmittäin tarkasteltuna kilpailuihin on osallistunut 55 prosenttia 10–14-vuotiaista, 39 prosenttia 15–19-vuotiaista ja 25 prosenttia 20–24-vuotiaista. Tulosten perusteella on ilmeis- tä, ettei liikunnan ja urheilun harrastamisessa ollut 1950-luvulla ollut samanlaista yhtäkkistä lopettamista, joka ajoittuu 2000-luvulla 10–14 ikävuoden välille (ks. myös Helanko 1953).

Allardt ja kollegat (1958) kiinnittivät huomiota siihen, kuinka paljon nuoret ”harrastavat” erilai- sia asioita omaehtoisesti kaupallisissa palveluissa. Vastaajista neljännes kertoi käyneensä haastattelua edeltäneellä viikolla elokuvissa. Myös tansseissa ja iltamissa käymisestä edeltäneellä viikolla raportoi tutkimuksessa yli kolmannes 15–24-vuotiaista. Nuoret vastaajat kertoivat tutkimuksessa käyt- tävänsä vapaa-aikaa varsin yleisesti sellaiseen toi- mintaa, joka oli yksi nuoriso-ongelman keskeisiä huolenaiheita: ajanhukka (Harva 1958).

Jo aiemmissa tutkimuksissa (mm. Allardt ym. 1956; Lehtovaara & Koskenniemi 1954) oli sivuttu nuorten syrjäytymisen ja yksinäisyyden problematiikkaa, mutta Allardtilla ja kumppa- neilla (1958) aihe nousi yhdeksi pääteemaksi. Tutkijat kirjoittavat sosiaalisesti eristyneistä

nuorista, ”jotka eivät kuulu yhteenkään järjestykseen ja joilla sen lisäksi ei ole enempää kuin yksi samaan sukupuoleen kuuluva hyvä ystävä” (mt., 135). Tutkimukseen haastatelluista nuorista 17 prosenttia luokiteltiin sosiaalisesti eristyneiksi.

Tutkimustulokset 1950-luvulta osoittavat, että nuorten vapaa-ajan harrastaminen koski suoraan hieman yli puolta nuorisosta. Samanaikaisesti noin 17 prosenttia nuorista oli eristyneitä. Tuloksia tulkittiin omana aikanaan sekä kielteisinä että myönteisinä. Keskeinen puhetapa nousi ”rokotusajatuksista”, siis tarpeesta saattaa mahdollisimman moni nuori ohjatun vapaa-ajan harrastusten pariin (mm. Varjo ym. 1964). Nieminen (1995, 324) kirjoittaa tutkimuksen herättäneen keskustelua lapsi- ja nuorisotyön piirissä, jossa tulosten katsottiin kertovan nuorisotyön menetelmien kankeudesta ja vanhoillisuudesta. Tutkimustulosten pohjalta nuorisotyöltä peräänkuulutettiin lisää tehoa, jotta se tavoittaisi myös eristyneet tai muutoin toiminnan ulkopuolelle jäävät nuoret (mt., 325).

”HYVÄ KERTOMUS” JA NYKYAIKA

Sotien jälkeen käyty keskustelu nuorten vapaa-ajan harrastamisesta oli uusi puhetapa. Hieman määrittelijästä riippuen se kosketti kaikkea nuorten vapaa-ajan toimintaa, joka tapahtui järjestöissä tai oli muutoin ohjattua. Joissain (Helanko 1953; 1960; Allardt ym. 1956; 1958) teksteissä käsiteltiin myös nuorten keskinäistä yhdessäoloa, mutta omaehtoisesta toiminnasta ei puhuttu suoranaisesti harrastamisena. Yhtä kaikki jokainen aikalaieskusteluun osallistunut piti nuorison harrastamista tavalla tai toisella tärkeänä ja keskeisenä kansalaiskasvatuksen välineenä.

Nuorison ohjattu harrastaminen oli vastaus modernisoituvan Suomen nuoriso-ongelmaan: tapa sosiaalistaa lapset ja nuoret yhteiskuntaan ja kansalaisuuteen. Kansallisessa perspektiivissä harrastustoimintaa järjestävien tahojen sisäiset tavoitteet jäivät toissijaisiksi, sillä lähes mikä tahansa harrastaminen nähtiin joutenoloa ja sakiintumista parempana vaihtoehtona. Tällaisesta kasvatusajattelusta kumpusi myös harrastamisen ”hyvän kertomus”, jonka lähes kaikki harrastuksia

järjestävät tahot liittivät tavalla tai toisella omaan toimintaansa. Narratiivi harrastamisesta yksin-omaan suotuisasti lapsiin ja nuoriin vaikuttavana vapaa-ajan toimintana juurtui myös politiikkaan ja poliittiseen keskusteluun (esim. Nieminen 1995; Rantala 2014). ”Hyvän kertomuksesta” tulikin vahva kulttuurinen syävivirtaus, joka loi perustan merkityksellistää lähes mikä tahansa ohjattu vapaa-ajan harrastaminen rokotteeksi murrosikää ja nuoruutta vastaan.

Kun suomalaista harrastamisen instituutiota kehitetään ja viedään 2020-luvulla lähemmäs koulupäivää (OKM 2020), tulee monista 70 vuotta sitten puhuttaneista kasvatuskysymyksistä jälleen ajankohtaisia: Mitä nuorten harrastamisella pyritään saavuttamaan, millaisin menetelmin ja kenen toimesta? Näihin kysymyksiin on jo osin vastattu, sillä harrastamisen tavoitteeksi on sanottu syrjäytymisen ehkäisy sekä hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen (mt.). Pohdittavaksi kuitenkin jää, onko mikä tahansa harrastaminen, kenen tahansa järjestämänä ja millaisin tavoittein hyvänsä toteutettuna lasten ja nuorten edun mukaista (ks. YK:n lapsen oikeuksien sopimus).

Aivan samaan tapaan kuin sotien jälkeenkin, on kasvatuksen narratiivi 2020-luvulla joidenkin harrastuksia järjestävien tahojen toiminnassa lähinnä ”bulvaani” toiminnan sisäisille päämäärille. 2020-luvun harrastuskeskustelussa tulisikin nähdä syvälle kulttuuriin pinttyneen ”hyvän kertomuksen” lävitse ja pohtia rohkeasti sitä, mitkä harrastuksia järjestävät tahot pyrkivät aidosti vaikuttamaan kasvaviin heidän kasvattamisensa ja mitkä taas heistä hyötymisen tarkoituksessa.

Vapaa-ajan harrastamisessa on valtavasti potentiaalia vastata moniin nykyajan lapsi- ja nuorisokysymyksiin, kunhan huolehditaan yhdenvertaisuudesta, tasa-arvosta ja toiminnan eettisistä lähtökohdista. Kasvatuksellinen osaaminenkaan ei olisi pahasta. Hyvän lähtökohdan lasten ja nuorten harrastamiselle antavat niin nuorisolaki (2016), liikuntalaki (2015) ja yhdenvertaisuuslaki kuin YK:n lapsen oikeuksien sopimus.

LÄHTEET

- Aalto, Ritva & Minkkinen, Sirkka (1971) *Nuoret tänään. Valtakunnallisen nuorisotutkimuksen tuloksia*. Helsinki: Otava.
- Allardt, Erik & Jartti, Pentti & Jyrkilä, Faina & Littunen, Yrjö (1956) Työläisnuorison harrastustoiminta. Teoksessa Urpu Vihavainen (toim.) *Työläisnuoriso ja yhteiskunta: Suomen Sosialidemokraattisen Nuorisoliiton 50-vuotisen toiminnan juhlaulkaisu*. Helsinki: Tammi, 61–145.
- Allardt, Erik & Jartti, Pentti & Jyrkilä, Faina & Littunen, Yrjö (1958) *Nuorison harrastukset ja yhteisön rakenne*. Helsinki: WSOY.
- Berg, Päivi & Lehtonen, Kati & Salasuo, Mikko (toim.) (2020) *”Siitä on pikemminkin vaiettu”. Kirjoituksia kiusaamisesta, syrjinnästä ja epäasiallisesta kohtelusta liikunnassa ja urheilussa*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 151. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/kuvat/verkojulkaisut/kirjoituksia_kiusaamisesta_syrjinnasta_ja_epaasiallisesta_kohtelusta_web.pdf (Viitattu 15.10.2020.)
- Berg, Päivi & Salasuo, Mikko (2017) Liikkuva luokka. Liikunnan harrastaminen kunnon kansalaisuutena. *Yhteiskuntapolitiikka* 82(3), 251–261.
- Bruhn, Karl (1937) *Die freien Interessen der Kinder und Jugendlichen*. Vetenskapssocieteten, Finska. Societas scientiarum Fennica. Commentationes humanarum litterarum.
- Haavio, Martti (1948) *Opettajapersoonallisuus*. Jyväskylä: Gummerus.
- Hakanen, Tiina & Myllyniemi Sami & Salasuo, Mikko (2019a) *Oikeus liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 139. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto. <https://tieto-anuorista.fi/wp-content/uploads/2019/02/Lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-Oikeus-liikkua.-Verkkojulkaisu.pdf> (Viitattu 1.7.2020.)
- Hakanen, Tiina & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (2019b) *Takuulla liikuntaa. Kyselytutkimus toimintarajoitteisten lasten ja nuorten liikunnan harrastamisesta ja vapaaajasta*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 142. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2019/09/Takuulla_liikuntaa_Verkkojulkaisu_020619.pdf (Viitattu 1.9.2020.)
- Harinen, Päivi (2000) *Valmiiseen tulleet. Tutkimus nuoruudesta, kansallisuudesta ja kansalaisuudesta*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 11/2000. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Harva, Urpo (1954) Järjestäytyneen työväen sivistysharrastukset. Kulttuurisosiologinen tutkimus. Teoksessa Työväen Sivistysliitto (toim.) *Työväen omaehtoinen sivistystyö*. Helsinki: Tammi, 279–382.
- Harva, Urpo (1955) *Aikuiskasvatus. Johdatus aikuiskasvatuksen teoriaan ja työmuotoihin Suomessa*. Helsinki: Otava.
- Harva, Urpo (1958) Alkulause. Teoksessa Erik Allardt & Pentti Jartti & Faina Jyrkilä & Yrjö Littunen (1958) *Nuorison harrastukset ja yhteisön rakenne*. Porvoo: WSOY.
- Harva, Urpo (1960) *Systemaattinen kasvatustiede*. Helsinki: Otava.
- Heinilä, Kalevi (1959) *Vapaa-aika ja urheilu*. Helsinki: WSOY.
- Helanko, Rafael (1953) *Turun poikasakit. Sosiologinen tutkimus 9–16-vuotiaiden poikien spontaanisista ryhmistä vv. 1944–1951*. Turku: Turun yliopisto.
- Helanko, Rafael (1960) *Vapaan nuorisotyön peruskysymyksiä*. Porvoo: WSOY.
- Hoikkala, Tommi (1989) *Nuorisokulttuurista kulttuuriseen nuoruuteen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hoikkala, Tommi (1993) *Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hoikkala, Tommi & Suurpää, Leena (2005)

- Finnish youth cultural research and its relevance to youth policy. *Young* 13(3), 285–312.
- Häkkinen, Antti (2013) Suomalaiset sukupolvet, elämäntavat ja historia – Sukupolvesta sukupolveen. Teoksessa Antti Häkkinen & Anne Puuronen & Mikko Salasuo & Anni Ojajärvi (toim.) *Sosiaalinen albumi. Elämäntavat sukupolvien murroksissa*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 125. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 21–56. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/sosiaalinen_albumi_verkko.pdf (Viitattu 2.7.2020.)
- Itkonen, Hannu (2003) Nuorisourheilun muuttuvat käytännöt, tavoitteet ja merkitykset. Teoksessa Sinikka Aapola & Mervi Kaarninen (toim.) *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 327–344.
- Joensuu, Matti & Kailo, Uriel & Kari, Kaarina & Karilas, Yrjö & Liimatainen, Kirsti & Paarma, Oskar & Pautola, Lauri (1955) *Suomen nuorten kirja*. Helsinki: Agricola-Seura.
- Kailo, Uriel (1961) *Suomen nuorten kirja*. Pikkisämsä: Agricola-Seura.
- Lallukka, Kirsi (2014) *Lasten ja nuorten oikeudet liikunnassa ja urheilussa*. Jyväskylä: LIKES.
- Lehtovaara, Arvo & Koskenniemi, Matti (1954) *Kasvatopsykologia*. Helsinki: Otava.
- Liikuntalaki 2015 <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390> (Viitattu 1.12.2010.)
- Myllyniemi, Sami (2009) *Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 97. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/Nuorisobarometri_2009.pdf (Viitattu 30.8.2020.)
- Nieminen, Juha (1995) *Nuorisossa tulevaisuus. Suomalaisen nuorisotyön historia*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura Ry.
- Nieminen, Juha (2009) Kansalaiskasvatuksen strategiat suomalaisessa nuorisotyössä. Teoksessa Laura Hokkanen (toim.) *Vaikutavaa! Nuoret kansalaisvaikuttamisen kentillä*. Tutkimuksia ja raportteja 45. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu, 4–22.
- Nuorisolaki 2016 <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285> (Viitattu 1.12.2010.)
- OKM (2014) *Lausuntoyhdyntö. Esitys uudeksi liikuntalaksi*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- OKM (2016) *Yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa – painopisteenä harrastamisen hinna*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:19. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- OKM (2017) *Lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien edistäminen Avustuskäytännöt ja vapaaehtoistoiminnan helpottaminen*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:10. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- OKM (2019) *Harrastamisen strategia*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:7. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- OKM (2020) *Harrastamisen Suomen malli*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://minedu.fi/suomen-malli> (Viitattu 10.7.2020.)
- Perhekasvatusta tehostamaan (1949) *Esitelmää nuorille sukupuolikielityksestä*. Helsinki: Valtioneuvoston kirjapaino.
- Rantala, Maria (2014) *Sata vuotta toistoa. Liikunnan aseointi ja argumentointi suomalaisessa liikuntapolitiikassa vuosina 1909–2013*. Jyväskylä: LIKES.
- Salasuo, Mikko & Häkkinen, Antti (2019) Kansallinen ja kansainvälinen suomalaisten sukupolvien ideaaleissa. Teoksessa Ilari Hetemäki & Hannu Koskinen & Tuija Pukkinen & Esa Väliaverronen (toim.) *Kai-kenlaista rohkeutta*. Helsinki: Gaudeamus, 231–247.
- Salasuo, Mikko & Ojajärvi, Anni (2013) Sukupolvia liikkeessä – fyysisestä pakkoaktiivisuudesta liikkumattomuuteen. Teoksessa Antti Häkkinen & Anne Puuronen & Mikko

- Salasuo & Anni Ojajärvi (toim.) *Sosiaalinen albumi. Elämäntavat sukupolvien murroksissa*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 125. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 111–180. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/sosiaalinen_albumi_verkko.pdf (Viitattu 2.7.2020.)
- Salo, Aukusti (1947) *Suomalaisen kasvatuksen peruskysymyksiä. Osa 2*. Helsinki: Otava.
- Salo, Aukusti (1952) *Johdatus yleiseen kasvatukseen*. Helsinki: Otava.
- Simola, Hannu (2001) Koulutuspolitiikka ja erinomaisuuden eetos. *Kasvatus: Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja* 32:3, 290–297.
- Suomen malli (2020) ks. OKM 2020.
- Työväen Sivistysliitto (toim.) (1954) *Työväen omaehtoinen sivistystyö*. Helsinki: Tammi.
- Varjo, Kerttu & Voudinmäki, Keijo & Ahtokari, Reijo & Buhler, Waldemar & Kantanen, Sirkka (1957) *Kerhokirja*. Helsinki: Otava.
- Varjo, Kerttu & Voudinmäki, Keijo & Ahtokari, Reijo (1964) *Uusi kerhokirja*. Helsinki: Otava.
- Yhdenvertaisuuslaki 2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325> (Viitattu 1.10.2020.)
- YK:n lasten oikeuksien sopimus <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/> (Viitattu 1.12.2010.)

TILASTO-OSIO

NUORISO HARRASTAMASSA KULTTUURIA, TAIDETTA JA MEDIAA: LASTEN JA NUORTEN VAPAA-AIKATUTKIMUKSEN TILASTO-OSIO

MIKKO SALASUO, KAI TARVAINEN & SAMI MYLLYNIEMI

Tilasto-osio on *Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen* perusta ja perinne. Vapaa-aikatutkimuksen historiaa ja yhteyttä aiempiin tutkimuksiin sivuttiin johdannossa, jossa myös esiteltiin tarkemmin vuoden 2020 *Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen* aiheita sekä niiden valintoja, ajankohtaisuutta ja kiinnittymistä nuorisopolitiikan tiedontarpeisiin. Tarkastelun kohteena ovat erityisesti lasten ja nuorten kulttuurin, taiteen ja median harrastaminen. Ne kaikki kuuluvat elämäntilanteisiin, joita koskevat ajatukset, arvotukset ja käytännöt ovat digitalisaation myötä olleet suurten muutosten kourissa.

Tämä tutkimus henkii ja keskustelee nuorisolain (2016) lähtökohdista. Taustalla heijastelee myös nuorten harrastuskulttuurin uudistaminen, joka tarkoittaa tässä yhteydessä valtionhallinnossa tehtävää harrastamisen ”Suomen-mallin” suunnittelua ja toteutusta (ks. OKM 2020). Harrastaminen määrittänyt tutkimuksessa laaja-alaisesti niin omaehtoiseksi kuin ohjatuksi toiminnaksi. Mukana onkin näkökulmia esimerkiksi nuoriso- ja populaarikulttuuriin sekä lasten musiikkifaniuteen.

Aiheena vahvasti ajassa kiinni on kysymys nuorten harrastuksissa kokemasta kiusaamisesta, syrjinnästä ja epäasiallisesta kohtelusta – teema, jota vuoden 2018 tutkimuksessa selvitettiin liikunnan ja urheilun osalta (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a). Aika ajoin kurkistetaan myös menneisyyteen, josta löytyy lukuisia referenssipisteitä tutkimuksessa käsiteltäviin aiheisiin. Tuloksia lukiessa on hyvä pitää mielessä tilasto-osion viimeisessä luvussa esitetty tulos, joka kertoo suomalaisten lasten ja nuorten olevan yleisesti varsin tyytyväisiä elämäänsä, vapaa-aikaansa, sosiaalisiin suhteisiinsa ja terveyteensä. Kokonaiskuva on valoisa.

Tutkimuksen tilasto-osio etenee siten, että tämän lyhyen johdatuksen jälkeen esitellään

tutkimusaineisto, metodi ja taustamuuttujat. Sitten siirrytään itse tuloksiin, jotka on tematisoitu 12 luvuksi. Kuvien ja kuvioiden yhteydessä tuloksia reflektoidaan suhteessa aiempaan tutkimukseen ja tietämykseen. Analyysissa liikkeelle lähdetään laajalla kokonaisuudella, jossa käsitellään lasten ja nuorten harrastuksia, harrastamisen yleisyyttä ja vapaa-ajan riittävyttä. Luvun edetessä teemat tarkentuvat yksityiskohtaisempiin kysymyksiin kulttuurin, taiteen ja median harrastamisesta.

Toinen luku käsittelee lasten ja nuorten sosiaalisia kontakteja, niiden muotoja ja säännöllisyyttä. Ystävyyssuhteet ovat nuorille erityisen tärkeä elämäntilanne, joka nousee toistuvasti kärkeen erilaisissa arvostuskyselyissä. Luvussa selvitetään muun muassa nuorten yhteydenpidon yleisyyttä ja tapoja sekä sosiaalista mediaa viestinnän väylänä.

Media ja sen käyttö olivat edellisen kerran vapaa-aikatutkimuksen pääteemana vuoden 2015 tutkimuksessa (Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016). Sen jälkeen älypuhelimet ovat juurtuneet lähes kaikkien lasten ja nuorten keskuuteen, ja digitaalisen median merkitys on kasvanut entisestään. Kolmannessa luvussa lasten ja nuorten median käytöstä piirtyvä kuva osoittaa, että muutos on ollut hämmästyttävän nopeaa ja moni asia on ehtinyt muuttua viidessä vuodessa.

Neljäs luku käsittelee lähes jokaisessa lapsiperheessä tuttua ilmiötä: Pelaamisen ja internetin käytön aiheuttamia riitoja. Johanna Lammi-Taskula ja Marjatta Bardy (2009) havaitsivat jo yli 10 vuotta sitten, että pelaaminen ja netin käyttö olivat yksi yleisimmistä kiistelyn tai riitelyn aiheista suomalaisissa perheissä. Vuoden 2020 vapaa-aikatutkimuksessa tätä arkista ilmiötä valotetaan sekä lasten että heidän vanhempiansa kokemusten kautta. Samassa yhteydessä selvitetään

vanhempien tapoja rajoittaa lasten digitaalisen median käyttöä sekä sitä, kuinka paljon vanhemmat hyödyntävät teknisiä apuvälineitä lastensa median käytön sääntelyssä tai lasten olinpaikan seuraamisessa.

Epäasiallinen käytös ja kohtelu lasten ja nuorten liikunta- ja urheiluharrastuksissa on puhuttanut paljon viime vuosina. Aihetta käsiteltiin laajasti vuoden 2018 vapaa-aikatutkimuksessa (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a) sekä toimintarajoitteisten nuorten liikunnan harrastamista käsitelleessä erillistutkimuksessa (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019b). Luku viisi laajentaa keskustelun kulttuuri- ja taideharrastuksiin sekä mediaan. Lapset ja nuoret kohtaavat kiusaamista, syrjintää ja epäasiallista kohtelua myös näissä harrastuksissa, mutta tietopohja ilmiöiden laajuudesta on hyvin niukka. Vuoden 2020 vapaa-aikatutkimus onkin ensimmäinen väestötason selvitys, jossa kartoitetaan määrällisesti lasten ja nuorten kokemaa epäasiallista kohtelua kulttuuri-, taide- ja mediaharrastuksissa.

Lapset ja nuoret ovat median suurkuluttajia. Tähän aihepiiriin sukelletaan luvussa kuusi, jossa tarkastellaan ”ruutu aikaa” ja musiikin kuuntelua koskevia tuloksia. Aiheeseen liittyviä kysymyksiä esitettiin myös vanhemmille, mikä mahdollistaa lasten ja kasvattajien vastausten ristivalottamisen. Lisäksi luvussa selvitetään muun muassa sitä, millaisia medioita lapset ja nuoret käyttävät kuvaohjelmien katseluun ja musiikin kuunteluun.

Netin käyttö on puhuttanut vanhempia ja kasvattajia siitä lähtien, kun se yleistyi myös lasten keskuudessa. Seitsemäs luku johdattaa nuorison netin käyttöön ja käyttötottumuksiin. Näkökulmat aukeavat sekä netin kautta kulutettaviin että tuotettaviin sisältöihin. Haastatteluissa nuoret kertoivat esimerkiksi siitä, mitä pitävät itselleen netin käytössä tärkeimpänä. Mukana uutena aiheena on nuorten sosiaalisen median vaikuttajien, tubettajien, seuraaminen.

Luvussa kahdeksan tarkastellaan murroksessa olevaa elävän musiikin kuluttamista ja osallistumista. Tuloksista käy ilmi muun muassa se, miten asuinalueella on merkittävä vaikutus elävän musiikin tapahtumiin osallistumiseen. Suurissa

kaupungeissa tarjontaa on paljon, mutta sielläkin eletään murroksen keskellä, kun nuorison kulutustottumukset suuntautuvat isoihin tapahtumiin ja pienemmät kamppailevat olemassaolostaan.

Lasten ja nuorten musiikkifanius on aiheena mukana vapaa-aikatutkimuksessa nyt ensimmäisen kerran. Luvussa yhdeksän esitetään teemasta perusjakaumia, ja syvemmin aiheeseen tartutaan Janne Poikolaisen artikkelissa. Määrälliset tulokset erityisesti lasten fanittamisesta laajentavat aihepiiriin alueelle, josta on vähän aiempaa tutkimustietoa. Aineisto mahdollistaa myös faniuden iän mukaisen tarkastelun, jossa piiryy kuva nuorison iän mukaan muuttuvasta musiikkimausta ja idolien seuraamisesta.

Luku 10 käsittelee kehon kulttuuria, joka tässä tutkimuksessa tarkoittaa erityisesti korvakorujen, lävistysten ja tatuointien yleisyyttä nuorten keskuudessa. Samoista aiheista kysyttiin edellisen kerran vuoden 2009 Nuorisobarometrissa, joka onkin jäänyt Suomessa ainoaksi tilastolliseksi selvitykseksi näistä kehon kulttuurin kysymyksistä (Myllyniemi 2009). Tatuointien yleisyys nuorten keskuudessa on mediassa jatkuvan kiinnostuksen kohteena ja tulokset osoittavat, että kymmenen vuoden aikana ”kuvien” ottaminen on saavuttanut lähes saman tason kuin muissa läntisen Euroopan maissa.

Tilasto-osion lopulla palataan vapaa-aikatutkimuksen juurille ja nuorten järjestökiinnittymistä koskeviin tuloksiin. Luvun 11 aihe on sama, joka käynnisti vapaa-aikatutkimuksen perinteen yli 20 vuotta sitten. Aikasarja mahdollistaa aiheen tarkastelun koko 2000-luvun osalta, ja vielä pidemmän aikavälin trenditiedot ovat hahmoteltavissa 1950- ja 1960-luvuilla toteutettujen nuorten harrastuksia ja ajankäyttöä koskevien valtakunnallisten kyselyiden avulla.

Viimeinen luku käsittelee nuorten tyytyväisyyttä elämän eri osa-alueisiin. Siitä nähdään, että yleisesti nuoret ovat varsin tyytyväisiä elämänsä, sosiaalisiin suhteisiinsa, vapaa-aikaansa ja terveyteensä.

AINEISTO JA TAUSTAMUUTTUJAT

Tutkimuksen perusjoukkona ovat 7–29-vuotiaat Manner-Suomessa asuvat lapset ja nuoret. Tiedonkeruun toteutti IROResearch Oy. Puhelinhaastatteluita tehtiin 23.1.2020 ja 29.2.2020 välisenä aikana yhteensä 1 402.

Aineistossa on kahden sukupuolen (tytöt, pojat), viiden ikäryhmän (7–9-, 10–14-, 15–19-, 20–24- ja 25–29-vuotiaat), ja kolmen äidinkielen (suomi, ruotsi, muu) mukainen kiintiöinti, joka vastaa osuuksia perusjoukossa. Kiintiöityjä ositteita oli siis kaikkiaan 30 (2 x 5 x 3). Haastattelukielinä olivat suomi ja ruotsi, mikä rajaa tutkittavien joukkoa varsinkin maahanmuuttajataustaisten osalta. Kieliongelman takia haastattelu jäi tekemättä 116 tapauksessa. Kaikkiaan 71 haastattelua tehtiin ruotsiksi, mikä vastaa ruotsinkielisten osuutta tässä ikäryhmässä (5 %).

Tutkimuksen kohderyhmän laajan ikäjakauksen takia laadittiin kolmelle eri ikäryhmälle (7–9, 10–14, 15–29) näiden kehitystasoon sopivaksi räätälöidyt haastattelulomakkeet. Aiempien kokemusten perusteella (ks. Myllyniemi & Berg 2013) nuorimpien ikäryhmän osalta kyselyä sekä lyhennettiin että muutenkin helpotettiin esimerkiksi vastausasteikkoa yksinkertaistamalla.

Puhelinhaastattelujen keskimääräinen kesto oli noin 23 minuuttia, mikä kuitenkin vaihteli eri ikäryhmissä. 7–9-vuotiaiden haastattelut kestivät keskimäärin 18 minuuttia, 10–14-vuotiaiden 22 minuuttia ja 15–29-vuotiaiden 25 minuuttia.

Alle 15-vuotiaiden ikäryhmissä tavoiteltiin vastaajan huoltajaa haastatteluluvan saamiseksi ja haastatteluajan sopimiseksi. Näissä nuorimpien ikäryhmissä myös kotitalouteen ja vanhempien taustatietoihin liittyvät tiedot kysyttiin huoltajilta. Varsinaisiin lapsen vapaa-aikaan ja arvostuksiin liittyviin kysymyksiin vanhemmat eivät saaneet puuttua.

Puhelinhaastatteluja varten Digi- ja väestötietovirasto poimi väestötietojärjestelmästä satunnaisotantana Manner-Suomessa asuvista 7–29-vuotiaista 30 001 henkilön näytteen, josta puhelinnumerot löydettiin 14 749:lle, eli noin puolelle (49 %). Kaikista soitetuista 19 973

puhelusta 10 492 ei vastannut, 198 numeroa ei ollut käytössä ja 789 numerosta ei löytynyt sopivaa haastateltavaa, esimerkiksi siksi, että kiintiö kyseisessä ryhmässä oli tullut täyteen ennen näytteen loppumista.

Kaiken kaikkiaan 6 242 kieltäytyi haastattelusta. Puhelinhaastatteluissa ei vastausaktiivisuutta voi laskea yhtä yksiselitteisesti kuin vaikkapa kirjekyselyissä. Edellä mainituista kategorioista saa kuitenkin karkean osoittimen vertaamalla haastateltujen ja kieltäytyneiden suhdetta ($1\,402 / 6\,242 \cdot 100 \% = 22 \%$). Vastausaktiivisuus lasten ja nuorten ikäryhmissä vähenee vuosi vuodelta ja kato on Vapaa-aikatutkimuksissakin jatkuvasti paheneva ongelma. Kadon takia tilataan ylisuuria otoksia, ja jos valittu henkilö ei vastaa puhelimeen, haastattelijä soittaa seuraavalle, ja näin saadaan halutun kokoinen otos (niin sanottu korvaava poiminta). Kun vaikeasti tavoitettavat vastaajat korvataan helposti tavoitettavilla, voi syntyä poimintaharhaa, sillä tavoitettavuuskin on vastaajan ominaisuus. Tässä otantatavassa on vaikea määritellä, mikä on kunkin vastaajan todennäköisyys tulla poimituksi. Niinpä tarkkaan ottaen ei kyse ole otoksesta, vaan näytteestä.

TAUSTAMUUTTUJAT

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen taustamuuttajat ovat ikää ja äidinkieltä lukuun ottamatta vastaajilta itseltään saatuja. Niitä ei siis ole haettu rekisteristä, vaan ne kertovat tutkimusta varten haastatellun lapsen, nuoren tai alle 10-vuotiaiden tapauksessa huoltajan käsityksen asiasta. Tämä ei ole virhelähde, mutta silti syytä tietää tuloksia tulkittaessa.

Vaikka sukupuolen saa myös rekisteristä, on se kysytty vastaajilta itseltään, sillä lapsille ja nuorille halutaan antaa sanansija heihin itseensä kohdistuvissa määrittelyissä. Alle 15-vuotiailla sukupuolitieto tosin otettiin suoraan rekisteristä. Naisen/tytön ja miehen/pojan ohella vastaajilla oli mahdollisuus valita ”muu tai ei osaa tai halua sanoa” (n=1). Muuksi kuin tytöksi tai pojaksi itsensä kokevien vastaajien määrä on yleensäkin haastattelututkimuksissa niin vähäinen, ettei

vastausten perusteella voi tehdä tilastollisia yleistyksiä. Kun haastatteluihin kysyttiin vähintään 10-vuotiailta vastaajilta kokemuksia vähemmistöön kuulumisesta seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin suhteen, oli osuus 10–14-vuotiailla 4 prosenttia ja tätä vanhemmilla jo noin kaksinkertainen.

Ikäjakaman ollessa niinkin laaja kuin 7–29 vuotta on suomen kielessä vaikea löytää sanoja, jotka hyvin kuvaisivat koko joukkoa. Vaikuttaa oudolta kutsua 7-vuotiaita naisiksi ja miehiksi, tai lähes kolmikymppisiä tytöiksi ja pojiksi. Yksi ratkaisu olisi käyttää kautta linjan ilmaisua tytöt/naiset ja pojat/miehet, mutta koska se olisi tylillisesti kömpelöä, käytetään tässä koko ikäryhmästä sanoja tyttö ja poika toivoen niiden kuulostavan lukijan korvaan kyllin neutraaleilta tai ainakin tasa-arvoisilta.

Taustamuuttujana ikää käytetään pääsääntöisesti siten, että vastaajat on ryhmitelty viiteen ikäluokkaan: 7–9-, 10–14-, 15–19-, 20–24- ja 25–29-vuotiaisiin. Tekstissä nimityksiä lapsi tai nuori käytetään ilman tarkasti määriteltyä ikärajaa.

Otoskiintiöt muodostettiin väestötietojärjestelmästä saadun äidinkielen perusteella siten, että osuudet ovat samat kuin perusjoukossa: 1208 suomenkielistä (86 %), 71 ruotsinkielistä (5 %) ja 123 muuta kuin suomea tai ruotsia puhuvaa (9 %). Suurimmat vieraat äidinkielet aineistossa ovat venäjä (24), arabia (16), viro (10), dari (10), persia/farsi (9), somali (8), thai (7) ja englanti (7).

Vastaajia pyydettiin arvioimaan asuinpaikkaansa sen mukaan, asuvatko he 1) ison kaupungin keskustassa, 2) ison kaupungin lähiössä tai muulla laita-alueella, 3) pikkukylän tai pikkukaupungin keskustassa, 4) pikkukylän tai pikkukaupungin harvaan asutulla laita-alueella vai 5) maaseutuympäristössä. Näin haluttiin selvittää nuorten kokemusta välittömästä asuinympäristöstään, mikä voi olla kuntaa tärkeämpi tieto esimerkiksi siinä, kuinka pitkiä etäisyydet eri harrastuksiin tai kavereiden luokse ovat. Tämä voi olla parempi selittäjä tutkituille muuttujille kuin esimerkiksi tilastollinen kuntaluokitus. Kuntaliitosten yleistyessä kokemustiedon merkitys

asuinympäristöstä korostuu entisestään. Asuin ympäristön luonnetta tiedusteltiin 15–29-vuotiailta itseltään, 7–14-vuotiailla sitä kysyttiin huoltajilta.

Kaikilta vähintään kymmenenvuotiailta vastaajilta selvitettiin heidän kokemuksiaan vähemmistöön kuulumisesta kuuden eri asian suhteen. Kysymysten vastausvaihtoehdot olivat 1) kyllä, paljon; 2) kyllä, vähän; 3) en ja 4) en osaa sanoa. Kokemusta vähemmistöön ainakin vähän kuulumisesta on seuraavasti: etninen tausta (11 %); uskonnollinen tai aatteellinen vakaus (16 %); seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti (8 %); vammaisuus tai pitkäaikaissairaus (8 %); ulkonäkö (ihonväri, pukeutuminen tai muu sellainen) (8 %) ja jokin muu vähemmistö (4 %).

Vähemmistökokemusten selvittäminen on monimuotoisen nuorten äänen kuulumisen kannalta hyvin tärkeää ja se antaa arvokasta tietoa yhdessä muiden muuttujien kanssa nuorten kokemuksista, joissa vähemmistökokemuksilla voi olla suurikin merkitys. Ja kuten prosenteista ilmenee, ei vähemmistökokemuksissa ole kyse marginaalisesta ilmiöstä.

Vähemmistöön kuulumisen kokemuksista saadaan vielä tarkempi kuva summamuuttujan avulla, joka muodostettiin kaikista kuudesta vähemmistöön kuulumista mittaavasta muuttujasta. Ennen summamuuttujan luomista luokiteltiin kunkin muuttujan en osaa sanoa -vastaukset puuttuviksi. Kaikkiaan kolmannes nuorista koki kuuluvansa vähemmistöön. Yhteen vähemmistöön koki kuuluvansa 19 prosenttia nuorista, kahteen 9 prosenttia ja vähintään kolmeen 5 prosenttia. Tämän tiedon perusteella summamuuttuja luokiteltiin kolmiluokkaiseksi siten, että nuoret, jotka eivät raportoineet vähemmistökokemuksista laitettiin kuuluvaksi luokkaan ei (66 %), 1–2 vähemmistökokemuksesta raportoivat luokkaan kyllä, vähän (29 %) ja vähintään kolmesta vähemmistökokemuksesta raportoivat luokkaan kyllä, paljon (5 %).

Muodollista koulutustasoa mittaavia kysymyksiä haastatteluihin oli kaksi: haastatteluhetken opiskelupaikka ja suoritettut tutkinnot. Haasteena

on se, että lasten ja nuorten ikäryhmissä koulutustaso mittaa usein suunnilleen samaa asiaa kuin ikä. Kaikista vastaajista 1013 (72 %) on koululaisia tai opiskelijoita, alle 15-vuotiaista kaikki. Haastatelluista 524 (37 %) on peruskoululaisia. Ammatillisessa koulutuksessa on 100, lukiossa 125, ammattikorkeakoulussa 108 ja yliopistossa 128 vastaajaa. Koska valtaosalla nuorista koulutus on yhä kesken, ei haastatteluhetken opiskelupaikka voi olla kovin tarkka koulutustason mittari.

Ammatillinen tutkinto on 260:lla, ylioppilastutkinto 218:llä, ammattikorkeakoulututkinto 101:llä ja yliopistotutkinto 105:llä vastaajalla. Myöskään tutkinnot eivät yksin ole kovin hyvä koulutustason mittari, sillä suurella osalla varsinkin haastatteluhetkellä opiskelevista koulutus

on yhä kesken. Varsinkin peruskoululaiset on koulutustason mittarista syytä jättää pois, sillä siinä vaiheessa eri koulutuspolut eivät vielä ole eriytyneet. Kaikkien opiskelijoiden jättäminen analyyseista pois ei kuitenkaan ole toimiva ratkaisu, sillä se hukkaisi suurimman osan tapauksista.

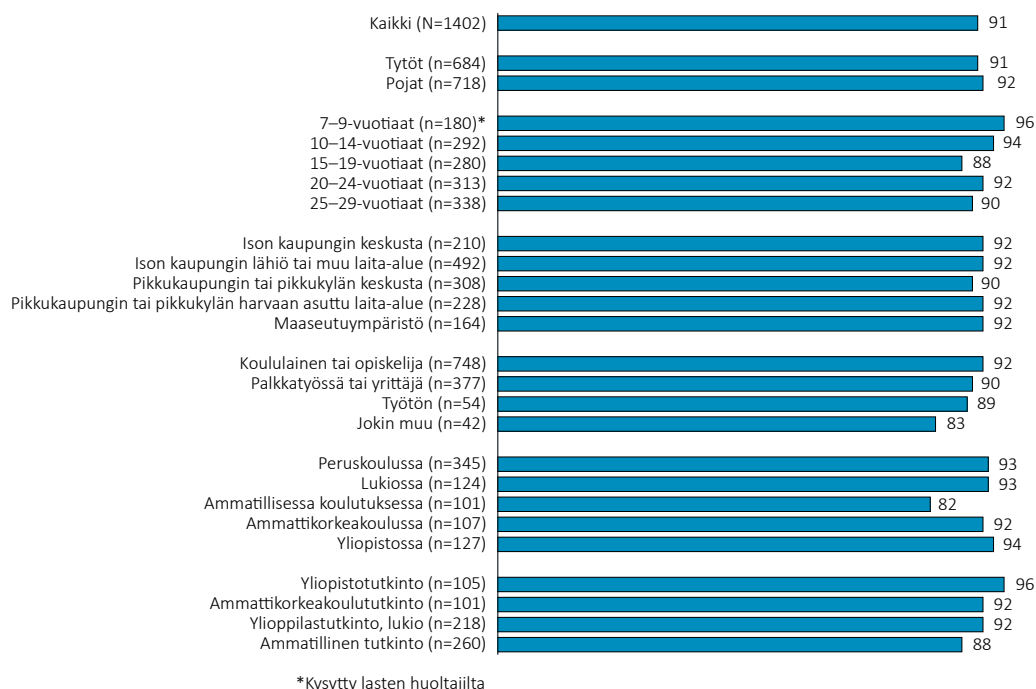
Vastaajia riittävästi erotteleva ja samalla kattava koulutusmuuttuja saadaan yhdistämällä tiedot suoritetuista tutkinnoista ja haastatteluhetken opiskelupaikasta. Näin luodun muuttujan luokat ovat yliopistotutkinto tai sitä suorittamassa (n=186), ammattikorkeakoulututkinto tai sitä suorittamassa (n=163), toisen asteen ammatillinen tutkinto tai sitä suorittamassa (n=294), ylioppilas tai lukiossa (n=200) sekä ei tutkintoja, ei opiskele (n=29).

LUKU 1. YHDEKSÄLLÄ NUORELLA KYMMENESTÄ ON JOKIN HARRASTUS

Aiemmat vapaa-aikatutkimukset ovat osoittaneet, että suomalaisten lasten ja nuorten harrastusaktiivisuus on korkealla (mm. Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016; Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a). Vuoden 2020 tutkimuksessa yhdeksän kymmenestä vastaajasta kertoo harrastavansa jotakin (ks. kuvio 1). Alle 10-vuotiaista peräti 96 prosenttia kertoo harrastamisesta. Vaikka harrastamisen yleisyys laskee hieman iän myötä, säilyy se kaikissa ikäluokissa lähellä 90 prosenttia. Harrastaminen on yhtä yleistä tyttöjen ja poikien keskuudessa eikä asuinympäristöllä ei juurikaan vaikutusta harrastavuuteen.

Useimmin harrastamisesta kertovat koululaiset ja opiskelijat (92 %) sekä palkkatyössä ja yrittäjinä toimivat nuoret (90 %). Työttömistä nuorista 89 prosenttia kertoo harrastavansa jotakin, kun vastaava osuus näiden ryhmien ulkopuolella on 83 prosenttia. Ryhmien ulkopuolelle jäävistä vastaajista kuusi vanhempainvapaalla olutta vastaajaa kertoi, ettei harrasta vapaa-ajallaan mitään. Heidän kohdallaan harrastamattomuus kielii väliaikaisesta katkoksesta, kun aika kuluu vauvanhoitoon ja kotiaskareisiin.

Työttömien nuorten keskuudessa hie-
man vähäisempää harrastamista voivat selittää

KUVIO 1. ”ONKO SINULLA JOKIN HARRASTUS, AIVAN MIKÄ TAHANSA?” KYLLÄ-VASTANNEIDEN %-OSUUDET TAUSTAMUUTTUJITTAIN TARKASTELTUNA.

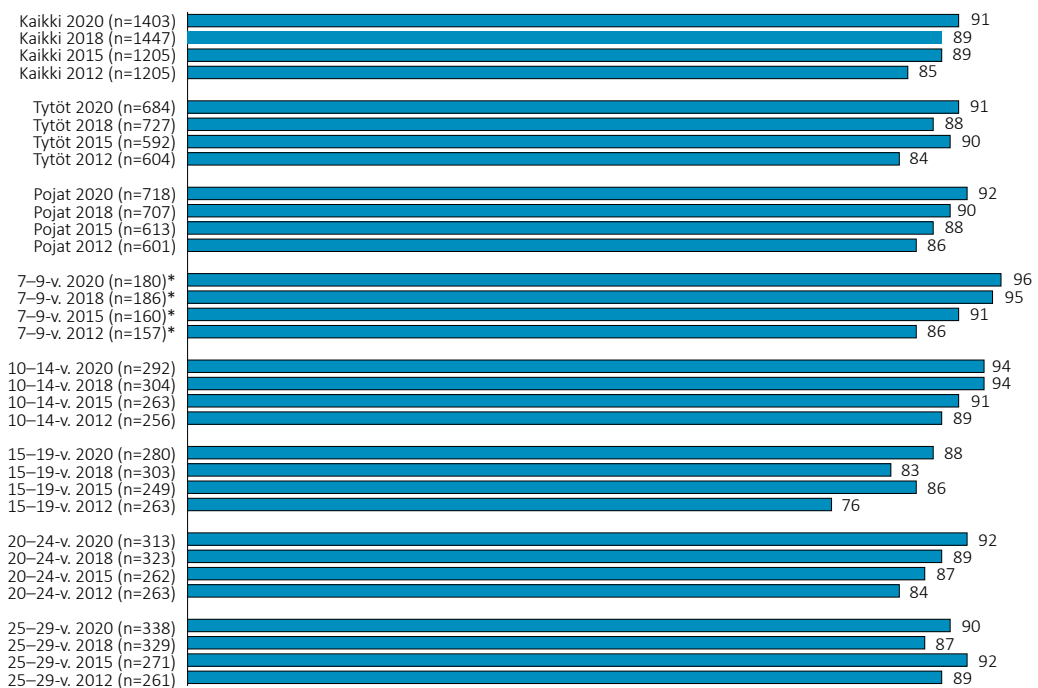
harrastamisen hintojen aiheuttamat esteet, jotka Helena Huhdan mukaan (2015) ovat työttömien yleisin syy olla harrastamatta liikuntaa. On myös mahdollista, etteivät kaikki työttömät miellä arkista vapaa-ajan askarointia harrastamiseksi, koska työn tai opintojen puuttuessa raja vapaa-ajan ja muun ajan välillä on häilyvä. Esimerkiksi kirjastossa käynti voidaan mieltää pikemminkin työhön rinnastuvaksi kuin harrastamiseksi.

Koulutustasolla on jonkin verran vaikutusta harrastamisen yleisyyteen. Tutkimukseen haastatelluista peruskoululaisista ja lukiolaisista 93 prosenttia kertoi harrastavansa jotakin, kun vastaava osuus on ammatillisessa koulutuksessa olevien nuorten keskuudessa 83 prosenttia. Myös ammatillisen tutkinnon suorittaneet nuoret harrastavat muita vähemmän. Aiemmasta tutkimuksesta tiedetään, että esimerkiksi liikunnan harrastaminen on vähäisempää ammatillisessa

koulutuksessa olevien keskuudessa, mikä selittyy ainakin osin nuoria kiinnostavien harrastusten korkeista kustannuksista (ks. Myllyniemi 2015; OKM 2016, 15).

Kysymys ”onko sinulla jokin harrastus, aivan mikä tahansa” on esitetty vapaa-aikatutkimuksissa vuodesta 2012 lähtien (ks. Myllyniemi & Berg 2013). Kahdeksan vuoden aikana harrastaminen on yleistynyt lasten ja nuorten keskuudessa 85 prosentista 91 prosenttiin (kuvio 2). Eniten harrastaminen on yleistynyt alle 10-vuotiailla ja noin 20-vuotiailla.

Tulosten osoittamaan lasten ja nuorten harrastamisen lisääntymiseen pitää tehdä joitakin varauksia ja tarkennuksia. Alle 10-vuotiaiden osalta kysymys esitettiin heille itselleen vuosien 2012 ja 2015 aineistonkeruussa ja myöhemmissä tutkimuksissa aiheesta on kysytty heidän vanhemmiltaan. Nuorimman ikäryhmän trenditiedossa

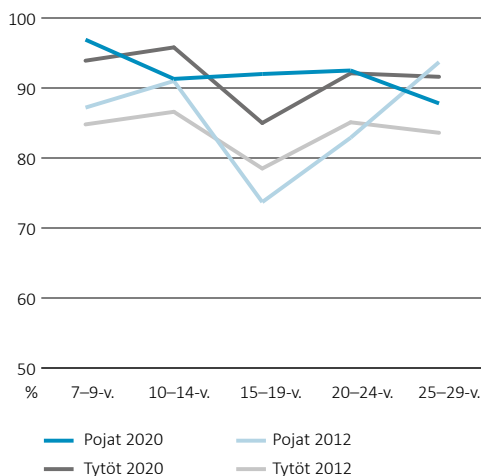

* 7-9-vuotiaiden ikäryhmässä kysymys esitettiin vuosina 2018 ja 2020 huoltajille, vuosina 2012 ja 2015 lapsille itselleen.

KUVIO 2. ”ONKO SINULLA JOKIN HARRASTUS, AIVAN MIKÄ TAHANSA?” VERTAILU 2012–2020. (%)

on siis epävarmuutta, sillä hyvään vanhemmuuteen usein liitettävä lapsen aktiivinen vapaa-aika lisää sosiaalista painetta vastata myöntävästi kysymykseen harrastamisesta. Päivi Berg ja Mikko Salasuo (2017) kirjoittavat aiheesta seuraavasti: ”Harrastaminen ei ole lapsen oma valinta, vaan myös vanhempien tapa tehdä yhteiskuntaluokkaa ja ilmaista kykynsä kasvattajana. Lasten ohjattuun liikunnan harrastamiseen liittyy vahva moraalinen lataus, sillä arvottaminen kohdistuu vanhempaan kasvattajana ja vastuullisena vanhempana.” (Mt., 259.)

Vuoden 2015 *Lasten ja nuorten vapaa-aika-tutkimuksessa* (Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016, 7–8) pohdittiin harrastamisesta käydyin julkisen keskustelun vaikutusta tapoihin mieltää jokin toiminta harrastamiseksi. Tutkimuksessa esitettiin, että harrastamisen käsite on mahdollisesti laajentunut julkisen keskustelun myötä, mikä selittäisi ainakin osin harrastamisen kasvunutta trendiä. Lapset, nuoret ja vanhemmat mieltävät ja nimeävät yhä useamman erilaisen toiminnan harrastamiseksi.

7–9-vuotiaiden ikäryhmässä kysymys esitettiin vuonna 2020 huoltajille, vuonna 2012 lapsille itselleen.

KUVIO 3. ”ONKO SINULLA JOKIN HARRASTUS?” KYLLÄ-VASTAUSTEN %-OSUUS.

Edellisistä varauksista huolimatta harrastamisen trendit ovat tulosten mukaan kasvussa niin tyttöjen kuin poikienkin kohdalla. Iän mukaiset muutokset ovat kuitenkin sukupuolittuneita (kuvio 3). Vielä vuonna 2012 poikien harrastaminen putosi jyrkästi ikäryhmien 10–14-vuotiaat ja 15–19-vuotiaat välillä (Myllyniemi & Berg 2013). Vuosien 2015 ja 2018 tutkimuksissa notkahdus 15–19-vuotiaiden poikien harrastamisessa loiveni, eikä sitä ole enää vuoden 2020 tutkimuksessa havaittavissa (ks. Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016; Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a). Sen sijaan tyttöjen harrastaminen vähenee edelleen noin kymmenisen prosenttiyksikköä teini-ikään tultaessa. Tulosten perusteella voidaan tulkita, että harrastamisen väheneminen on teini-ikäisten tyttöjen kohdalla yhteydessä heidän kasvaneeseen kokemukseensa liian vähäisestä vapaa-ajasta.

Harrastamisen kasvava trendi on yhdenmukainen yhteiskunnallisten pyrkimysten ja tavoitteiden kanssa taata jokaiselle lapsella ja nuorelle vähintään yksi harrastus (ks. Haanpää 2019; Suomen malli 2020). Harrastamisen yleisyyden lisääntyminen ja teini-iän notkahduksen tasoittuminen poikien osalta ovat myönteistä kehitystä, mutta eivät kuitenkaan kerro mitään harrastamisen mieluisuudesta tai hyödyllisyydestä. Tuloksia onkin tarkasteltava lähemmin, jotta harrastamisen moninaisuus ja erilaiset käytännöt sekä niissä piilevät trendit aukeavat paremmin tarkasteltaviksi.

KULTTUURIN, TAITEEN JA MEDIAN HARRASTAMINEN

Kuvion 4 mukaisista kulttuuri-, taide- ja mediaharrastuksista kysyttiin kaikilta vastaajilta lukuun ottamatta ulkona käymistä ja vapaaehtoistyön tekemistä, joita tiedusteltiin ainoastaan jo 15 vuotta täyttäneiltä nuorilta. Ulkona käyminen onkin hyvin suosittu aktiviteetti, sillä siitä kertoi yli 80 prosenttia vastaajista (83 %). Kahviloissa, baareissa ja ravintoloissa kertovat käyvänsä yhtä lailla pojat kuin työtökin. Eroja nuorten ulkona käymisessä on havaittavissa lähinnä asuin ympäristön mukaan, sillä isojen kaupunkien keskustassa

asuvista nuorista lähes kaikki (95 %) ja maaseutuympäristössä asuvista kuusi kymmenestä (63 %) kertoo käyvänsä ulkona.

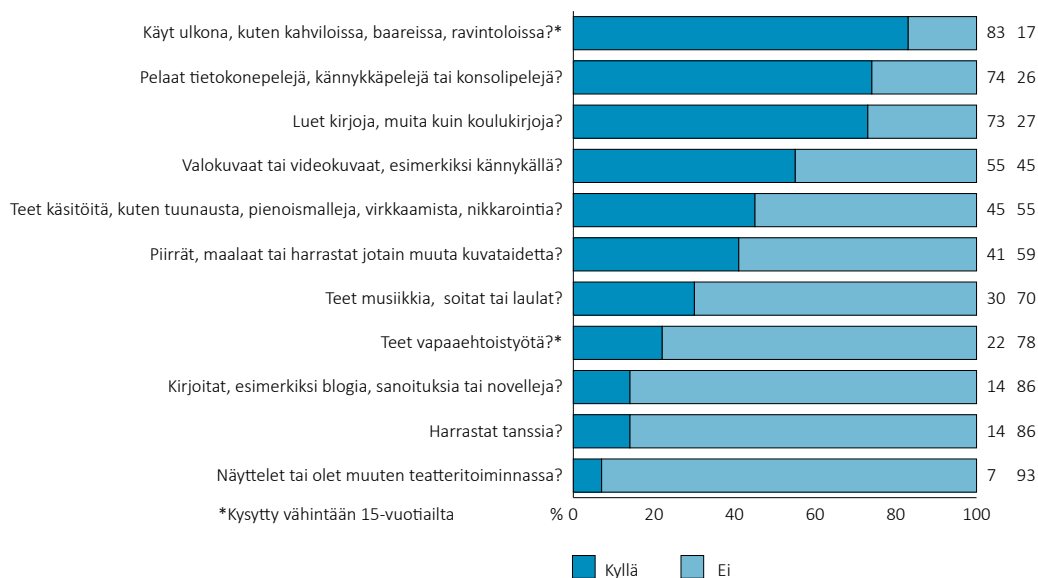
Isojen kaupunkien keskustassa ja maaseutuympäristössä asuvien nuorten ulkona käymisen selkeää eroa selittävät osaltaan kahviloiden, baarien ja ravintoloiden saavutettavuus sekä kaupunkikulttuurin ominaispiirteet. Tutkija Pasi Mäenpään (2005) mukaan kaupunkikulttuurin perusajatus on nimenomaisesti oleilu ja esiintyminen julkisilla paikoilla. Kahvilat, baarit ja ravintolat ovat sosiaalisia näyttämyönteitä, joissa kaupunki- ja nuorisokulttuuria luodaan, muokataan ja uusinnetaan. Toki myös maaseutuympäristössä elävät nuoret tekevät, uusintavat ja muokkaavat kulttuuriaan, mutta se tapahtuu pääosin muualla kuin etäällä sijaitsevilla baareilla tai kahviloissa.

Kaikista vastaajista 14 prosenttia kertoi harrastavansa kirjoittamista, tytöt (18 %) useammin kuin pojat (10 %). Tytöillä monet muutkin luovat harrastukset ovat yleisempiä kuin pojilla: musiikki (tytöt 35 % / pojat 26 %), tanssi (21 % / 6 %), kuvataide (53 % / 37 %), teatteri (8 % / 6 %),

kuvaaminen (62 % / 47 %). Sen sijaan käsitöitä kertoo harrastavansa suunnilleen yhtä moni poika ja tyttö (46 % / 44 %).

Ehkä hieman yllättäen kirjojen lukemisessa ei ole tilastollisesti merkitseviä sukupuolieroja. Etenkin nuorten poikien lukemisen vähenemisestä on oltu Suomessa huolissaan. Kokonaiskuva nuorten lukuharrastuksesta tarkentuu, kun huomioidaan myös ikä ja koulutustausta.

PISA-tutkimuksen mukaan kauno- ja tietokirjallisuuden lukeminen on nuorten keskuudessa vähäistä (Sirén, Leino & Nissinen 2018). Tässä tutkimuksessa selvitettiin ylipäänsä kirjojen lukemista, joka onkin yleinen lasten ja nuorten kulttuurin harrastamisen muoto. Kysyttäessä muista kuin oppikirjoista, kertoi 73 prosenttia vastaajista lukevansa kirjoja. Yleisintä lukeminen on 7–9-vuotiaiden keskuudessa ja vähäisintä 15–24-vuotiailla. Nuorimman ikäryhmän tytöistä ainoastaan 5 prosenttia ja pojista 8 prosenttia kertoi, ettei lue lainkaan kirjoja. Sen sijaan lähes puolet (45 %) 15–24-vuotiaista pojista ja tytöistäkin reilu kolmannes (38 %) ei kertomansa mukaan lue lainkaan kirjoja. Kuten jo vuoden 2016

KUVIO 4. "TEETKÖ JOTAIN SEURAAVISTA ASIOISTA?" (%)

tutkimuksessa todettiin, notkahtaa kirjojen suosio 15–19 vuoden iässä, kun samanaikaisesti netin käyttö sekä uutisten ja ajankohtaiskeskustelujen seuraaminen lisääntyy (Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016, 23).

Opiskelijoista vähiten kirjoja lukevat ammatikoululaiset, joista yli puolet (tytöistä 56 % ja pojista 54 %) kertoi, ettei lue lainkaan kirjoja. Lukiolaisista tytöistä noin kolmannes (33 %) ja pojista ainoastaan 14 prosenttia ei lue lainkaan kirjoja.

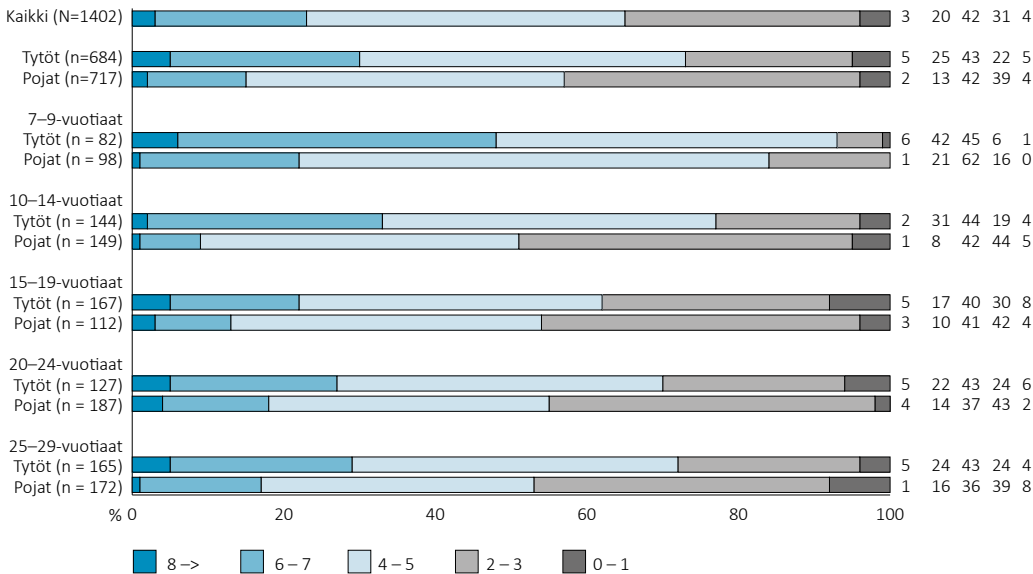
Lukemisen ohella pelaaminen on lasten ja nuorten keskuudessa suosittu vapaa-ajan harraste. Tietokone-, konsoli- ja/tai kännykkäpeleistä harrastuksena kertoi suurin osa vastaajista. Pelaamisesta kertoi useampi poika (87 %) kuin tyttö (61 %). Perusasteella opiskelevista pojista pelaa lähes jokainen (98 %) ja tytöistäkin suurin osa (80 %). Päivittäisestä tai lähes päivittäisestä pelaamisesta kertoi 83 prosenttia perusasteella opiskelevista pojista, kun vastaava osuu tytöistä on 61 prosenttia.

Poikien peliharrastus jatkuu yli murrosiän. Se on hyvin yleistä kaikilla koulutusasteilla. Vähiten pelaavat korkean asteen opintoja suorittavat pojat,

mutta heistäkin 77 prosenttia kertoi päivittäisestä tai lähes päivittäisestä pelaamisesta. Tyttöjen pelaaminen sen sijaan vähenee selvästi iän myötä ja on yhteydessä koulutustasoon. Hieman yli puolet (54 %) ammatillisessa koulutuksessa olevista tytöistä kertoi pelaamisesta, kun vastaava osuus lukiolaisista on 45 prosenttia.

Tulokset osoittavat, että suomalaisten lasten ja nuorten kulttuurin, taiteen ja median harrastaminen on ainakin tässä kysytyjen aiheiden osalta monipuolista. Kaikista vastaajista noin kaksi kolmasosaa kertoi vähintään neljästä näihin elämäntilanteisiin liittyvästä harrastuksesta (ks. kuvio 5). Ainoastaan neljä prosenttia kaikista vastaajista kertoi korkeintaan yhdestä harrastuksesta. Kaikista haastatelluista nuorista ainoastaan 12 ilmoitti, ettei heillä ole lainkaan kuvion 4 vaihtoehtojen mukaista harrastusta. Näin vastanneista eniten on 15–19-vuotiaita tyttöjä (50 %).

Nuorten harrastusten määrässä ja monipuolisuudessa on jonkin verran vaihtelua sukupuolittain ja ikäryhmittäin. Tytöt kertovat poikia useammin hyvin monipuolisesta harrastamisesta. Lähes kolmannes (30 %) tytöistä ilmoitti

KUVIO 5. KYSYTTYJEN HARRASTEIDEN LUKUMÄÄRÄ IÄN JA SUKUPUOLEN MUKAAN. (%)

kuudesta tai useammasta harrastuksesta. Pojissa yhtä monipuolisista harrastajia on 15 prosenttia. Nuorimman ikäryhmän 7–9-vuotiaista tytöistä lähes jokainen (93 %) kertoi vähintään neljästä taide-, kulttuuri- ja mediaharrastuksesta. Vähiten harrastuksia tytöistä on 15–19-vuotiailla, joista useampi kuin joka kolmas kertoi harrastusten määräksi 0–3. Erot kulttuuri-, taide- ja mediaharrastusten määrässä kuitenkin tasoittuvat tytöillä 20 ikävuoden jälkeen, sillä noin 70 prosenttia yli 20-vuotiaista tytöistä kertoi vähintään neljästä harrastuksesta.

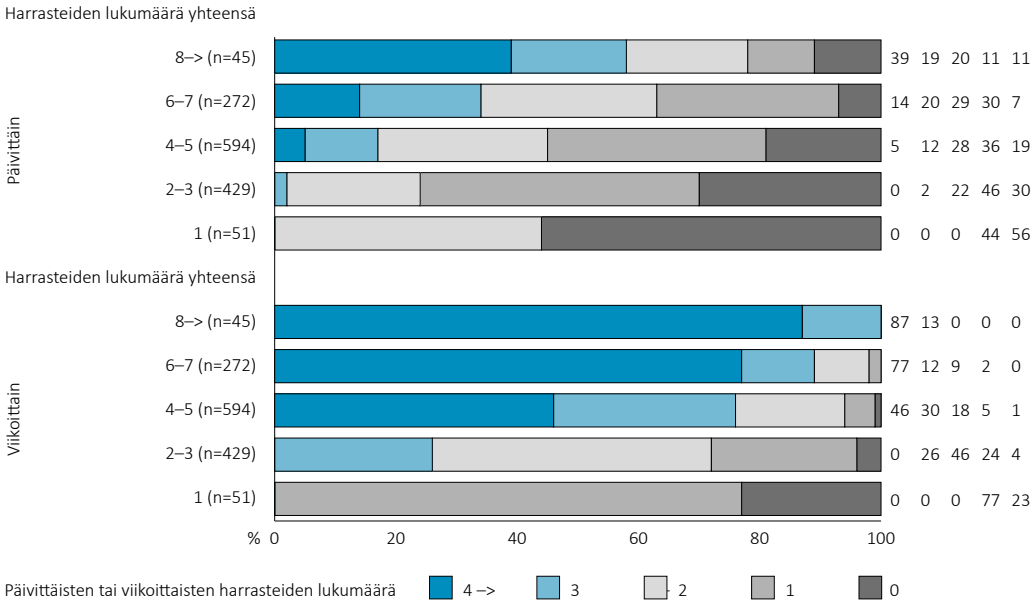
Poikien kulttuurin, taiteen ja median harrastaminen on monipuolisinta ennen 10 ikävuotta. Harrastusten määrä vähenee sen jälkeen hetkellisesti, mutta lähtee taas lievästi kasvuun 15 ikävuoden kohdalla. Sen jälkeen useimmilla pojilla on vähintään kuusi kulttuuri-, taide- tai mediaharrastusta. Vaikka kaikkiaan poikien harrastaminen monipuolistuu iän myötä, lisääntyy samanaikaisesti yksipuolisesti kulttuuria, taidetta ja mediaa harrastavien poikien osuus. Tämä näkyy selvimmin 25–29-vuotiaiden ikäryhmässä, jossa

8 prosentilla pojista on enintään yksi kulttuuri-, taide- tai mediaharrastus.

HARRASTAMISEN SÄÄNNÖLLISYYS

Nuoret, joilla on useita harrastuksia, myös harrastavat säännöllisesti (kuvio 6). Kuudesta tai seitsemästä harrastuksesta kertoneesta nuoresta harvempi kuin joka kymmenes ei harrasta jotain päivittäin. Yli kahdeksasta eri harrastuksesta raportoineesta nuoresta joka kymmenes ei harrasta jotain joka päivä. Vastaavasti niistä nuorista, jotka kertoivat kahdesta tai kolmesta harrastuksesta, lähes joka kolmas (30 %) ei harrasta jotain päivittäin. Neljä viidestä tutkimukseen haastatellusta nuoresta, jotka kertoivat jostain kulttuuri-, taide- tai mediaharrastuksesta, harrastaa jotain päivittäin. Vähintään kahden eri harrasteen parissa askaroi päivittäin neljä kymmenestä (41 %) nuoresta ja kolmen harrasteen pariin ehtii päivittäin 16 prosenttia vastaajista.

Viikoittain harrasteiden parissa on jo huomattavasti useampi nuori. Ainoastaan noin joka

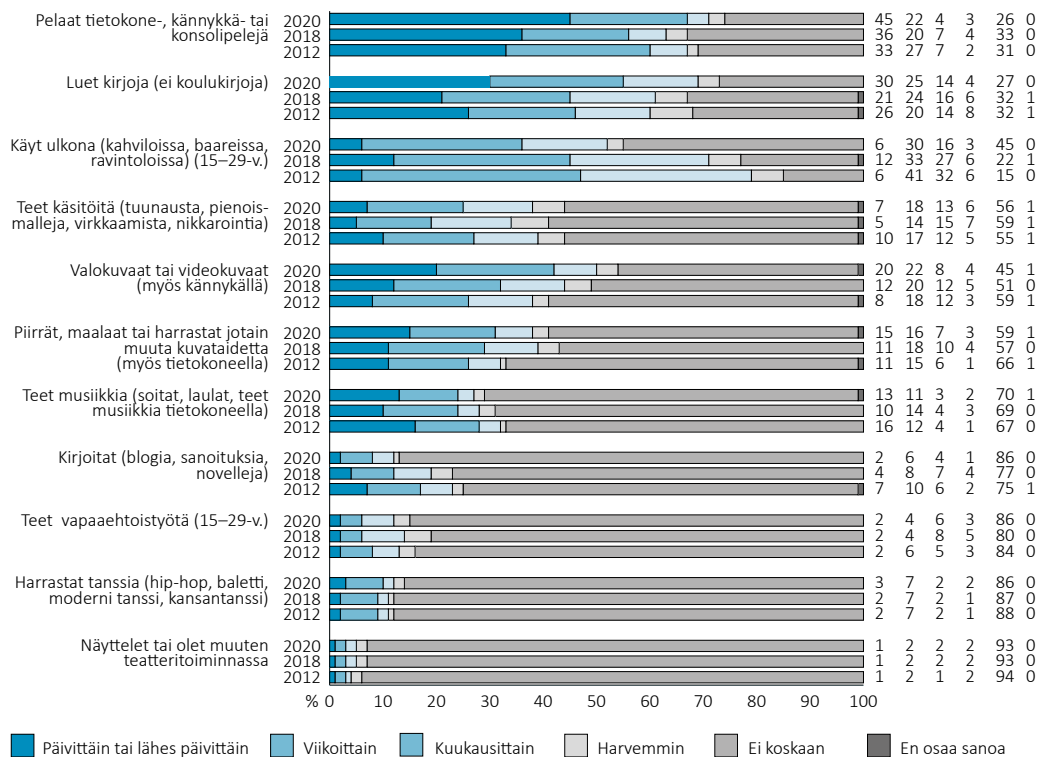

KUVIO 6. HARRASTAMISEN TIHEYS KYSYTTYJEN HARRASTEIDEN LUKUMÄÄRÄN MUKAAN. (%)

viideskymmenes nuori kertoi harvemmin kuin kerran viikossa tapahtuvasta harrastamisesta ja noin joka kymmenes (13 %) yhdestä viikoittaisesta harrastuksesta. Yleisimmin (38 %) nuoret kertoivat neljästä tai useammasta eri harrastuksesta viikossa. Mitä useammasta harrastuksesta nuori kertoi, sitä todennäköisemmin hän myös viettää viikoittain aikaa useiden harrastusten parissa. Siitä pienestä joukosta nuoria, jolla on vähintään kahdeksan eri harrastusta, on jokainen viikoittain vähintään kolmen eri harrastuksen parissa ja päivittäisestä moniharrasteisuudestaakin kertoi kolme viidestä (59 %).

Tulosten perusteella säännöllinen usean eri harrasteen parissa askaroiminen on yhteydessä

vapaa-ajan tyytyväisyyteen. Kaikkein tyytyväisimpiä vapaa-aikaansa ovat ne nuoret, jotka puuhaavat päivittäin neljän tai useamman harrasteen parissa. Näin monipuolisesta harrastamisesta kertoneesta lähes jokainen (91 %) antoi vapaa-ajalleen kouluarvosanaksi vähintään kahdeksan. Kahdesta päivittäisestä harrasteesta kertoneesta nuoresta 83 prosenttia piti vapaa-aikaansa vähintään (kouluarvosana) kahdeksan arvoisena. Niistä nuorista, joilla ei ole lainkaan päivittäisiä harrastuksia, vastasi 77 prosenttia vapaa-ajan tyytyväisyytensä olevan vähintään kouluarvosanan kahdeksan tasolla. Harrastamisen ja vapaa-ajan tyytyväisyyden yhteys säilyy samansuuntaisena myös viikoittaisella tasolla.

*2012 ja 2018 vastausvaihtoehdot olivat: Päivittäin tai lähes päivittäin / Suunnilleen joka viikko / Suunnilleen joka kuukausi / Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin / Ei koskaan / En osaa sanoa. Kuvaamiseen lisättiin 2020 maininta kännykstä. Vuoteen 2018 saakka kysyttiin "järjestö- tai vapaaehtoistyöstä", nyt "vapaaehtoistyöstä". Ulkona käymisen esimerkeissä vuoteen 2018 oli mukana "bileet".

KUVIO 7. "KUINKA USEIN TEET NÄITÄ ASIOITA?" 7–29-VUOTIAIDEN SUUNTAA ANTAVA* VERTAILU 2012, 2018 JA 2020 (%).

Kuvio 7 kertoo nuorten kulttuurin, taiteen ja median harrastamisen yleisyydestä ja siinä vuosina 2012–2020 tapahtuneista muutoksista. Kuvios-
ta käy ilmi, että suosituimpia harrastuksia ovat pelaaminen ja lukeminen. Pelaaminen on ollut suosittua läpi 2010-luvun ja oli vuonna 2020 yleisin nuorten päivittäinen harrastusmuoto. Myös päivittäisestä lukemisesta kertovien osuus on kasvanut vuodesta 2018, ja tässä tutkimuksessa siitä kertoo lähes kolmannes nuorista (30 %). Älypuhelisten myötä valokuvaaminen on hel-
pottunut, mikä näkyy siinä, että vuonna 2020 jo noin joka viides nuori kuvasi päivittäin.

Lapset ja nuoret harrastavat säännöllisesti myös kuvataiteita ja musiikin tekemistä. Enem-
mistö viettää näiden harrasteiden parissa aikaa viikoittain. Sen sijaan päivittäin kirjoittavien nuorten osuus on laskussa.

Kaikkiaan nuorten kulttuuri-, taide- ja mediaharrastuksista eniten ovat viime vuosina lisääntyneet pelaaminen, lukeminen ja kuva-
aminen. Digitaalisen teknologian kehityksellä ja leviämiskäällä on näihin trendeihin varmasti paljon vaikutusta. Sama koskee myös lukemista, sillä äänikirjojen yleistäminen on saattanut innostaa nuoria kirjojen ääreen.

Vuoden 2020 tulosten perusteella nuorten ulkona käyminen on vähentynyt. Tulosta pitää kuitenkin tulkita varauksin, sillä tämän teeman kohdalla kysymyksen muoto on hieman muuttunut vuodesta 2018. Aiemmin ulkona käymistä koske-
van kysymyksen yhteydessä esimerkkinä mainittiin ”bileet”, kun vuonna 2020 esimerkkinä olivat baa-
reissa, kahviloissa ja ravintoloissa käyminen.

KULTTUURIN HARRASTAMINEN

Vähintään 10-vuotiaiden nuorten kokemusta kulttuurin harrastamisesta selvitettiin myös pyy-
tämällä vastaajia valitsemaan seuraavista omaa harrastamista kuvaava vaihtoehto: ”monipuoli-
sesti”, ”yksipuolisesti”, ”siltä väliltä”, ”en osaa sanoa” (kuvio 8). Ainoastaan 13 prosenttia vas-
taajista kertoi yksipuolisesta kulttuurin harrasta-
misesta. Erot sukupuolten välillä ovat pieniä. Sen sijaan iällä on yhteys kulttuurin harrastamisen

monipuolisuuteen. Tulosten mukaan kulttuurin harrastaminen polarisoituu joissain määrin iän myötä. Monipuolisesta kulttuurin harrastamisesta kertovien osuus kasvaa, kuten myös yksipuoli-
sesta kulttuurin harrastamisesta raportoivien. Suurin osa nuorista kuitenkin kertoo kulttuurin harrastamisen sijoittuvan jonnekin yksipuolisen ja monipuolisen välille.

Ikä vaikuttaa monin tavoin kulttuurin har-
rastamiseen. Iän karttuessa nuorten kulttuurin harrastamisen mahdollisuudet lisääntyvät, kun omatoimisuus kasvaa ja ovet aukeavat myös aikuisille suunnattuihin kulttuuripalveluihin. Toisaalta arjen kiireet, kuten työ ja perheellisty-
minen, voivat rajoittaa kulttuurin harrastamista. Iän mukaiset erot tulevat näkyviin, kun verrataan palkkatyössä olevien ja yrittäjinä toimivien nuorten vastauksia koululaisiin ja opiskelijoihin. Ensin mainitut harrastavat kulttuuria selvästi yk-
sipuolisemmin kuin jälkimmäiset. Yksipuolisesta kulttuurin harrastamisesta kertovien osuus on suurin yrittäjinä toimivien nuorten keskuudessa, mihin voi etsiä selitystä esimerkiksi kiireestä ja työn kuormittavuudesta.

Tulosten mukaan myös asuin ympäristö on yhteydessä kulttuurin harrastamisen monipuoli-
suuteen. Isojen kaupunkien keskustassa asuvista nuorista selvästi suurempi osuus (29 %) kuin maaseutuympäristössä asuvista (13 %) harrastaa kulttuuria monipuolisesti. Kaupunkien keskus-
toissa on yleensä laaja kulttuuritarjonta ja paljon nuorille suunnattuja tapahtumia ja palveluita. Kaupunkien keskustoihin myös muutetaan juu-
ri laajan kulttuuritarjonnan perässä (Strandell 2017).

Maaseudulla asuvien nuorten muita keski-
määrin yksipuolisempaa kulttuurin harrastamista selittää osin se, että etäisyydet kulttuuriharrastei-
siin ovat usein pitkiä, eikä mieluista harrastetta välttämättä ole omassa kunnassa lainkaan saatavilla. Tutkimusten (esim. Saarsalmi ym. 2014) mukaan maaseudulla asuvat kokevat kulttuuri-
palveluiden riittävyyden kaupungeissa asuvia useammin riittämättömiksi. Myös nuorten sosiaaliset mahdollisuudet kulttuurin harrastamiseen voivat olla maaseudulla kaupunkia heikommat, mikäli

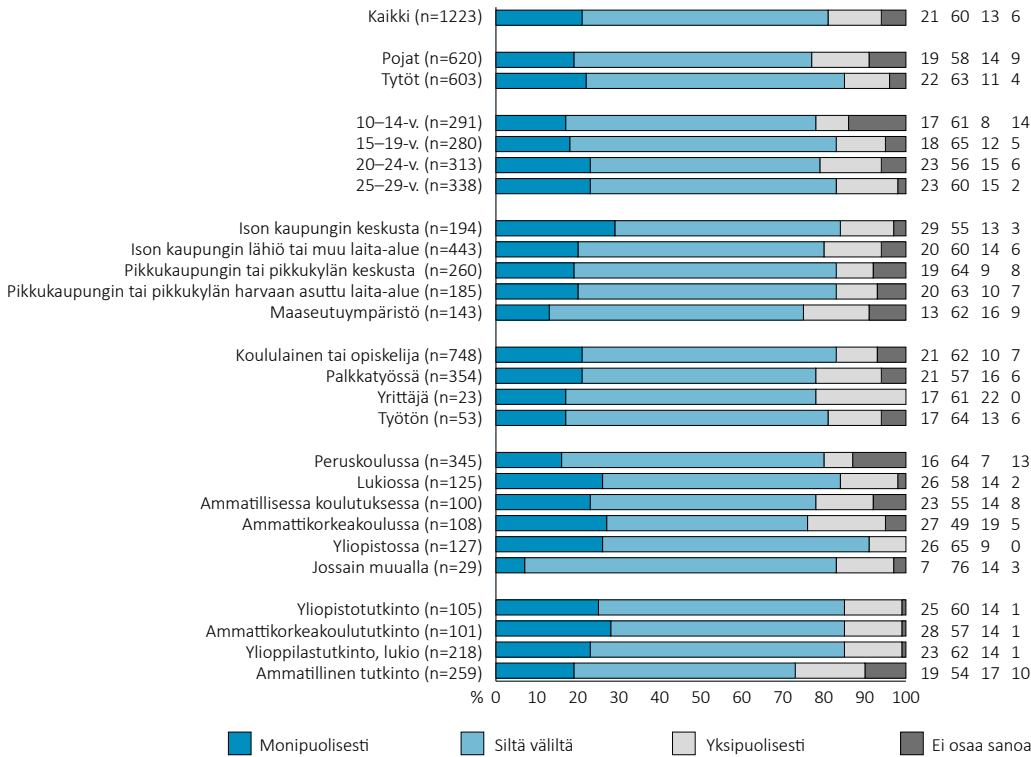
asuinalueelta ei löydy samoista kulttuuriharrastuksista kiinnostuneita ikätovereita.

Nuorten kulttuurin harrastaminen ei ole pelkästään palveluiden tarjonnan varassa. Kulttuuria voi harrastaa vaikka kotona soittamalla, valokuvaamalla, kirjoittamalla, piirtämällä, maa-laamalla ja monilla muilla tavoin. Harrastamisen mahdollisuudet eivät myöskään rajoitu vain isoihin kaupunkeihin, vaikka niissä mahdollisuuksia onkin enemmän. Tulosten mukaan esimerkiksi pikkukaupunkien keskuksissa ja laita-alueilla asuvien nuorten välillä ei ole juurikaan eroja kulttuurin harrastamisessa. Itse asiassa kyseisillä alueilla asuvien nuorten keskuudessa on vähiten niitä, jotka harrastavat kulttuuria yksipuolisesti. Sen sijaan suurissa kaupungeissa erot keskusten ja reuna-alueiden välillä näkyvät tuloksissa selvinä. Keskustassa asuvat nuoret harrastavat kulttuuria

monipuolisemmin kuin lähiöissä asuvat. Lähiöissä asuvien nuorten kulttuurin harrastaminen on myös yksipuolisempaa kuin ikätoveriensä harrastaminen pienissä kaupungeissa ja niiden lähialueilla.

Aineisto mahdollistaa myös nuorten kulttuurin harrastamisen monipuolisuuden tarkastelemisen koulutusasteen mukaan. Nuorten kohdalla koulutuspolut ovat vielä kesken, joten nuorten tutkimushaastattelut eivät tavoita yksiselitteisesti koulutustaustaa, jonka tiedetään ainakin aikuisien kohdalla vaikuttavan kulttuurin harrastamiseen (esim. Kahma 2011).

Tulosten mukaan opiskelevat nuoret harrastavat kulttuuria hieman monipuolisemmin kuin jo tutkinnon suorittaneet. Opiskelijoiden kulttuurin harrastamisen monipuolisuudessa ei juuri ole eroja koulutusasteen mukaan. Yksipuolisesta kulttuurin harrastamisesta kertovat useimmin

KUVIO 8. KULTTUURIN HARRASTAMISEN MONIPUOLISUUS TAUSTAMUUTTUIJTAIN TARKASTELTUNA. (%)

ammattikorkeakoulussa opiskelevat nuoret, kun taas yliopistossa opiskelevien joukossa on vähiten yksipuolisesti kulttuuria harrastavia nuoria. Kun tarkastellaan tutkinnon jo suorittaneita nuoria, on ammattikorkeakoulusta valmistuneiden joukossa enemmän kulttuuria monipuolisesti harrastavia kuin yliopistotutkinnon suorittaneissa.

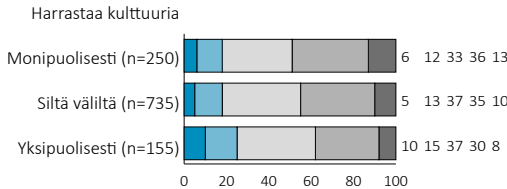
KULTTUURI JA TYYTYVÄISYYS

Kyselyiden mukaan suomalaiset kokevat kulttuurin ja kulttuuripalveluiden lisäävän hyvinvointia, vähentävän sosiaalisia ongelmia ja edistävän yhteiskunnan moniarvoisuutta (ks. Liikanen 2010; Sokka ym. 2014, 47–48). Tästä syystä on tärkeää miettiä, miten kulttuurin harrastamista voitaisiin edistää. Tässä kuntien järjestämällä lähipalveluilla on suuri merkitys, etenkin kirjastoilla, joissa kulttuurin tarjonta on laaja-alaista. Kirjastojen kautta kulttuuri on hyvin kaikkien sosiaaliluokkien tavoitettavissa, ja tällaisten palveluiden kautta kulttuurin myönteiset vaikutukset leviävät laajemmalle koko yhteisöön ja yhteiskuntaan (Sokka ym. 2014, 71).

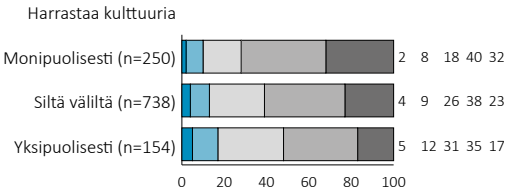
Kulttuurin harrastamisen kautta voidaan myös tarkastella esimerkiksi sosiaalisten suhteiden ja sosiaalisen pääoman merkitystä sekä niiden yhteyttä esimerkiksi hyvään terveyteen (Hyypä 2011). Nuorten monipuolinen kulttuurin harrastaminen onkin tulosten perusteella yhteydessä tyytyväisyyteen ihmissuhteisiin (kuvio 9b). Monipuolisesti kulttuuria harrastavien joukossa on selvästi enemmän nuoria, jotka kertoivat olevansa erittäin tyytyväisiä ihmissuhteisiinsa antaen tyytyväisyydelle kouluarvosanan 9 tai 10. Monipuolisesti kulttuuria harrastavien joukossa on myös vähän sellaisia ihmissuhteisiin tyytymättömiä nuoria, jotka antavat tyytyväisyydelle kouluarvosanan 4–6.

Kuviossa 10 tarkastellaan kulttuurin harrastamisen yhteyttä koettuun hyvinvointiin. Tässä koetulla hyvinvoinnilla tarkoitetaan kaikkien tyytyväisyyden eri osa-alueiden keskiarvoa (ks. kuvio 9a–9d). Yksipuolisesti kulttuuria harrastavien nuorten hyvinvointi on hieman muita matalammalla tasolla. Selkein ero on kuitenkin erittäin hyvinvointien osuuksissa, jotka ovat sitä suurempia, mitä monipuolisempia ovat kulttuuriharrastukset. Näiltä osin vapaa-aikatutkimuksen

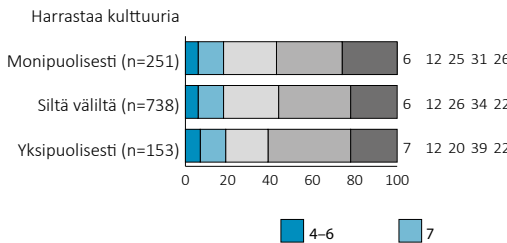
9a. Kulttuurin harrastus ja tyytyväisyys vapaa-aikaan. (%)

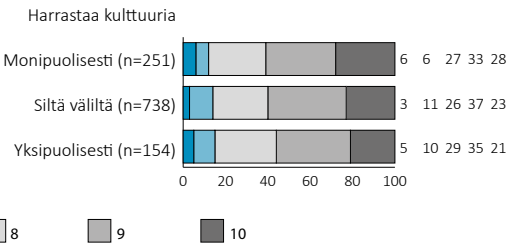
9b. Kulttuurin harrastus ja tyytyväisyys ihmissuhteisiin. (%)

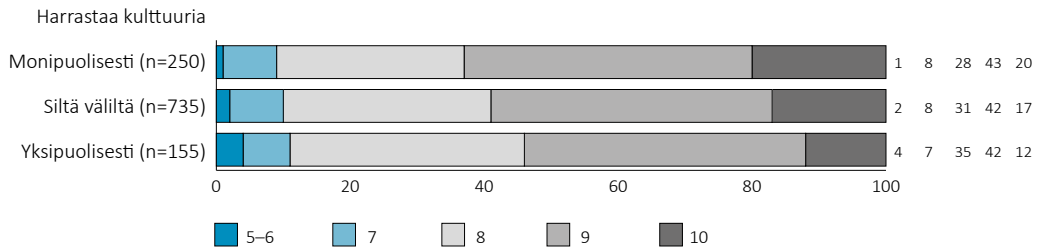
9c. Kulttuurin harrastus ja tyytyväisyys terveyteen. (%)

9d. Kulttuurin harrastus ja tyytyväisyys elämään. (%)

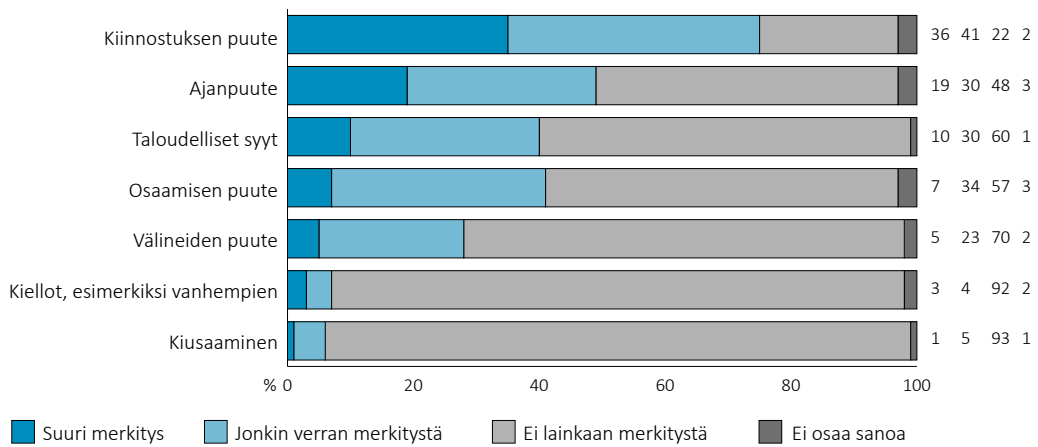

KUVIO 9A–9D. KULTTUURIN HARRASTAMISEN MONIPUOLISUUS JA TYYTYVÄISYYDEN ERI OSA-ALUEET KOULUARVOSANOJEN MUKAAN.

* Koettu hyvinvointi on tässä määritelty kaikkien tyytyväisyyden eri osa-alueiden keskiarvoksi (vrt. kuviot 9a–9d; ks. myös kuviot 66–69).

KUVIO 10. KULTTUURIN HARRASTAMISEN MONIPUOLISUUS JA KOETTU HYVINVOINTI* KOULUARVOSANOJEN MUKAAN. (%)

KUVIO 11. ERI SYIDEN MERKITYS YKSIPUOLISELLE KULTTUURIN HARRASTAMISELLE. (%)

tulokset ovat linjassa aiempien havaintojen kanssa siitä, että tyytyväisyys hyvinvoinnin eri osa-alueisiin on yhteydessä kulttuurin harrastamiseen (mm. Liikanen 2010).

Koska kulttuurin harrastaminen vapaa-ajalla on yhteydessä nuorten hyvinvointiin, on olennaista tarkastella myös sitä, millaisia syitä nuorten yksipuolisen kulttuurin harrastamisen taustalta löytyy. Taustatekijöitä tunnistamalla voidaan edistää nuorten monipuolisempaa kulttuurin harrastamista.

Tulosten mukaan (kuvio 11) suurin syy yksipuoliseen kulttuurin harrastamiseen on kiinnostuksen puute. Lähes 80 prosenttia yksipuolisesti kulttuuria harrastavista lapsista ja nuorista kertoi syyksi kiinnostuksen puutteen. Hieman

useammalle kuin joka kolmannelle tällä on suuri merkitys.

Ajanpuutteen yksipuolisen harrastamisen painavaksi syyksi nimesi noin joka viides (19 %) yksipuolisesti kulttuuria harrastavista nuorista. Jonkinlaisena syynä ajanpuutetta piti hieman alle kolmannes (30 %) vastaajista. Noin 40 prosenttia yksipuolisesti kulttuuria harrastavista vastaajista kertoi sen johtuvan jonkin verran tai paljon taloudellisista syistä ja suunnilleen sama osuus nuorista raportoi osaamisen puutteesta.

Tulosten mukaan yksipuolinen kulttuurin harrastaminen ajoittuu ennen kaikkea ikävaiheeseen 15–19. Tähän ikäryhmään kuuluvista yksipuolisesti kulttuuria harrastavista nuorista

yli puolet kertoi syyksi kiinnostuksen puutteen. Ajanpuute yksipuolisen kulttuurin harrastamisen syynä yleistyä iän myötä ja onkin yleisimmin mainittu syy ikäryhmässä 20–29-vuotiaat.

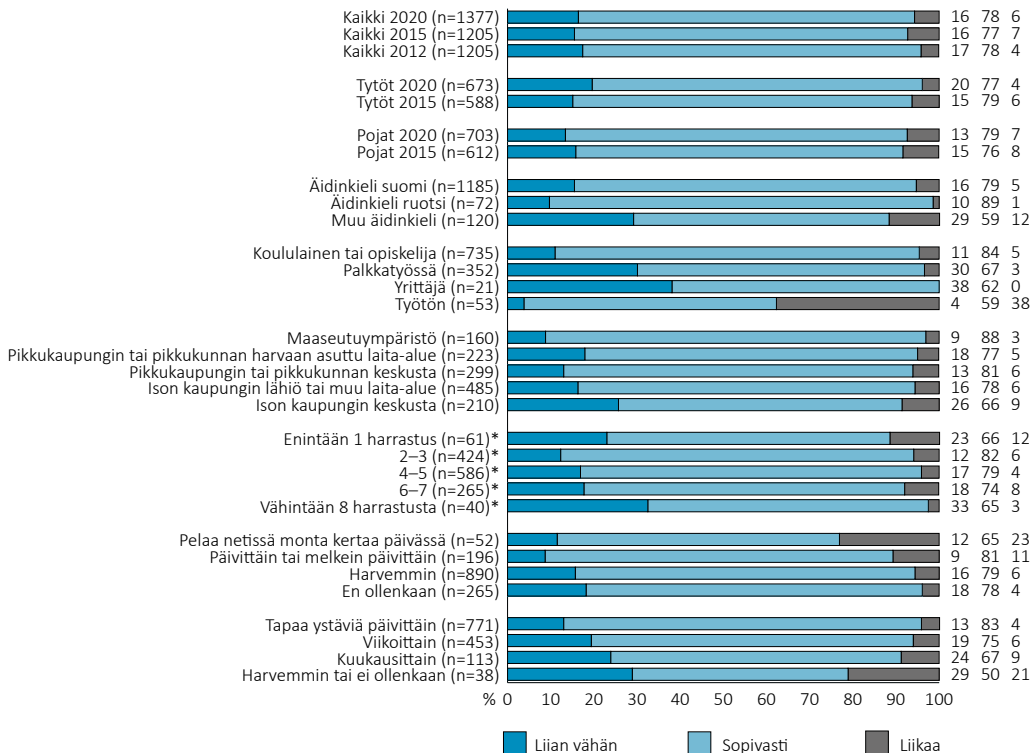
VAPAA-AJAN MÄÄRÄ

Yli kolme neljäsosaa (78 %) haastatelluista lapsista ja nuorista kokee vapaa-aikansa määrän sopivaksi. Liian vähäisenä vapaa-aikaansa piti vain 16 prosenttia vastaajista ja liiasta vapaa-ajasta kertoi 6 prosenttia nuorista (kuvio 12). Vapaa-aikansa sopivaksi kokevien osuudet vaihtelevat selvästi sukupuolen ja iän mukaan (kuviot 13, 14a ja 14b). Vapaa-ajan määrä on sopivimmillaan kutakuinkin 15 ikävuoteen saakka, jonka jälkeen kokemukset vapaa-ajan niukkuudesta alkavat

yleistyä. Kokemukset liian vähästä vapaa-ajasta alkavat eriytyä tyttöjen ja poikien kesken 15 ikävuoden jälkeen. Suurimmillaan erot ovat vanhimmassa ikäryhmässä, jossa tyttöjen ja poikien välinen ero on 15 prosenttiyksikköä.

Julkisuudessa on kannettu huolta nykyajan lasten ja nuorten elämää sävyttävästä kiireestä, mutta ainakin vapaa-ajan määrään suurin osa lapsista ja nuorista vaikuttaa olevan tyytyväinen. Kysymykset vapaa-ajan määrästä ja kiireestä ovat kuitenkin hieman eri asioita, sillä myös vapaa-aika voi olla kiireen leimaamaa tai jopa kiireen kokemuksen lähde.

Tutkimusaineisto ei vastaa suoraan siihen, mistä joidenkin nuorten kokemus vapaa-ajan niukkuudesta johtuu. Jonkinlaista osviittaa kuitenkin antaa havainto siitä, että työssäkäyvistä ja

* Harrastuksilla tarkoitetaan kuvion 4 vapaa-ajan aktiviteetteja.

KUVIO 12. ”KUINKA PALJON VAPAA-AIKAA SINULLA ON?” (%)

yrittäjinä toimivista nuorista joka kolmas kokee vapaa-ajan määrän elämässään liian vähäiseksi. Vastaava osuus vanhempainvapaalla olevista nuorista on peräti puolet, mikä kertoo vauva-perheiden työntäyteisestä ja osin kiireisestäkin elämästä (mm. Perhebarometri 2012; Salmi & Lammi-Taskula 2014). Pienet lapset vaativat jatkuvaa huolenpitoa, huomiota ja aikaa, mikä lisää kokemusta vähäisestä vapaa-ajasta. Sama havainto tehtiin vuoden 2015 vapaa-aikatutkimuksessa, jossa hiljattain lapsia saaneet nuoret kertoivat vapaa-aikansa vähäiseksi. Itse asiassa jokainen vuoden 2015 tutkimukseen vastannut pienen lapsen opiskeleva tai työssäkäyvä vanhempi koki, että vapaa-aikaa on liian vähän. (Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016.)

Työhön ja perhe-elämään liittyvät velvollisuudet rajoittavat nuorten vapaa-aikaa. Tämä myös vastaa sitä vapaa-ajan määritelmää, joka haastattelujen aluksi luettiin vastaajille ääneen (liite 1). Yksinkertaisen kuuloinen kysymys vapaa-ajan määrästä voi kuitenkin saada erilaisia tulkintoja eri yhteyksissä ja vastaajilla. Vaikka haastatteluissa erikseen mainittiin, että myös harrastukset kuuluvat vapaa-aikaan, nähdään kuviosta 12, että useissa harrasteissa mukana olevat lapset kokivat vapaa-aikansa myös useammin riittämättömäksi. Mutta kuten jo aiemmin mainittu, ovat enemmän harrastavat kuitenkin vapaa-aikaansa muita tyytyväisempiä. Tämä on huomion arvoista, sillä harrastamisella tarkoitetaan tässä yhteydessä kuvion 4 aktiviteetteja, jotka ovat leimallisesti vapaa-ajan toimintoja. On kuitenkin ymmärrettävää, että myös halu harrastaa monipuolisesti voi saada vapaa-ajan tuntumaan liian vähäiseltä.

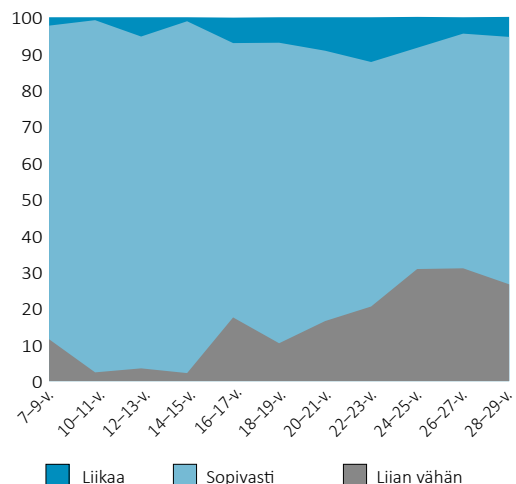
Toisaalta kuviosta 12 nähdään, että myös ne nuoret, joilla on kaikkein vähiten harrastuksia, kokevat keskimääräistä useammin vapaa-aikansa riittämättömäksi. Voidaan tulkita, että näiden vastaajien keskuudessa vapaa-ajan niukkuus rajoittaa harrastustoimintaa. Kumpikin syiden ja seurausten vaikutussuunta on siis looginen ja kokemuksellisesti mielekäs (ks. myös Myllyniemi & Berg 2013).

Missä tahansa asiassa sopivuus lieenee jo määritelmän mukaan parempi kuin puute tai

liiallisuus. Niin on myös vapaa-ajan kohdalla, sillä sen sopivaksi koettu määrä on yhteydessä korkeaan vapaa-aikaan tyytyväisyyteen (kuvio 66). Ne lapset ja nuoret, joilla on mielestään liikaa vapaa-aikaa, ovat selvästi keskimääräistä tyytymättömmämpiä paitsi vapaa-aikaansa, myös ihmissuhteisiinsa, terveydentilaansa ja elämäänsä kaiken kaikkiaan. Kokemusta liiallisesta vapaa-ajasta voisi tässä valossa pitää huolestuttavana signaalina. Vapaa-aika itsessään tuskin vaarantaa kenenkään terveyttä, mutta liialliseksi koetun vapaa-ajan taustalla näyttää usein olevan muita riskitekijöitä, kuten työttömyyttä, runsasta pelaamista ja mahdollisesti yksinäisyyttä (kuvio 12).

Vapaa-ajan riittävyys riippuu kunkin vastaajan yksilöllisestä kokemuksesta, mutta koko vastaajajoukon tasolla voidaan nähdä, että sopivaksi vapaa-aikansa määrän kokevat useimmin ne, joilla on 2–5 kuvion 11 harrastuksista. Tätä pienempi tai suurempi vapaa-ajan harrastusten määrä kasvattaa jonkinlaisen epäsuhtan todennäköisyyttä, useammat aktiviteetit kokemusta vapaa-ajan niukkuudesta ja aktiviteettien vähäisyys kokemusta liiasta vapaa-ajasta.

Vuoden 2016 vapaa-aikatutkimuksessa (Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016) keskimääräistä

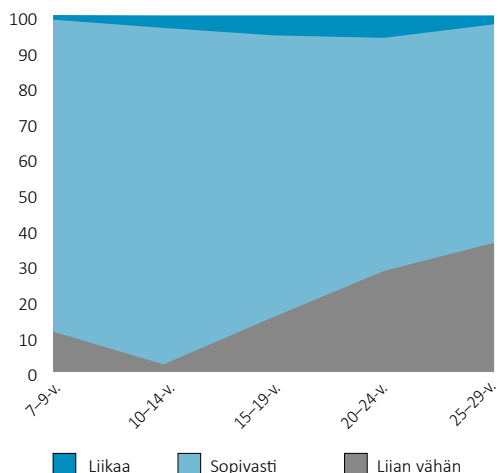
KUVIO 13. "KUINKA PALJON VAPAA-AIKAA SI-NULLA ON?" (%)

useampi mielestään liikaa media käyttävä nuori piti vapaa-aikaansa liian suurena. Kenties osalle näistä vastaajista median käyttö olikin pääosin ajanvietettä. Tällä kertaa vastaajia ei pyydetty arvioimaan oman median käyttönsä sopivuutta, mutta median käyttötapoja ja käytön yleisyyttä selvitettiin monipuolisesti.

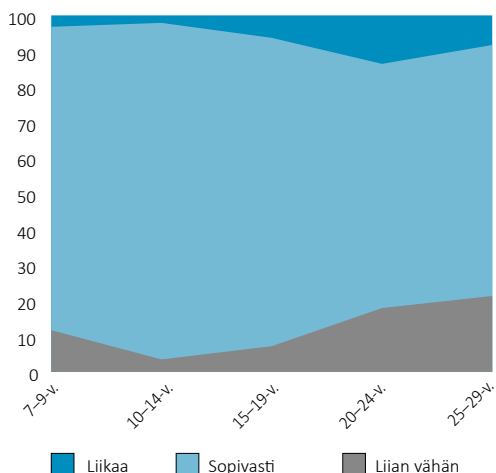
Tulosten mukaan median käytön yhteydet koettuun vapaa-ajan määrään ovat heikkoja tai olemattomia, vaikka monta kertaa päivässä netissä pelaavat ja netistä videoita katsovat nuoret kokevat vapaa-aikansa määrän liiksi selvästi muita useammin (vrt. kuvio 12). Myös kysymys sopivasta ajasta ruudun äärellä päivän aikana (kuvio 47) on tässä suhteessa merkitsevä. Ne lapset ja nuoret, jotka pitävät sopivana ruutuaikana yli kolmea tuntia, kokevat vapaa-aikansa muita useammin liiallisena. Vastaavasti alle kahden tunnin päivittäistä ruutuaikaa sopivana pitävät erityisesti ne nuoret, joilla on mielestään vapaa-aikaa liian vähän.

Kysymys vapaa-ajan koetusta määrästä esitettiin myös vuosien 2012 ja 2015 haastatteluissa

(Myllyniemi & Berg 2013; Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016). Tulokset olivat hyvin samankaltaisia kuin vuoden 2020 tutkimuksessa. Sukupuolten väliset erot ja iän mukaiset muutokset ovat pysyneet jokseenkin samankaltaisina. Aiemmissakin tutkimuksissa vapaa-ajan määrän sopivimmaksi kokivat 10–14-vuotiaat nuoret. Kuten vuoden 2020 tutkimuksessa, myös aiemmissa vapaa-aikatutkimuksissa havaittiin kokemuksen vapaa-ajan riittämättömyydessä yleistyvän noin 15 ikävuodesta ylöspäin. Samoin jo aiemmin tunnistettu kasvava trendi tyttöjen liian vähäiseksi kokemasta vapaa-ajasta 30 ikävuoden lähestyessä on jatkanut kasvuaan. Poikien kohdalla vastaava trendi on alkanut tasaantua. Selitystä sukupuolten väliseen eroon voi hakea ainakin tyttöjen varhaisemmasta perheellistymisestä, mikä lisää selvästi vapaa-ajan liian vähäiseksi kokemista. Liialliseksi koettu vapaa-aika puolestaan on ollut tutkimuksesta toiseen yleisintä 20 ikävuoden molemmin puolin.

KUVIO 14A. "KUINKA PALJON VAPAA-AIKAA SINULLA ON?" TYTÖT.

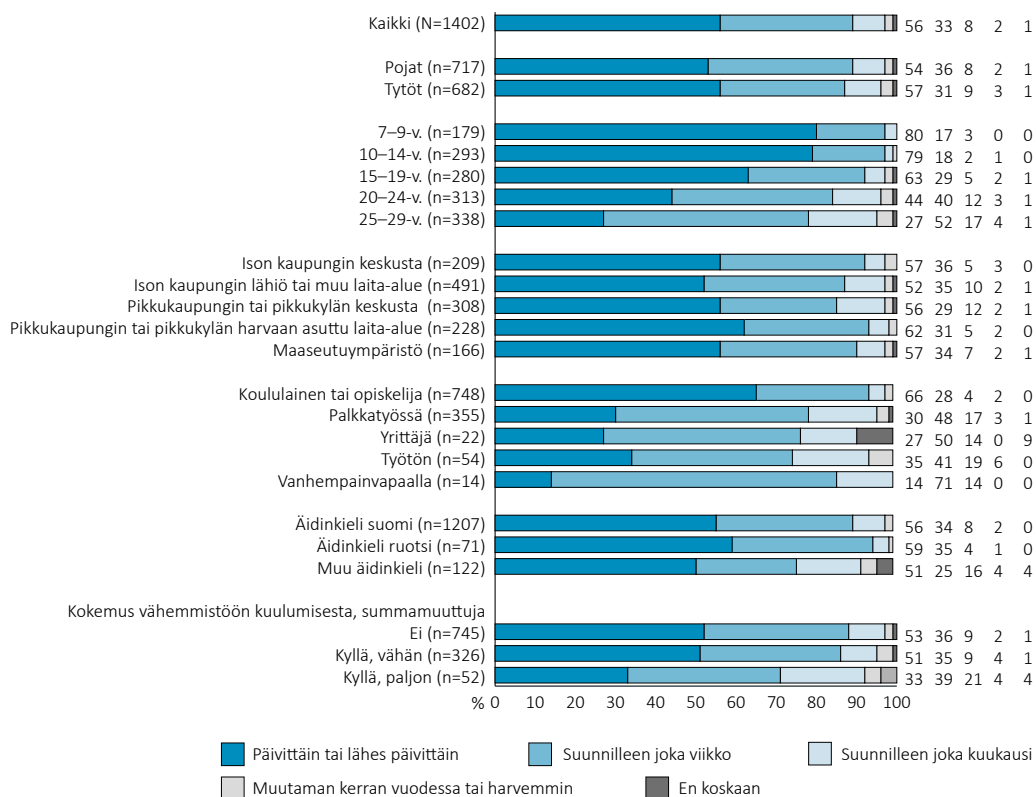
KUVIO 14B. "KUINKA PALJON VAPAA-AIKAA SINULLA ON?" POJAT.

LUKU 2. YHTEYDENPITO YSTÄVIIN JA VANHEMPIIN

Tutkittaessa nuorten arvostuksia nousevat ystävyys-suhteet säännöllisesti tulosten kärkeen (ks. esim. Myllyniemi & Berg 2013; Haikkola & Myllyniemi 2020). Eri elämäntilanteiden tärkeyttä mittaavissa kyselyissä nuoret poikkeavat vanhemmista sukupolvista painottamalla vapaa-ajan ja kavereiden tärkeyttä (World Values Surveyn Suomen aineisto; Tilastokeskuksen Vapaa-aikatu- tutkimus 2002). Yhdessä terveydentilan kanssa ihmissuhteet ovat nuorten haastattelututkimuk-

sis- ssa kaikista elämäntilanteista voimakkaimmin yhteydessä yleiseen tyytyväisyyteen.

Kuvioon 15 on koottu tulokset nuorten kavereiden tapaamisesta taustamuuttujittain. Valtaosa haastatelluista kertoi tapaavansa kavereitaan vähintään viikoittain (89 %). Ainoastaan kolme prosenttia vastaajista kertoi tapaavansa kavereitaan korkeintaan muutaman kerran vuodessa tai ei ollenkaan. Harvemmin kavereitaan tapaavien osuus kasvaa hieman iän myötä. Vanhimman

KUVIO 15. ”KUINKA USEIN TAPAAT KAVEREITASI?”, TAUSTAMUUTTUIJITTAIN TARKASTELTUNA. (%)

ikäryhmän vastaajista 4 % kertoi tapaavansa kavereitaan vain muutaman kerran vuodessa. Ylipäättään päivittäinen tapaaminen vähenee iän myötä. Vielä 10–14-vuotiaana neljä viidestä nuoresta tapaa kavereitaan päivittäin, mutta tapaamiset harvenevat teini-ikään tultaessa. 20–24-vuotiailla kyseinen osuus painuu jo alle puoleen (ks. myös kuvio 17). Kuitenkin vähintään viikoittaisesta kaverien näkemisestä kertovien osuus pysyy korkeana kaikissa ikäryhmissä.

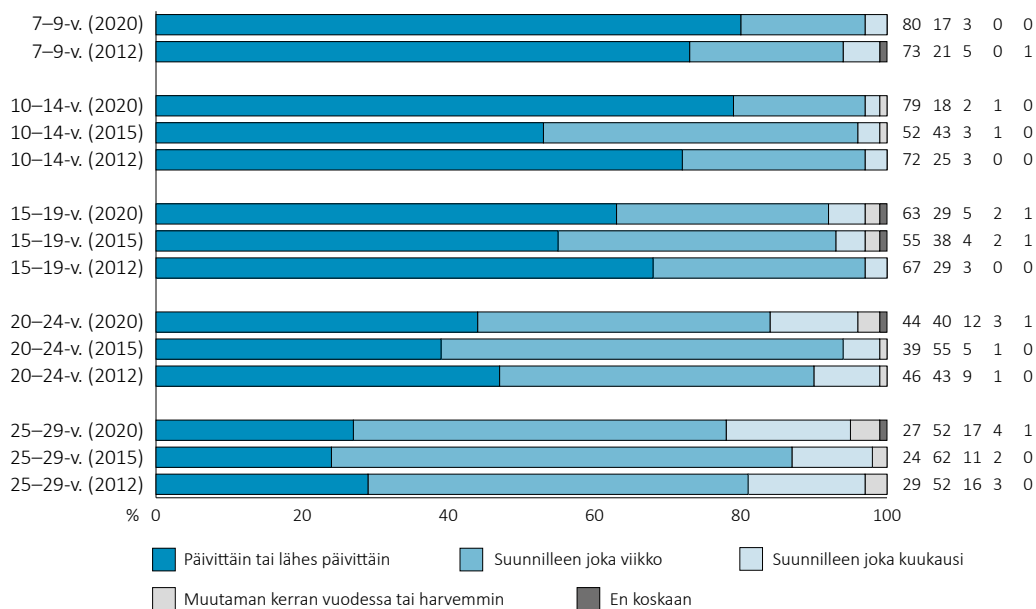
Kavereiden tapaamisessa on havaittavissa selkeitä eroja nuorten pääasiallisen toiminnan mukaan, vaikka tulokset samalla kertovat myös iän vaikutuksesta. Nuoremmissa ikäryhmissä kavereita tavataan useasti, eikä pääasiallinen toiminta juuri näy tuloksissa. Opiskelevat nuoret tapaavat kavereitaan lähes päivittäin ikäryhmästä riippumatta, mutta työssä käyvien tai yrittäjinä toimivien nuorten kaverien tapaaminen on selvästi harvempaa. Myös vanhempainvapaan työntäyteinen vauva-arki näkyy nuorten vastauksissa kaverien tapaamisesta.

Muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien joukossa on enemmän niitä, jotka

näkevät kavereitaan harvemmin. Tästä ryhmästä joka neljäs nuori tapaa kavereitaan korkeintaan kuukausittain.

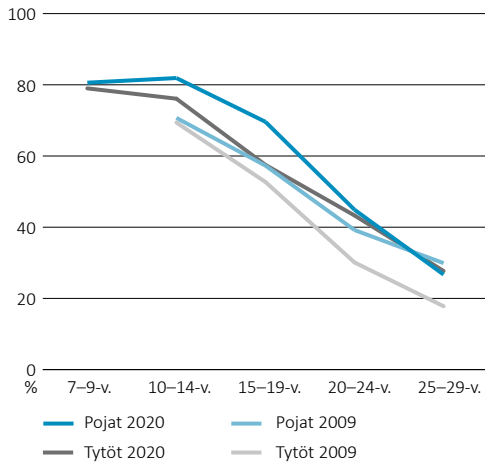
Tulosten mukaan nuoret, jotka kokevat kuuluvansa vähemmistöön, eivät tapaa kavereita niin usein kuin nuoret, joilla vähemmistökokemuksia ei ole. Kavereiden tapaaminen on harvempaa etenkin niiden nuorten kohdalla, jotka kokevat kuuluvansa useampaan vähemmistöön (ks. luokittelu kohdasta taustamuuttajat).

Kysymys kavereiden tapaamisesta on esitetty vapaa-aikatutkimuksissa vuodesta 2009 alkaen. Muutokset kasvotusten kohtaamisen säännöllisyydessä ovat olleet varsin pieniä. Onkin oletettavaa, että tuloksissa näkyvät erot selittyvät vuosittaisella vaihtelulla eivätkä niinkään olennaisilla muutoksilla nuorten vertaisuhteissa. Esimerkiksi viikoittaisella tasolla erot eri vuosien välillä ovat melko pienet, vaikka päivittäisellä tasolla isompia eroja ilmenisikin (ks. kuvio 16). Tämä siksi, että kavereiden ja sosiaalisten suhteiden merkitys on ihmisille suuri elämänvaiheesta ja iästä riippumatta, mutta erityisesti nuoruudessa vertaisten

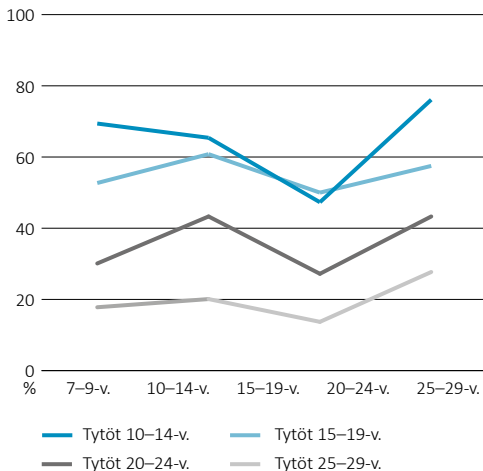

KUVIO 16. ”KUINKA USEIN TAPAAT KAVEREITASI?”, VERTAILU IKÄRYHMITÄIN 2012–2020. (%)

rooli on tärkeä. Nuoruus on elämänvaihe, joka halutaan elää, jakaa ja kokea nimenomaan ikätovereiden kanssa. Tämä liittyy paljolti siihen, että identiteetti ja minuus rakentuvat suhteessa muihin, ja nuoruudessa identiteetin rakentaminen on kiivaimmillaan. (Korkiamäki 2018.)

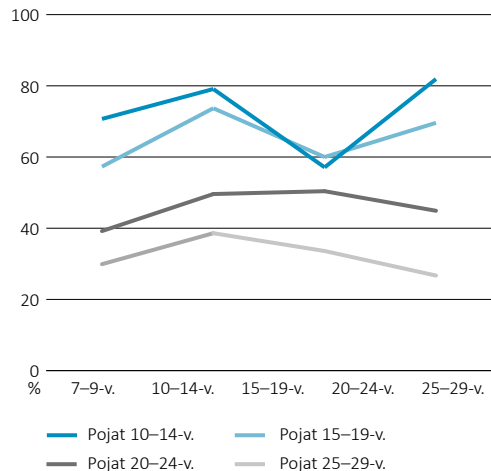
KUVIO 17. PÄIVITTÄIN KAVEREITAAN TAPAAVIEN OSUUKSET 2009 JA 2020. (%)

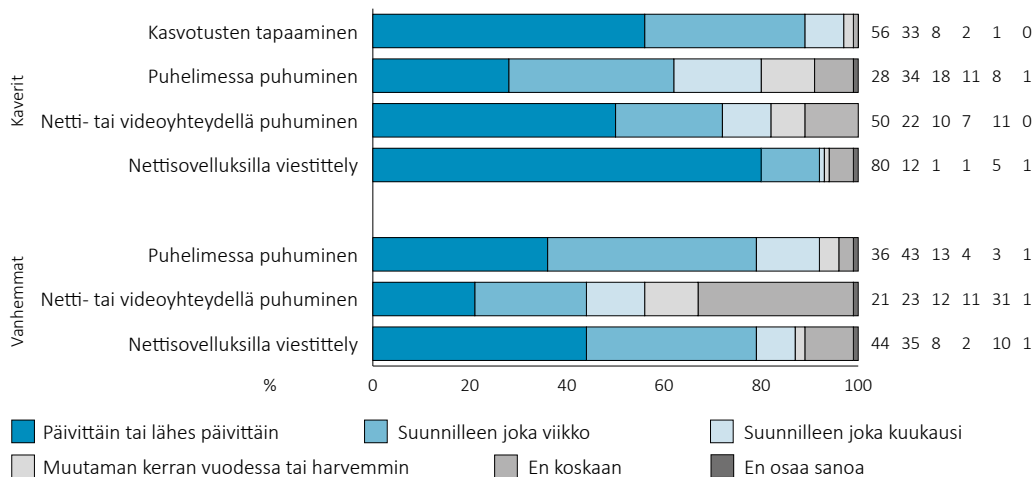
KUVIO 18A. PÄIVITTÄIN KAVEREITAAN TAPAAVIEN TYTTÖJEN OSUUKSET 2009, 2012, 2015 JA 2020. (%)

Kuviot 17 sekä 18a ja 18b esittävät hieman eri tavoin aikasarjan tyttöjen ja poikien päivittäisestä kavereiden tapaamisesta. Ajallinen trendi eri ikäryhmissä näkyy paremmin kuvioissa 18a ja 18b. Kavereitaan päivittäin tapaavien osuuksissa on tapahtunut pientä kasvua etenkin nuorimpien osalta, tytöillä kasvua on myös vanhemmissa ikäryhmissä. Keskimäärin frekvenssit ovat kuitenkin pysyneet kaiken ikäisillä melko samoina. Tässä kohden on hyvä muistaa, että 2020 vuoden tutkimushaastattelut tehtiin ennen korona-aikaa ja sen vaikutuksia kavereiden tapaamiseen tutkitaan toisaalla (Nuorisotutkimusseuran Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitusarja; Haikkola & Kauppinen 2020).

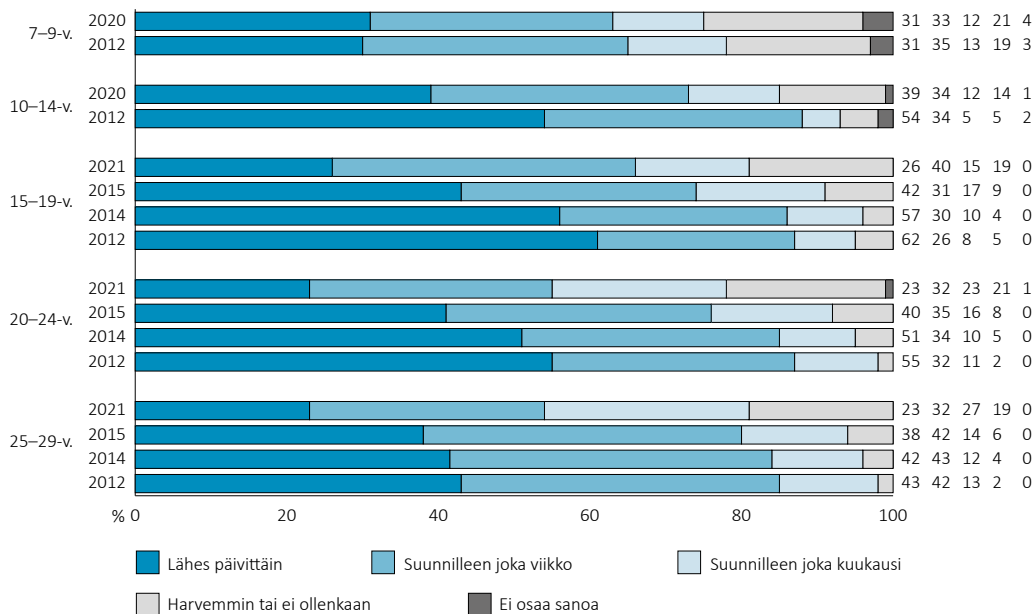
Kuvioon 19 on koottu yleiskuva lasten ja nuorten yhteydenpidosta kavereihin ja vanhempiin. Suosituimmat yhteydenpitotavat ovat kasvotusten tapaaminen ja nettisovelluksilla viestittely. Puhelimitse päivittäisessä yhteydessä ollaan lähinnä vanhempiin (36 %) ja välillä kavereihin (28 %). Yhteydenpidon tavoista perinteinen puhelimessa puhuminen on vähentynyt jyrkästi (kuvio 20), kun taas erilaisten sovellusten mahdollistama yhteydenpito on kasvanut (ks. kuvio 22).

KUVIO 18B. PÄIVITTÄIN KAVEREITAAN TAPAAVIEN POIKIEN OSUUKSET 2009, 2012, 2015 JA 2020. (%)

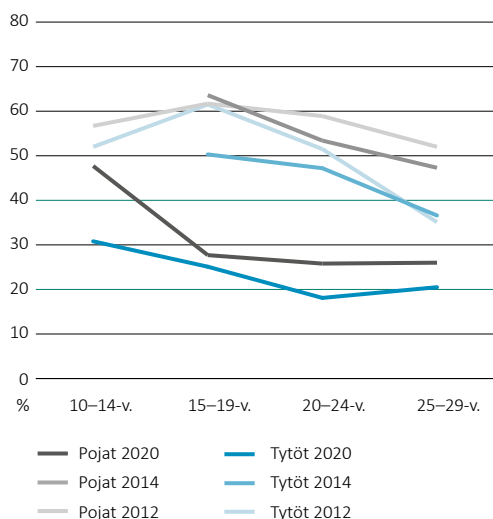

KUVIO 19. YHTEYDENPITOTAVAT JA -FREKVENSIT KAVERIIN JA VANHEMPIIN. (%)

Lähde 2012 ja 2020: Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus. Lähde 2014 ja 2015: Nuorisobarometri.

KUVIO 20. "KUINKA USEIN OLET PUHELINYHTEYDESSÄ KAVERIDESI KANSSA?" VERTAILU IKÄRYHMITÄIN 2012-2020. (%)

Lähteet: 2012 ja 2020 Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimukset; 2014 Nuorisobarometri.

KUVIO 21. PÄIVITTÄIN PUHELIMESSA KAVEREIDEN KANSSA PUHUVIEN OSUDET 2012, 2014 JA 2020. (%)

Nettisovelluksilla kirjoittamalla kavereiden kanssa viestittelee päivittäin 80 prosenttia ja vanhempien kanssa 44 prosenttia nuorista. Netti- tai videoyhteyksiä (esim. WhatsApp) päivittäisen yhteydenpidon välineenä kavereihin käyttää noin puolet ja vanhempiin joka viides tutkimukseen vastanneista nuorista.

Vaikka perinteistä puhelua lukuun ottamatta lapset ja nuoret ovat selvästi useammin yhteydessä kavereihinsa kuin vanhempiinsa, ovat myös nykyvanhemmat vahvasti läsnä digiviestinnässä. Vain joka kolmas lapsi tai nuori ei koskaan puhu vanhempansa kanssa netitse ja vain joka kymmenes ei viestittele lainkaan vanhempansa kanssa nettisovelluksella.

DIGITAALINEN TEKNOLOGIA MUUTOSTEN AJURINA

Eri medioiden välityksellä tapahtuvan sosiaalisen kanssakäymisen muutokset ovat olleet 2000-luvulla nopeita ja ilmeisen teknologiavetoisia. Tämä

on myös vaikuttanut sosiaalisesta kanssakäymisestä kysymisen tapoihin. Periaatteessa kysymysmuotoilut olisi hyvä pitää vuodesta toiseen samana trenditiedon saamiseksi, mutta sosiaalisen kanssakäymisen kohdalla kuilu joidenkin kysymysten ja nuorten kokeman todellisuuden välillä on kasvanut suureksi. Kasvotusten tapahtuvien tapaamisten trenditiedot ulottuvat pisimmälle, kun taas puhelimitse ja varsinkin netitse viestitelyn trendit ovat lyhyempiä.

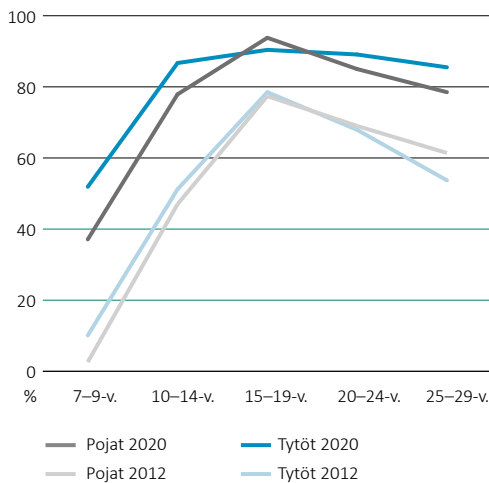
1980-luvulla selvitetyn kasvokkain tapaamisen ohelle liitettiin vuoden 1994 Tilastokeskuksen elinolututkimukseen puhelimitse tapahtuva yhteydenpito (Melkas 2009). Sähköpostiyhteydet lisättiin Tilastokeskuksen vuoden 2002 vapaa-aikatutkimukseen (mt.), mutta pian nuorissa ikäryhmissä sähköpostiyhteydenpidon selvittäminen oli jo turhan rajoittavaa. Vuoden 2009 nuorten vapaa-aikatutkimuksessa puhuttiinkin ylipäänsä puhelin- ja nettiyhteydestä (Myllyniemi 2009). *Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa* 2012 erotettiin varsinaisen kasvokkain tapaamisen lisäksi puhelinyhteys ja nettiyhteys toisistaan (Myllyniemi & Berg 2013). Sitten muutos on vain kiihtynyt, ja vuonna 2020 netti- tai videoyhteys erotettiin nettisovelluksista. Käytetty erottelu on ennen kaikkea puhumisen ja kirjoittamisen välinen, ja mitattava asia on yhteydenpito ja sen tapa, olipa käytetty väline mikä hyvänsä.

Puhelimessa puhumista on selvitetty vapaa-aikatutkimuksissa vuodesta 2012 lähtien (ks. Myllyniemi & Berg 2013). Kavereiden kanssa puhelimessa puhumisen harveneminen havaittiin jo viisi vuotta sitten (Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016). Tuolloin muutos koski lähinnä teini-ikäisiä. Vuosien 2015–2020 välillä päivittäisissä puhelinyhteyksissä kavereihin on tapahtunut jyrkkä väheneminen myös tutkimuksen vanhemmissa ikäryhmissä.

Selitystä puhelinyhteyksien vähenemiselle voi etsiä netti- tai videoyhteydellä puhumisen yleistyisestä. Aihetta selvitettiin ensimmäistä kertaa tässä tutkimuksessa (kuvio 19), joten siitä ei ole saatavissa trenditietoa. Tutkimushaastatteluiissa puhelinyhteyksistä kysyttiin ennen kysymyksiä netin tai videoyhteyksien kautta puhumisesta,

joten osalle haastatelluista on voinut olla epäselvää, kuuluuko älypuhelisten viestintäsovelluksilla puhuminen puhelinyhteyden vai nettiyhteydellä puhumisen luokkaan. Niinpä vastaajat ovat voineet niputtaa näitä viestinnän tapoja yhteen, jolloin saaduissa vastauksissa todennäköisesti ylikorostuu perinteisten puhelinyhteyksien määrä.

Kuvioon 21 on koottu sukupuolittain vuosien 2012 ja 2020 vapaa-aikatutkimusten (Myllyniemi & Berg 2013) ja 2014 Nuorisobarometrin (Myllyniemi 2015) tiedot eri ikäisten lasten ja nuorten puhelinyhteyksien frekvensseistä. Kaikissa tutkimuksissa tytöt ovat poikia harvemmin päivittäisessä puhelinyhteydessä kavereihinsa. Vuosien 2012 ja 2014 välillä havaittiin päivittäisen puhelimesta puhumisen vähentyneen jyrkimmin 15–19-vuotiailla tytöillä. Tuolloinen tietolähde oli Nuorisobarometri, jonka kohderyhmänä ovat nuoret 15 ikävuodesta ylöspäin (Myllyniemi 2015). Tämän tutkimuksen tuloksista nähdään, että myös 10–14-vuotiaiden tyttöjen puhelinkäyttäytyminen on muuttunut rajusti. Päivittäinen puhelimesta puhuminen on pudonnut vajassa vuosikymmenessä yli 20 prosenttiyksikköä. Saman ikäisillä pojilla muutos on ollut paljon

KUVIO 22. PÄIVITTÄIN KAVEREIDENSA KANSSA NETTISOVELLUKSILLA VIESTITTELEVÄT. (%)

vähäisempi. Muiden tietolähteiden (esim. Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016) perusteella kuitenkin tiedetään, että tyttöjen median käyttö painottuu poikia enemmän yhteydenpitoon. Myös nyt käsillä olevassa tutkimuksessa yhteydenpito ystäviin korostuu mediankäytössä nimenomaan tytöillä (kuvio 24). Nuorimpia tyttöjä voitaneenkin pitää eräänlaisina edelläkävijöinä tai indikaattoreina sille, mihin suuntaan nuorten kommunikointi on mahdollisesti menossa. Tähän tärkeään teemaan saadaan lisävalaistusta tarkastelemalla nuorten muita yhteydenpitovälineitä.

Nettisovelluksilla viestittely yleistyi nopeasti 2010-luvulla (kuvio 22). Tämä koskee erityisesti alle 15-vuotiaita, mutta näkyy myös vanhemmissa ikäryhmissä. Muutoksen nopeudesta kertoo se, että kahdeksan vuotta sitten noin joka kymmenes 10-vuotias tyttö viesti päivittäin nettisovelluksella, ja nyt vastaava osuus on jo yli puolet.

Edellä nähtiin, ettei kavereiden kanssa kasvotusten tapaamisessa ole viime vuosina tapahtunut suuria muutoksia (kuvio 16), mutta puhelimesta puhuminen vähentyi jyrkästi (kuvio 20). Vaikka muutosten samanaikaisuudesta ei voi suoraan päätellä niiden olevan yhteydessä, voinee tässä melkoisella varmuudella väittää trendien selittävän toisiaan. Nettisovellukset korvaavat vauhdilla perinteisiä puheluita lasten ja nuorten yhteydenpidossa.

Tutkimushaastatteluisa nettisovelluksilla viestittely määriteltiin kirjoittamista sisältäväksi reaaliaikaiseksi yhteydenpidoksi. Määritelmä on sinänsä pätevä, mutta perinteisen kirjoittamisen lisäksi nettisovelluksilla viestittelyyn kuuluvat olennaisena osana myös emojiit ja gifit, kuvamerkit, joita voivat käyttää myös kirjoitustaidottomat lapset. Jotkut nuoret myös käyttävät nettisovelluksin tapahtuvassa viestinnässä ääniviestejä, joiden käyttö on ainakin mediatietojen mukaan yleistymässä (esim. Linnake & Kärkkäinen/IS 2019). Yleisellä tasolla nuorten sosiaalisen kanssakäymisen suuntana onkin siirtyminen puhutusta kirjoitetuun, kuvalliseen, nauhoitettuun ja videoituun.

Nuorten viestintätapojen muutoksen ilmeinen taustatekijä on älypuhelisten ja sosiaalisen

median sovellusten nopea kehitys ja yleistyminen. Säännöllinen netin kautta viestittely oli jo ennen älypuhelisten yleistymistä tavallista teini-ikäisillä, mutta älypuhelin on tehnyt netistä koko ajan mukana kulkevan ja läsnä olevan median. Nykyisellään tyypillinen ikävaihe lapsen ensimmäiselle älypuhelimelle on koulun aloittaminen eli noin seitsemän ikävuotta. Älypuhelimet alkavat olla jo niin tavallisia, että alle 10-vuotiaiden harrastusryhmien ohjaajat ja alakoulun ensimmäisten luokkien opettajat viestivät lapsille sovelluksien esimerkiksi WhatsApp-ryhmissä. (Mm. Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2019.)

Kuviosta 22 hahmottuvaa trendiä kahdeksan vuoden ajalta voi pohtia myös siitä perspektiivistä, että vuoden 2012 teinit ovat nyt pitkälti yli kaksikymppisiä nuoria aikuisia. He edustavat sukupolvea, joka eli ja koki digitaalisen teknologian läpimurtovaiheen ja oppi uuden teknologian käytön asioiden omaksumisen kannalta otollisessa iässä. Vapaa-aikatutkimuksen tuloksista voikin tulkita, ettei teini-iässä omaksuttu digitaalisen teknologian hyödyntäminen yhteydenpidossa kavereihin ole vain ikäsidonlainen ilmiö. Viestimisen muutoksessa onkin kyse pysyvämmästä ilmiöstä ja muuttuvasta kulttuurisesta käytännöstä.

LUKU 3. MEDIOITUNUT VAPAA-AIKA

Digitaalisella medialla on keskeinen rooli tämän päivän yhteiskunnassa. Elämä on digitalisoitunut nopeasti, ja monet arkiset asiat ovat hoidettavissa erilaisten sähköisten medioiden välityksellä. Uutisten seuraaminen tapahtuu usein verkossa, samoin kuvaohjelmien katselu, musiikin kuuntelu, työnteko, yhteydenpito läheisiin ja ystäviin. Median välityksellä on mahdollista ilmaista itseä, kuulumista, osallisuutta, ystävyyttä, ajatuksia, arvoja, asenteita sekä tarkastella itseään ja löytää oma paikkansa yhteisöissä tai yhteiskunnassa (Kangas, Lundvall & Sintonen 2008, 7–9). Tällainen medioituminen koskee myös lapsia ja nuoria. Medioitumisella tarkoitetaan tässä yhteydessä medialaitteiden ja median käytön juurtumista tiiviisti lasten ja nuorten arkeen (Mulari & Vilmilä 2016, 125; Salasuo, Merikivi & Myllyniemi 2019).

Medioitumisen mahdollistaa se, että valtaosalla lapsista ja nuorista on käytössään älypuhelin tai tietokone (SVT 2018a, ks. myös Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016, 17–18). Etenkin vuosituhatosen taitteessa ja sen jälkeen syntyneillä on vahva sidos digitaaliseen mediaan, sillä digitaalinen mediaympäristö on ollut läsnä koko heidän elämänsä ajan. Nuoret käyttävät digitaalisen mediaympäristön tarjoamia mahdollisuuksia monipuolisesti, mikä näkyy tämän tutkimuksen tuloksissa esimerkiksi sosiaalisen median käytön ikäluokittaisissa eroissa.

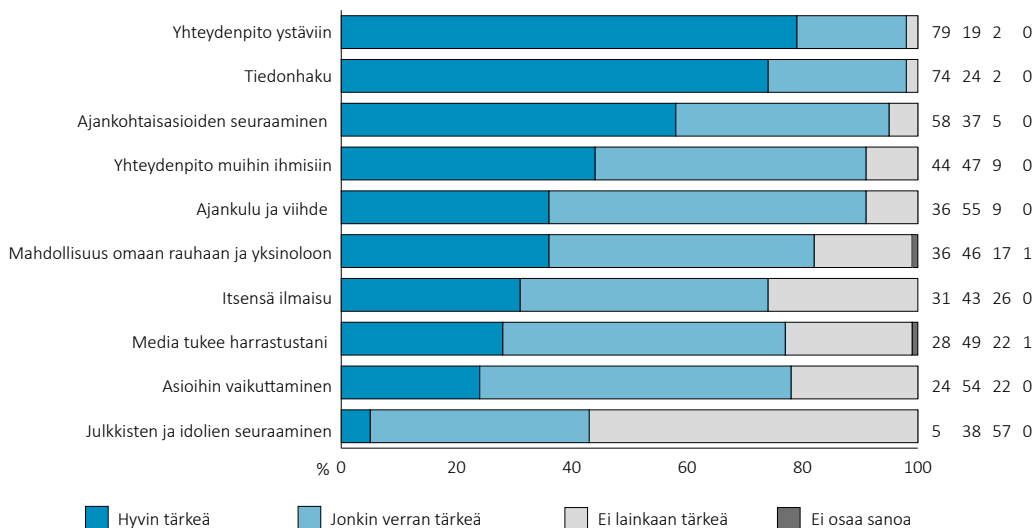
Nuoremmat ikäluokat (10–14-vuotiaat ja 15–19-vuotiaat) käyttävät muita useammin Instagramia ja Snapchattia. Valtaosa nuorista ikäluokista käyttää myös vanhempien suosimaa WhatsAppia. Sen sijaan Facebookin käyttö on etenkin 10–14-vuotiaiden keskuudessa vähäistä, sillä sitä käyttää vain noin joka viides vastaaja. 15–19-vuotiaista Facebookia käyttää jo huomattavasti useampi (71 %). (Kohvakka & Saarenmaa

2019.) Ero sovellusten käytössä ei kuitenkaan selity yksinomaan iällä, sillä Facebookin sääntöjen mukaan tilinhaltijan tulisi olla vähintään 13-vuotias – sääntö, jonka kiertäminen on helppoa ja useille nuorille tuttua.

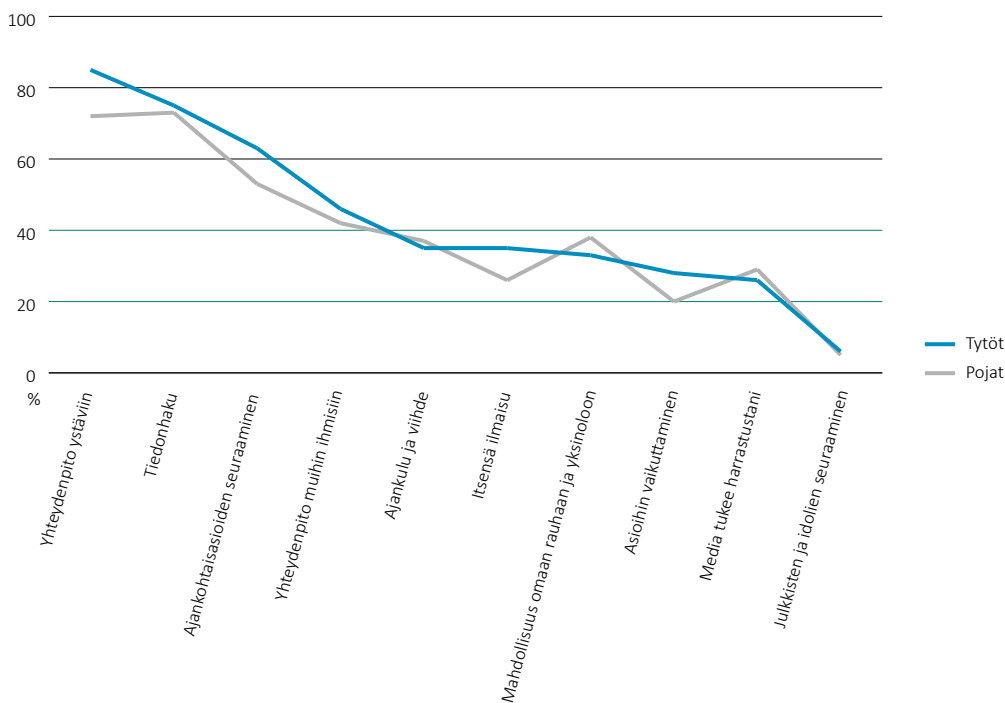
Digitaalisen median käytön lisääntyessä ja arkipäiväistyessä lasten ja nuorten keskuudessa on tarpeellista tarkastella sitä, miten hyvin oma median käyttö tunnistetaan ja tiedostetaan (ks. Noppari 2013, 19). Tässä tutkimuksessa kaikilta 15 vuotta täyttäneiltä kysyttiin, mitä he pitävät median käytössä tärkeänä (kuvio 23).

Yleisimmät hyvin tärkeiksi koetut syyt median käytölle ovat ystävyyssuhteiden ylläpito (79 %) ja tiedonhaku (74 %). Ehkä hieman yllättäen median käyttöä ei koettu niin tärkeäksi asioihin vaikuttamisen kannalta, sillä näin vastasi ainoastaan joka neljäs nuori. Yksittäisellä ihmisellä on median välityksellä mahdollisuus tuoda julkisuuteen ajatuksia, aatteita, asenteita, oppeja ja näkemyksiä, jotka voivat saada aikaan suurtakin massojen liikehdintää. Tämä nähtiin esimerkiksi koronakeväänä, kun sosiaalisessa mediassa levisivät nopeasti erilaiset yleistä mielialaa kohentamaan tarkoitettuja tempaukset. Sosiaalinen media on ollut globaalisti tärkeä väylä viestiä esimerkiksi yhteiskunnallisista epäkohdista, erilaisista kriiseistä tai tiukasta poliittisesta kontrollista. Voidaan ajatella, että suomalaisnuorten näkemykset median tärkeydestä vaikuttamisen väylänä heijastelevat vakaita yhteiskunnallisia oloja. Sosiaalisen median merkitys on nuorille enemmän viihteellinen ja sosiaalinen kuin yhteiskunnallinen ja poliittinen.

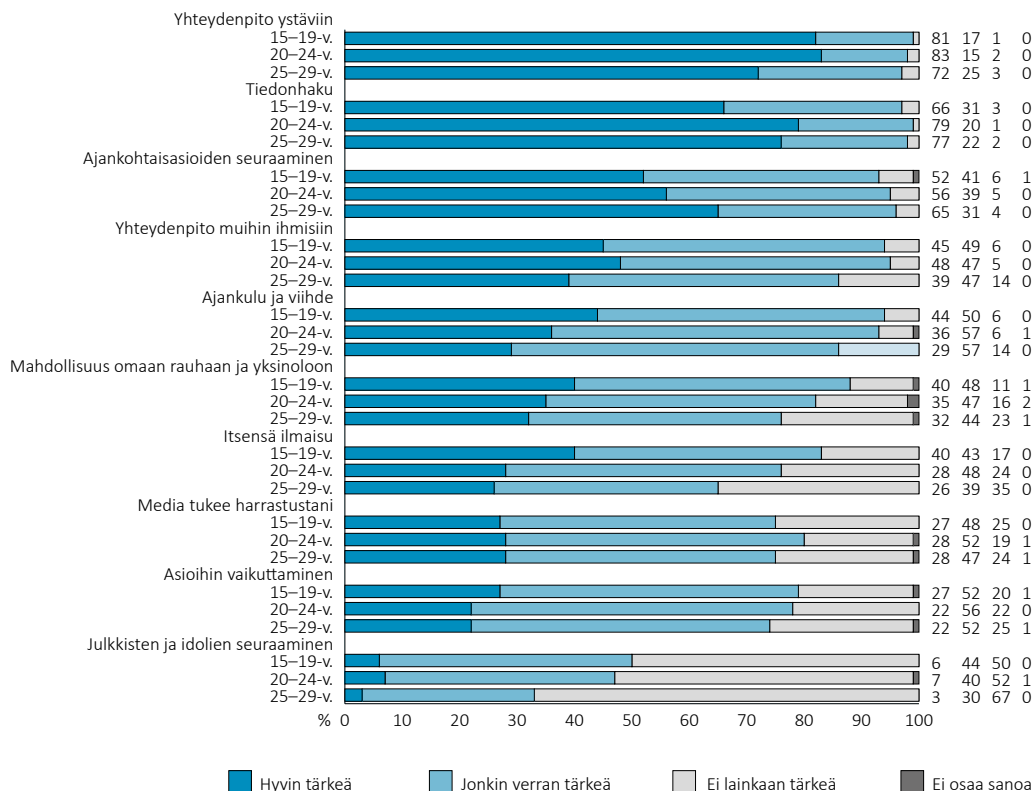
Median hyvin tärkeäksi koetut käyttötavat eroavat hieman tyttöjen ja poikien välillä (kuvio 24). Tytöistä useampi (85 %) kuin pojista (72 %) pitää yhteydenpitoa ystäviin tärkeänä. Myös median merkitys ajankohtaisten asioiden

KUVIO 23. ”KUINKA TÄRKEITÄ SEURAAVAT ASIAT OVAT SINULLE MEDIAN KÄYTÖSSÄ?”, 15–29-VUOTIAAT NUORET. (%)

KUVIO 24. MEDIAN KÄYTÖSSÄ HYVIN TÄRKEÄÄ, 15–29-VUOTIAAT TYTÖT JA POJAT. (%)

KUVIO 25. MEDIAN KÄYTÖSSÄ TÄRKEÄÄ, IKÄRYHMITÄIN VERTAILTUNA. (%)

seuraamisessa on tytöille (63 %) tärkeämpää kuin pojille (53 %). Useampi tyttö kuin poika pitää mediaa tärkeänä kanavana itsensä ilmaisussa ja asioihin vaikuttamisessa. Pojat puolestaan pitävät hieman tärkeämpänä median merkitystä ajankulussa (37 %) ja mahdollisuutta omaan rauhaan (38 %).

Median käyttötapojen tärkeys vaihtelee myös ikäluokittain (kuvio 25). Yhteydenpitovälineenä media on erityisen tärkeä 15–24-vuotiaille, kun taas tiedonhaku ja ajankohtaisten asioiden seuraaminen on tärkeää yli 20-vuotiaille. Ajankulu ja viihde sekä mahdollisuus omaan rauhaan koetaan yleisimmin hyvin tärkeinä nuoremmassa ikäluokissa. Myös itsensä ilmaisu on nuoremmille muita useammin hyvin tärkeää. Viimeksi mainitun voi olettaa liittyvän siihen, että nuoret

rakentavat omaa identiteettiään ja reflektivat sitä sosiaalisen median välityksellä osallistumalla erilaisiin yhteisöihin ja etsien samalla paikkaansa yhteiskunnassa (Kangas, Lundvall & Sintonen 2008, 7–9). Voi myös olla, että nuoremmat ikäluokat ovat löytäneet monipuolisemmin median käyttötavat ja kokevat siksi itseilmaisun ja asioihin vaikuttamisen muita tärkeämpiä.

NUORTEN MUUTTUNUT MEDIAN KÄYTTÖ

Vuosien 2015 ja 2020 tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että median käytössä ja kokemisessa on tapahtunut lyhyessä ajassa merkittäviä muutoksia (kuvio 26). Koska vapaa-aikatutkimuksessa median käytöstä kysyttiin ensimmäistä kertaa

vuonna 2015, ei tuloksista voi tehdä pidempi-aikaista vertailua.

Vuoden 2020 tuloksissa media koetaan lähes kaikilla osa-alueilla tärkeämmäksi kuin vuonna 2015. Media oli tärkeä yhteydenpidon väline jo vuonna 2015, mutta tulosten mukaan tämä merkitys on edelleen kasvanut. Median merkitys niin tiedonhaussa kuin ajanvietteenä on kasvanut. Havainnot kertovat siitä, mihin yleistyneiden älypuhelinien tarjoamia mahdollisuuksia hyödynnetään.

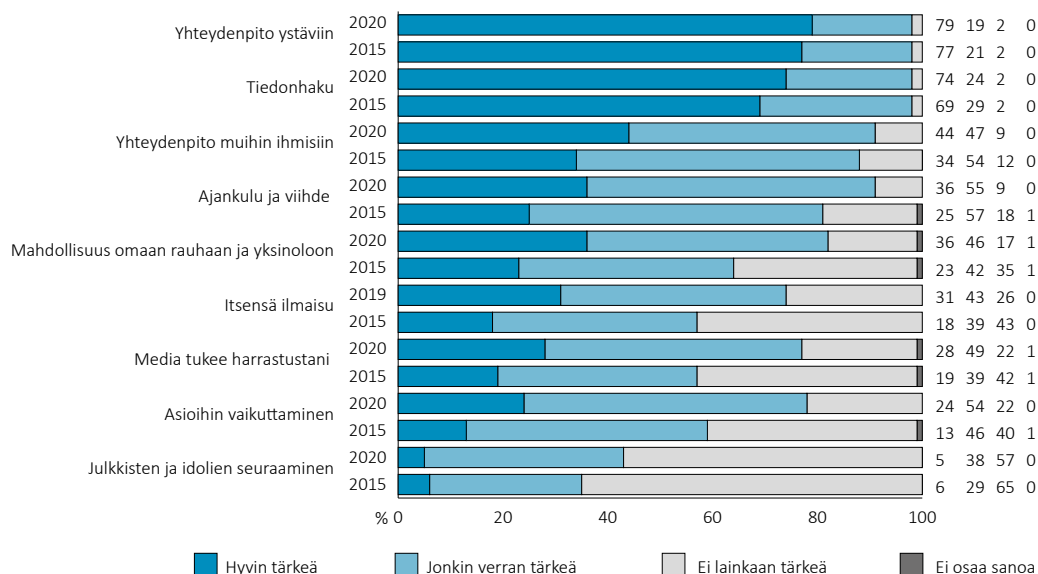
Suhteellisesti suurimmat muutokset viiden vuoden aikana medialle annettavissa merkityksissä näkyvät vaikuttamisen ja itsensä ilmaisun osa-alueilla. Yhä useampi nuori kokee median hyvin tärkeänä asioihin vaikuttamisen ja itsensä ilmaisun kanavana.

Median käytön hyvin tärkeänä kokevien osuudet kasvoivat vuodesta 2015 kaikilla muilla osa-alueilla paitsi julkkisten ja idolien seuraamisessa. Senkin osalta niiden nuorten osuus väheni hieman, jotka eivät pidä mediaa lainkaan tärkeänä julkkisten ja idolien seuraamisessa. Tulokset herättää kiinnostavan kysymyksen nuorison

suhtautumisesta julkkisiin ja fanituksen kohteisiin digitaalisen median aikakaudella. Idolien seuraaminen on nykyisin helpompaa kuin koskaan, ja oman idolin kuulumisia voi halutessaan seurata aamusta iltaan useiden digitaalisten medioiden välityksellä. On yllättävää, etteivät nykynuoret pidä tätä digitaalisen median tarjoamaa mahdollisuutta kovin tärkeänä. Ovatko julkkiset ja idolit digiaikana jo niin helposti tavoitettavia ja arkipäiväistyneitä, että monien nuorten kovin kiinnostus heitä kohtaan alkaa olla kylläntynyt?

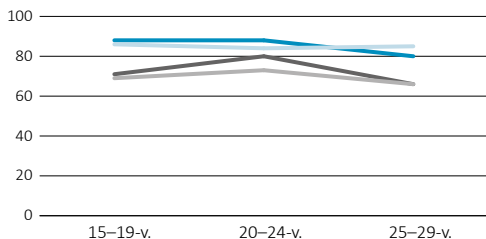
Tämän tutkimuksen tulosten perusteella ei vielä uskalla ennustaa tähtikultin hiipumista tai tähteyden ”tasapäistymistä”, mutta havainnot tarjoavat pohdittavaa. Tärkeä avaus keskusteluun on tässä teoksessa julkaistu sosiaalishistorioitsija Janne Poikolaisen tutkimusartikkeli, jossa tarkastellaan nykyajan faniutta sekä sen muotoja ja käytäntöjä.

Median käytön merkityksen lisääntyminen vuosien 2015 ja 2020 välillä oli odotettua, sillä nopeasti digitalisoituvassa maailmassa median rooli väistämättä kasvaa ja korostuu. Median sisällöt ovat yhä useammin vapaasti saatavilla, erilaisten media-alustojen määrä on lisääntynyt, älylaitteet

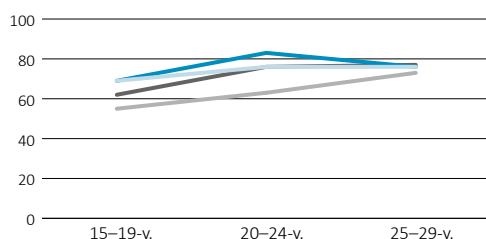

KUVIO 26. MEDIAN KÄYTÖSSÄ TÄRKEÄÄ VUOSINA 2015 JA 2020. (%)

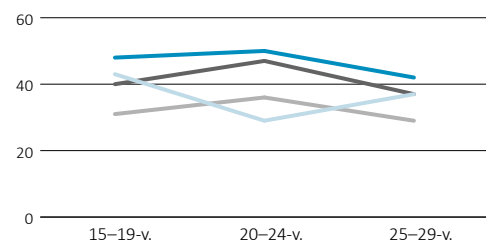
27a. Yhteydenpito ystäviin

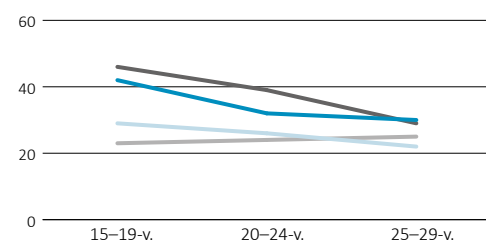
27b. Tiedonhaku

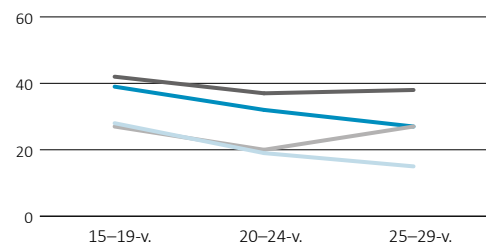
27c. Yhteydenpito muihin ihmisiin

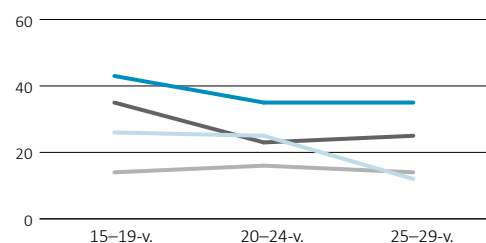
27d. Ajankulu ja viihde

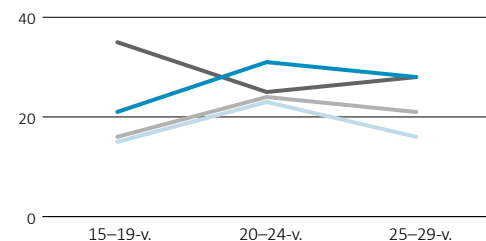
27e. Mahdollisuus omaan rauhaan

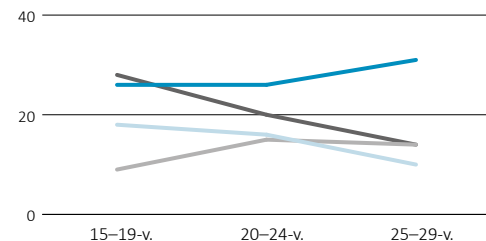
27f. Itsensä ilmaisu

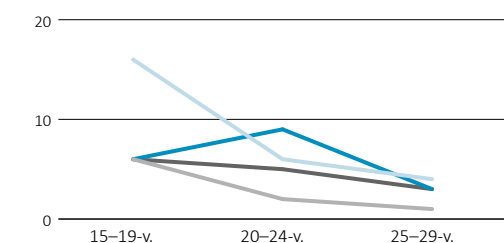
27g. Media tukee harrastusta

27h. Asioihin vaikuttaminen

27i. Julkkisten ja idolien seuraaminen

— Tytöt 2020
— Tytöt 2015
— Pojat 2020
— Pojat 2015

KUVIOT 27A–27I. MEDIANKÄYTTÖTAPAA HYVIN TÄRKEÄNÄ PITÄVIEN OSUUDET, VUODET 2015 JA 2020, IÄN JA SUKUPUOLEN MUKAAN. (%)

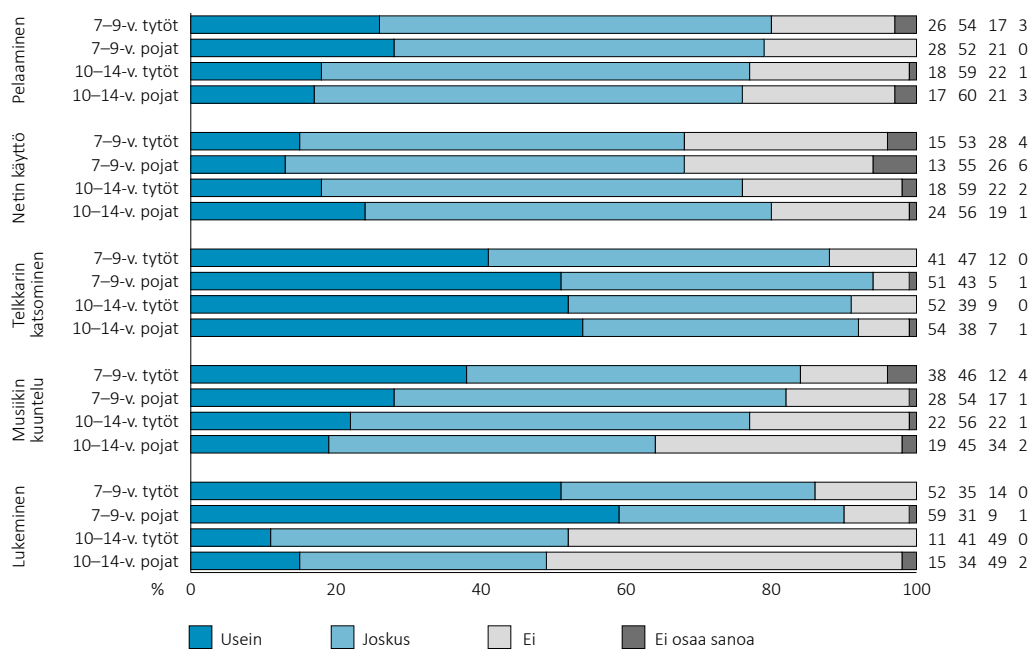
ovat yleistyneet ja nopeammat datayhteydet mahdollistavat median käytön ajasta ja paikasta riippumatta. Vaikka haastateltavilta ei varsinaisesti kysytty digitaalisen median käytöstä vaan median käytöstä yleisesti, on oletettavaa, että juuri digitaalinen media on muutosten taustalla. Samalla perinteisen paperimedian merkitys on pienentynyt (esim. Seemer, Halonen & Passi 2016).

Jos katsotaan median käytön tärkeydessä tapahtuneita muutoksia hieman tarkemmin, niin ne näyttäisivät olevan ikäluokkakokohtaisten osuuk-sien ja sukupuolen mukaan trendimäisiä (kuviot 27a–27i). Median merkityksen tärkeydessä suurin ikäluokkakokohtainen kasvu on tapahtunut itsensä ilmaisun osa-alueella ja koskee 15–19-vuotiaita tyttöjä (17 %) ja poikia (21 %). Vastaavia suuria ja saman suuntaisia ikäluokkakokohtaisia muutoksia on tapahtunut muissakin ikäluokissa. Kuvioissa näkyy myös muutoksia, jotka ovat tietyssä ikäluokassa erilaisia poikien ja tyttöjen välillä. Esimerkiksi median hyvin tärkeäksi asioihin vai-kuttamisessa kokevien 25–29-vuotiaiden tyttöjen

osuus kasvoi vuodesta 2015 vuoteen 2020 perä-ti 21 prosenttia. Samalla ajanjaksolla vastaavan ikäryhmän poikien kohdalla ei muutosta ole havaittavissa (kuvio 27h).

MEDIA SUKUPOLVIEN VÄLISISSÄ SUHTEISSA

Medialla on tärkeä asema perhe-elämässä. Vanhemmat lukevat lapsilleen iltasatuja ja perheet katsovat yhdessä televisiota. Viikonlopun pitsa-tilaus tehdään yhdessä internetin välityksellä ja syödessä pelataan konsolipelejä. Automatkoilla ra-diosta kuunnellaan musiikkia ja kotiintuloajoista neuvotellaan WhatsAppin välityksellä. Yhteinen median käyttö voikin olla niin vapaa-aikaan, koulunkäyntiin kuin arkiisiin rutiineihin liitty-vää toimintaa. Lasten ja vanhempien yhteinen median käyttö on myös oppimista, kasvatusta ja opettamista. Vanhemmat pyrkivät opettamaan lapsilleen median käyttöä ja medialukutaitoa, kun lapset puolestaan opastavat vanhempiaan

KUVIO 28. MEDIAN KÄYTTÖ VANHEMPIEN KANSSA, 7–14-VUOTIAAT TYTÖT JA POJAT. (%)

esimerkiksi erilaisten sosiaalisen median viestintäsovellusten saloihin.

Kuviossa 28 tarkastellaan lasten ja vanhempien yhteistä median käyttöä. Tuloksia voi lukea alleviivaten median merkitystä nykyisessä perhe-elämässä, mutta samalla ne kertovat sosiaalisista mediakäytännöistä ja perhekulttuurien dynamiikasta. Tuloksia tulkittaessa on hyvä huomata, ettei kuvio kerro lasten ruutuajasta, vaan ainoastaan siitä, tekevätkö vanhemmat yhdessä asioita lastensa kanssa ja kuinka usein. Tulokset eivät myöskään tarkoita sitä, että esimerkiksi noin joka neljäs 7–9-vuotias lapsi käyttäisi nettiä itsenäisesti, jos heidän vanhempansa eivät ole mukana. Näin toki voi olla, mutta on yhtä lailla mahdollista, että nämä 7–9-vuotiaat eivät käytä itsenäisesti nettiä lainkaan.

Selvästi suosituin vanhempien ja lasten yhteinen ja usein tapahtuva tekeminen median parissa on television katselu, josta kertoi noin puolet kaikista vastaajista. Tulos on varsin odotettu, sillä useissa kodeissa televisio on iltaisin päällä ja aika ajoin koko perhe kokoontuu sen äärelle (mm. Valkonen 2012; myös Saarenmaa 2020). Toisaalta nykyisin monissa perheissä on useampia televisioita, ja ohjelmia voi seurata myös älylaitteiden välityksellä. Samoin ohjelmatarjonta on usein kohdennettu tietyille katsojaryhmälle, mikä pikemminkin tukee eriaikaista kuin samanaikaista television katselua. Joissain perheissä televisio sammutetaan lastenohjelmien jälkeen tai viimeistään, kun lapset eivät enää täytä ohjelmien ikärajasuosituksia. (Valkonen 2012.)

Yhdessä lukeminen on selvästi yleisintä pienempien lasten kanssa. Vanhemmat lukevat 7–9-vuotiaiden lasten kanssa huomattavasti yleisemmin kuin 10–14-vuotiaiden lasten kanssa. Tulos ei ole yllättävä, ja ero selittyy sillä, että pienemmät lapset eivät vielä lue sujuvasti ja vanhemmat pyrkivät yhdessä lukemisella tukemaan oppimista. Iltaisin lapselle lukeminen on myös kulttuurinen perinne ja tapa rauhoittua ennen nukkumaan menoa. Lukeminen onkin tärkeä taito, joka lapsen varttuessa kehittää oppimisvalmiuksia ja tukee koulunkäyntiä. Kodin lukukulttuurilla on myös tärkeä merkitys lapsen

kielelliselle kehitykselle ja lukemaan oppimiselle (Soininen & Merisuo-Storm 2015).

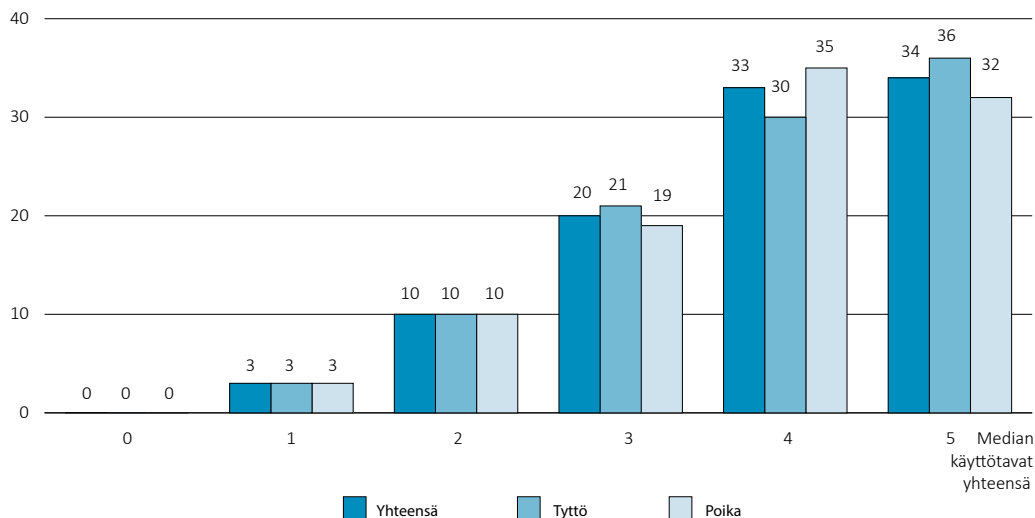
Jos yhdessä lukeminen on yleisintä pienempien lasten kanssa, niin nettiä puolestaan yhdessä vanhempiensa kanssa käyttävät eniten 10–14-vuotiaat nuoret. Tämä selittyy luultavimmin sillä, ettei netti vielä kuulu 7–9-vuotiaiden elämään ja vapaa-aikaan samaan tapaan kuin yli 10-vuotiailla. Netin merkitys myös koulussa ja opinnoissa kasvaa iän myötä, mikä heijastunee tuloksiin. Yli 10-vuotiaat lapset myös osallistuvat nuorempia useammin perheen arkisiin käytänteisiin ja päätöksentekoon, mikä nykyaikana tarkoittaa usein erilaisia toimia ja palveluiden käyttöä netissä.

Suurin osa lapsista kertoi kuuntelevansa joskus tai useasti musiikkia yhdessä vanhempansa kanssa. Yli kolmannes (38 %) 7–9-vuotiaista tytöistä ja pojistakin yli neljännes (28 %) kertoi kuuntelevansa musiikkia usein yhdessä vanhempansa kanssa. Lasten ja vanhempien usein tapahtuva yhteinen musiikin kuuntelu vähenee selvästi iän myötä. Siitä kertoi noin viidesosa 10–14-vuotiaista vastaajista (tytöt 22 % ja pojat 19 %). Musiikin kuuntelu ylipäätään on vähentynyt ikäryhmässä 10–14-vuotiaat, vaikka tarjonta ja saatavuus ovat parantuneet 2000-luvulla merkittävästi (SVT 2017).

Edellisestä kuviosta nähtiin, että lapset tekevät paljon erilaisia mediaan liittyviä asioita yhdessä vanhempansa ja perheensä kanssa. Kuviosta 29 käy ilmi, että huomattavan suuri osuus lapsista (86 %) kertoi yhdessä tekemisestä vähintään kolmen eri median kohdalla. Vain kolme prosenttia nuorista kertoi yhteisestä tekemisestä ainoastaan yhden median osalta. Vähäisestä yhteisestä tekemisestä kertoneissa oli yhtä paljon tyttöjä ja poikia. Tulosten mukaan media on 2020-luvulla vahvasti läsnä sukupolvien välisissä suhteissa.

Kuviossa 30 tarkastellaan asuinalueittain lasten ja vanhempien yhteistä tekemistä median parissa. Tulokset osoittavat, että lasten ja nuorten sekä vanhempien vapaa-ajanvietto median parissa on erilaista kaupunkien keskustassa kuin maaseutuympäristössä.

Erityisesti lukemisessa isojen kaupunkien keskustat eroavat muista asuinalueista. Isojen kaupunkien keskustassa asuvat lapset kertoivat

Kysytyt median käyttötavot: pelaaminen, netin käyttö, television katsominen, musiikin kuuntelu, lukeminen.

KUVIO 29. MEDIAN KÄYTÖN MONIPUOLISUUS YHDESSÄ VANHEMPIEN KANSSA, 7–14-VUOTIAAT (%)

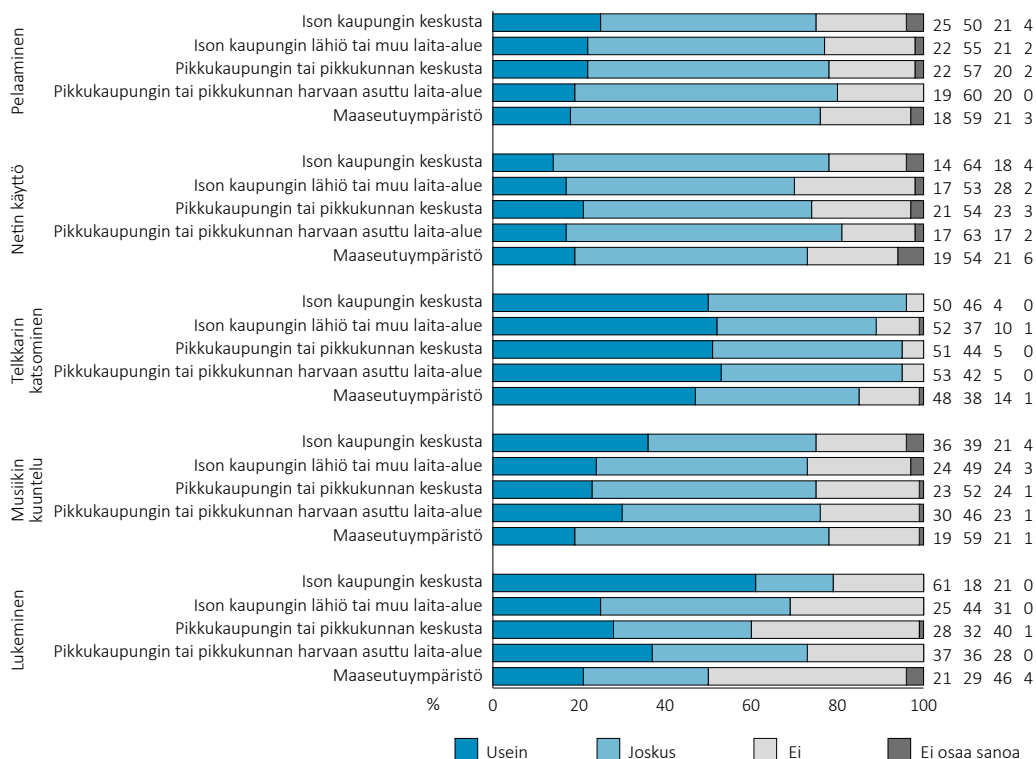
selvästi muita useammin harrastavansa usein lukemista yhdessä vanhemman kanssa. Ero varsinkin maaseutu ympäristössä asuvien nuorten yhteisiin lukokokemuksiin on huomattava. Tätä havaintoa selittävät varmasti useat tekijät, mutta kyse lienee ainakin erilaisista vapaa-ajan vieton tavoista ja mahdollisuuksista. Isojen kaupunkien keskustassa asuvat lapset saavat harvemmin viettää aikaansa vapaasti ulkona tai kaduilla, joten suurempi osa vapaa-ajasta kuluu sisäharrasteiden parissa. Maaseutu ympäristössä lapset saavat vapaa-ajalla leikkiä ja liikkua varsin vapaasti ulkona, jolloin luku hetket ja yhteinen lukeminen jäävät vähemmälle. Toinen mahdollisesti isojen kaupunkien keskustassa ja maaseutu ympäristössä asuvien lasten ja vanhempien yhteisen lukemisen eroja selittävä tekijä voi olla etäisyys kirjastoihin. Kirjallisuutta on isojen kaupunkien keskustassa helposti saatavilla, kun taas maaseutu ympäristössä etäisyys esimerkiksi kirjastoon voi olla pitkä.

Lasten ja vanhempien yhdessä lukemisen ero on suurin isojen kaupunkien keskustassa ja maaseudulla asuvien välillä, mutta huomattava myös kaupunkien keskustassa ja lähiössä asuvien välillä.

Myös tätä eroa voi selittää erilaisilla vapaa-ajan vieton käytännöillä, kuten lasten mahdollisuudella harrastaa ja oleskella lähiössä ulkona kanta-kaupunkia vapaammin. Vastaavasti kaupunkien keskustassa asuvien perheiden voidaan olettaa viettävän suuremman osan vapaa-ajastaan sisätiloissa ja harrastavan siellä esimerkiksi yhdessä lukemista. Ehkäpä lähiö muistuttaakin lukemisen kulttuuristen puitteiden osalta enemmän maaseutu asumista kuin elämistä ison kaupungin keskustassa.

Erot yhdessä lukemisessa voivat myös viitata asuinalueiden välisiin kulttuurisiin eroihin. Moni perhe asuu ison kaupungin keskustassa muun muassa hyvän kulttuuritarjonnan vuoksi (Strandell 2017). Vastaavasti maaseutu ympäristössä asuvat pitävät tärkeänä luontoa, ulkona olemista ja lasten vapaata leikki ympäristöä (ks. Heiskanen & Kahila 2006). Tällaiset arvostukset heijastelevat myös perheiden vapaa-ajan viettoon ja yhteisiin harrastuksiin sekä kiinnostuksen kohteisiin.

Edellisistä pohdinnoista voi hakea selitystä myös toiseen kuviossa näkyvään eroon asuinalueiden välillä. Isojen kaupunkien keskustassa asuvista lapsista 36 prosenttia kertoi kuuntelevansa

KUVIO 30. MEDIAN KÄYTTÖ VANHEMPIEN KANSSA ASUINYMPÄRISTÖN MUKAAN, 7–14-VUOTIAAT. (%)

usein musiikkia yhdessä vanhemman kanssa, kun vastaava osuus maaseutuympäristössä asuvista lapsista on vain 19 prosenttia. Tämäkin ero luultavimmin palautuu vapaa-ajan vieton tapoihin, käytänteisiin ja arvostuksiin.

Lasten ja vanhempien median parissa yhdessä viettämä aika kertoo vain tietystä vapaa-ajan osa-alueesta. Mikäli tarkasteltaisiin esimerkiksi lasten ja vanhempien yhdessä tekemiä käsitöitä, liikuntaa tai ulkoilua, kääntyisi yhdessä tekemisen painopiste luultavasti maaseudun eduksi.

Lasten ja vanhempien yhteisiä harrasteita median parissa voi tarkastella myös sosiaalisena areenana, jossa sukupolvelta toiselle välittyy ja välitetään elämän kannalta tärkeitä tietoja, taitoja, arvoja, asenteita ja käytäntöjä (Häkkinen ym. 2013). Perheellä on keskeinen rooli lapsen mediasuhteen rakentumisessa ja monet lapsena

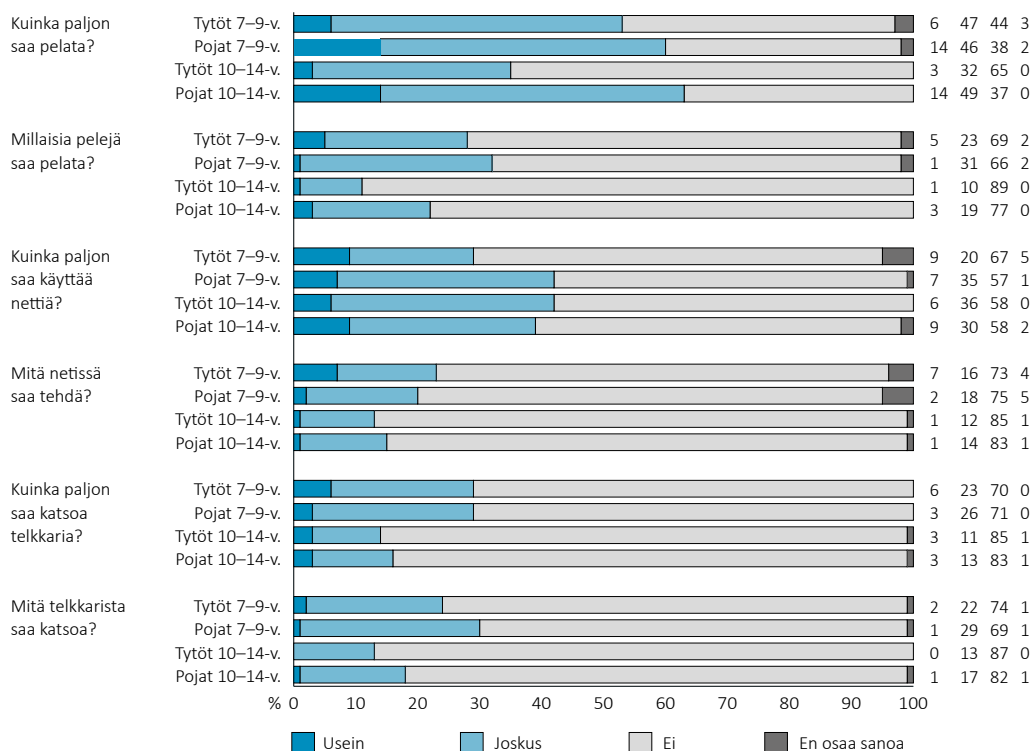
opitut käytännöt kestävät läpi koko elämänsä. Miellyttävä lapsuuden kokemus isän tai äidin iltasadun lukemisesta ennen nukkumaan menoa halutaan tarjota myös omalle lapselle.

Erilaisten tietojen ja taitojen välittyminen sukupolvien välisessä suhteessa ei kuitenkaan ole yksisuuntaista. Nimenomaan median kohdalla kuulee toistuvasti puhuttavan siitä, kuinka lapset opettavat vanhempiaan esimerkiksi älylaitteiden käytössä tai pikaviestipalveluiden hyödyntämisessä. Myös pelaaminen on esimerkki median käytöstä, jossa lapset saattavat olla vanhempiensa opettajia. Media onkin yksi niistä modernin elämän alueista, joiden sanotaan aiheuttaneen häiriöitä aiemmin varsin yksisuuntaisena pidettyyn aineettoman pääoman välittymiseen sukupolvelta seuraavalle (mm. Myllyniemi 2012; Häkkinen ym. 2013; Bolin & Skogerbo 2013).

LUKU 4. MEDIAN AIHEUTTAMAT RIIDAT PERHEISSÄ JA KÄYTÖN SÄÄNTELY

Johanna Lammi-Taskula ja Marjatta Bardy (2009) raportoivat jo yli 10 vuotta sitten, että pelaaminen ja netin käyttö aiheuttavat kotitöiden jälkeen eniten riitelyä lasten ja vanhempien välillä. Riitely pelaamisesta sekä netin ja kännykän käytöstä onkin tuttu ilmiö myös nykypäivän lapsiperheissä. Aihe on arkinen ja monille kokemuksesta turhankin tuttu, mutta tutkimuksissa vähälle huomiolle jäänyt palanen lapsiperheiden arjen todellisuutta.

Kuviossa 31 on esitetty 7–14-vuotiaiden lasten kokemuksia median käytön aiheuttamista erimielisyyksistä perheessä. Tulokset osoittavat, että pelaaminen on suurin yksittäinen riitelyn aihe median käytössä. Tämä koskee erityisesti poikia, sillä yli 60 prosenttia 7–14-vuotiaista pojista kertoi pelaamisen määrän aiheuttaneen joskus tai usein riitelyä vanhempien kanssa. Usein tapahtuvasta pelaamisen määrää koskevasta riitelmästä kertoi 14 prosenttia 7–9-vuo-

KUVIO 31. ”TULEEKO TEILLÄ ISÄN, ÄIDIN TAI MUIDEN PERHEEN AIKUISTEN KANSSA RIITÄÄ SIITÄ...”, 7–14-VUOTIAIDEN VASTAUKSET. (%)

tiaista pojista ja sama osuus 10–14-vuotiaista pojista.

Enemmistö myös 7–9-vuotiaista tytöistä kertoi pelaamisen määrän aiheuttavan riitaa vanhempien kanssa. Usein tapahtuvasta riitelystä kertoi kolme prosenttia tämän ikäryhmän tytöistä. Tyttöjen riitely vanhempien kanssa pelaamisen määrästä vähenee selvästi iän myötä. 10–14-vuotiaista tytöistä enää noin kolmannes (35 %) kertoi pelaamisen määrän aiheuttamasta riitelystä.

Pelaamisen määrä ei ole ainoa peleihin liittyvä seikka, joka aiheuttaa perheissä riitaa. 7–9-vuotiaista pojista ja tytöistä noin 30 prosenttia kertoi riitaa syntyneen myös siitä, millaisia pelejä saa pelata. Poikien kohdalla riitely pelien sisällöistä jatkuu vielä 10 ikävuoden jälkeenkin, sillä 10–14-vuotiaista pojista useampi kuin joka viides (22 %) kertoi pelien aiheuttaneen ainakin joskus riitelyä vanhempien kanssa. Kuten pelaamisen määrän kohdalla, vähenee tyttöjen riitely pelien sisällöistä 10 ikävuoden jälkeen.

Tulosten perusteella voidaan olettaa, että vanhemmat pyrkivät rajoittamaan lastensa pelaamisen määrää ja vaikuttamaan pelien sisältöön. Moni haastateltavista nuorista pelaisi mieluusti enemmän ja toisenlaisia pelejä. Pelaaminen onkin yleinen syy riitelystä lasten ja vanhempien välillä ja heijastuu siten monin tavoin perheen arkeen ja ilmapiiriin.

Myös netin käyttö on useissa perheissä tuttu riitelyn aihe. Noin joka kolmas nuori kertoi netin käytön määrän aiheuttaneen riitelyä vanhempien kanssa. Harvimminkin käytön määrästä riitelevät 7–9-vuotiaat tytöt (29 %), mutta samalla he kertovat useimmin riidoista nettisisällöistä (23 %). Yleisesti riitelyn aiheena on kuitenkin useammin netin käytön määrä kuin sisältö, nettisisällöistä riitelystä kertoi vain noin 15 prosenttia 10–14-vuotiaista vastaajista.

Myös television katselu aiheuttaa 7–9-vuotiaiden vastausten mukaan jonkin verran riitelyä vanhempien kanssa. Riitelyn aiheena ovat yhtä lailla television katselun määrä kuin ohjelmasisällöt. Samaan tapaan kuin netin käytön kohdalla, myös riitely television katselun osalta vähenee iän karttuessa. 7–9-vuotiaat kertovat useammin

median aiheuttamista riidoista vanhempien kanssa kuin 10–14-vuotiaat.

Huomionarvoista tuloksissa on myös se, että tytöillä riitely netin käytön tai pelaamisen määrästä on yhteydessä siihen, millaista päivittäistä ruutuaikaa vastaaja pitää itselleen sopivana. Ne tytöt, joiden mielestä kaksi tuntia tai enemmän on sopiva ruutuaika, riitelevät todennäköisemmin perheen aikuisen kanssa pelaamisen tai netin käytön määrästä.

VANHEMPIEN NÄKEMYS RIITELYSTÄ

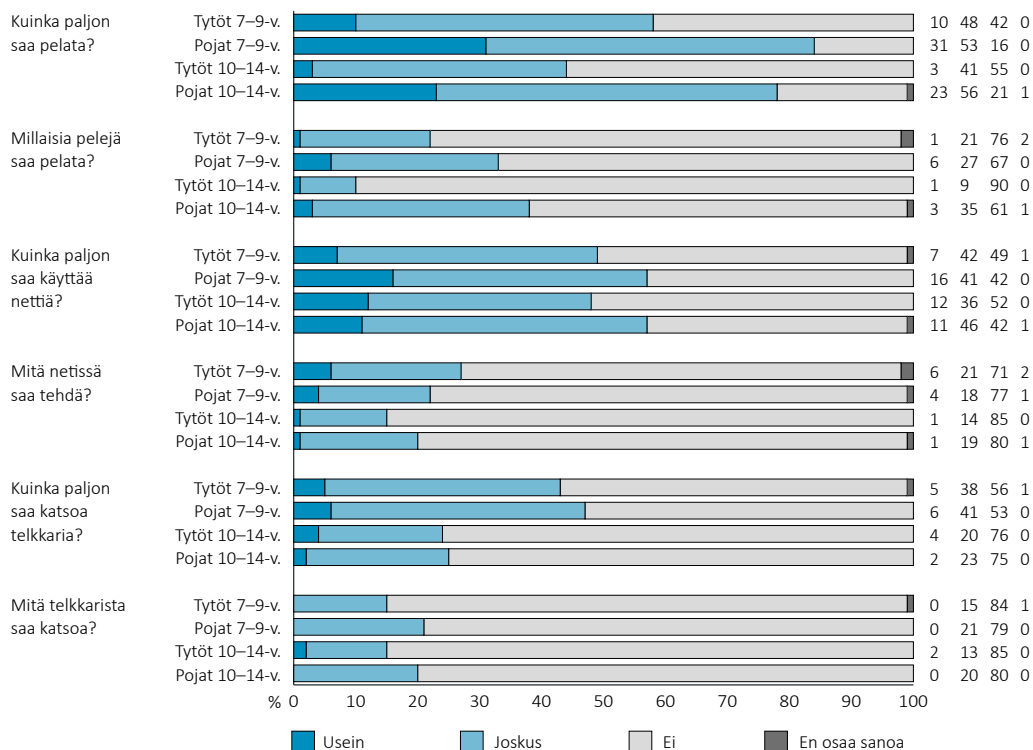
Näkökulman laajentamiseksi myös 7–14-vuotiaiden nuorten vanhemmilta kysyttiin median aiheuttamasta riitelystä. Vanhemmille esitettiin samat kysymykset kuin lapsille. Näin mediasta riidan aiheuttajana perheissä saatiin mukaan myös kasvattajien näkökulma.

Kaikkiaan vanhempien vastaukset ovat varsin yhdenmukaisia lasten vastausten kanssa (ks. kuvio 32). Vanhemmat kuitenkin kokevat lapsia useammin median käytön määrän aiheuttavan perheessä riitelyä. Ainoastaan television katselun sisällön aiheuttamasta riitelystä vanhemmat kertoivat lapsiaan harvemmin.

Vanhempien vastaukset vahvistavat tulosta, jonka mukaan pelaamisesta riidellään useimmin poikien kanssa. Neljä viidestä pojan vanhemmasta kertoi, että pelaamisen määrä aiheuttaa joskus tai usein riitelyä. Pelaamisen sisällöistä aiheutuvasta riitelystä kertoi hieman useampi kuin joka kolmas pojan vanhempi.

Vertailtaessa lasten ja vanhempien vastauksia vaikuttaa siltä, että pojat aliraportoivat pelaamisen aiheuttamaa riitelyä. Toki pojat myös voivat kokea pelaamisesta vanhempiensa kanssa käymänsä keskustelut enemmän neuvotteluna kuin riitelynä. Vanhempien kehotukset pelaamisen lopettamisesta kuitataan helposti nykytylellä ja ”joo, joo” -kommenteilla, vaikka pelaaminen edelleen jatkuu. Tällaisessa monissa perheissä tutussa tilanteessa vanhempi voi helposti ”hiilätyä”, kun lapsi tuskin edes rekisteröi vanhemman reaktiota.

Myös netin käyttö varsin yleisenä riitelyn aiheena saa vahvistusta vanhempien vastauksista.

KUVIO 32. ”TULEEKO TEILLÄ LAPSEN KANSSA RIITÄÄ, SIITÄ...”, 7–14-VUOTIAIDEN VANHEMPIEN/HUOLTAJIEN VASTAUKSET. (%)

Noin puolet vanhemmista kertoi netin käytön aiheuttamasta riitelystä. Lasten omien vastausten perusteella 7–9-vuotiaat tytöt riitelevät ikäisiään poikia ja vanhempia lapsia vähemmän netin käytön määrästä vanhempien kanssa. Tämä ero ei näy vanhempien vastauksissa, vaan 7–9-vuotiaiden tyttöjen vanhemmat kertovat riitelystä siinä missä muutkin.

Lasten ja vanhempien erilaiset kokemukset median käytön aiheuttamasta riitelystä ovat kiinnostava tulos. Kertooko se lasten erilaisesta tavasta mieltää ja merkityksellistä jokin sanaharkka riitelyksi vai heijastaako se lasten erilaista tapaa vastata tutkimuskysymyksiin? Voidaan myös pohdita, onko kyse siitä, että vanhempi on saattanut olla kyselyä tehtäessä kuulolla ja lapsi halunnut antaa riitelystä silotellumman kuvan? Syitä on

varmasti monia, ja ne vaihtelevat vastaajien mukaan. Seuraavassa kuitenkin syvennytään hieman tarkemmin lasten ja vanhempien toisistaan poikkeaviin vastauksiin, sillä se on tutkimusmenetelmän näkökulmasta varsin olennainen aihe.

Taulukoissa 1a–1c tarkastellaan vanhempien ja lasten vastausten yhdenmukaisuutta netin käytön, pelaamisen ja telkkarin katsomisen määrien aiheuttamasta riitelystä. Vanhempien vastaukset näkyvät vaakarivissä ja lasten pystyriivissä. Maalattut ruudukot kertovat lasten ja vanhempien vastausten yhdenmukaisuudesta.

Yhdenmukaisia vastauksia on kysymyksessä pelaamisesta riitelemisessä kaikkiaan 63 prosenttia tapauksista (tytöt 64 %, pojat 63 %). Television katselemisen määrästä riitelemisen suhteen vanhemmat ja lapset ovat vielä yhdenmukaisempia

TAULUKKO 1A. TULEEKO TEILLÄ RIITAA SIITÄ, KUINKA PALJON SAA PELATA? VANHEMPIEN/HUOLTAJIEN JA HEIDÄN LASTENSA VASTAUSTEN YHDENMUKAISUUDEN VERTAILU.

Tytöt					
		Usein	Joskus	Ei ollenkaan	Yhteensä
Vanhempi					
	Usein	7 %	71 %	21 %	100 % (n=14)
	Joskus	8 %	54 %	38 %	100 % (n=96)
	Ei ollenkaan	0 %	21 %	79 %	100 % (n=112)
Pojat					
		Usein	Joskus	Ei ollenkaan	Yhteensä
Vanhempi					
	Usein	40 %	38 %	22 %	100 % (n=63)
	Joskus	7 %	65 %	28 %	100 % (n=133)
	Ei ollenkaan	2 %	13 %	85 %	100 % (n=47)

TAULUKKO 1B. TULEEKO TEILLÄ RIITAA SIITÄ, KUINKA PALJON SAA KÄYTTÄÄ NETTIÄ? VANHEMPIEN/HUOLTAJIEN JA HEIDÄN LASTENSA VASTAUSTEN YHDENMUKAISUUDEN VERTAILU.

		Tytöt			
Vanhempi		Usein	Joskus	Ei ollenkaan	Yhteensä
	Usein	14 %	38 %	48 %	100 % (n=21)
	Joskus	11 %	49 %	40 %	100 % (n=85)
	Ei ollenkaan	3 %	15 %	82 %	100 % (n=113)
		Pojat			
Vanhempi		Usein	Joskus	Ei ollenkaan	Yhteensä
	Usein	19 %	38 %	44 %	100 % (n=32)
	Joskus	10 %	40 %	50 %	100 % (n=110)
	Ei ollenkaan	4 %	23 %	73 %	100 % (n=100)

TAULUKKO 1C. TULEEKO TEILLÄ RIITAA SIITÄ, KUINKA PALJON SAA KATSOA TELKKARIA? VANHEMPIEN/HUOLTAJIEN JA HEIDÄN LASTENSA VASTAUSTEN YHDENMUKAISUUDEN VERTAILU.

Tytöt					
Vanhempi		Usein	Joskus	Ei ollenkaan	Yhteensä
	Usein	18 %	36 %	46 %	100 % (n=11)
	Joskus	9 %	32 %	59 %	100 % (n=59)
	Ei ollenkaan	1 %	8 %	90 %	100 % (n=154)
Pojat					
Vanhempi		Usein	Joskus	Ei ollenkaan	Yhteensä
	Usein	0 %	44 %	56 %	100 % (n=9)
	Joskus	7 %	36 %	57 %	100 % (n=72)
	Ei ollenkaan	2 %	9 %	89 %	100 % (n=164)

(tytöt 71 %, pojat 70 %). Netin käyttömääristä riitelemisestä kysyttäessä sen sijaan on yhdenmukaisia vastauksia hieman vähemmän, 57 prosenttia, ja lasten ja heidän vanhempiensa vastausten yhdenmukaisuus vaihtelee enemmän lapsen sukupuolen mukaan (tytöt 63 %, pojat 51 %). Vastausten erojen vertailussa on huomionarvoista se, että useammassa tapauksessa lapsi ja vanhempi kokevat pelaamisen tai netin käytön aiheuttaman riitelyn täysin toisistaan poiketen. Vanhemman mukaan riitelyä liiasta median käytöstä on usein, kun taas lapsen mukaan sitä ei ole lainkaan.

Tämä korostaa tulosten kokemuksellista luonnetta, jota ei pidä tulkita tutkimuksen validiteetin heikkoudeksi, vaan pikemmin haastattelututkimusten ainutlaatuisiksi ominaisuuksiksi ja vahvuudeksi. Esimerkiksi Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksessa vanhempien ja lasten ilmoitukset yhteisten kulttuuri- tai liikuntaharrastusten määrästä poikkeavat toisistaan siten, että nuoret sanovat harrastavansa yhdessä vanhempien kanssa selvästi vähemmän kuin vanhemmat sanovat harrastavansa lastensa kanssa. Riitta Jallinoja (2009, 60) tulkitsee tätä niin, että nuoret ovat jo irtaantumassa perheestä, mutta vanhemmat pitävät heistä vielä kiinni. Lasten ja huoltajien vastausten erot eivät siis ole virhelähde, vaan ne päinvastoin voivat tehdä näkyväksi jotain muuten havaitsematta jääviä puolia perhedynamiikassa.

LASTEN ÄLYPUHELIMEN KÄYTÖN TEKNINEN RAJOITTAMINEN

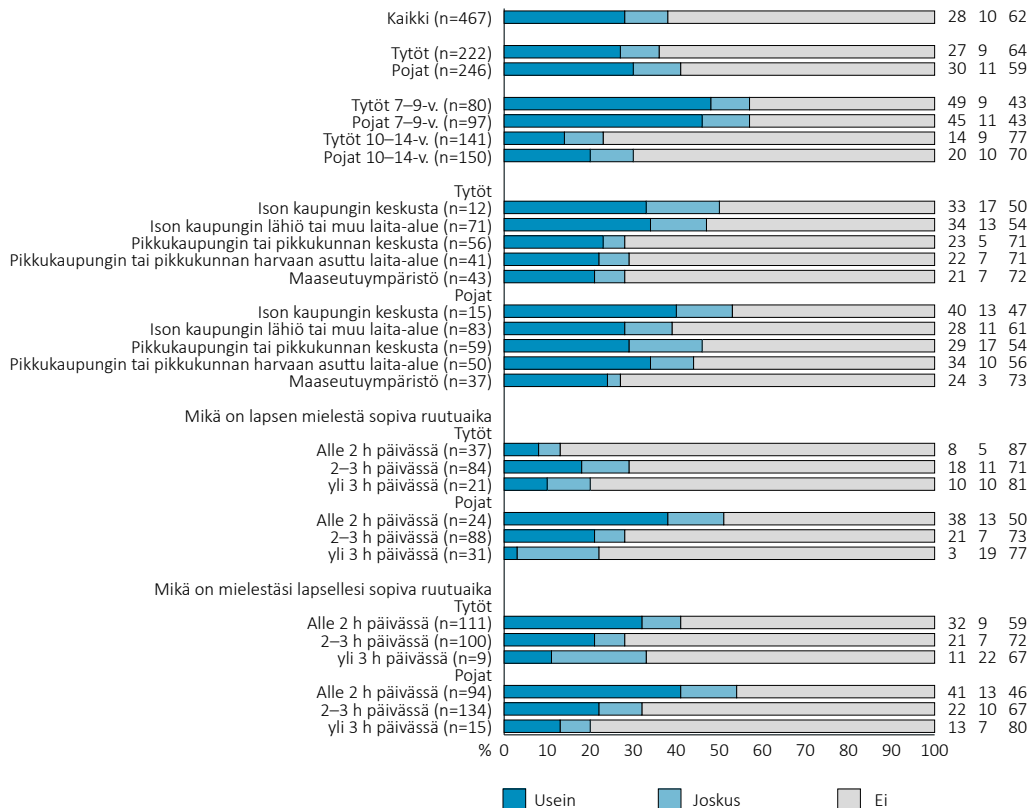
Älypuhelinintä yleistyttyä on julkisuudessa keskusteltu teknisistä mahdollisuuksista säännellä tai rajoittaa lasten puhelinten käyttöä (esim. Rissanen/HS 2017; Sundell/MTV3 2018). Markkinoille onkin tullut käytön rajoittamiseen tarkoitettuja sovelluksia, jotka mahdollistavat esimerkiksi ruutuajan sääntelyn, pelien ikärajan määrittämisen ja aikuisille tarkoitettujen nettisisältöjen eston (mm. Pönkä 2020). Tämän tutkimuksen tulosten mukaan lähes kaksi viides-
tä 7–14-vuotiaan lapsen vanhemmasta rajoittaa lastensa älypuhelimien käyttöä siihen soveltuvalla teknisellä apuvälineellä (kuvio 33). Rajoittimien

käyttö on yleisintä alle 10-vuotiaiden lasten älypuhelimissa. Miltei kolme viidestä vanhemmasta kertoi rajoittavansa ainakin joskus ja lähemmäs puolet vanhemmista usein lapsen älypuhelimien käyttöä teknisin apuvälinein. Pienillä paikkakunnilla asuvissa perheissä vanhemmat rajoittavat harvemmin lapsen älypuhelimien käyttöä teknisin apuvälinein kuin isojen kaupunkien perheissä.

Puhelimen käytön rajoittamisen voi olettaa liittyvän vanhemman haluun suojella lasta sopimat-
tomalta nettisisällöltä, estää liiallista pelaamista tai valvoa kenen kanssa lapsi viestii erilaisilla alustoilla. Tekninen rajoittaminen on useissa perheissä myös tapa saada lapsi tekemään läksyt tai nukkumaan. Harvinaista ei liene sekään, että vanhemmat käyttävät rajoittamisen uhkaa hyväksi neuvotellessaan lapsen kanssa esimerkiksi oman huoneen siivoamisesta tai muiden kotitöiden tekemisestä.

Teknisin apuvälinein lapsen älypuhelimien käyttöä rajaavat yleisimmin vanhemmat, jotka pitävät vähäistä ruutuaikaa lapselleen sopivana (ks. kuvio 33). Vastaavasti pidempää ruutuaikaa lapselleen sopivana pitävät vanhemmat eivät rajaa älypuhelimien käyttöä teknisin apuvälinein. Todennäköisyys rajoittimen käyttöön pienenee sitä mukaa, mitä suuremman ruutuajan vanhempi katsoo lapselleen sopivaksi. Esimerkiksi niiden poikien puhelimen käyttöä rajoitetaan useimmin, joiden vanhemmat pitävät alle kahden tunnin ruutuaikaa sopivana. Avoimeksi kysymykseksi jää, kuinka kitkattomasti näissä perheissä on teknisten rajoittimien avulla totuttu alle kahden tunnin ruutuaikaan.

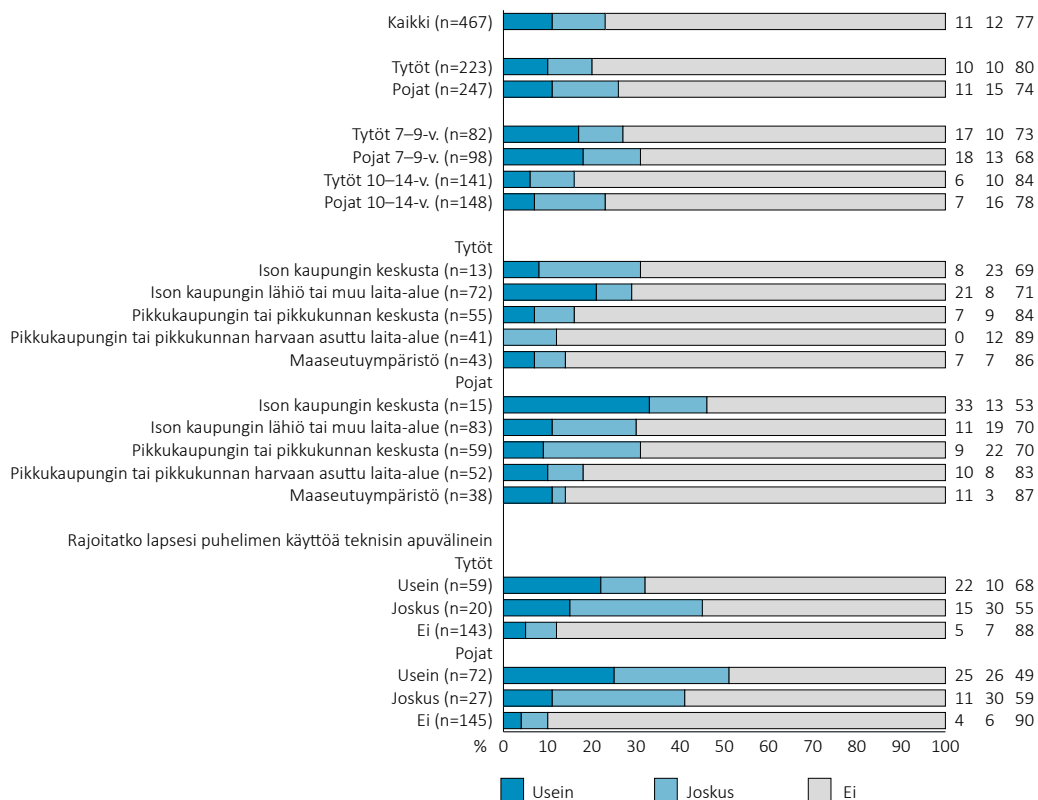
Monet sovellukset mahdollistavat myös lapsen puhelimen sijainnin paikantamisen. Vastausten mukaan lapsen liikkumisen tai sijainnin seuranta on selvästi harvinaisempaa kuin muunlainen älypuhelimien käytön sääntely (kuvio 34). Noin joka viides vanhempi seuraa joskus tai usein lapsen liikkumista teknisin apuvälinein. Alle 10-vuotiaita lapsia seurataan vanhempia lapsia useammin. Melko odotetustikin vanhemmat, jotka hyödyn-
tävät teknisiä apuvälineitä rajoittaakseen lastensa puhelimen käyttöä, hyödyntävät hieman muita useammin teknisiä apuvälineitä myös lastensa seuraamiseen.

KUVIO 33. ”RAJOITATKO LAPSESI PUHELIMEN KÄYTTÖÄ TEKNISIN APUVÄLINEIN?”, 7–14-VUOTIAIDEN LASTEN VANHEMMAT/HUOLTAJAT. (%)

Paikannussovellusten käyttö lasten puhelimissa ei ole juridisesti yksiselitteinen asia. Vanhemmalla on oikeus sijaintitietoon, mutta samalla se mahdollisesti rikkoo lapsen yksityisyyttä. Noora Riskilä (2020, 66–68) on tarkastellut aihetta lapsioikeuden näkökulmasta ja pohtii myös sitä, tuleeko vanhemman kertoa lapselle teknisin apuvälinein tapahtuvasta seurannasta. Hänen

tulkintansa mukaan vanhemmalla ei ole juridista pakkoa kertoa lapselle seurannasta, mutta yleisen moraalikäsityksen mukaan se on suotavaa. Sen sijaan lapsen puhelimen sisältöjen tutkiminen on lainoppineiden mukaan kiellettyä ilman perusteltua syytä, sillä ne kuuluvat viestintäsalaisuuden piiriin (ks. Perustuslaki §10; tulkinnasta mm. Partio/Yle 2014; Honka/Yle 2017).

KUVIO 34. ”SEURAATKO LAPSESI LIIKKUMISTA TEKNISIN APUVÄLINEIN?”, 7–14-VUOTIAIDEN LASTEN VANHEMMAT/HUOLTAJAT. (%)

LUKU 5. KIUSAAMINEN, SYRJINTÄ JA EPÄASIAALLINEN KOHTELU KULTTUURI-, TAIDE- JA MEDIAHARRASTUKSISSA

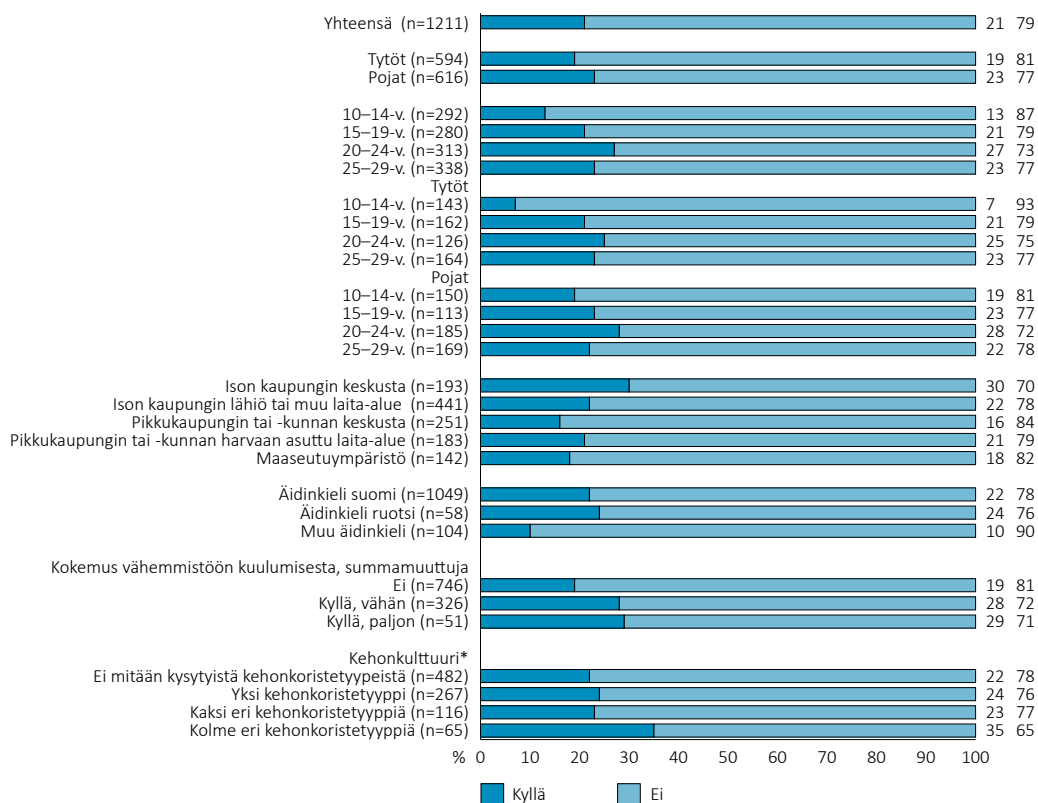
Tilasto-osion johdannossa ja tausta-artikkelissa kirjoitettiin lasten ja nuorten harrastamisen ”hyvän kertomuksesta”. Sillä viitattiin vuosikymmenten saatossa rakentuneeseen puhe- ja ajattelutapaan, jossa lähes mikä tahansa lasten ja nuorten ohjattu harrastaminen lähes kenen tahansa ohjaamana nähdään yksinomaan ja itseisarvoisesti myönteisenä, kasvattavana ja suotuisana toimintana (ks. myös Hoikkala 1993). Tämä ”hyvän kertomus” on juurtunut syvälle kulttuuriin ja saanut monet aikuiset ummistamaan silmänsä lasten ja nuorten harrastamisen kääntöpuolilta ja kielteisiltä lieveilmiöiltä.

Kun tutkijat alkoivat 2010-luvulla systemaatisemmin selvittää lasten ja nuorten harrastuksissa kokemaa kiusaamista, syrjintää ja epäasiallista kohtelua, paljastui ”hyvän kertomuksen” pintaa raaputtamalla ongelmia ja väärinkäytöksiä (esim. Fagerlund ym. 2014; Laine, Matilainen & Salasuo 2016; Berg, Lehtonen & Salasuo 2020). Liikuntaa ja urheilua koskevista tutkimuksissa havaittiin, että noin kolmannes lapsista ja nuorista on kokenut harrastuksessaan joskus tai usein kiusaamista, syrjintää tai epäasiallista kohtelua. Samoin tutkimukset osoittivat, että mihin tahansa vähemmistöön kuuluvista lapsista ja nuorista yli puolet on kokenut syrjintää tai epäasiallista kohtelua liikunta- ja urheiluharrastuksissa. (Mm. Laine, Matilainen & Salasuo 2016; Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a; b.) Erityisen vakavia ja huolestuttavia tuloksia esitettiin Lapsiuhritutkimuksessa (Fagerlund ym. 2014), jonka mukaan lasten ja nuorten liikunta- ja urheiluharrastuksissa esiintyy muuta harrastamista yleisemmin aikuisten taholta seksuaalista häirintää ja väkivaltaa. Myös mediassa on raportoitu viimeisten kymmenen vuoden aikana toistuvasti lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastuksissa tapahtuneista vakavista lieveilmiöistä ja epäasiallisesta kohtelusta.

Lasten ja nuorten liikunta- ja urheiluharrastuksissa kokeman kiusaamisen, syrjinnän ja epäasiallisen kohtelun laajuuden ja vakavuuden paljastuminen synnytti akuutin tarpeen aiheen laajemmalle selvittämiselle. Tässä tutkimuksessa näkökulma laajenee kulttuuri-, taide- ja mediaharrastuksiin. Epäasiallisesta kohtelusta kysyttiin kaikilta niiltä 1211 yli 10-vuotiailta vastaajilta, jotka kertoivat harrastavansa jotain kuvion 4 mukaista vapaa-ajan harrastetta. Ulkona käymisen ja vapaaehtoistyön osalta kysymykset esitettiin kaikille 15 vuotta täyttäneille. Kaikilta epäasiallisesta kohtelusta kertoneilta kysyttiin myös useita tarkentavia kysymyksiä, jotta aiheesta saataisiin mahdollisimman yksityiskohtaista tutkimustietoa.

Vastaukset osoittavat, ettei epäasiallinen kohtelu ole tuntematonta myöskään kulttuurin, taitteen ja median areenoilla. Kaikkiaan 21 prosenttia vastaajista kertoi kokeneensa joskus tai usein kiusaamista, syrjintää tai epäasiallista kohtelua – heistä suurin osa yhdessä harrastuksessa (74 %). Tulosten tulkinnassa on syytä huomioida, että kuviossa 35 on mukana myös ulkona käyminen, jossa kohdataan varsin yleisesti epäasiallista kohtelua. Paremman käsityksen yksittäisissä harrastuksissa koetusta epäasiallisesta kohtelusta saakin myöhemmin tässä luvussa esitettävistä yksityiskohtaisemmista tuloksista (ks. kuviot 36–38).

Kokemuksia kiusaamisesta, syrjinnästä tai epäasiallisesta kohtelusta on yhtä lailla tyttöillä ja pojilla sekä kaikissa ikäryhmissä. Sukupuolituneisuutta on havaittavissa lähinnä 10–14-vuotiaiden ikäryhmässä, jossa pojat kertovat epäasiallisesta kohtelusta selvästi tyttöjä useammin. Läheisempi iän mukainen tarkastelu osoittaa, että nuoremmat vastaajat kokevat kiusaamista, syrjintää ja epäasiallista kohtelua selvästi harvemmin. Tulokseen toki vaikuttaa se, ettei kaikkein nuorimmilta vastaajilta kysytty kaikista aktiviteeteista.

*Summamuuttuja, joka kertoo seuraavien kehonkoristetyyppien määrän: korvakoru, lävistys, tatuointi. Kysytty kaikilta vähintään 15-vuotiailta haastatelluilta.

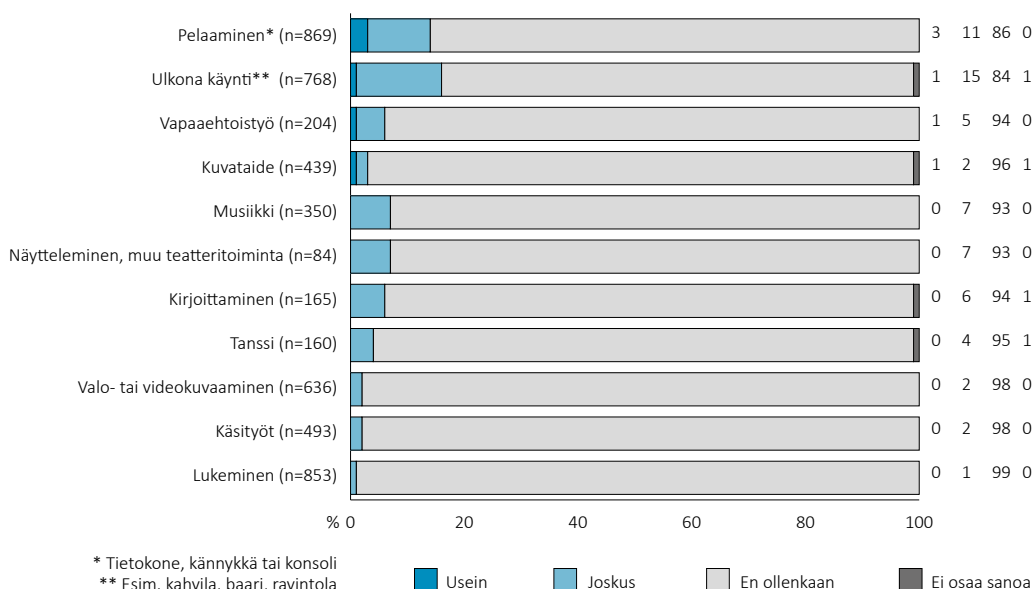
KUVIO 35. KUISAAMISEN KOKEMINEN HARRASTUKSISSA, TAUSTAMUUTTUIJITTAIN TARKASTELTUNA. (%)

Toisaalta vastaavien tulosten yhteydessä on liikunnan ja urheilun kohdalla pohdittu sitä, että nuorimmat vastaajat eivät välttämättä miellä tai tunnista epäasiallista käytöstä ja kohtelua. Lapset voivat omassa sosiaalisessa todellisuudessaan pitää epäasiallista kohtelua normaalina ja harrastukseen kuuluvana mutta ymmärtää myöhemmin sen olleen sopimatonta tai normeista poikkeavaa (ks. Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a).

Isojen kaupunkien keskustassa asuvat nuoret kertovat muita useammin vapaa-ajan harrastuksissa kokemastaan epäasiallisesta kohtelusta. Tätä selittänee ainakin osin se, että kaupunkien keskustassa asuvista nuorista suurempi osa käy ravintoloissa ja baareissa, joissa epäasiallista

kohtelua usein kohdataan. Yllättävänä tuloksena voidaan pitää sitä, että vieraskieliset nuoret kertovat selvästi muita harvemmin kokemastaan epäasiallisesta kohtelusta.

Vuoden 2018 vapaa-aikatutkimuksesta kävi ilmi, että mihin tahansa vähemmistöön kuuluvat kokevat liikunta- ja urheiluharrastuksissa selvästi muita useammin epäasiallista kohtelua (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a). Myös kulttuurin, taiteen ja median kohdalla vähemmistöihin kuuluvat nuoret kertoivat muita useammin epäasiallisesta kohtelusta. Useimmin kokemastaan epäasiallisesta kohtelusta kertoivat seksuaalivähemmistöihin kuuluvat, toimintarajoitteiset ja itsensä ulkonäkövähemmistöön tai johonkin

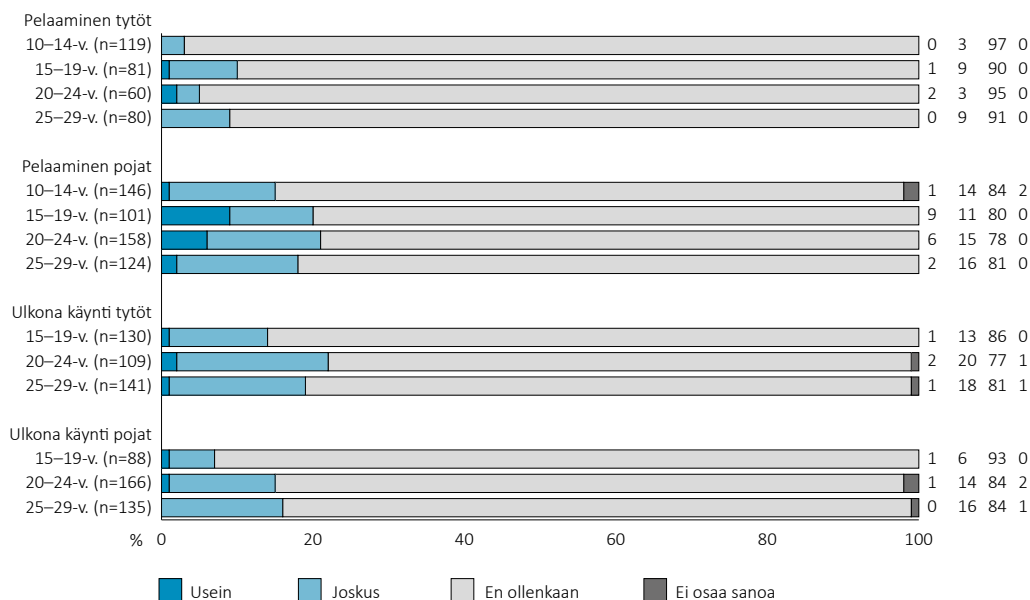
KUVIO 36. KIUUSAAMISEN, SYRJINNÄN TAI EPÄASIAALLISEN KOHTELUN KOKEMINEN VAPAA-AJAN HARRASTUKSISSA. (%)

muuhun vähemmistöön luokittelevat nuoret. Kaikkiaan vähemmistöjen kiusaamiskokemusten ero muihin vastaajiin on noin 10 prosenttiyksikön verran. Tulosten perusteella vähemmistöasema ei altista kulttuurin, taiteen ja median saroilla samaan tapaan epäasialliselle kohtelulle kuin liikunnassa ja urheilussa (mt.).

Kuviossa 35 on mukana myös kehonkulttuurin yhteys epäasiallisen kohtelun kokemiseen. Kehonkulttuuria on tarkasteltu summamuuttujan avulla, jonka arvot kertovat vähintään 15-vuotiaan haastatellun eri kehonkoristetyyppien (korvakoru, lävistys tai tatuointi) määrän. Näiden lukumäärää ei kysytty. Eli ryhmään ”Kaksi eri kehonkoristetyyppiä” kuuluvat haastatellut, joilla on esimerkiksi tatuointi ja korvakoru. Tulosten mukaan ne nuoret, joilla on yksi tai kaksi erilaista kehon koristetta, eivät kerro epäasiallisesta kohtelusta muita useammin, kun taas kolmesta eri kehon koristeesta kertoneesta nuoresta peräti useampi kuin joka kolmas kertoi epäasiallisesta kohtelusta. Näyttää siltä, että selvästi erottuva ulkonäkö lisää kiusaamisen kokemuksia.

Kuviossa 36 tarkastellaan yksityiskohtaisemmin kiusaamisen, syrjinnän ja epäasiallisesta kohtelun kokemista eri vapaa-ajan harrastuksissa. Pelaamista harrastavista nuorista 3 prosenttia ja ulkona käyvistä nuorista yksi prosentti kertoi kokeneensa usein epäasiallista kohtelua. Pelaamisen yhteydessä joskus kiusaamisen, syrjinnän tai epäasiallisen kohtelun kohteeksi on joutunut 11 prosenttia pelaavista nuorista, ulkona käyvistä vastaajista joskus-vaihtoehdon valitsi 15 prosenttia. Tutkimuksessa ei selvitetty tarkemmin sitä, missä peleissä kiusaamista esiintyy, mutta julkisuudessa on raportoitu ainakin online-pelaamisen yhteydessä esiintyvistä kiusaamisesta (esim. Myöhänen/Yle 2019).

Vapaaehtoistyössä koetusta kiusaamisesta, syrjinnästä tai epäasiallisesta kohtelusta kertoi 6 prosenttia siihen osallistuvista nuorista, kun vastaava osuus on teatteria tai musiikkia harrastavien nuorten keskuudessa 7 prosenttia. Vain pieni osa nuorista kertoi kiusaamisesta, syrjinnästä tai epäasiallisesta kohtelusta tanssi- ja kirjoitusharrastuksissa.

KUVIO 37. EPÄASIALLISTEN KÄYTÖKSEN KOKEMINEN PELAAMISEN JA ULKONA KÄYNNIN YHTEYDESSÄ, IÄN JA SUKUPUOLEN MUKAAN TARKASTELTUNA. (%)

Kuten kuviosta 36 kävi ilmi, nuoret kertovat useimmin epäasiallisesta kohtelusta pelaamisen ja ulkona käymisen yhteydessä. Kun näitä harrasteita koskevia vastauksia tarkastellaan lähemmin, havaitaan niissä sukupuolittaisia ja ikäryhmittäisiä eroja (kuvio 37). Pojista 18 prosenttia kertoi vähintään joskus kokeneensa peleissä epäasiallista käytöstä, kun vastaavasta kokemuksesta raportoi vain 6 prosenttia tytöistä. Sen sijaan ulkona käydessään epäasiallista kohtelua on kohdannut useampi tyttö kuin poika. Tytöistä 18 ja pojista 13 prosenttia kertoi ulkona käydessään kokeneensa kiusaamista, syrjintää tai epäasiallista kohtelua. Hieman useammin epäasiallisesta käytöksestä raportoivat 20–24-vuotiaat, pojat pelaamisen ja tytöt ulkona käymisen yhteydessä.

KENEN TAHOLTA EPÄASIALLISTA KÄYTÖSTÄ KOHDATAAN

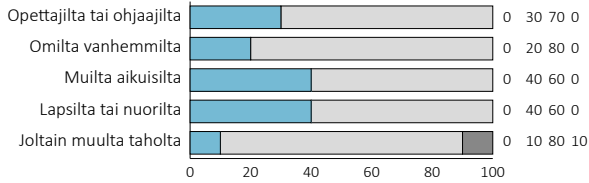
Tutkimuksessa selvitettiin myös sitä, kenen taholta lapset ja nuoret ovat kohdanneet kiusaamista,

syrjintää tai epäasiallista kohtelua (kuviot 38a–38k). Kuvioiden tulkinnassa on hyvä huomata, että pelaamista ja ulkona käyntiä lukuun ottamatta havaintoyksiköiden määrä on melko pieni, ja tulokset ovat näin ollen suuntaa antavia.

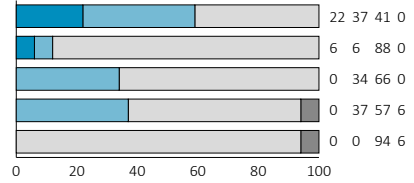
Monet vastaajat ovat kokeneet kiusaamista, syrjintää tai epäasiallista kohtelua usean tahon toimesta. Ikätoverien ohella epäasiallista kohtelua on koettu niin opettajien, omien vanhempien kuin muidenkin aikuisten taholta. Pelaajista ja ulkona käyvistä nuorista joka kymmenes kertoi kolmelta eri taholta kokemastaan epäasiallisesta kohtelusta.

Monissa harrastuksissa epäasiallista käytöstä kohdataan kaikkien toimintaan osallistuvien ihmisten taholta. Nuoret raportoivat varsin vähän opettajien epäasiallisesta käytöksestä, tosin kuvataiteita harrastavat ovat joutuneet verraten usein opettajan epäasiallisen toiminnan kohteeksi. Tanssin, teatterin ja valo-/videokuvauksen osalta epäasiallinen käytös rajautuu pääosin yhdeltä taholta kohdatuksi toiminnaksi. Vapaaehtoistyössä

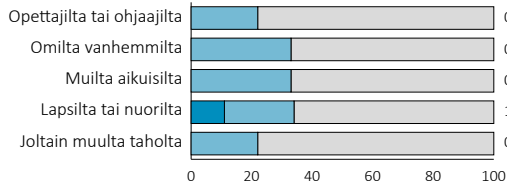
38a. Kirjoittaminen (n=9)

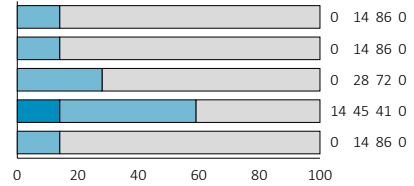
38b. Kuvataide (n=15)

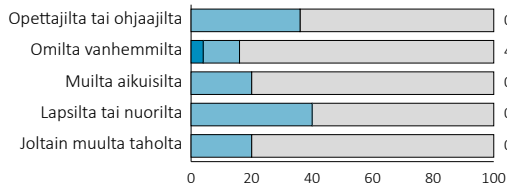
38c. Käsityöt (n=9)

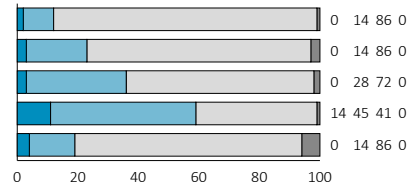
38d. Lukeminen (n=7)

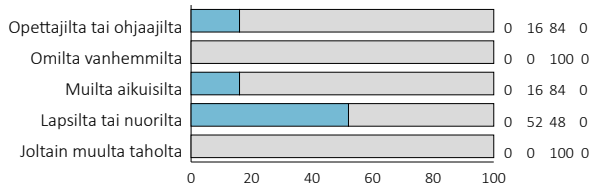
38e. Musiikki (n=24)

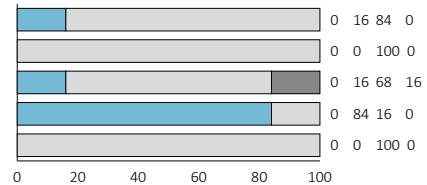
38f. Pelaaminen (n=118)

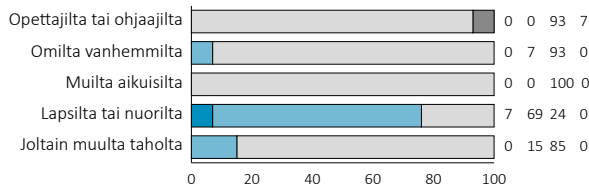
38g. Tanssi (n=6)

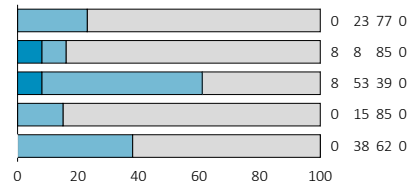
38h. Teatteri (n=6)

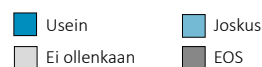
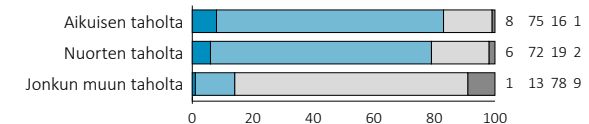
38i. Valo-/videokuvaus (n=13)

38j. Vapaaehtoistyö (n=12)

38k. Ulkona käynti (n=118)

KUVIOT 38A–38K. ”ENTÄ KENEN TAHOLTA OLET KOKENUT TÄSSÄ HARRASTUKSESSASI EPÄASIAALLISTA KÄYTÖSTÄ?” (%-OSUUDET EPÄASIAALLISTA KÄYTÖSTÄ KYSEISESSÄ HARRASTUKSESSA KOKENEISTA).

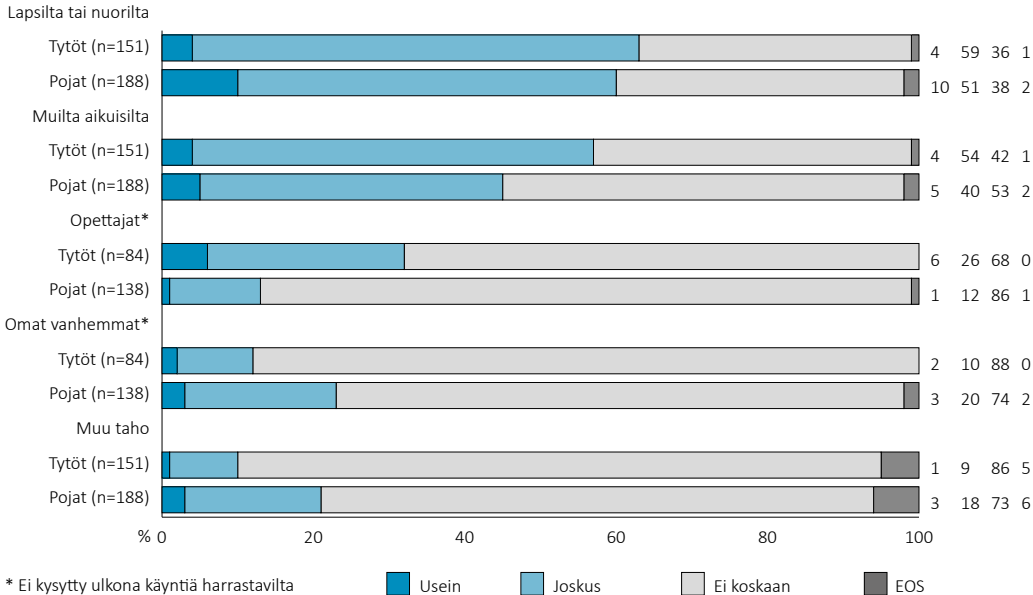
raportoidussa epäasiallisessa käytöksessä korostuu muiden aikuisten rooli.

Vastaaajien joukossa on myös nuoria, jotka kertoivat epäasiallisesta kohtelusta mutta eivät valikoineet vastausvaihtoehdoista kiusaajaa kuvaavaa vaihtoehtoa. Näin on hieman useamman kuin joka kymmenennen (11 %) epäasiallisesta kohtelusta kertoneen nuoren kohdalla. Tulevissa tutkimuksissa vastausvaihtoehtojen määrää onkin syytä laajentaa, jotta tarkentaviin kysymyksiin vastaamatta jättävien osuus pienenis. Joidenkin kohdalla kyse saattaa olla siitä, että kiusaaminen, syrjintä ja epäasiallinen kohtelu ovat niin vaikeita ja sensitiivisiä kysymyksiä, ettei tahoa epäasiallisen käytöksen takana haluta tai edes uskalleta nimetä. On myös mahdollista, ettei anonyymeissa peleissä koetun epäasiallisen kohtelun tekijää tiedetä. Nämä pohdinnat jäävät kuitenkin ennen seuraavaa tutkimusta vain valistuneiksi arvauksiksi.

Kuvioissa 39 ja 40 on esitetty eri tahoilta koetun epäasiallisen kohtelun yhteenlasketut osuudet sukupuolittain. Kuviossa 39 ovat mukana kaikki

harrasteet ja kuviossa 40 kaikki muut paitsi pelaaminen ja ulkona käyminen. Kahdella kuviolla saadaan havainnollistettua eri tahoilta koettu epäasiallinen käytös kaikissa harrasteissa (kuvio 39) sekä epäasiallinen käytös niissä harrasteissa, joissa harrastajamäärät ovat pienemmät (kuvio 40). On kuitenkin syytä huomioida se, että pienten harrastajien määrän vuoksi on todennäköistä, että osa tapauksista jää havaitsematta, kuten myös se, että tietyt havainnot voivat korostua.

Kun tarkastellaan epäasiallista käytöstä kaikissa harrasteissa (kuvio 39), huomataan tyttöjen kohtaavan poikia useammin epäasiallista käytöstä muiden aikuisten, opettajien tai ohjaajien taholta. Tyttöjen kohdalla muiden aikuisten taholta kohdattu epäasiallinen kohtelu liittyy ennen kaikkea ulkona käymiseen (69 %), kun vastaavasta ilmiöstä kertoo pojista noin puolet (48 %). Tytöt myös raportoivat poikia useammin opettajien tai ohjaajien taholta koetusta epäasiallisesta käytöksestä. Eniten tytöt ovat kokeneet opettajien tai ohjaajien taholta tapahtunutta epäasiallista

KUVIO 39. EPÄASIALLINEN KÄYTÖS TAHOITTAIN SUKUPUOLEN MUKAAN TARKASTELTUNA. (%-OSUUDET EPÄASIALLISTA KÄYTÖSTÄ KOKENEISTA)

kohtelua kuvataide- ja musiikkiharrastuksissa (52 %). Pojat puolestaan kertovat kohdanneensa useimmin epäasiallista kohtelua opettajien tai ohjaajien taholta pelaamisen yhteydessä (59 %).

Vaikka epäasiallisesta käytöksestä raportoivat useammin pelaamista ja ulkona käyntiä harrastavat nuoret, pysyvät eri tahoilta koetun epäasiallisen käytöksen osuudet melko samankaltaisina myös ilman niitä koskevia havaintoja (kuvio 40). Edelleen epäasiallista käytöstä raportoidaan tapahtuvan eniten lasten ja nuorten sekä muiden aikuisten tahoilta. Omien vanhempien taholta kohdatusta epäasiallisesta käytöksestä raportoidaan kuitenkin jonkin verran vähemmän.

Mediassa on viime aikoina käyty paljon keskustelua eritoten opettajien ja ohjaajien (esim. valmentajien) taholta koetusta epäasiallisesta kohtelusta. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan miltei joka viides epäasiallista kohtelua kokenut nuori on kohdannut sitä opettajan tai ohjaajan taholta. Opettajien ja ohjaajien taholta koettu epäasiallinen käytös näkyy erityisesti

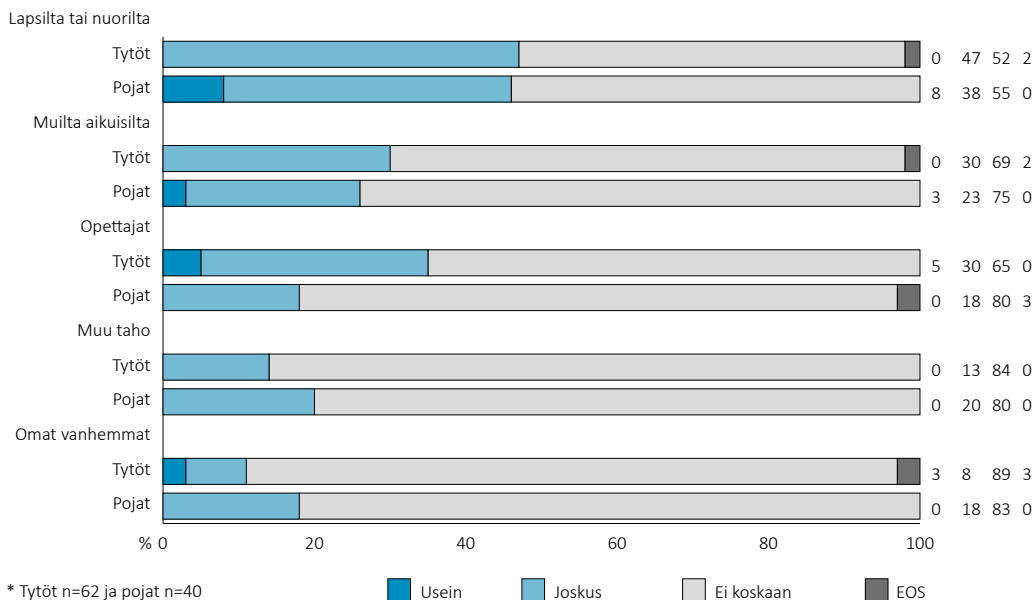
kuvataidetta harrastavien nuorten vastauksissa (kuvio 38b).

Pojat kertovat tyttöjä useammin omien vanhempiensa epäasiallisesta käytöksestä harrastuksiin liittyen. Tästä raportoidaan etenkin pelaamisen yhteydessä (77 %). Tytöt kertovat useimmin vanhempiensa epäasiallisesta käytöksestä musiikkiharrastuksen (33 %) ja pelaamisen (33 %) yhteydessä. Tuloksia voi tulkita siten, että vastaajat viittaavat pelaamisen yhteydessä koetulla epäasiallisella käytöksellä ainakin osin erimielisyyksiin peliajasta ja pelien sisällöstä.

EPÄASIALLISEN KÄYTÖKSEN MUODOT

Entä millaista kiusaamista, syrjintää ja epäasiallista kohtelua ja kuinka usein lapset ja nuoret kokevat kulttuuri-, taide-, ja mediaharrastuksissa? Vastaukset on koottu sukupuolen mukaan kuvioihin 41 ja 42.

Kuviossa 41 on mukana kaikkien niiden nuorten vastaukset, jotka kertoivat epäasiallisesta

KUVIO 40. EPÄASIALLINEN KÄYTÖS TAHOITTAIN SUKUPUOLEN MUKAAN TARKASTELTUNA, POISLUKIEN PELAAMINEN JA ULKONA KÄYNTI.* (%-OSUUDET EPÄASIALLISTA KÄYTÖSTÄ KOKENEISTA)

kohtelusta. Suuri osa kuvion 41 vastauksista liittyy pelaamiseen tai ulkona käymiseen, sillä näistä harrasteista kertoi suurin määrä lapsia ja nuoria, ja niissä myös raportoitiin lukumääräisesti eniten epäasiallisesta käytöksestä. Jotta epäasiallisen kohtelun muodoista ja sen kokemisen toistuvuudesta saataisiin parempi kuva myös niiden harrasteiden osalta, joissa harrastajamäärät ovat pienempiä, on kuvioista 42 rajattu pois ulkona käyminen ja pelaaminen.

Yleisimmin koettu epäasiallisen kohtelun muoto on vähättely ja aliarvioiminen. Tätä esiintyy melkein kaikissa harrastuksissa. Kaksi kolmesta epäasiallista käytöstä jossakin harrastuksessa kohdanneesta nuoresta on kokenut vähättelyä ja aliarvioimista. Myös pilkkaamisen ja nimittelyn kokemukset ovat yleisiä epäasiallisen kohtelun muotoja, sillä niistä kertoi yli puolet (58 %) epäasiallista käytöstä kokeneista nuorista. Ryhmän ulkopuolelle jättämisestä puolestaan raportoi hieman yli kolmannes (39 %) epäasiallisesta käytöksestä kertoneista vastaajista.

Lasten ja nuorten kokeman epäasiallisen kohtelun muodot painottuvat kulttuuri-, taide- ja mediaharrastuksissa hieman eri tavoin kuin liikunta- ja urheiluharrastuksissa. Vuoden 2018 vapaa-aikatutkimuksen (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a) mukaan vähättely ja aliarvioiminen ovat yleisin epäasiallisen käytöksen muoto myös liikunnassa ja urheilussa, mutta myös kokemukset ryhmän ulkopuolelle jättämisestä ovat yleisiä. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan kulttuuri-, taide- ja mediaharrastuksissa koetaan pilkkaamista ja nimittelyä, mutta harvemmin ryhmän ulkopuolelle jättämistä.

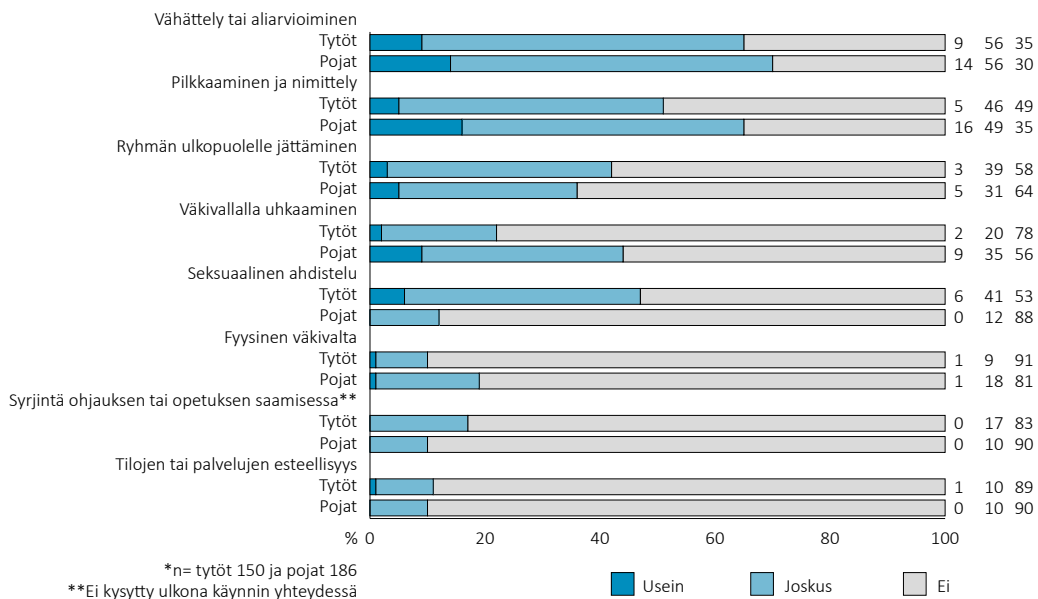
Kun tarkastellaan epäasiallisen kohtelun muotoja pienemmän harrastajamäärän harrasteissa, niin voidaan huomata selvä ero epäasiallisen kohtelun muotojen yleisyydessä. Yleisimmät epäasiallisen kohtelun muodot ovat samat kuin edellisessä kuviossa, mutta pilkkaamista ja nimittelyä ei esiinny aivan niin yleisesti, ja ryhmän ulkopuolelle jättäminen on sukupuolittunutta. Tytöistä miltei puolet ja pojista noin viidennes on kokenut ryhmän ulkopuolelle jättämistä. Myös seksuaalista ahdistelua, väkivallalla uhkailua sekä fyysistä väkivaltaa esiintyy selvästi vähemmän

harrasteissa, joissa harrastajamäärät ovat pienemmät. Nämä lieveilmiöt painottuvat suurelta osin pelaamiseen ja ulkona käymiseen.

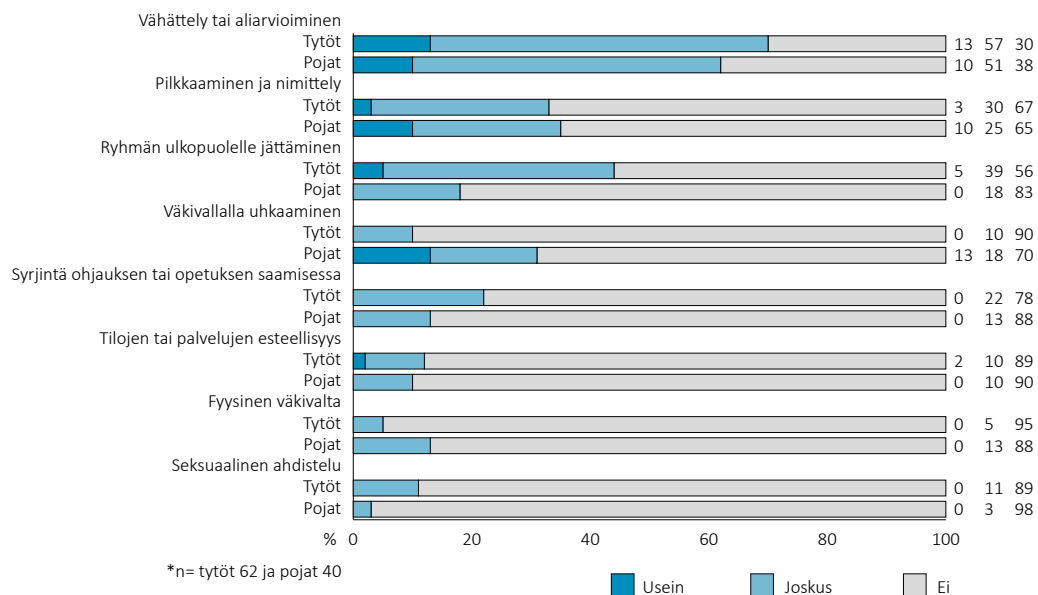
Kuvioissa 43a–43k paneudutaan tarkemmin eri harrastuksissa koetun epäasiallisen kohtelun muotoihin. Kuvioista 43f on nähtävissä, että pelaajista noin 20 prosenttia kertoi toistuvasta aliarvioimisesta ja vähättelystä sekä pilkkaamisesta ja nimittelystä. Pelaamisen yhteydessä koetaan myös ryhmän ulkopuolelle jättämistä, josta kertoi useampi kuin kaksi viidestä peleissä epäasiallista kohtelua kokenut nuori. Väkivallalla uhkailusta pelaamisen yhteydessä raportoi noin kolmannes (32 %) epäasiallista kohtelua kokeneista nuorista. Väkivallalla uhkailu koskee lähinnä poikia, sillä siitä raportoineista ainoastaan 16 prosenttia on tyttöjä.

Pelaamisen yhteydessä kohdattu epäasiallinen käytös tapahtuu todennäköisesti pelin sisäisessä chatissa tai äänichatissa. Pelejä pelataan usein anonyyminä tai nimimerkillä, mikä alentaa kynnystä kaikenlaiselle epäasialliselle käyttäytymiselle. Anonymiteetin takaa tapahtuva kiusaaminen, syrjintä ja epäasiallinen kohtelu selittää myös osin sitä, miksi osa nuorista ei kysyttäessä pystynyt nimeämään tahoa epäasiallisen käytöksen takana. Pelaamisen lieveilmiöt on tunnistettu myös useiden pelien palveluntarjoajien taholla, ja moniin peliympäristöihin on luotu kanavia epäasiallisesta käytöksestä raportoimiseen.

Pieni osa taidetta, kulttuuria tai mediaa harrastavista nuorista kertoi kohdanneensa väkivallalla uhkailua, seksuaalista ahdistelua tai fyysistä väkivaltaa. Näistä lieveilmiöistä raportoi noin joka neljäs epäasiallista käytöstä kohdannut vastaaja. Tytöt kertovat selvästi poikia useammin seksuaalisesta ahdistelusta ja pojat puolestaan väkivallalla uhkaamisesta ja fyysisestä väkivallasta (kuvio 41). Väkivallalla uhkailu, seksuaalinen ahdistelu tai fyysinen väkivalta ovat vastausten mukaan yhteydessä ulkona käymiseen. Noin puolet (51 %) ulkona käymisen yhteydessä epäasiallista kohtelua kokeneista nuorista kertoi väkivallalla uhkaamisesta, fyysisestä väkivallasta useampi kuin joka neljäs (28 %). Seksuaalisesta ahdistelusta kertoi 57 prosenttia ulkona käydessään epäasiallista kohtelua kokeneista vastaajista.

KUVIO 41. EPÄASIALLISEN KOHTELUN MUODOT SUKUPUOLEN MUKAAN TARKASTELTUNA.* (%-OSUUDET EPÄASIALLISTA KÄYTÖSTÄ KOKENEISTA)

KUVIO 42. EPÄASIALLISEN KOHTELUN MUODOT SUKUPUOLEN MUKAAN TARKASTELTUNA, POISLUKUIEN PELAAMINEN JA ULKONA KÄYNTI.* (%-OSUUDET EPÄASIALLISTA KÄYTÖSTÄ KOKENEISTA)

Seksuaalisen ahdistelun kokeminen on vahvasti sukupuolittunutta. Kaikista epäasiallista käytöstä kokeneista tytöistä (n=150) miltei puolet (47 %) on kohdannut vähintään joskus seksuaalista ahdistelua. Kokemuksista 80 prosenttia liittyy ulkona käymiseen. Ilmiö ei ole vähäinen, sillä kaikista ulkona käymisestä kertoneista tytöistä 15 prosenttia on kohdannut seksuaalista ahdistelua.

Seksuaalisesta ahdistelusta kertoi myös pieni osa pojista. Noin joka kymmenes epäasiallisesta käytöksestä kertoneesta pojasta on kokenut seksuaalista ahdistelua. Myös poikien kokemukset liittyvät ulkona käymiseen, sillä 57 prosenttia seksuaalisen ahdistelun kohteeksi joutuneista pojista yhdisti kokemuksen ulkona käymiseen. Kaikista ulkona käymisestä kertoneista pojista kolme prosenttia on kokenut seksuaalista ahdistelua.

Vuoden 2013 Lapsiuhritutkimuksessa (Fagerlund ym. 2014) selvitettiin harrastuksissa aikuisten taholta kohdattua epäasiallista käytöstä – lähinnä väkivaltaa. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat kuudes- ja yhdeksäsluokkalaiset nuoret. Lapsiuhritutkimuksen mukaan nuoret kohtaavat harrastuksissa useimmin henkistä väkivaltaa, jonka tekijänä on ohjaaja tai valmentaja. Fyysistä väkivaltaa ohjaajan tai valmentajan taholta oli tutkimuksen mukaan kokenut kolme prosenttia kuudesluokkalaisista ja viisi prosenttia yhdeksäsluokkalaisista. Seksuaalisesta häirinnästä tai väkivallasta kertoi Lapsiuhritutkimuksessa kaksi prosenttia kuudesluokkalaisista ja kolme prosenttia yhdeksäsluokkalaisista. Tutkimuksessa todetaan, että väkivallan läsnäolo lisääntyy lasten arjessa iän myötä. (Mt.)

Lapsiuhritutkimuksen (Fagerlund ym. 2014) tuloksista löytyy paljon samankaltaisuuksia vapaa-aikatutkimusten havaintojen kanssa. Lapset ja nuoret kohtaavat epäasiallista käytöstä selvästi yleisimmin liikunta- ja urheiluharrastuksissa (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a; b). Epäasiallinen käytös on sukupuolittunutta siten, että pojat kertovat useammin fyysisen väkivallan kokemuksista, ja väkivaltakokemukset yleistyvät iän myötä. Erojakin tuloksista löytyy, sillä Lapsiuhritutkimuksessa (Fagerlund ym. 2014) pojat kertoivat tyttöjä useammin seksuaalisesta häirinnästä tai väkivallasta, kun taas tässä tutkimuksessa

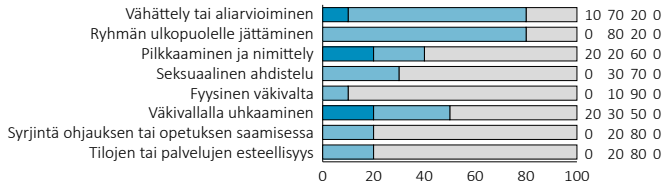
seksuaalisesta ahdistelusta raportoivat useimmin tytöt. Tämä ero selittyy sillä, että tässä tutkimuksessa harrastamisen kirjo on laajempi ja vastaajien ikäjakauma ylittää aina 29-vuotiaisiin saakka. Lapsiuhritutkimuksen (mt.) tulokset kertovat ohjatussa harrastamisessa koetusta seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta, kun taas tämän tutkimuksen näkökulma ylittää myös nuorten keskinäiseen vapaa-aikaan ja esimerkiksi ravintolassa ja baareissa käymiseen.

Tutkimusaineistossa on myös mainintoja tilojen tai palveluiden esteellisyydestä. Joka kymmenes epäasiallisesta kohtelusta kertoneesta raportoi nimenomaan esteellisyydestä (ks. myös Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019b). Näin vastanneiden osuus on hieman alhaisempi kuin arviot toimintarajoitteisten nuorten osuudesta väestössä (mm. Kanske ym. 2017).

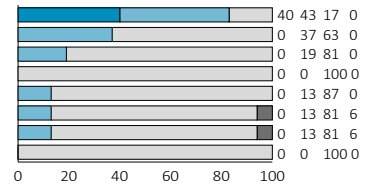
Tilojen ja palveluiden esteellisyyteen on viime vuosina alettu kiinnittämään aiempaa enemmän huomiota. Vuoden 2018 alussa tuli voimaan valtioneuvoston esteettömyyttä koskeva asetus (241/2017), jossa kiinnitetään huomiota rakennusten ja piha-alueiden esteettömyyteen. Asetus on osa YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen kansallista toteutusta, jonka Suomi allekirjoitti vuonna 2007 ja ratifioi vuonna 2016. Vaikka sopimuksen ratifiointi vei aikaa, edistettiin asiaa jo ennen sen ratifiointia. Ympäristöministeriön valmisteleva ”Esteetön rakennus ja ympäristö” -opas julkaistiin vuonna 2011, ja sitä täydennettiin vuonna 2019 vastaamaan valtioneuvoston asetusta (Kilpelä 2019).

Kuten vuoden 2018 vapaa-aikatutkimuksen erillisotoksesta tehdyssä tutkimusraportissa (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019b) todettiin, on tutkimustietoa toimintarajoitteisten lasten ja nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta hyvin vähän. Näiden nuorten vapaa-ajan tutkiminen on erityisen haastavaa, sillä heidän tunnistamisensa erilaisista rekistereistä on hyvin hankalaa. Vapaa-aikatutkimuksen erillisotoksen yhteydessä myös havaittiin, että tässä kohderyhmässä vastausprosentti jäi hyvin alhaiseksi. Tutkimuksessa, nuorisoalalla ja valtionhallinnossa yleisemminkin, on kova tarve saada tietoa toimintarajoitteisten

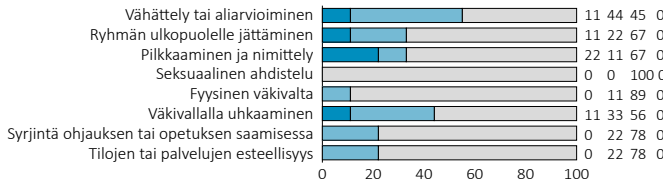
38a. Kirjoittaminen (n=9)

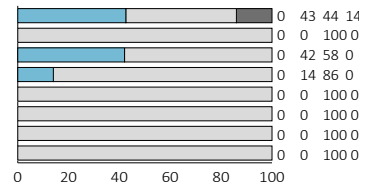
38b. Kuvataide (n=15)

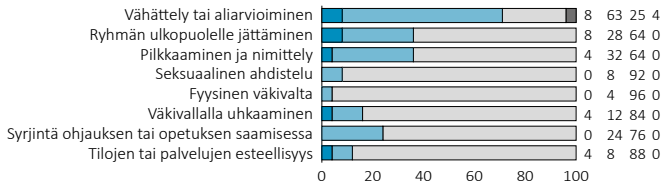
38c. Käsiyöt (n=9)

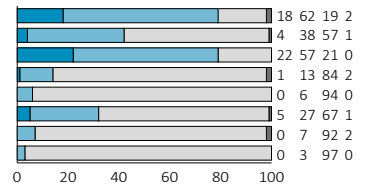
38d. Lukeminen (n=7)

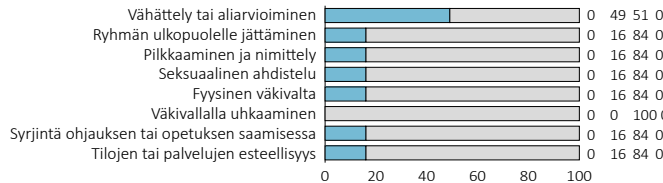
38e. Musiikki (n=24)

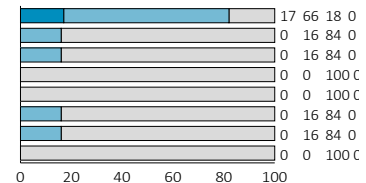
38f. Pelaaminen (n=118)

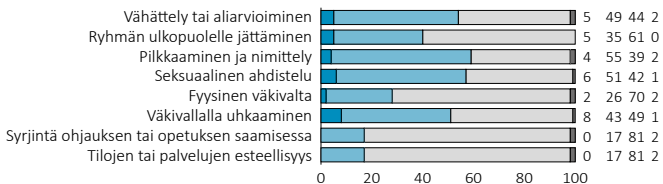
38g. Tanssi (n=6)

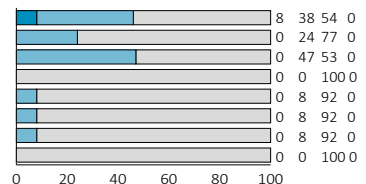
38h. Teatteri (n=6)

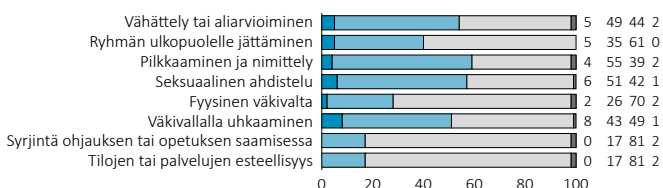
38i. Ulkona käynti (n=118)

38j. Valo-/videokuvaus (n=13)

38k. Vapaaehtoistyö (n=12)

KUVIOT 43A–43K. EPÄASIALISEN KOHTELUN MUODOT ERI HARRASTUKSISSA, EPÄASIALISTA KÄYTÖSTÄ KOKENEET. (%)

lasten ja nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta, jotta heidän hyvinvointiaan ja osallisuuttaan olisi mahdollista edistää paremmin. (Ks. Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019b.)

Epäasiallisesta kohtelusta kertoneilta vastaajilta kysyttiin myös sen kestosta ja seurauksista (kuvio 44). Suurin osa vastaajista kertoi epäasiallisen kohtelun olleen satunnaista, mutta joka viides raportoi vähintään melko usein tapahtuvasta kiusaamisesta, syrjinnästä tai epäasiallisesta kohtelusta. Useimmin toistuvasta epäasiallisesta kohtelusta kertoivat 15–19-vuotiaat tytöt. Kaikkiaan 17 prosenttia epäasiallista kohtelua kokeneista tytöistä kertoi sen olevan jatkuvaa.

Moni epäasiallista kohtelua kokenut nuori kertoi vähentäneensä sen vuoksi harrastamista (18 %). Harrastamisen vähentämisestä kertovat useammin pojat kuin tytöt. Epäasiallisen kohtelun kokemuksesta on useimmiten kerrottu jollekin (69 %), mutta tulosten mukaan kokemuksen jakaminen on pojille tyttöjä vaikeampaa.

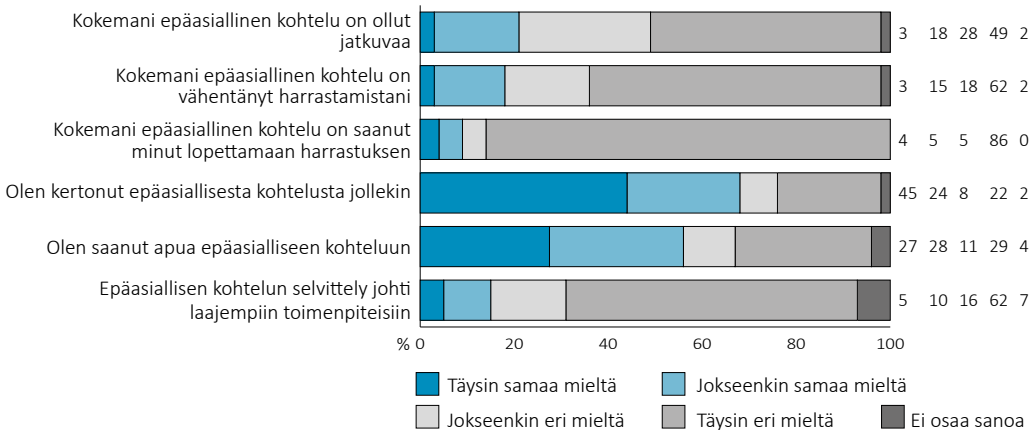
Epäasiallista kohtelua kokeneet ovat usein jääneet asian kanssa ilman apua. Tulosten mukaan kiusaamisen eteenpäin viemisen ja avun saannin välillä on 14 prosenttiyksikön ero. Tämän voi tulkita siten, että joka viides epäasiallisesta kohtelusta eteenpäin kertoneista on jäänyt ilman apua

ja tukea. Jos avun saamista katsotaan suoraan vastauksista, niin peräti kaksi viidestä epäasiallista kohtelua kokeneesta kokee jääneensä apua vaille.

Kiusaamisen, syrjinnän tai epäasiallisen kohtelun kokeminen on nuorelle usein vaikea paikka, josta ei osata, kyetä tai haluta kertoa eteenpäin. Onkin tärkeää, että nuorten harrastuksissa pyritään ehkäisemään näiden lieveilmiöiden esiintymistä, luodaan väylät tapauksista raportointiin ja että epäasialliseen kohteluun puututaan välittömästi. Lasten ja nuorten harrastamisen kääntöpuolista on enemmän tai vähemmän vaiettu vuosikymmenten ajan ja tähän tulee saada 2020-luvulla merkittävää parannusta (esim. YK:n lapsen oikeuksien sopimus).

NETISSÄ KOHDATTU KIUZAAMINEN, SYRJINTÄ TAI EPÄASIALLINEN KOHTELU

Tässä tutkimuksessa selvitettiin erikseen netissä kohdattua epäasiallista käytöstä. Kaikilta vähintään 10-vuotiailta vastaajilta kysyttiin nettikiusaamisesta (kuvio 45). Noin joka viides vastaaja on kohdannut epäasiallista käytöstä netissä ainakin joskus, joten kyse ei ole harvinaisesta ilmiöstä. Nettikiusaamista selvitettiin myös vuonna

KUVIO 44. ”MITÄ MIELTÄ OLET SEURAAVISTA VÄITTEISTÄ?”, EPÄASIALLISTA KÄYTÖSTÄ KOKENEET (N=257). (%)

2020 toteutetussa vakuutuspalvelu Mysafetyn kyselyssä, jonka mukaan noin kolmannes nuorista on kokenut kiusaamista netissä (Mysafety 2020). Tutkimusten otoskoot ovat jokseenkin samankokoisia, mutta vapaa-aikatutkimuksen otos kohdistuu nimenomaisesti nuoriin, kun Mysafetyn otos kohdistui kaikkiin yli 10-vuotiaisiin suomalaisiin – Mysafetyn otoksessa oli selvästi pienempi osa alle 29-vuotiaita. Nuorten osalta vapaa-aikatutkimus antaa tarkemman kuvan netissä koetusta epäasiallisesta käytöksestä.

Kuten muiden harrastusten kohdalla, kertovat pojat tyttöjä useammin kokeneensa netissä epäasiallista kohtelua. Ero sukupuolten välillä koetussa nettikiusaamisessa ja harrastuksissa esiintyvässä epäasiallisessa kohtelussa on lähes yhtä suuri – kolmesta neljään prosenttiyksikköä. Havainnot ovat yhdenmukaisia vuonna 2020 julkaistujen tutkimustulosten kanssa (Mogensen & Holding Rand 2020), joiden mukaan pohjoismaisissa nettikeskusteluissa ei ole havaittavissa järjestelmällisesti sukupuoleen, tyttöyteen tai naiseuteen kohdistuvaa epäasiallista kohtelua ja kiusaamista.

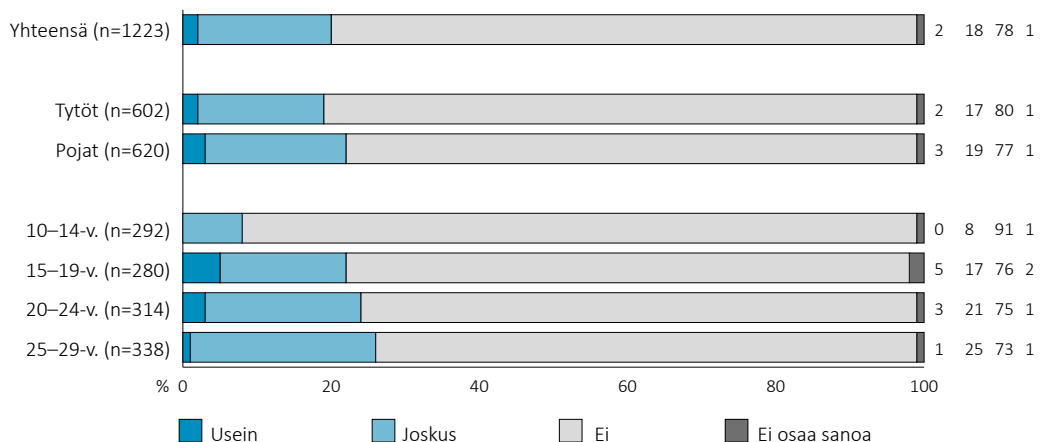
Netissä koetussa epäasiallisessa käytöksessä on selkeitä ikäryhmittäisiä eroja; vanhemmat ovat kokeneet kiusaamista selvästi nuorempia useammin. Tämä selittyy paljolti pelkästään eletyillä

ikävuosilla, sillä vanhemmat vastaajat ovat käyttäneet nettiä nuoria pidempään. Sen sijaan usein epäasiallista kohtelua netissä kokeneita on eniten 15–19-vuotiaiden joukossa.

Tässä tutkimuksessa ei selvitetty sitä, missä nettipalvelussa epäasiallista kohtelua on kohdattu. Mysafetyn kyselyn (2020) mukaan 10–17-vuotiaat nuoret kokevat nettikiusaamista erityisesti sosiaalisessa mediassa, kuten WhatsAppissa, Snapchatissa ja Instagramissa. Tulos on yhdenmukainen tutkimustiedon kanssa, jonka mukaan nuoremmat ikäluokat suosivat nimenomaan kyseisiä sosiaalisen median sovelluksia (Kohvakka & Saarenmaa 2019.) Edellisten merkitys nettikiusaamisen areenana kuitenkin vähenee iän myötä ja yli 18-vuotiaat nuoret kertovat kokevansa epäasiallista kohtelua lähinnä Facebookissa (Mysafety 2020).

Monella netissä kiusaamista kokeneella on vastaavia kokemuksia myös muista harrastuksista (46 %). Onkin luultavaa, ettei kiusaaminen monen kohdalla rajaudu ainoastaan nettiin tai tiettyihin harrastamisen konteksteihin, vaan on läsnä yleisemmin elämän eri osa-alueilla.

Niiltä haastateltavilta, jotka ovat kokeneet netissä epäasiallista kohtelua, kysyttiin myös sen saamista muodoista (kuvio 46). Vastausten perusteella netissä esiintyvä epäasiallinen käytös on

KUVIO 45. ”OLETKO KOKENUT NETISSÄ KIUAAAMISTA, SYRJINTÄÄ TAI EPÄASIALLISTA KOHTELUA?” (%)

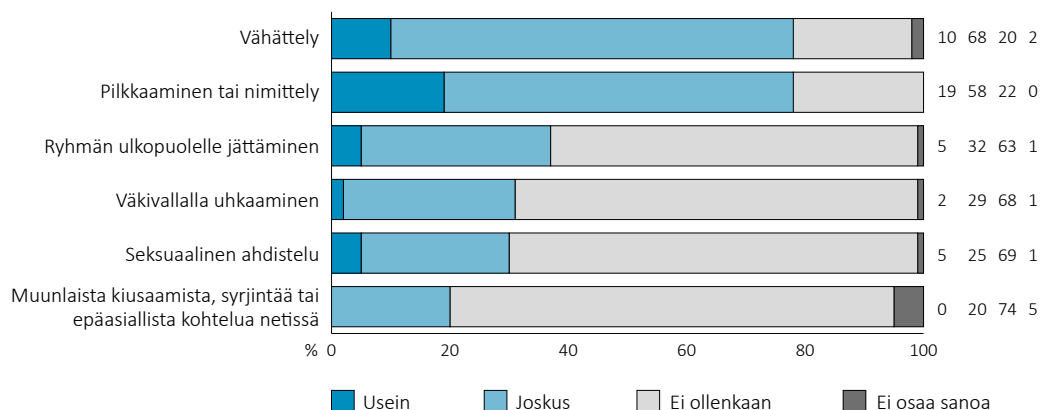
samankaltaista kuin muussa harrastustoiminnassa. Yleisimmin nuoret raportoivat vähättelystä, pilkkaamisesta ja nimittelystä sekä ryhmän ulkopuolelle jättämisestä. Netissä koetusta vähättelystä ja pilkkaamisesta kertoi selvästi useampi kuin vastaavista epäasiallisen käytöksen muodoista muissa harrastuksissa.

Epäasiallista käytöstä netissä kohdanneista vastaajista noin kolmannes (30 %) kertoi väkivallalla uhkailusta tai seksuaalisesta ahdistelusta. Kuten muissa harrastuksissa, on näiden epäasiallisen kohtelun muotojen kokeminen sukupuolittunutta. Väkivallalla uhkailusta kertoneista 76 prosenttia on poikia ja seksuaalisesta ahdistelusta raportoineista 74 prosenttia tyttöjä.

Tämänkin tutkimuksen tulokset osoittavat, että kiusaamisen, syrjinnän ja epäasiallisen kohtelun kokemukset ovat nuorten keskuudessa varsin yleisiä. Niiden ilmeneminen ja ilmenemismuodot kuitenkin vaihtelevat vapaa-ajan harrastusten mukaan. Epäasiallista käytöstä kohdataan netissä, jossa toiminta on usein anonyymiä, eikä aikuisia ole valvomassa nettikäyttäytymistä. Myös ulkona

käydessä koettu epäasiallinen kohtelu paikantuu konteksteihin, joissa sitä ei valvota, ja osassa tapauksista alkoholi liittyy tilanteisiin. Tulosten mukaan epäasiallisen kohtelun kokeminen on harvinaisempaa ohjatussa harrastustoiminnassa, vaikka se on usean nuoren kokemusten mukaan sielläkin läsnä.

Vaikka tuloksissa kulttuurin ja taiteen piirissä koetusta epäasiallisesta kohtelusta piiritykin selvästi valoisampi kuva kuin vastaavista ilmiöistä nuorten liikunta- ja urheiluharrastamisessa (ks. Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a), raportoi aivan liian moni ohjatussa toiminnassa kokemastaan kiusaamisesta, syrjinnästä tai epäasiallisesta kohtelusta. Epäasiallista kohtelua ei koeta ainoastaan toisten nuorten taholta, vaan useat nuoret kertovat aikuisten taholta kohtaamastaan epäasiallisesta käytöksestä – tulos, joka on kestävästi aivan minkä tahansa ohjatun lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastuksen kohdalla (ks. Yhdenvertaisuuslaki 2014; Nuorisolaki 2016; YK:n lapsen oikeuksien julistus; myös Liikuntalaki 2015).

*Kysytty kiusaamista, syrjintää tai epäasiallista käytöstä netissä kokeneilta, n=249.

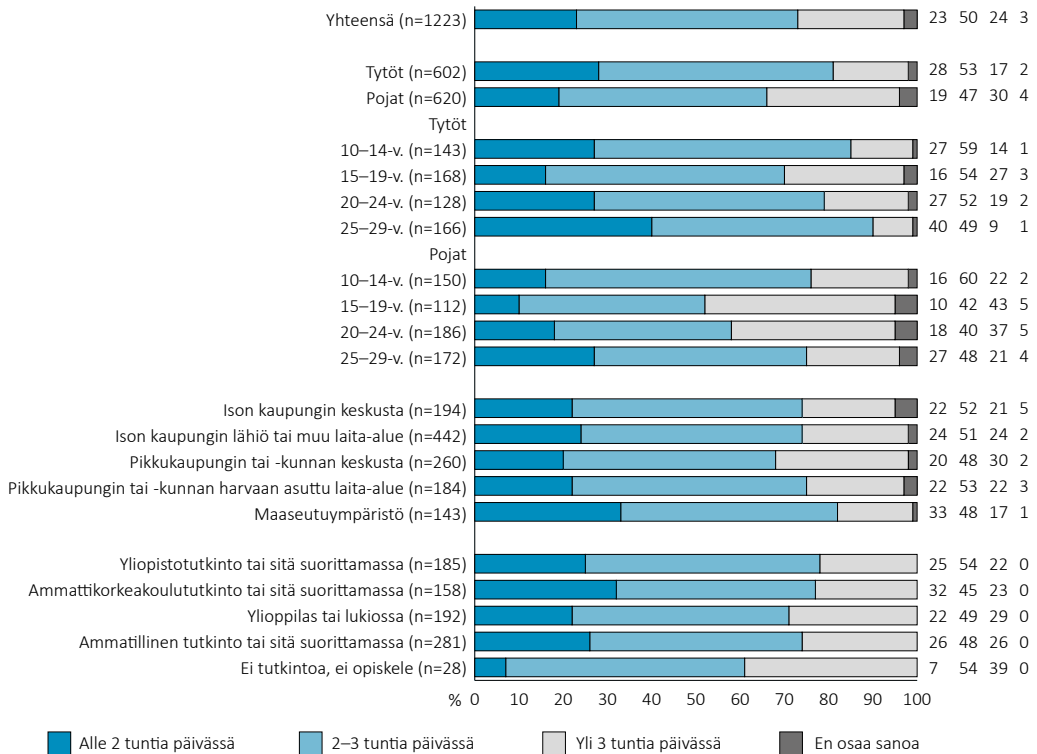
KUVIO 46. ”MILLAISTA KIUSAAMISTA, SYRJINTÄÄ TAI EPÄASIALLISTA KOHTELUA OLET NETISSÄ KOKENUT?”* (%)

LUKU 6. NUORTEN RUUTUAIKA JA MUSIIKIN KUUNTELU

Ruutuajan käsite viittasi ennen lähinnä television katseluun. Nykyisin erilaisiin ruutuihin tuijottaminen täyttää suuren osan valveillaoloajasta. Ruutu on läsnä niin työssä, koulussa kuin vapaa-ajallakin. Tästä syystä ruutuajan käsitteen sanotaan vanhentuneen, vaikka sen tilalle ei ole löytynyt korvaavaa termiä (esim. Ala-Risku/HS 2016; Nalbantoglu/HS 2017). Paremman käsitteen puuttuessa ja nuorten ruutuajan informaatioarvon johdosta tässä, kuten edellisessäkin, vapaa-aikatutkimuksessa selvitetään välillisesti lasten

ja nuorten vapaa-ajan ruutuaikaa (ks. Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a).

Sen arvioiminen, kuinka paljon vapaa-ajasta kuluu kännykän ruudun tuijottamiseen tai television katseluun, on jokseenkin mahdoton tehtävä aikuiselle, saati sitten lapselle. Tästä syystä ruutuaikaa selvitettiin kysymällä sitä, millaista päivittäistä ruutuaikaa vastaaja pitää sopivana (ks. myös Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a). Ruutuaikaa koskevat vastaukset on koottu kuvioon 47, jossa niitä tarkastellaan taustatekijöiden mukaan.

KUVIO 47. SOPIVAKSI KOETTU RUUTUAIKA TAUSTAMUUTTUIJEN MUKAAN TARKASTELTUNA. (%)

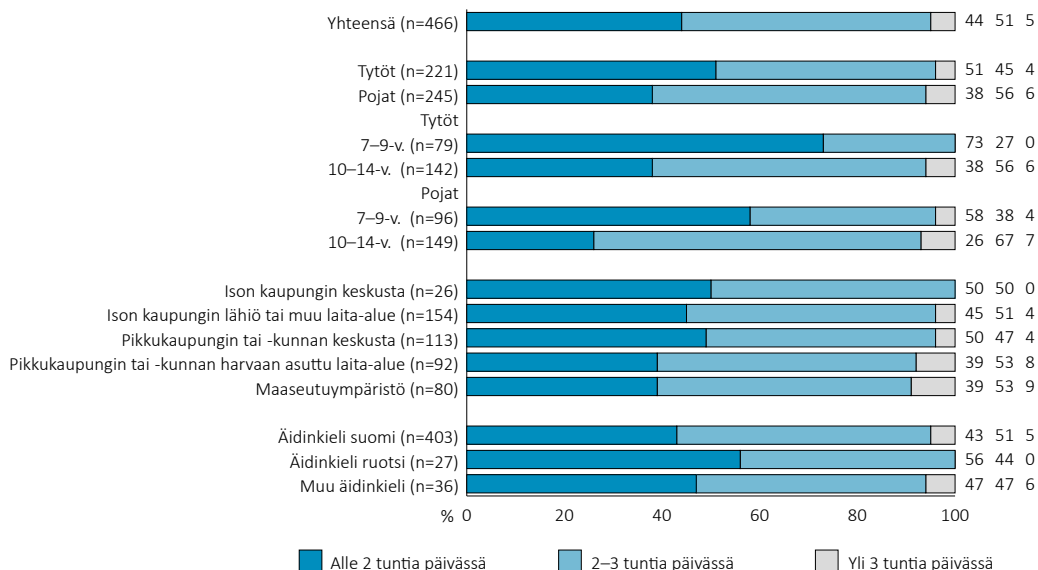
Puolet 10–29-vuotiaista vastaajista on sitä mieltä, että 2–3 tuntia päivässä on ruutuaikana sopiva. Toisen puolikkaan vastaukset jakaantuvat suunnilleen tasan edellistä pidemmän ja lyhyemmän vaihtoehdon välillä. Tytöistä selvästi harvempi pitää yli kolmen tunnin ruutuaikaa sopivana (17 %), kun vastaava osuus pojista on noin kolmannes. Sopivana pidetty ruutuaika on pisimmillään 15–19-vuotiaiden nuorten vastauksissa.

Arviot sopivasta ruutuajasta ovat melko samanlaisia riippumatta asuinympäristöstä. Poikkeuksen tekevät maaseutuymäristössä asuvat nuoret, joista selvästi muita useampi piti alle kahden tunnin ruutuaikaa sopivana. Hieman muista erottuvat myös pikkukaupungissa tai -kunnassa asuvat nuoret, joista muita useampi pitää yli kolmen tunnin ruutuaikaa sopivana. Myös erot koulutustason mukaan ovat varsin vähäisiä. Ainoastaan niiden nuorten arviot, joilla ei ole tutkintoa tai jotka eivät opiskele, erottuvat muista. Heistä 7 prosentin osuus pitää alle kahden tunnin ruutuaikaa sopivana ja yli kolmannes kokee yli kolmen tunnin ruutuaajan sopivaksi.

Ruutuaikaa koskevat kysymykset esitettiin myös 7–14-vuotiaiden lasten vanhemmille. Tämä tarjoaa mahdollisuuden tarkastella kasvattajien näkemyksiä ruutuajasta. Kuten aiemmin kävi ilmi, ovat muun muassa ruutuaikaan liittyvät pelaaminen ja netin käyttö yleisiä kiistojen ja riitelyn aiheita vanhempien ja lasten välillä.

Noin puolet 7–14-vuotiaiden lasten vanhemmista piti 2–3 tunnin ruutuaikaa sopivana. Sen sijaan yli kolmen tunnin ruutuaikaa lapselle sopivana piti ainoastaan viisi prosenttia vanhemmista. Kun tarkastellaan lähemmin 10–14-vuotiaiden ja heidän vanhempiansa vastauksia, on niissä eroja nimenomaan yli kolmen tunnin ruutuaajan suhteen. Lapsista lähes joka viides (18 %) pitää yli kolmen tunnin ruutuaikaa sopivana, kun vastaava osuus heidän vanhemmistaan on ainoastaan 7 prosenttia.

Vanhempien vastauksissa lastensa ruutuajasta on nähtävissä sukupuolittuneisuutta. Poikien vanhemmista suurin osa pitää lapselleen sopivana ruutuaikana 2–3 tuntia, kun tyttöjen vanhemmista enemmistö katsoo alle kahden tunnin ruutuaajan

KUVIO 48. LAPSELLE SOPIVA RUUTUAIKA PÄIVÄSSÄ TAUSTAMUUTTUIJEN MUKAAN TARKASTELTUNA, KYSYTTY 7–14-VUOTIAIDEN VANHEMMILTA. (%)

lapselleen sopivaksi. Ikäryhmien osalta ei ole yllättävää, että nuorimpien lasten vanhemmat pitävät alle kahden tunnin ruutu-aikaa sopivana. Hyvin harva alle 10-vuotiaan vanhempi pitää yli kolmen tunnin ruutu-aikaa sopivana – itse asiassa ei yksikään alle 10-vuotiaan tytön vanhempi.

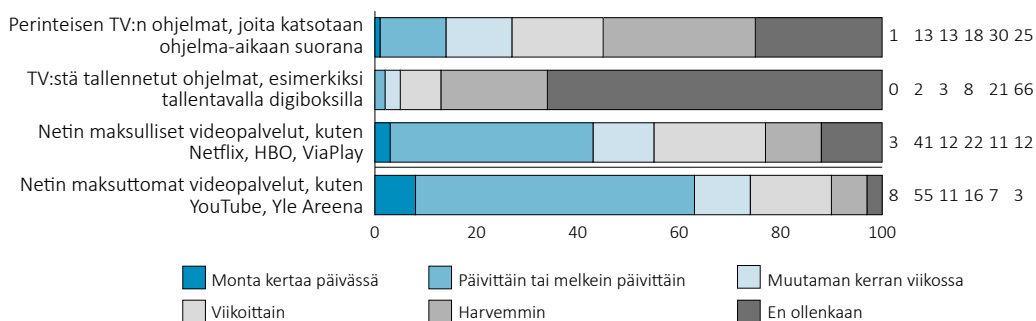
Tulosten mukaan isojen kaupunkien keskustassa asuvat vanhemmat ovat ruutuajan suhteen kaikkein tiukimpia. Heistä puolet katsoo alle kahden tunnin olevan lapselleen sopiva ruutu-aika, kun toinen puolikas pitää 2–3 tunnin ruutu-aikaa sopivana. Kukaan isojen kaupunkien keskustassa asuvista vanhemmista ei pidä yli kolmen tunnin ruutu-aikaa lapselleen sopivana. Sen sijaan noin joka kymmenes maaseutuympäristössä ja harvaan asutulla alueella asuva vanhempi pitää yli kolmen tunnin ruutu-aikaa lapselleen sopivana.

Lasten ja nuorten vastaukset ovat pääpiirteittäin yhdenmukaisia vanhempien vastausten kanssa. Ainakin ero on niin vähäinen, ettei se yksin riitä selittämään pelaamisen, TV:n katselun ja netissä olemisen perheissä aiheuttamaa kiistelyä tai riitelyä. Voidaan arvella, että joissain perheissä suuret näkemyserot ruutuajasta johtavat toistuvaan kiistelyyn ja riitelyyn, mutta yleisemmin kyse on tilannekohtaisista konflikteista ja erimielisyyksistä. Tulokset tosin eivät kerro sitä, miten hyvin lapset todella noudattavat itse sopivaksi arvioimaansa ruutu-aikaa. Olisiko niin, että itselle sopiva ruutu-aika on nuorille eri asia kuin omien mielihalu- ja käytäntöjen mukainen ruutu-aika?

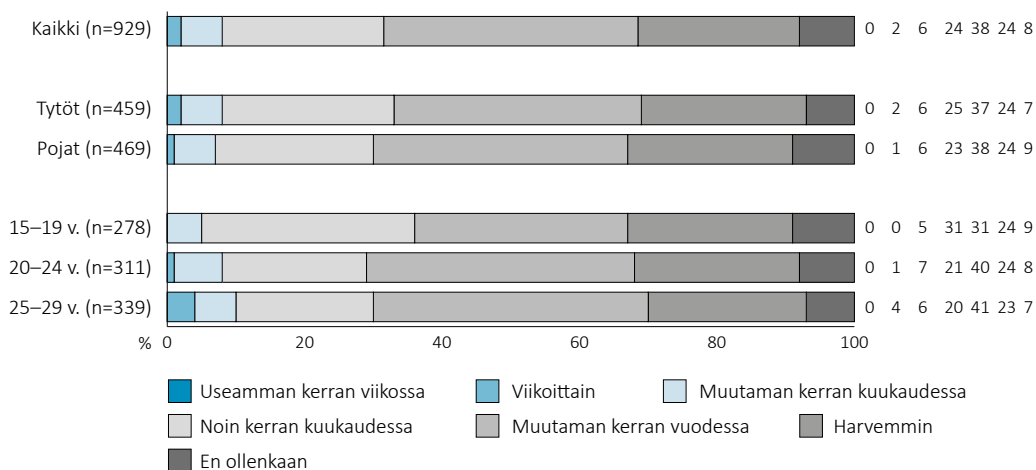
KUVAOHJELMIEN KATSELU MUUTOKSESSA

Haastattelussa kaikilta 15–29-vuotiailta nuorilta kysyttiin heidän tavoistaan katsoa kuvaohjelmia (kuvio 49). Perinteisen television hegemonia on murentunut viimeisten 20 vuoden aikana, kun digitaaliset mediaympäristöt ovat mahdollistaneet kuvaohjelmien katselun lähes missä ja milloin tahansa. Jo vuoden 2015 vapaa-aikatutkimuksessa havaittiin, että nuoret katselevat kuvaohjelmia useimmiten netin ilmaisista videopalveluista (ks. Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016, 39–40). Kun tuolloin päivittäisestä videopalvelusta tapahtuneesta katselusta kertoi noin kaksi viidestä (43 %) nuoresta, on vastaava osuus noussut vuoden 2020 tutkimuksessa jo miltei kahteen kolmesta (63 %). Maksullisia videopalveluita kuvaohjelmien katseluun käyttää päivittäin useampi kuin kaksi viidestä nuoresta. Samalla entistä harvempi (14 %) kertoo katsovansa päivittäin ohjelmia suorana televisiosta. Neljännes vastaajista ei kertomansa mukaan katsele lainkaan television suorina ohjelmia. Tallennettujen televisio-ohjelmien katselutakin raportoi yllättävän harva (34 %).

Aiemmissa vapaa-aikatutkimuksissa (mm. Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016, 40–43) on havaittu, että ohjelmien katselu suorana televisiosta lisääntyy iän myötä. Tämä iän mukainen television katselun lisääntyminen on tämän tutkimuksen tulosten mukaan vähentynyt. Eroa

KUVIO 49. ”KUINKA USEIN KATSOT SEURAAVILLA TAVOILLA TV-OHJELMIA TAI ELOKUVIA?”, 15–29-VUOTIAAT. (%)

KUVIO 50. ”KUINKA USEIN KÄYT ELOKUVISSA?” (15–29-VUOTIAAT, %) (N=931)

nuorempien ja vanhempien ikäryhmien välillä on vain muutama prosenttiyksikkö. Tulosten valossa vaikuttaakin siltä, että nuorten kuvaohjelmien katselussa tapahtuneet muutokset jäävät heidän kohdallaan pysyviksi käytänteiksi.

Tilastokeskuksen aikasarjan mukaan (Ekholm 2019) elokuvissa käynti kasvoi koko väestön keskuudessa selvästi vuosien 1991 ja 2017 välillä, mutta väheni samalla ajanjaksolla jonkin verran ikäryhmissä 15–19-vuotiaat ja 20–24-vuotiaat. Nuoret ovat kuitenkin edelleen aktiivisimpia elokuvissa kävijöitä.

Vuoden 2020 vapaa-aikatutkimuksen tulosten mukaan suurin osa 15–29-vuotiaista nuorista käy elokuvissa vähintään vuosittain (69 %) ja melko moni myös kuukausittain (kuvio 50). Elokuva näyttää ainakin juuri ennen korona-aikaa säilyttäneen paikkansa suosittuna nuorten vapaa-ajan vieton muotona. Suosituimpina elokuvatyyppeinä paikkansa ovat säilyttäneet toiminta-, rikos- ja sotaelokuvat, komediat sekä ihmissuhde- ja draamaelokuvat (Ekholm 2019).

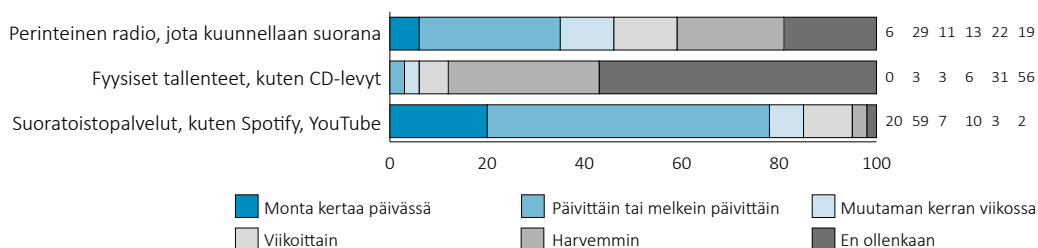
NUORET KUUNTELEVAT MUSIIKKIA SUORATOISTONA

Tilastokeskuksen mukaan (SVT 2017a) musiikin kuuntelu on Suomessa väestötasolla vähenty-

nyt. Vuonna 2017 eniten musiikkia kuuntelivat 15–19-vuotiaat, joiden keskuudessa musiikin kuuntelun yleisyys on pysynyt samalla tasolla viimeisten 30 vuoden ajan. Nuorten osalta musiikin kuuntelun väheneminen koskeekin ikäryhmiä 10–14-vuotiaat sekä yli 20-vuotiaat. Tuloksia voi ainakin nuorisotutkimuksen näkökulmasta pitää yllättävinä, sillä musiikin saatavuus on parantunut ja demokratisoitunut, ja digilaitteet mahdollistavat entistä helpommin musiikin kuuntelemisen esimerkiksi älypuhelimien välityksellä.

Vapaa-aikatutkimuksen tulosten mukaan suoratoistopalvelut ovat nuorten musiikin kuuntelussa erittäin suosittuja (kuvio 51). Lähes 80 prosenttia 15–29-vuotiaista nuorista kuuntelee musiikkia päivittäin suoratoistopalveluista. Ainoastaan viisi prosenttia vastaajista kertoi kuuntelevansa musiikkia suoratoistopalveluista harvemmin tai ei lainkaan. Musiikkia aktiivisimmin kuuntelevan 15–19-vuotiaiden ikäryhmän nuorista 90 prosenttia kertoi kuuntelevansa musiikkia päivittäin suoratoistopalveluista. Teoston (Tervonen 2020) tekemän tutkimuksen mukaan selvästi suosituin suoratoistopalvelu oli Suomessa vuonna 2020 Spotify.

Teoston (Tervonen 2020) haastattelututkimuksen mukaan nuoret kuuntelevat musiikkia yleisimmin puhelimen välityksellä. Tutkimuksessa

KUVIO 51. ”KUINKA USEIN KUUNTELET MUSIIKKIA SEURAAVILLA TAVOILLA?”, 15–29-VUOTIAAT. (%)

85 prosenttia 13–18-vuotiaista kertoi musiikin kuuntelusta puhelimen kautta viimeisen vuorokauden aikana. Noin puolet ikäryhmän vastaajista oli kuunnellut viimeisen vuorokauden aikana musiikkia tietokoneen tai autoradion kautta. Videopalveluista suosituin oli Youtube, jonka välityksellä kolme neljästä nuoresta oli kuunnellut musiikkia viimeisen viikon aikana. (Mt.)

Radion kuuntelua koskevat aikasarjat kielivät osaltaan digitalisaation mukanaan tuomasta muutoksesta mediassa. Tilastokeskuksen tutkimusten mukaan (mm. Saarenmaa 2020) päivittäinen radion kuuntelu on vähentynyt viimeisten 40 vuoden aikana erityisesti nuorissa ikäryhmissä. Kun vielä 1980-luvun alussa 15–19-vuotiaista yli 70 prosenttia kuunteli radiota päivittäin, oli vastaava osuus vuonna 2017 enää 23 prosenttia. Nuorten radion kuuntelu ei kuitenkaan ole tyystin loppunut, vaan yhä useampi kertoo kuuntelevansa radiota useana päivänä viikossa. Painopiste nuorten radion kuuntelussa on siis siirtynyt päivittäisestä kuuntelusta useana päivänä viikossa tapahtuvaksi kuunteluksi. Myös niiden nuorten osuus, jotka eivät kuuntele radiota lainkaan, on kasvanut viimeisten 40 vuoden aikana. Heitä on kuitenkin edelleen varsin vähän. (Mt.)

Vuoden 2020 vapaa-aikatutkimuksessa 15–29-vuotiailta kysyttiin nimenomaan musiikin kuuntelusta radiosta. Vastaajista kolmannes kertoi kuuntelevansa musiikkia radiosta päivittäin tai monta kertaa päivässä. Viidennes ei kertomansa mukaan kuuntele musiikkia radiosta lainkaan. Taustatekijöiden valossa radiosta musiikkia kuuntelevat useimmin palkkatyötä tekevät nuoret, ja

heistä yleisimmin ammatillisen tutkinnon suorittaneet tai sitä suorittamassa olleet vastaajat. Yliopistotutkinnon suorittaneet työssäkäyvät nuoret kertovat selvästi harvemmin radion kuuntelusta. Tulosten voi ajatella heijastelevan yleisemmin radion merkitystä sellaisissa ammattiryhmissä, joissa voi töitä tehdessä kuunnella radiosta musiikkia.

Fyysisten tallenteiden, cd-levyjen ja vinyyliä, kuunteleminen on nuorten keskuudessa vähäistä. Viikoittain levyjä kuuntelee 12 prosenttia nuorista, ja yli puolet ei kuuntele lainkaan fyysisiä tallenteita. Fyysisiä tallenteita kuuntelevista nuorista 60 prosenttia on poikia, ja kaikkein aktiivisimpia tallenteiden kuuntelijoita ovat 25–29-vuotiaat pojat (26 %).

Fyysisten tallenteiden vähäinen suosio nuorten keskuudessa on varsin odotettu tulos. Teoston tutkimuksen mukaan cd-soitin on kotona vain noin 5 prosentilla nuorista ja vinyylisoitin vielä harvemmalla (Tervonen 2020). Cd-levyjen myynti onkin romahtanut 2000-luvun aikana, ja niiden osuus äänitemyyntin kokonaismarkkinoista oli vuonna 2019 vain 7 prosenttia. Vinyylilevyjen vastaava osuus jäi neljään prosenttiin (Musiikkituottajat – IFPI ry 2020). Vinyyliä paikka musiikin kuluttajien mieltymyksissä näyttää kuitenkin kestävän cd-levyä paremmin, sillä *Helsingin Sanomat* (HS 11.9.2020) kertoi syksyllä 2020 vinyylilevyjen myynnin arvon ylittäneen Yhdysvalloissa ensi kertaa sitten 1980-luvun cd-levyjen myynnin arvon. Sama kehitys nähtänee pian myös Suomessa.

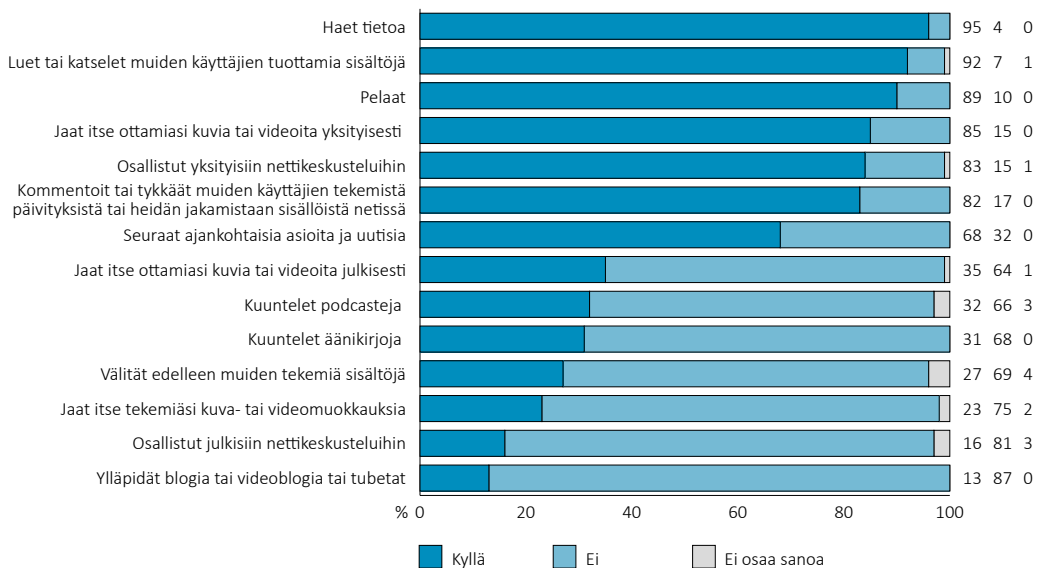
LUKU 7. NUORTEN NETIN KÄYTTÖ

Netissä ”oleminen” on 2020-luvun nuorison aikalaiskokemus. Älypuhelimeen tartutaan heti aamusta, ja netissä ollaan päivän mittaan useiden eri laitteiden välityksellä. Nuoret eivät puhu erikseen nettiin menemisestä, vaan nimenomaan siellä olemisesta. Netti on nuorille jatkuva sosiaalinen ja kulttuurinen kenttä, joka ulottuu kotiin, kouluun, työhön, vapaa-ajalle ja harrastuksiin. (Esim. Salasuo, Merikivi & Myllyniemi 2019.)

Mitä nuoret netissä tekevät? Tätä vapaa-aikaturkimuksessa kysyttiin kaikilta 10–29-vuotiailta vastaajilta. Nuorimmat, 10–14-vuotiaat vastaajat saivat valita vastausvaihtoehdoista ”kyllä”, ”ei” tai ”ei osaa sanoa”, kun taas 15–29-vuotiaat kertoivat netin käytöstä yksityiskohtaisemmin (kuviot 52a, 52b).

Jo alle 15-vuotiaiden netin käyttö on monipuolista, sosiaalista, osallistuvaa ja viihteellistä. Se on tiedon hakua, muiden tuottamien sisältöjen katselua, tykkäämistä, kommentointia, sosiaalisten suhteiden vaalimista, ajanvietettä ja pelaamista. Sen sijaan sisältöjen tuottaminen ja julkisiin keskusteluihin osallistuminen on edelleen harvinaisempaa.

Useampi kuin kaksi kolmesta nuoresta käyttää nettiä ajankohtaisten asioiden seuraamiseen. Moni alle 15-vuotiaista on kiinnostunut siitä, mitä kotimaassa ja maailmalla tapahtuu. Monet palveluntarjoajat ovat vastanneet kiinnostukseen, esimerkiksi *Helsingin Sanomat* ja A-lehdet julkaisevat lasten uutisia ja hiljattain myös Yleisradio aloitti muutaman vuoden tauon jälkeen lasten uutisohjelman. Lapsille suunnatut uutiset ovat

KUVIO 52A. ”TEETKÖ JOSKUS SEURAAVIA ASIOITA NETISSÄ?”, 10–14-VUOTIAAT. (%)

tärkeä yhteiskuntaan osallistamisen tapa, joka kehittää kansalaistaitoja, medialukutaitoa ja kriittistä ajattelua.

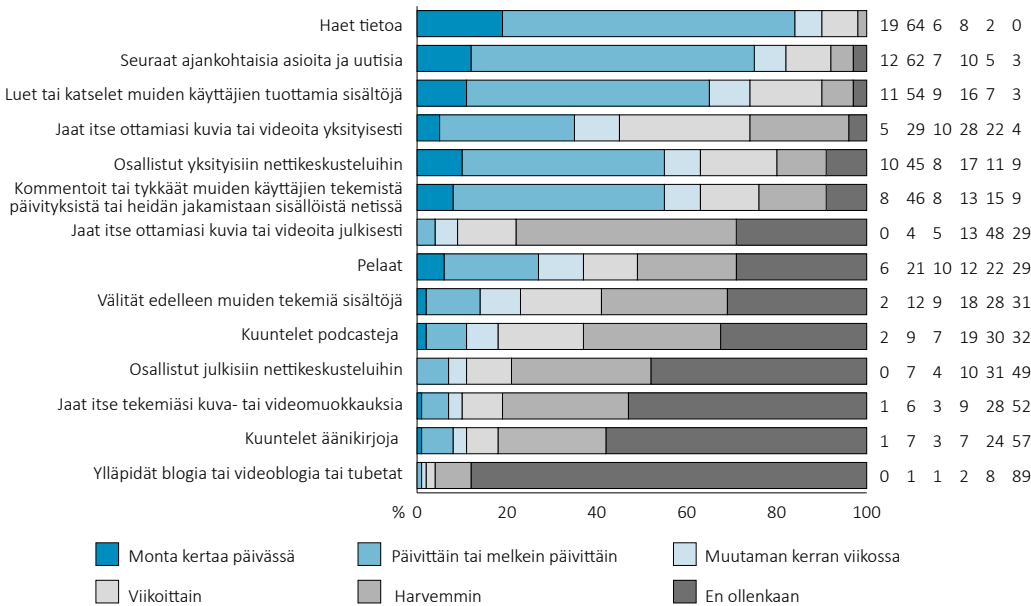
Alle 15-vuotiaat ovat myös aktiivisia muiden tuottamien sisältöjen kuluttajia. Netissä luetaan muiden päivityksiä ja katsellaan kuvia. Pelatessa chattaillaan muiden pelaajien kanssa, ja sosiaalisessa mediassa kommentoidaan ahkerasti muiden päivityksiä. Aika ajoin nuoret jakavat kavereilleen kuvia elämästään ja itseä kiinnostavista asioista. Sosiaalisuuden merkitys näkyikin vahvana 10–14-vuotiaiden netin käytössä.

Iän myötä nettikäyttäytyminen monipuolistuu entisestään. Tämä näkyy kuviosta 52b, jossa 15–29-vuotiaat myös arvioivat netissä tekemisen useutta. Tiedon haku (83 %), ajankohtaisten asioiden seuraaminen (74 %) ja muiden tuottamien sisältöjen seuraaminen (65 %) kuuluvat yli puolella nuorista päivittäiseen elämään. Hie-
man yli puolet osallistuu päivittäin yksityisiin nettikeskusteluihin (55 %) ja kommentoi tai tykkää muiden päivityksiä (54 %). Useampi kuin seitsemän nuorta kymmenestä jakaa viikoittain

netissä kavereilleen tai läheisilleen ottamiaan kuvia tai videoita. Myös sosiaalisen median käyttö on yleistä nuorten keskuudessa. Sen päivittäisestä käytöstä kertoo noin puolet yli 15-vuotiaista. Sosiaalisen median merkitys onkin suuri nimenomaan nuorten keskuudessa (ks. Kohvakka & Saarenmaa 2019).

Nuorten netin käytössä on varsin selkeä raja julkisen ja yksityisen välillä. Omia sisältöjä jaetaan selvästi useammin yksityisesti kuin julkisesti. Samoin yksityisiin keskusteluihin osallistutaan aktiivisesti, mutta julkisiin nettikeskusteluihin harvemmin. Tuloksista voikin tulkita, että suurella osalla nuorista on tili sosiaalisessa mediassa ensisijaisesti muiden tuottamien sisältöjen lukemista ja kommentointia varten.

Blogin pitämisestä tai tubettamisesta kertoi vain noin joka kymmenes vastaaja, mutta niiden seuraamisesta selvästi useampi (kuviot 53a ja 53b).

KUVIO 52B. ”KUINKA USEIN TEET SEURAAVIA ASIOITA NETISSÄ?”, 15–29-VUOTIAAT? (%)

TUBETTAJIEN SEURAAMINEN

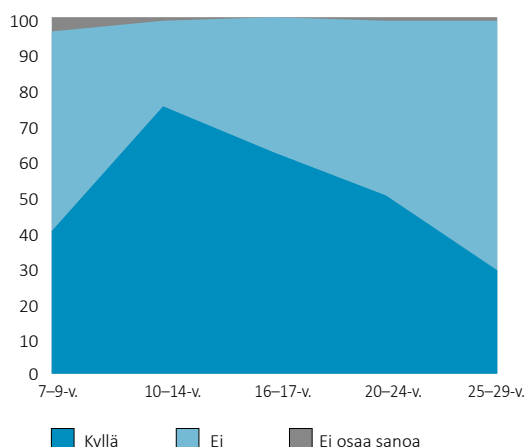
Tubettajat tekevät joko yksin tai ryhmässä videoita netin videopalveluihin, kuten Youtubeen, josta termin ”tubettaja” nimikin juontaa juurensa. Videoissa käsitellään aiheita laidasta laitaan, pelataan, tehdään temppuja ja esitetään erilaisia haasteita. Tubettamiseen kuuluu myös nuorisolle tyypillinen fanikulttuuri, ja suosituimpia tubettajia fanitetaan aivan samaan tapaan kuin esimerkiksi pop- tai urheilutähtiä (esim. Reinikainen 2020).

Vaikka tubettajia seuraavat pääosin varhaisnuoret, on ilmiö saavuttanut viime aikoina suosiota myös vanhemmissa ikäryhmissä. Tulosten mukaan tubettajien seuraaminen on yleisintä kouluikäisten keskuudessa. Ikäryhmän 10–14-vuotiaat tytöistä kolme neljästä ja pojista useampi kuin neljä viidestä seuraa jotain tubettajaa. Kuvioista 53a ja 53b näkyy myös, että miltei kolmasosa 25–29-vuotiaista tytöistä ja useampi kuin kaksi viidestä pojasta seuraa jotain tubettajaa.

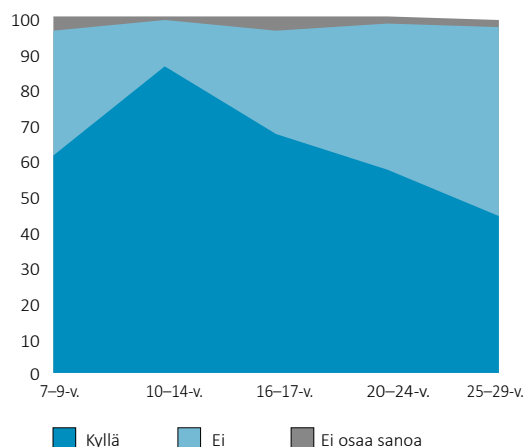
Vuoden 2020 tutkimuksessa vastaajilta tiedusteltiin heidän suosikkitubettajaansa. Avokysymykseen vastasi kaikkiaan 600 nuorta. Vastaukset tuovat esiin tubettamisen yljärjaisuuden, sillä

mainintoja saivat yhtä lailla niin kotimaiset kuin ulkomaiset tubettajat. Kaikkiaan suosikkina mainittiin yli 200 eri tubettajaa. Eniten mainintoja saivat suomalaiset suosikkitubettajat: Lakko (76 mainintaa), Roni Back (50 mainintaa) ja Mmiisas (28 mainintaa). Heistä Lakko ja Mmiisas olivat sosiaalisen median nuorisoidolien kärkisijoilla jo vuonna 2017, kun Yle (2017) raportoi Tubeconin tilaamasta Taloustutkimuksen selvityksestä. Useampi kuin joka kymmenes tämän tutkimuksen vastaaja kertoi seuraavansa tubettajia, mutta ei ketään tiettyä tubettajaa. Samoin useampi kuin joka kymmenes tubettajia seuraava nuori ei muistanut tai tiennyt kenenkään tubettajan nimeä.

Tulokset osoittavat, että vanhemmille sukupolville hieman vieras tubettaminen on nuorten keskuudessa hyvin tunnettu ja suosittu ilmiö. Paljon tubettamisen suosiosta kertoo myös se, että edellä mainittujen suosituimpien tubettajien kanavilla on Youtubessa satoja tuhansia tilaajia: Lakko 694 000, Roni Back 530 000 ja Mmiisas 389 000 (katsottu 13.10.2020).

KUVIO 53A. ”SEURAATKO JOTAIN TUBETTAJAA?”, TYTÖT. (%)

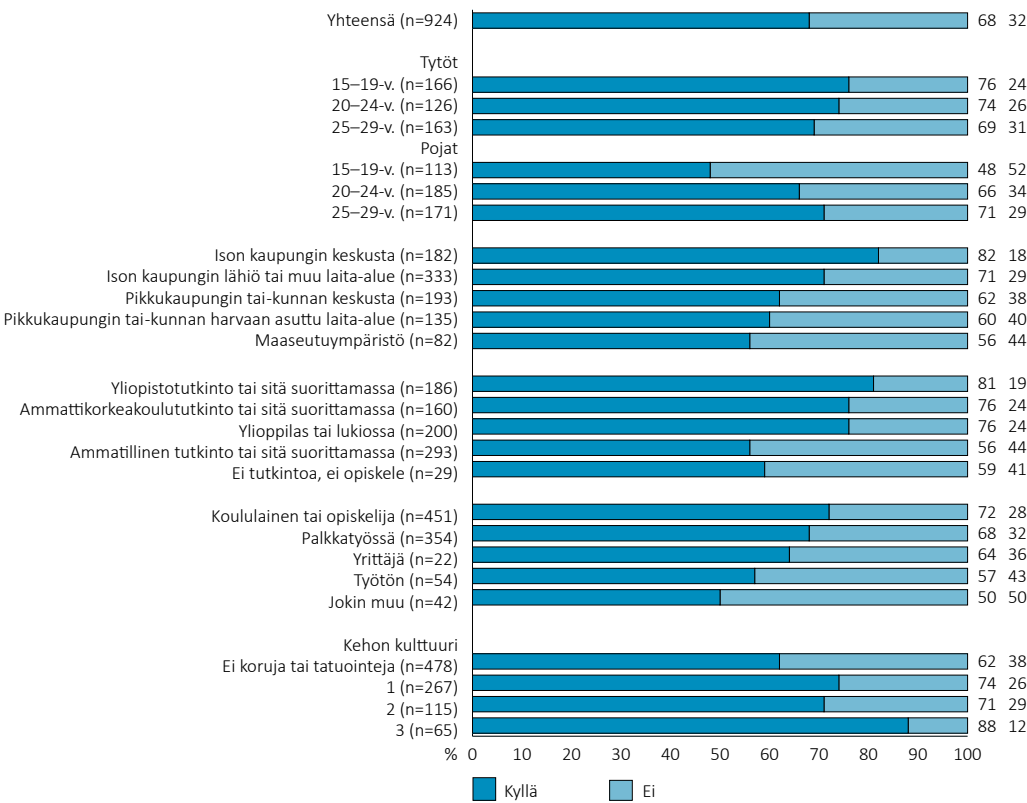

KUVIO 53B. ”SEURAATKO JOTAIN TUBETTAJAA?”, POJAT. (%)

LUKU 8. ELÄVÄN MUSIIKIN TAPAHTUMISSA KÄYMINEN

Tilastokeskuksen tutkimusten (mm. SVT 2018b) mukaan elävän musiikin tapahtumissa käynti on suosittua ja suosio on lisääntynyt jo useamman vuosikymmenen. Yleisöä kiinnostavat monenlaiset musiikkitapahtumat, joista suosituimpia ovat pop- ja rock-konsertit sekä viihde- ja iskelmäkonsertit. Suuresta suosiosta nauttivat myös metalli-, rap- ja tekno-konsertit ja -tapahtumat.

Suosion kasvun ohella elävän musiikin kenttä ja musiikkitalous ovat olleet digitalisaation liik- keelle sysäämien prosessien johdosta mullistusten kourissa. Nuori yleisö on siirtynyt paikallisista, pienemmistä ja pitkään toimineista ruohon- juuritason keikkapaikoista suurtapahtumiin ja isoille festareille. Useat perinteiset keikkapaikat ovat joutuneet laittamaan ”lapun luukulle” tai muokkaamaan toimintaansa merkittävästi. (Ks.

KUVIO 54. ”OLETKO VIIMEISEN VUODEN AIKANA KÄYNYT MUSIIKITAPAHTUMISSA?”, 15–29-VUOTIAAT. (%)

Homi, Kinnunen ja Honkanen tässä teoksessa.)

Elävän musiikin suosio nuorten keskuudessa näkyy myös tämän tutkimuksen tuloksissa. Useampi kuin kaksi kolmesta 15–29-vuotiaasta kertoi käyneensä viimeisen vuoden aikana jossain musiikitapahtumassa (kuvio 54).

Tulosten mukaan tytöt käyvät poikia useammin elävän musiikin tapahtumissa. Ero näkyy erityisen selvänä nuorimmassa ikäryhmässä, johon kuuluvista tytöistä 76 prosenttia ja pojista 48 prosenttia kertoi käyneensä elävän musiikin tapahtumassa. Tyttöjen elävän musiikin tapahtumissa käynti kuitenkin vähenee iän myötä, kun pojat puolestaan lisäävät selvästi tapahtumissa käyntiä. Ikäryhmässä 20–29-vuotiaat tytöt ja pojat ovat melko lailla yhtä aktiivisia elävän musiikin tapahtumissa kävijöitä.

Vaikka elävän musiikin tapahtumia järjestetään ympäri maata ja eri kokoisilla paikkakunnilla, on isojen kaupunkien tapahtumatarjonta laajaa ja monipuolista. Tämä näkyy myös nuorten vastauksissa. Isoissa kaupungeissa tai niiden lähetyvillä asuvista nuorista selvästi useampi käy elävän musiikin tapahtumissa kuin pienemmissä kaupungeissa, niiden lähetyvillä tai maaseudulla asuvista nuorista.

Elävän musiikin tapahtumissa käyminen eroaa myös koulutuksen mukaan. Tähän voi vaikuttaa myös asuinalue, sillä isoissa kaupungeissa ja niiden lähetyvillä asuu enemmän korkeasti koulutettuja nuoria kuin pienemmissä kaupungeissa (SVT 2015). Joka tapauksessa neljä viidestä yliopistotutkinnon suorittaneesta tai sitä suorittamassa olevasta nuoresta kertoi käyneensä elävän musiikin tapahtumassa, ammattikorkeakoulu- tai ylioppilastutkinnon suorittaneista hieman harvempi. Sen sijaan ammatillisen tutkinnon suorittaneet tai sitä suorittamassa olevat nuoret käyvät tulosten mukaan selvästi muita vähemmän elävän musiikin tapahtumissa.

Kun elävän musiikin tapahtumissa käymisen tarkasteluun otetaan mukaan kehon kulttuuri, saadaan nuorisokulttuurin ja tyylin näkökulmasta kiinnostava tulos. Eniten elävän musiikin tapahtumissa käyvät ne, joilla on yksi tai useampi korvakoru, lävistys ja tatuointi. Tulos vahvistaa

aiemminkin tutkimuksissa (esim. Kosut 2006; Tiggermann & Hopkins 2011; Roberts 2014) tunnistettua yhteyttä elävän musiikin kulttuurin ja kehon muokkaamisen välillä. Nämä ilmiöt kiehtoutuvat toisiinsa monin tavoin, ja niiden yhteys on historiallinen, kulttuurinen, psykologinen ja symbolinen (mm. Fenske 2007).

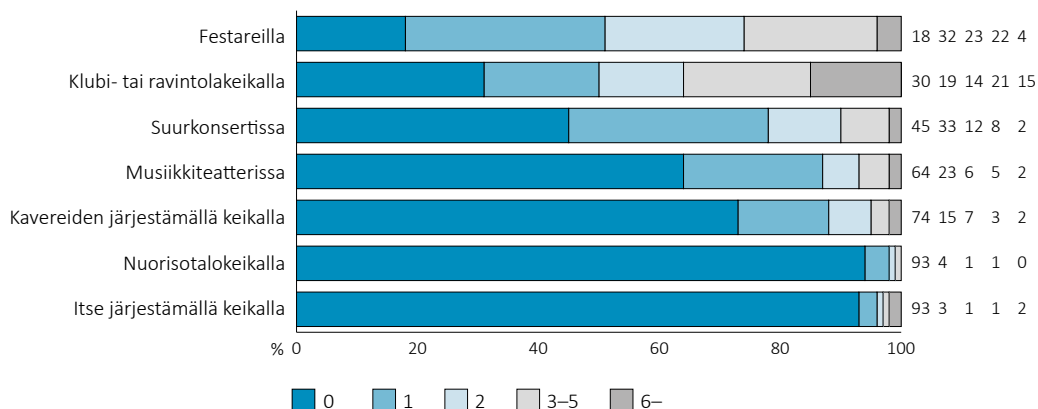
NUORET KÄYVÄT FESTAREILLA

Elävän musiikin tapahtumassa viimeisen vuoden aikana käyneiltä nuorilta kysyttiin tarkentavana kysymyksenä, millaisissa tapahtumissa he ovat käyneet ja kuinka usein. Tulosten perusteella suomalaiset nuoret ovat ennen kaikkea festarikansaa (ks. myös Homi, Kinnunen ja Honkanen tässä teoksessa). Useampi kuin neljä viidestä vastaajasta kertoi käyneensä viimeisen vuoden aikana festareilla ja heistä joka neljäs vähintään kolmesti. Klubi- ja ravintolakeikoilla on käynyt 70 prosenttia nuorista ja monet useamman kerran vuoden aikana. Myös isot konsertit vetävät nuoria puoleensa, sillä niissä käymisestä viimeisen vuoden aikana kertoi yli puolet vastaajista.

Festareilla käyvät yhtä yleisesti sekä tytöt että pojat. Sen sijaan festarien suurkuluttajissa on hieman enemmän tyttöjä. Pojat puolestaan käyvät tyttöjä aktiivisemmin ravintola- ja klubikeikoilla.

Musiikkiteatterissa viimeisen vuoden aikana kertoi käyneensä 36 prosenttia vastaajista. Vuoden 2009 Nuorisobarometrin tuloksista kävi ilmi, että noin neljäsosa nuorista ei kokenut teatteritarjonnan vastaavan heidän kiinnostustaan ja lähes kolme viidestä piti teatteriesitysten lippuja liian kalliina (Myllyniemi 2009, 80). Mikäli vastaavat mielikuvat ja kokemukset ovat edelleen vallalla, selittävät ne ainakin osin nuorten varsin vähäistä musiikkiteatterissa käymistä.

Noin neljäsosa musiikkitapahtumissa käyvistä nuorista on osallistunut kavereiden järjestämälle keikalle, vaikka melko harva onkin itse niitä järjestänyt (7 %). Nuorisotalokeikoilla käyntien vähäisyyttä selittää ainakin se, että ne on yleensä suunnattu nuoremmille ikäryhmille. Tulosten mukaan 15–19-vuotiaista musiikkitapahtumissa käyneistä nuorista 13 prosenttia on ollut

KUVIO 55. ”KUINKA MONTA KERTAA OLET VIIMEISEN VUODEN AIKANA KÄYNYT?”, 15–29-VUOTIAAT. (%)

nuorisotalokeikalla, kun vastaava osuus on vanhemmissa ikäluokissa ainoastaan viisi prosenttia.

Harri Homi, Maarit Kinnunen ja Antti Honkanen käsittelevät tässä teoksessa olevassa artikkelissaan laajemmin nuorten elävän musiikin tapahtumissa käyntiä, siinä tapahtuneita muutoksia ja syitä muutosten taustalla. Elävän musiikin kenttä oli jo ennen korona-aikaa muutosten kourissa, mutta vuosi 2020 kuritti alaa erityisen kovaa.

Uskoa tulevaisuuteen kuitenkin on, kuten käy ilmi lainauksessa populaarikulttuurin historian dosentin Janne Mäkelän kolumnista:

”Musiikkiala on usein joutunut tiukkaan paikkaan. Aina on selvitty. Äänilevy ei tappanut elävää musiikkia, eikä digitaalinen vallankumous tuhonnut muusikon työtä. Eikä siinä onnistu koronakaan” (Mäkelä 2020).

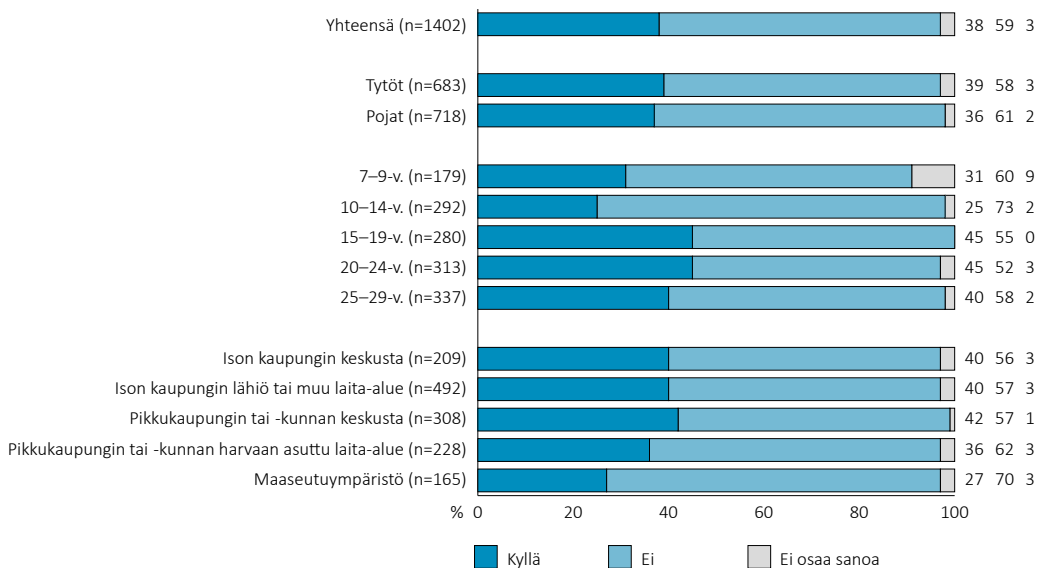
LUKU 9. LASTEN JA NUORTEN MUSIIKKIFANIUS

Lasten ja nuorten musiikkifaniuden tutkiminen on vuosikymmenten saatossa ollut osa suomalaista nuorisotutkimusta (mm. Lähteenmaa 1989; Saarikoski 2009; Poikolainen 2015). Tämä on kuitenkin ensimmäinen kerta, kun lasten ja nuorten faniutta selvitetään laajemmin vapaa-aikatutkimuksessa. Tilasto-osion ohella lasten ja nuorten faniutta käsitellään tässä teoksessa sosi-alihistorioitsija Janne Poikolaisen artikkelissa, jossa kiinnostuksen kohteena on erityisesti lasten musiikkifanius. Aihetta on tutkittu aiemmin niin Suomessa kuin muuallakin hyvin vähän, ja Poikolaisen mukaan lapset ovatkin faniuden osalta lähes tuntematon yleisöryhmä (ks. Poikolainen tässä teoksessa).

Kysymys jonkun muusikon tai bändin ihailusta tai fanittamisesta esitettiin kaikille

haastateltaville (kuvio 56). Noin kaksi viidestä vastaajasta kertoi faniudestaan. Useimmin siitä kertoivat yli 15-vuotiaat nuoret, joista hieman harvempi kuin joka toinen fanittaa jotain muusikkoa tai bändiä. On huomionarvoista, ettei faniuden yleisyys juurikaan vähene iän myötä, sillä vielä 25–29-vuotiaistakin 40 prosenttia kertoi ihailevansa jotain artistia tai yhtyettä. Myös useat alle 15-vuotiaat raportoivat faniudesta. Ikäryhmän 7–9-vuotiaat vastaajista noin joka kolmas (31 %) ja ikäryhmän 10–14-vuotiaat nuorista noin joka neljäs kertoi faniudestaan.

Nykyajan fanius ei enää ole tiukasti paikkaan sidottua, sillä netti mahdollistaa alueelliset ja maantieteelliset rajat ylittävien faniyhteisöjen muodostumisen ja toiminnan sekä niihin osallistumisen (Haavisto 2018). Fanius on kuitenkin

KUVIO 56. ”IHAILETKO TAI FANITATKO JOTAIN MUUSIKKOA TAI BÄNDIÄ?” (%)

myös sosiaalista toimintaa, jota leimaavat monet kasvokkaisen vuorovaikutuksen piirteet. Paikoissa, joissa on paljon nuoria, on paremmat edellytykset erilaisten aatteiden, ajatusten, käytäntöjen ja makujen leviämiselle. Ei siis ole yllättävää, että tulosten mukaan faneiksi itsensä tunnistavia nuoria on enemmän tiheästi asutuilla alueilla kuin maaseudulla.

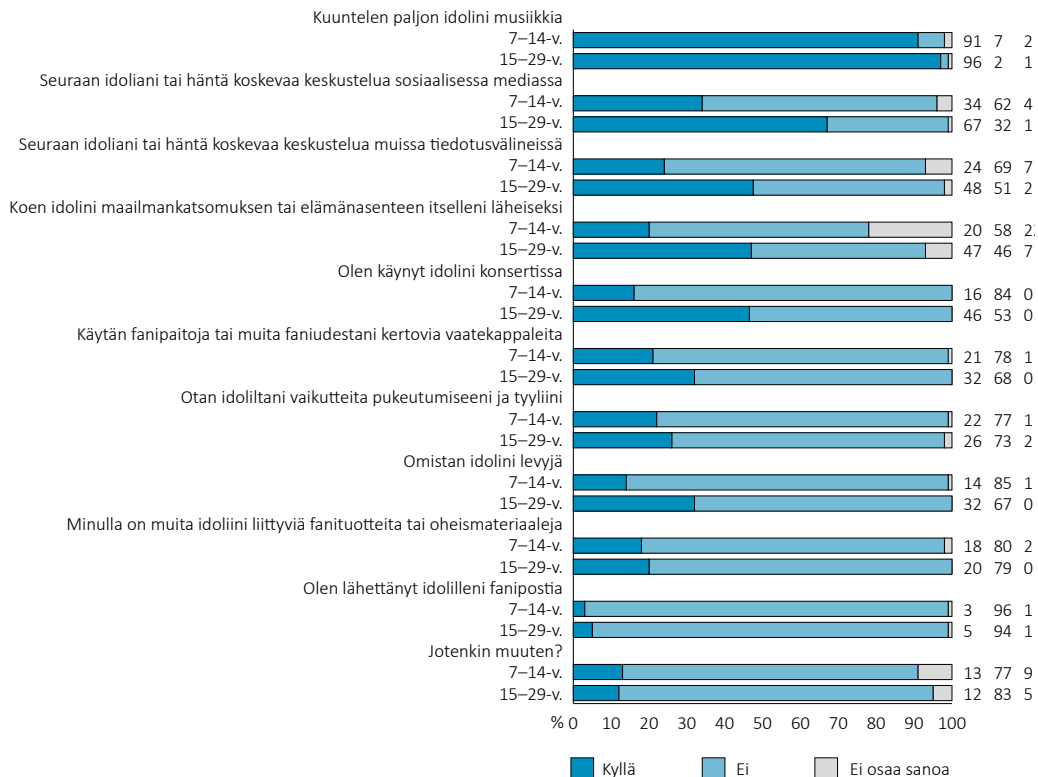
Fanius voi olla joko hyvin intensiivistä ja syvästi minuuteen vaikuttavaa tai kevyempää ja viihteellisempää. Kaarina Nikusen (2005, 47) mukaan keskeisiä fanitukseen liittyviä piirteitä ovat affektiivisuus, toiminta, yhteisöllisyys ja sosiaalisuus, fani-identiteetti ja kytkeytyminen populaarikulttuuriin. Kuten Poikolainen tässä teoksessa kirjoittaa, näyttäisi tähän tutkimukseen

haastateltujen nuorten fanius pääosin sijoittuvan niin kutsutun ”tavallisen faniuden” piiriin, jolle on tyypillistä faniuden matalampi intensiteetti ja viihteellisyys.

FANIUDEN KÄYTÄNTEET

Kuviosta 57 on nähtävissä, millaisina kulttuuri-sina käytänteinä musiikkifanius ilmenee nuorten keskuudessa. Selvästi yleisin fanituksen käytänte on idolin musiikin kuunteleminen, josta raportoi useampi kuin yhdeksän kymmenestä faniudestaan kertoneesta vastaajasta.

Muiden käytänteiden osalta tuloksissa on suuriakin eroja ikäryhmien välillä. Esimerkiksi sosiaalisessa mediassa idoliaan tai tätä koskevaa

* 7-14-vuotiaat n=127 ja 15-29-vuotiaat n=405

KUVIO 57. ”MITEN IHAILUSI TAI FANIUTESI ILMENEE?”, MUUSIKKOA TAI BÄNDIÄ FANITTAVIEN KÄYTÄNTEET.* (%)

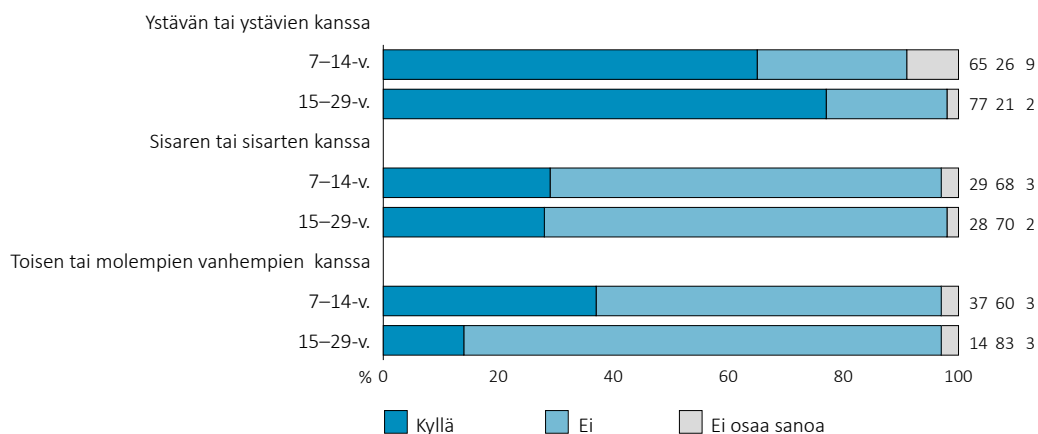
keskustelua seuraa alle 15-vuotiaista vain kolmannes, kun yli 15-vuotiaista vastaava osuus on kaksi kolmesta. Nuoremmat fanit eivät myöskään reflektoi maailmankatsomustaan tai elämänasenteitaan idoliinsa samaan tapaan kuin yli 15-vuotiaat. Eroja on myös muissa käytänteissä, sillä alle 15-vuotiaista faneista joka seitsemäs ja yli 15-vuotiaista joka kolmas kertoi omistavansa idolinsa levyn.

Artisteja tai bändejä fanittavien nuorten keskuudessa on jokseenkin sama määrä niitä, jotka kertoivat kahdesta, kolmesta, neljästä tai viidestä faniuden käytänteestä – tähän joukkoon kuuluu kaikkiaan 66 prosenttia vastaajista. Alle 15-vuotiaista 85 prosenttia kertoi enintään neljästä faniuden käytänteestä, kun sitä vanhemmista vastaava osuus on 55 prosenttia. Tulosten mukaan artistin tai bändin fanittaminen laajenee ja monimuotoistuu iän myötä.

Fanius on vahvasti sosiaalinen ilmiö. Toki se on paljon muutakin, mutta fanius yhdistää ja luo sosiaalisia suhteita (Nikunen 2005). Kuviosta 58 ilmenee ihailun ja fanituksen sosiaalinen luonne ja vertaisyhteisön merkitys. Siitä käy myös ilmi, miten fanius on yhteydessä perheeseen ja on usein luonteeltaan ylisukupolvista. Vaikka tuloksissa korostuu kavereiden merkitys, kertoi noin 30 prosenttia vastaajista jakavansa saman faniuden

kohteen sisaruksensa kanssa. Huomion arvoista on myös se, että alle 15-vuotiaista useampi kuin joka kolmas kertoi samasta ihailun kohteesta vanhempansa kanssa. Artistien tai bändien ”diggailu” ei enää olekaan vain perheen lasten yksinoikeus, vaan siitä on tullut kasvavassa määrin sukupolvia yhdistävä kokemus (esim. Hogarty 2017, 8–31).

Noin kolmannes nuorista, jotka kertovat samasta fanituksen kohteesta sisaruksen kanssa, jakavat ihailun kohteen myös vanhempansa kanssa. Näiden nuorten osuus kaikista faniudesta kertoneista on 8 prosenttia. Nuorempien vastaajien kohdalla perheen jakama ihailu konkretisoituu myös yhdessä tekemisenä. Ihailun kohteen vanhempansa kanssa jakaneista alle 15-vuotiaista lähes jokainen (93 %) kertoi yhteisestä musiikin kuuntelusta. Aihetta koskevassa tutkimuskirjallisuudessa (esim. Boer & Abubakar 2014) perheen yhteinen musiikin kuuntelu liitetään usein henkiseen hyvinvointiin ja perheen yhteenkuuluvuuden tunteeseen. Samaa voi ajatella liittyvän myös yhteiseen faniuteen, kun koko perhe voi kokoontua suosikkiartistin tai -bändin musiikin ääreen kokemaan yhdessä myönteisiä ja merkityksellisiä tunteita.

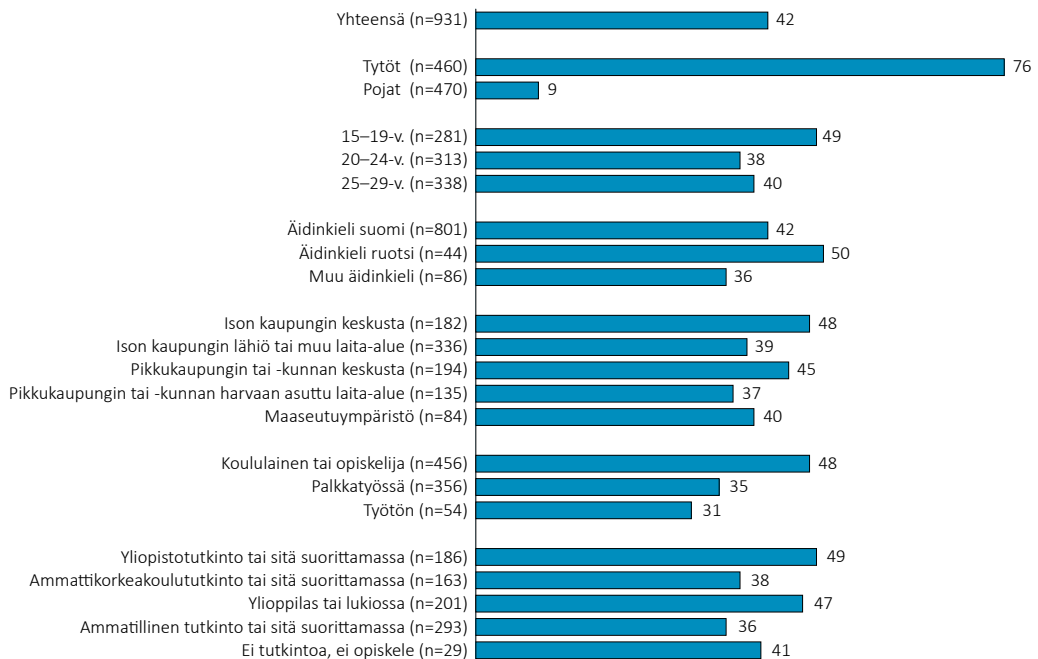
KUVIO 58. YHTEINEN IHAILUN TAI FANITUKSEN KOHDE, MUUSIKKOA TAI BÄNDIÄ FANITTAVAT. (%)

LUKU 10. TATUOIDUT JA LÄVISTETYT

Nuorten kiinnostus kehon kulttuuria ja muokkaamista kohtaan nousi suunnilleen samoihin aikoihin, kun länsimaiset nuorisokulttuurit syntyivät 1900-luvun jälkipuoliskolla. Nuorison erottuvia pukeutumistyyliä seurasi kehon muokkaamisen nousu, joka näkyi katukuvassa korvakoruina ja lävistyksinä (ks. Salasuo, Poikolainen & Komonen 2012). Sen sijaan tatuointien osalta suomalainen nuoriso kulki jälkijunassa, sillä niiden yleistyminen tapahtui vasta 2000-luvulla (mm. Myllyniemi 2009; ks. myös Oksanen & Turtiainen 2004).

Nuorison tyyliä koskevaa tai sivuvaavaa tutkimusta on tehty Suomessa ainakin 1980-luvulta lähtien (esim. Heiskanen & Mitchell 1985).

Myös kehon muokkaamisen kulttuurista löytyy jonkin verran tutkimusta (esim. Kinnunen 2001; Oksanen & Turtiainen 2004). Sen sijaan määrällistä tutkimusta kehon muokkaamisesta on hämmästyttävän vähän, vaikka ilmiö koskettaa laajasti nuoria ja on olennainen palanen nuorisokulttuuria. Aihetta selvitettiin ohimennen vuoden 2009 Nuorisobarometrissä (Myllyniemi 2009), joka onkin jäänyt ainoaksi lävistysten ja tatuointien yleisyydestä kertovaksi tutkimukseksi. Vuoden 2009 Nuorisobarometrissä ei kysytty korvakoruista, mutta tämän vapaa-aikatutkimuksen myötä on tämä puute nuorison tyyliä koskevasta tutkimuksesta saatu poistettua.

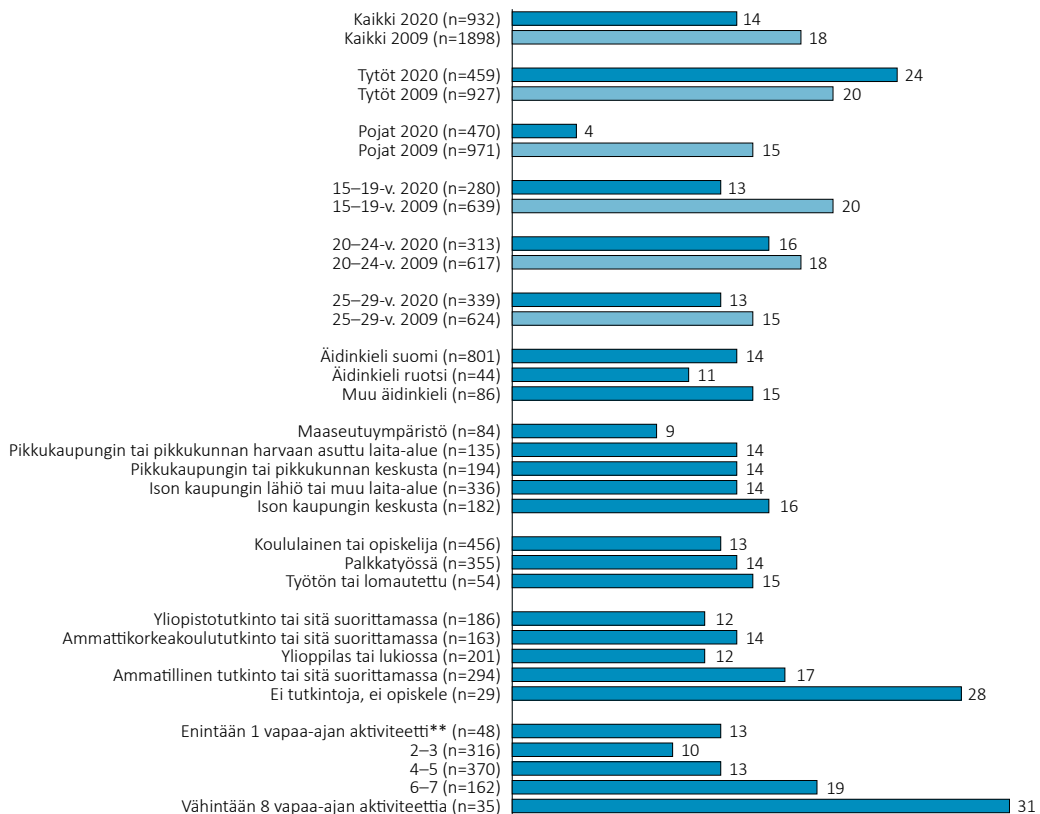

KUVIO 59. ”ONKO SINULLA KORVAKORU?” (KYLLÄ-VASTAUSTEN %-OSUUS.)

Nuorten kehon muokkaamiseen liittyvät kysymykset kiinnostavat mediaa (esim. Ziemann/Yle 2013; MTV3 2015). Erityisesti arkikokemus tatuointien yleistymisestä on herättänyt paljon kysymyksiä. Tutkimustiedon puuttuessa aihetta on käsitelty julkisuudessa lähinnä tatuointien ottajien ja niiden tekijöiden näkökulmasta (mt.). Aika ajoin äänessä ovat olleet myös lääkärit, kun on pohdittu tatuointien mahdollisia terveyshaittoja (esim. Tienhaara/*Iltalehti* 2018). Sen sijaan kysymykset ilmiön yleisyydestä ovat jääneet arvailujen varaan, sillä ainoana käytettävissä olevana lähteenä on ollut vuoden 2009 Nuorisobarometri (Myllyniemi 2009). Barometrin tulokset ovat toki luotettavia, mutta auttamatta

vanhentuneita ja kertovat lähinnä tilanteesta Suomessa nähdyn tatuointibuumin alussa. Tämän vapaa-aikatutkimuksen tulokset paikkaavatkin aukkoa kysymyksissä nuorten kehon kulttuurista ja muokkaamisesta.

Korvakorut ovat perinteinen tapa muokata ulkonäköä. Niitä näkee niin lasten kuin varttuneiden korvissa, ja korvakoru otetaan usein jo lapsena (Siirilä 2018). Lähihistoriassa korvakorut on totuttu näkemään ennen kaikkea tyttöjen ja naisten tapana muokata ulkonäköään. Sorien jälkeiset nuorisokulttuurit kuitenkin haastoivat tämän sukupuolittuneen käytännön, ja korvakorut yleistyivät viime vuosisadan lopulla myös miesten käytössä.

* Kysymyksessä esitettiin tarkennus: ei korvakoru, vaan nenä-, napa-, kieli- tms. lävistyksiä.

** Vapaa-ajan aktiviteeteilla tarkoitetaan kuviossa 4 mainittuja.

KUVIO 60. ”ONKO SINULLA LÄVISTYS TAI LÄVISTYKSİÄ?”* (KYLLÄ-VASTAUSTEN %-OSUUS.)

Tässä tutkimuksessa korvakorujen käytöstä kysyttiin kaikilta 15–29-vuotiailta (kuvio 59). Hieman useampi kuin kaksi viidestä vastaajasta kertoi korvakorusta. Kun katsotaan sukupuolittaisiä osuuksia, niin huomataan kyseessä olevan edelleen vahvasti sukupuolittunut tapa. Vähintään 15-vuotiaista tytöistä kolmella neljästä on korvakoru, kun taas pojista korvakoru on noin joka kymmenennellä.

Asuinympäristön vaikutus korvakorujen yleisyyteen on vähäinen. Poikkeuksena ovat isojen kaupunkien keskustassa asuvat tytöt, jotka kertoivat muita useammin korvakorusta (83 %). Pojista korvakoru on useimmin pikkukaupungin keskustassa asuvilla nuorilla (12 %) ja selvästi harvemmin maaseudulla asuvilla nuorilla (2 %). Palkkatyössä käyvistä vastaajista korvakorusta kertoi selvästi harvempi, opiskelijoista lähes joka toinen (48 %).

Vaikka jo 1970-luvun punkkareilla nähtiin hakaneuloja ja nenäkoruja, alkoivat lävistykset länsimaissa yleistyä vasta 1990-luvun puolivälissä (Juntunen 2004, 233; Kortelainen 2013; Ruotsalainen 2010). Vapaa-aikatutkimuksen tulosten valossa vuosituhannen taitteen lävistysbuumi jäi kuitenkin lyhytaikaiseksi, sillä lävistysten yleisyys on nuorten keskuudessa laskussa (kuvio 60).

Tutkimushaastatteluihin vastaajille tarkennettiin, ettei lävistyksillä tässä yhteydessä tarkoiteta korvakoruja, vaan nimenomaan nenä-, napa- tai kielilävistyksiä tai vastaavia. Samaa rajausta käytettiin myös vuoden 2009 Nuorisobarometrissä (Myllyniemi 2009). Tulosten mukaan lävistysten yleisyys on pudonnut kymmenen vuoden aikana 15–29-vuotiaiden ikäryhmässä 18 prosentista 14 prosenttiin. Samalla lävistyksen ottaneiden profiili on muuttunut. Lävistykset ovat edelleen suhteellisesti yleisempiä matalammin koulutetuilla nuorilla, mutta ikä- ja sukupuolijakaumassa on selviä eroja vuoden 2009 tuloksiin. Tuolloin lävistykset olivat yleisiä teini-ikäisten ikäryhmässä, mutta nyt niitä on lähinnä yli 20-vuotiailla. Erityisen suuri muutos on tapahtunut poikien lävistysten yleisyydessä, joka on pudonnut 15 prosentista 4 prosenttiin. Poikkeuksen laskevaan lävistystrendiin tekevät 20–24-vuotiaat tytöt,

joiden keskuudessa lävistykset ovat yleistyneet 20 prosentista 30 prosenttiin.

TATUOINTIEN LÄPIMURTO

Suomalainen nuoriso alkoi innostua tatuoinneista 1970-luvun loppupuolella (Juntunen 2004, 196). Kyse oli kuitenkin vielä tuolloin marginaalisesta ilmiöstä. Vielä 2000-luvun alussa tatuointien yleisyys oli suomalaisnuorten keskuudessa selvästi alhaisempi kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa (ks. Kluger 2015). Kun asiasta kysyttiin vuoden 2009 Nuorisobarometrissä (Myllyniemi 2009), kertoi 13 prosenttia 15–29-vuotiaista nuorista tatuoinnista. Tatuointibuumi oli tuolloin aluillaan ja ”kuvat” yleistyivät vauhdilla esimerkiksi julkisuudessa näkyvien urheilijoiden ja muusikoiden iholla (ks. Salasuo 2006).

Vuoden 2020 tutkimuksessa 19 prosenttia 15–29-vuotiaista kertoi tatuoinnista (kuvio 61). Tulos ei kerro koko totuutta tatuointibuumista, sillä lähtökohtaisesti tatuointiliikkeissä ”kuvia” ei tehdä alle 18-vuotiaille. Paremman käsityksen tatuointien yleisyydestä ja yleistymisestä saakin ikäluokkakohtaisesta tarkastelusta. Kuten kuviosta on nähtävissä, yleistyivät tatuoinnit 2010-luvulla selvästi 20–29-vuotiaiden keskuudessa. Vuoden 2020 tulosten mukaan lähes joka neljännellä tässä ikäryhmässä on tatuointi. Tatuointien yleisyys nuorilla näyttääkin saavuttaneen suurin piirtein saman tason kuin monissa muissa länsimaissa (ks. Kluger 2015).

Suurimmat muutokset tatuointien yleisyydessä koskevat tyttöjä, joiden keskuudessa ”kuvien” yleisyys on kaksinkertaistunut 13 prosentista 26 prosenttiin. Toki kasvua on tapahtunut myös tatuointien yleisyydessä pojilla. Tatuointien yleistymisen ohessa niiden ottaminen on ylittänyt sosiaalisia raja-aitoja. Vuonna 2009 vain harvalla akateemisella nuorella oli tatuointi, mutta nyt ne ovat löytäneet tiensä myös yliopistotutkimnon suorittaneiden ja sitä suorittamassa olevien ihoon (21 %).

Kuten lävistykset, myös tatuoinnit yhdistetään usein luovan kulttuurin harrastamiseen. Tämä ennakko-oletus pitää hyvin paikkansa

tämän tutkimuksen aineistossa, sillä tatuoidut nuoret ovat keskimääräistä useammin mukana lähes kaikissa kuvion 4 aktiviteeteissa. Tatuointien merkitsevä yhteys tanssin harrastamiseen havaittiin myös vuoden 2009 tutkimuksessa. Yhteys kehon muokkaamisen ja kulttuurin harrastamisen välillä on vielä selvempi, kun tarkastellaan nuoria, joilla on sekä tatuointi että lävistys. Nämä nuoret harrastavat selvästi muita useammin musiikkia, kirjoittamista, kuvataidetta ja tanssia.

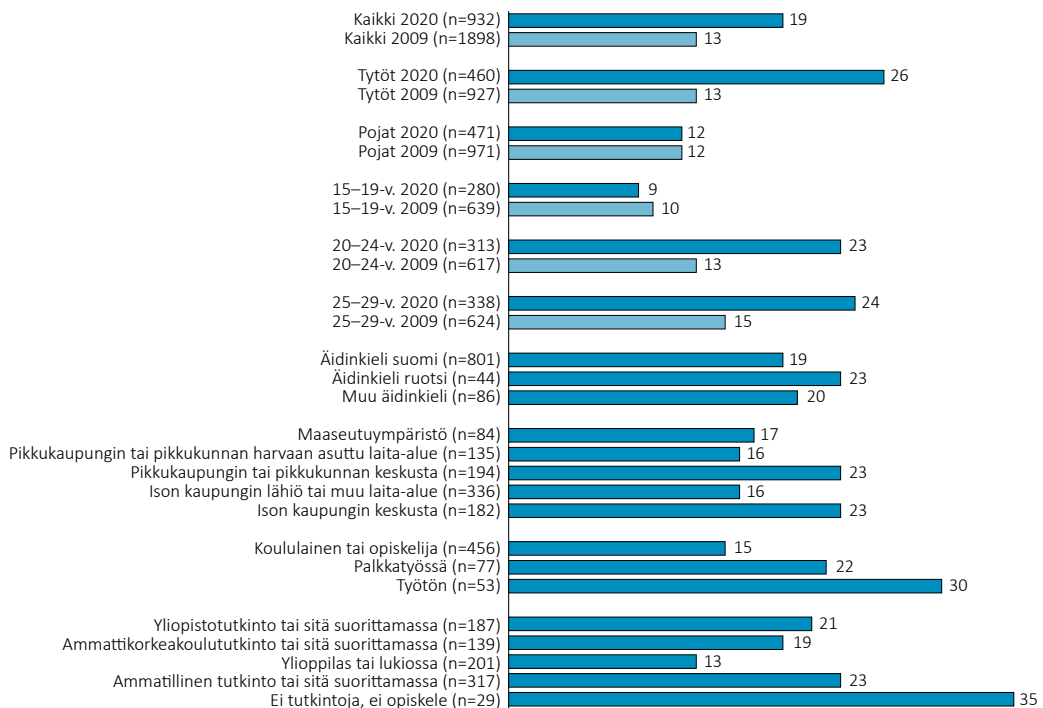
Lävistykset ja tatuoinnit ovat myös yhteydessä toisiinsa. Niistä kertoivat usein samat nuoret. Kymmenessä vuodessa tatuointien ja lävistysten kasautuminen samoille nuorille on lisääntynyt, sillä nyt tatuoinnista kertoneista nuorista 40 prosenttia raportoi myös lävistyksestä, kun vastaava osuus oli 32 prosenttia vuonna 2009. Vastaavasti lävistyksestä kertoneista nuorista 54 prosentilla oli vuonna 2020 tatuointi, kun osuus vuonna 2009 oli 23 prosenttia. Molemmat, lävistys ja

tatuointi, on 8 prosentilla kaikista 15–29-vuotiaista nuorista. Heistä 87 prosenttia on tyttöjä.

MERKITYKSELLISET ”KUVAT” IHOLLA

Tatuoinneilla halutaan viestiä muun muassa siitä, millainen ihminen on sisimmiltään ja että hän hallitsee omaa kehoaan. Tatuointien on myös katsottu tuovan hyvää onnea ja suojelusta. Joillekin tatuoinnit ovat osa itsenäistymistä ja aikuistumista. Tatuointi voi myös olla merkki siitä, että kantaja kuuluu tiettyyn sakkiin, ryhmään tai jengiin, josta viestivät esimerkiksi fanitatuoinnit. Merkitys voi myös olla jotain hyvin henkilökohtaista tai salaista. (Ks. Juntunen 2004.)

Tatuointien merkitystä nuorille selvitettiin esittämällä vastaajille väittämäpareja: ”Tatuoinnin ottaminen oli pitkän harkinnan tulos/tatuoinnin ottaminen oli hetken mielijohde”, ”tatuoinnilla on jokin syvempi merkitys/tatuointi on vain

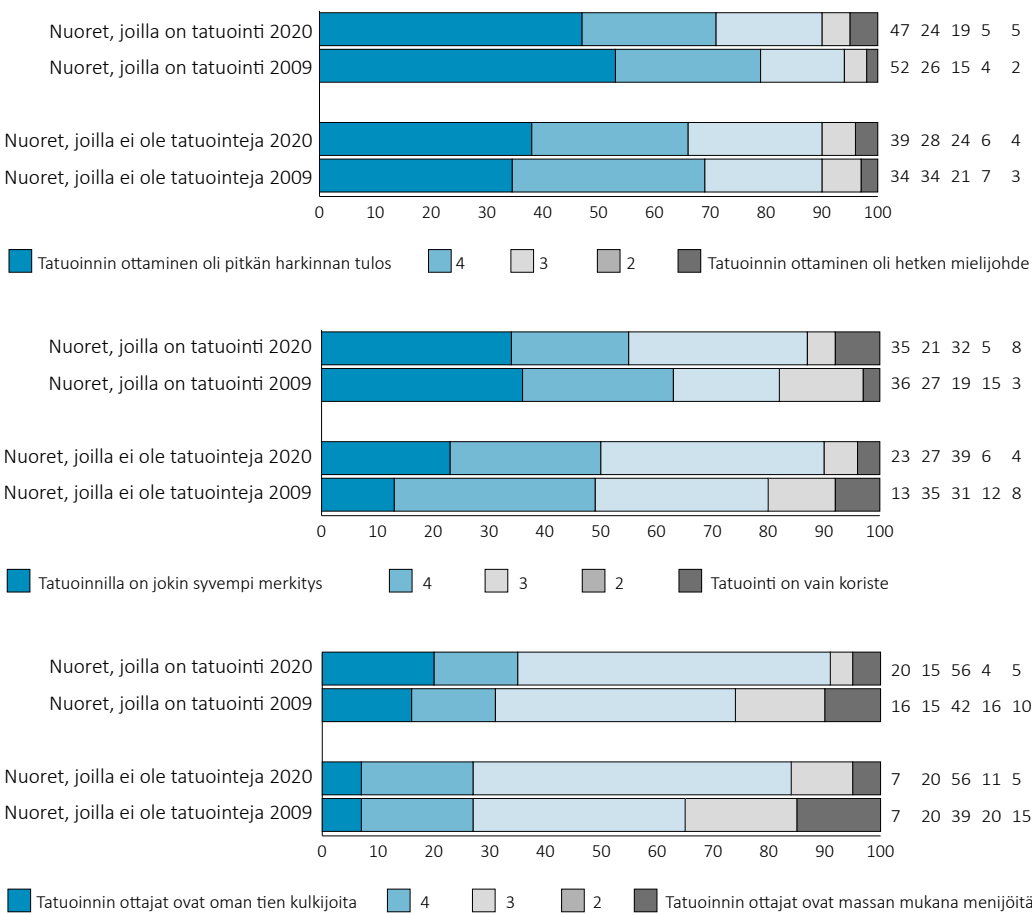

KUVIO 61. ”ONKO SINULLA TATUOINTI TAI TATUOINTEJA?” (KYLLÄ-VASTAUSTEN %-OSUUS.)

kuva” ja ”tatuoinnin ottajat ovat oman tien kulkijoita/tatuointien ottajat ovat massan mukana menijöitä”. Nämä väittämät esitettiin kaikille viisitoista vuotta täyttäneille vastaajille, siis myös heille, joilla ei ole tatuointia. Näin pyrittiin tavoittamaan tatuoinneille annettavia merkityksiä kaikkien, ei vain tatuoitujen nuorten keskuudessa (ks. kuvio 62). Vuoden 2020 tulosten yhteyteen on liitetty myös trenditieto vuoden 2009 Nuorisobarometristä (Myllyniemi 2009).

Tatuoinnin ottaneista nuorista lähes puolet vastasi, että ”tatuoinnin ottaminen oli pitkän

harkinnan tulos”. Lisäksi neljännes vastaajista oli väittämän kanssa jokseenkin samaa mieltä. Myös suurin osa niistä nuorista, joilla ei ole tatuointia, arveli tatuoinnin ottamisen olevan pitkään mietitty ratkaisu. Vaikka yleisesti tatuointien ottamisen katsotaan olevan pitkän harkinnan tulosta, on hetken mielijohteesta tatuoinnin ottaneiden osuus hieman kasvanut vuodesta 2009. Tämä tulos on odotettu, sillä tatuointien yleistyessä niihin liittyvä stigma häviää ja kynnys tatuoinnin ottamiseen madaltuu. Kaikkiaan hetken mielijohteesta otetusta tatuoinnista kertoi kuitenkin varsin harva nuori.

KUVIO 62. KÄSITYKSIÄ TATUOINNEISTA. TATUOINNIN OTTANEIDEN JA MUIDEN VERTAILU 2009 JA 2020. (%)

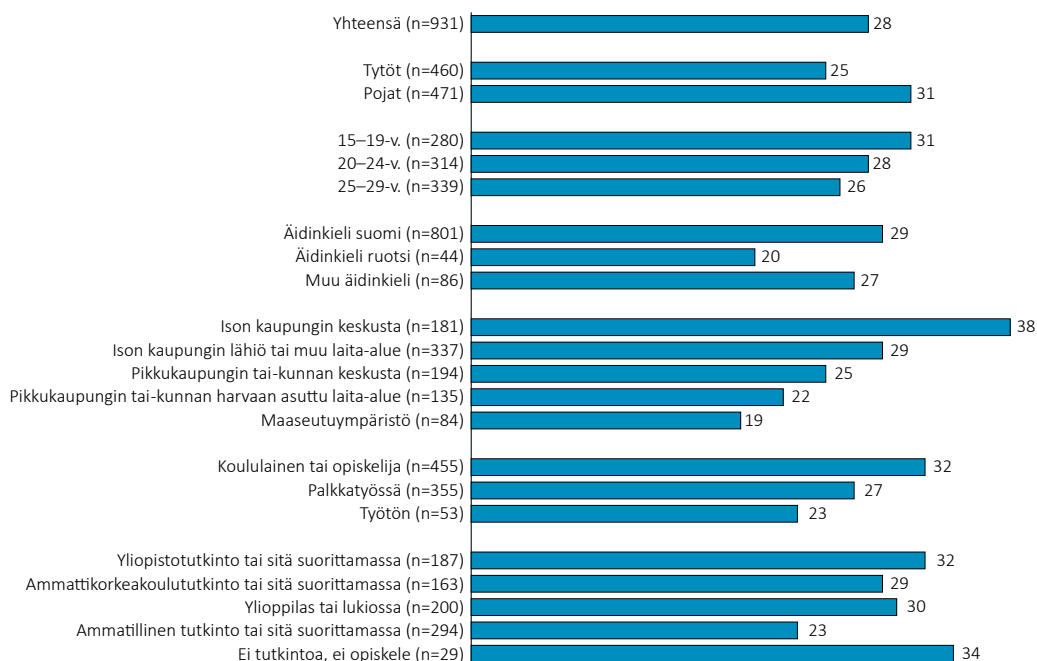
Tatuoinnin ottaneet nuoret näkevät niissä muita useammin syvempiä merkityksiä. Tatuoitujen enemmistö (56 %) kokee tatuoinnin kantavan mukanaan jotakin syvempää merkitystä. Noin kolmannes tatuoinnin ottaneista on täysin yhtä mieltä väittämän kanssa. Vaikka syvemmän merkityksen tatuoinneille antavien osuus on edelleen suuri, näyttää näin ajattelevien trendi olevan laskusuunnassa. Vain koristeena tatuointia pitävien osuus kasvoi vuosien 2009 ja 2020 välillä kolmesta prosentista kahdeksaan prosenttiin.

Tatuoidut nuoret kokevat itsensä oman tien kulkijoiksi. Näin vastanneiden osuus on kasvanut, ja yhä harvempi pitää tatuoinnin ottaneita massan mukana menijöinä. Tulos on tatuointien yleistyessä ainakin erottautumisen kannalta yllättävä ja ristiriitainen. Sitä selittää kuitenkin se, että tatuoinnin merkitys kantajalleen on sen yksilöllisyydessä ja erityisyydessä, ei missä tahansa tatuoinnissa tai tatuoinneissa sinänsä.

ULKONÄÖN MUOKKAAMINEN KUNTOSALILLA

Myös kuntosaliharrastus on yksi kehon muokkauksen muodoista (mm. Kinnunen 2001). Tässä tutkimuksessa salilla käymistä selvitettiin nimenomaan keinona muokata kehoa ja parantaa ulkonäköä. Kaikilta 15-vuotiailta ja sitä vanhemmilta nuorilta kysyttiin, käyvätkö he kuntosalilla näyttääkseen paremmalta.

Kuviosta 63 on nähtävissä, että hieman useampi kuin joka neljäs nuori kertoi käyvänsä kuntosalilla parantaakseen ulkonäköään. Pojista 31 prosenttia ja tytöistä 25 prosenttia kertoi ulkonäön parantamisen motiiviksi salilla käymiseen. Nuorimman ikäryhmän pojista 41 prosenttia kertoi käyvänsä salilla ulkonäköä parantaakseen. Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että kuntosalilla tapahtuva kehonmuokkaus ulkonäkö tarkoituksessa koskee erityisesti alle 20-vuotiaita poikia.

KUVIO 63. ”KÄYTKÖ KUNTOSALILLA NÄYTTÄÄKSESI PAREMMALTA?” (KYLLÄ-VASTAUSTEN %-OSUUS.)

Myös asuinympäristö on tulosten mukaan yhteydessä salilla käymisen ulkonäkömotiiviin. Isojen kaupunkien keskustassa asuvat nuoret kertoivat selvästi muita useammin ulkonäön muokkaamisen salilla käymisen syyksi. Karkeasti yleistäen voi sanoa, että mitä harvemmin asutulla alueella nuoret asuvat, sitä harvemmin he käyvät kuntosalilla ulkonäkösyistä. Tulos ei ole sosiologisesti yllättävä, sillä itsen esittäminen, tyyli ja ulkonäkö ovat tyypillisesti sosiaalisia ja kaupunkikulttuuriin kuuluvia ilmiötä (esim. Mäenpää 2005).

Kun analyysissä kuntosalilla käymistä ulkonäön parantamiseksi tarkasteltiin yhdessä elämään tyytyväisyyden kanssa, huomattiin tuloksissa yhteys. Useimmin salilla ulkonäkösyistä käyvät elämäänsä kaikkien tyytymättömmät ja kaikkein tyytyväisimmät nuoret. Tulos korostuu erityisesti

24–29-vuotiaiden nuorten vastauksissa. Tätä voi tulkita esimerkiksi siten, että elämäänsä tyytymättömät nuoret pyrkivät lisäämään tyytyväisyyttään parantamalla ulkonäköään, kun taas elämäänsä tyytyväiset nuoret pyrkivät ylläpitämään tyytyväisyyttään ulkonäköön panostamalla.

Vuoden 2009 Nuorisobarometrin (Myllyniemi 2009) kehon kulttuuria käsitelleessä osassa selvitettiin myös lisäravinteiden käyttöä. Aiheesta ei tässä vapaa-aikatutkimuksessa kysytty, mutta vuoden 2009 tulosten mukaan lisäravinteiden käyttö on yhteydessä ulkonäkökysymyksiin. Tuolloin miltei joka viides vastaaja kertoi ainakin kokeilleensa lisäravinteita, ja heistä 43 prosenttia mainitsi ulkonäön parantamisen yhdeksi kokeilun tai käytön motiiviksi (Myllyniemi 2009, 94–95).

LUKU 11. JÄRJESTÖIHIN KUULUMINEN

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen edeltäjässä, Nuorten järjestökiinnittyyseisyydetutkimuksessa, tarkasteltiin vuosina 1998 ja 2001 nimensä mukaisesti järjestöissä mukana oloa (Nurmela 1998; Pehkonen 2001). Sama teema on ollut mukana jokaisessa vapaa-aikatutkimuksessa ja niin se on tälläkin kertaa. Kuten kuviosta 64 nähdään, on yleiskuva seurassa, kerhossa, yhdistyksessä tai järjestössä mukana olemisessa säilynyt ennallaan. Toiminnassa mukana olevien 10–29-vuotiaiden osuus on pysytellyt 51 ja 57 prosentin välillä, siis varsin vakaana ja ilman selvää trendinomaista muutosta mihinkään suuntaan.

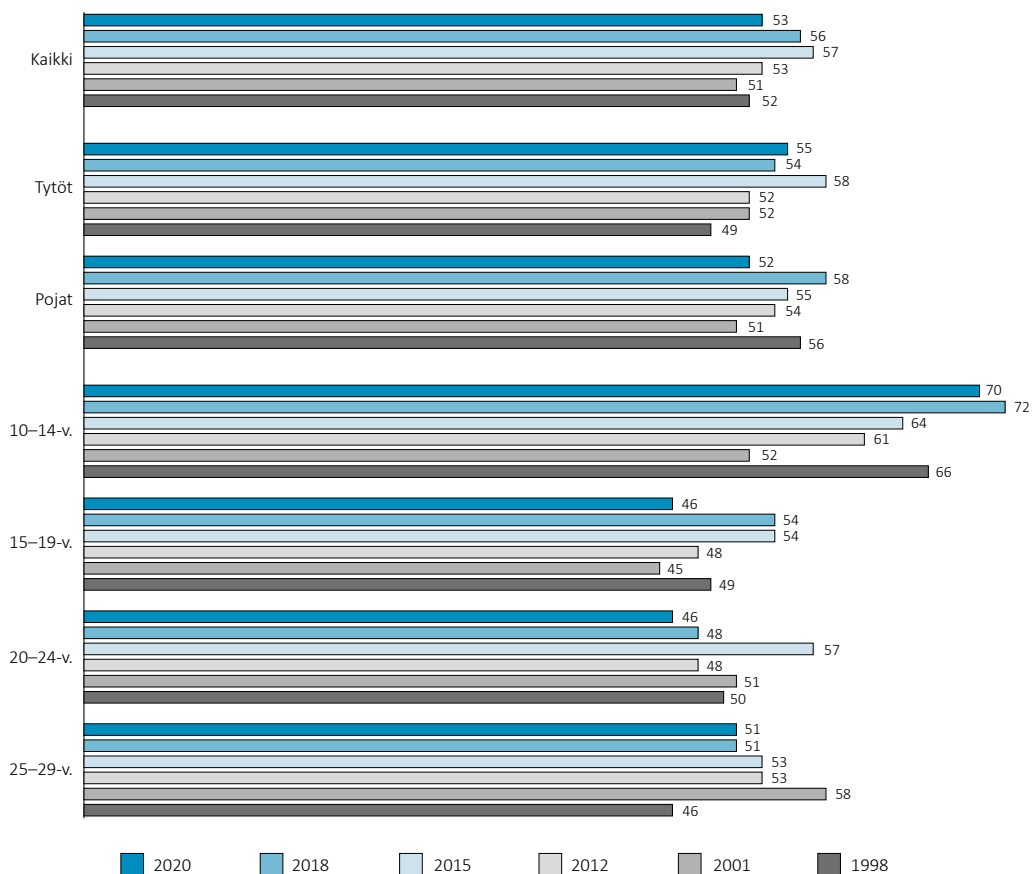
Vieli pidemmän aikavälin trenditiedot järjestöosallistumisesta on hahmoteltavissa 1950- ja 1960-luvuilla toteutettuja nuorten harrastuksia ja ajankäyttöä koskevia valtakunnallisia kyselyitä hyödyntäen. Allardt ja kumppanien vuonna 1956 toteuttamassa tutkimuksessa 10–29-vuotiaista suomalaisista 54 prosenttia oli mukana järjestöissä. Tulos oli tismalleen sama vuonna 1969 toteutetussa kyselyssä (Aalto & Minkkinen 1971). Ottaen huomioon järjestökentän ja koko yhteiskunnan perinpohjaiset muutokset, näyttää lasten ja nuorten järjestöosallistumisen taso pysyneen hämmästyttävän vakaana lähes 70 vuoden ajan. Huomion arvoista on se, että 1950-luvulla pojat olivat selvästi tyttöjä useammin mukana järjestöissä, mutta sen jälkeen sukupuolten osallistuminen on tasoittunut. Toinen selvä muutos on siinä, ettei järjestöosallistumisen ikäryhmittäisessä vertailussa 1950-luvulla näkynyt nykyisenkaltaista notkahdusta teini-iässä. (Allardt ym. 1956; 1958; Myllyniemi 2009.)

Trendeistä on mainittava, että 1950- ja 1960-lukujen tiedonkeruut tapahtuivat nykyisestä poiketen henkilökohtaisin haastatteluin ja postikyselyin. Kuvion 64 tiedot eivät välttämättä ole täysin vertailukelpoisia, sillä vuoden 2012

jälkeen kysymisen tapaa vapaa-aikatutkimuksessa muutettiin. Siihen saakka kysyttiin ensin järjestötoiminnassa mukana olemisesta ja vasta sen jälkeen mukanaolon muodoista. Tulosten perusteella näin kysyttäessä ei osa vastaajista tunnistanut omaa toimintaansa järjestöaktiivisuudeksi. Niinpä vuonna 2015 ja sen jälkeen toteutetuissa vapaa-aikatutkimuksen haastatteluissa on ensin kysytty järjestöissä toimimisesta ja vasta sitten jäsenyyksistä. Lisäksi haastattelijoille annettiin ohjeistukseksi, että kysymyksellä tarkoitetaan nimenomaan kolmannen sektorin järjestämää toimintaa, ei kaupallisten yritysten tai julkisen sektorin toimintaa. Järjestötoimintaa eivät siis ole esimerkiksi nuorisotyön palvelut, koulun kerhot tai tanssi- ja musiikkiopistot.

Kolmen tiedonkeruun kokemuksella vaikuttaa siltä, että uusi ja vanha järjestöaktiivisuusmittari antavat varsin yhdenmukaisia tuloksia. Yhdessä suhteessa uusi kysymysmuotoilu näyttää kuitenkin onnistuneen paremmin. Aiemmin järjestöissä tavalla tai toisella mukana olevista nuorisista noin kaksi kolmesta kertoi osallistuvansa myös konkreettiseen toimintaan. Vuoden 2015 jälkeen toiminnassa mukana olevien osuus on pysytellyt 80 prosentissa, niin nytkin. Tämä viittaa siihen, että uusi kysymysmuotoilu on vanhaa paremmin auttanut tunnistamaan oman toiminnan järjestöaktiivisuudeksi ja tavoittamaan erilaisia toimintamuotoja, joita on seuroissa, kerhoissa, yhdistyksissä tai järjestöissä. Koska järjestökiinnittyyseisyydelle ei ole olemassa muuta mittatikkua, on toki mahdollista, että muutos on todellista eikä niinkään seurausta käytetyn mittarin muutoksesta.

Lasten ja nuorten järjestökiinnittyyseisyys (kuvio 64) on siis kokonaisuutena pysynyt käytännössä entisellä tasollaan. Kymmenen vuoden takaiseen nähden aiempaa suurempi osuus

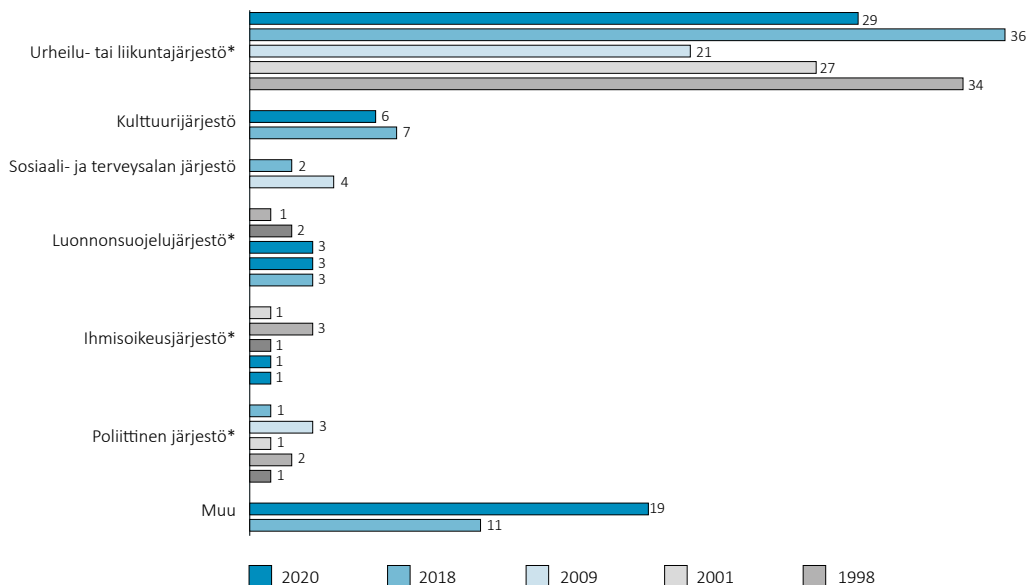

* Vuosina 1998–2012 kysymys oli muodossa "Oletko nykyisin mukana tai kuulut jäsenenä johonkin, aivan mihin tahansa järjestöön, seuraan, kerhoon tai vastaavaan?" Vuodesta 2015 alkaen kysymys on esitetty kaksiosaisena "Oletko mukana toiminnassa jossain seurassa, kerhossa, yhdistyksessä tai järjestössä?", "Entä kuulutko jäsenenä johonkin seuraan, kerhoon, yhdistykseen tai järjestöön?" Kuviossa esitetään jompaan kumpaan "kyllä"-vastanneiden osuudet.

KUVIO 64. NUORTEN JÄRJESTÖKIINNITTUNEISYYS. VERTAILU* JÄRJESTÖISSÄ MUKANA OLEVIENTEN OSUUKSISTA 1998–2020. (%)

TAULUKKO 2. JÄRJESTÖKIINNITTUNEISYYS-NELIKENTTÄ. (10–29-VUOTIAAT, %)

		Kuulutko jäsenenä johonkin seuraan, kerhoon, yhdistykseen tai järjestöön?		
		Kyllä	Ei	
Oletko mukana toiminnassa jossain seurassa, kerhossa, yhdistyksessä tai järjestössä?	Kyllä	Jäsenenä & toiminnassa 39 % (n=469)	Vain toiminnassa 4 % (n=50)	43 % (n=519)
	Ei	Vain jäsenenä 10 % (n=119)	Ei mukana järjestöissä 47 % (n=565)	57 % (n=684)
		49 % (n=588)	51 % (n=615)	100 % (n=1203)

*Ennen vuotta 2018 muotoilut olivat: Urheiluseura tai liikuntajärjestö; Luonnonsuojelu- tai ympäristönsuojelujärjestö, luontojärjestö; Ihmisoikeus- tai rauhanjärjestö; Poliittinen nuoris- tai varhaisnuorisjärjestö / puolueen perusjärjestö.

KUVIO 65. KUULUMINEN ERITYYPPISIIN JÄRJESTÖIHIN (JÄSENEÄ TAI TOIMINNASSA MUKANA) 1998–2020 (% 10–29-VUOTIAISTA)

on mukana myös toiminnassa. Nyt kaikista 10–29-vuotiaista 39 prosenttia on mukana niin toiminnassa kuin jäsenenä (taulukko 2). Osuus on pysynyt samana vuodesta 2015. Vain jäsenenä, mutta ei toiminnassa, mukana olevien osuus on niin ikään pysynyt samana (ks. myös Aarresola ym. 2019). Sen sijaan ilman jäsenyyttä konkreettisessa toiminnassa mukana olevien osuus on vähentynyt. Se on nyt vain 4 prosenttia. Muutos kohti jäsenyyden kautta toimimista ei toistaiseksi vaikuta pysyvältä trendiltä, vaan kyse on pikemminkin ajassa tapahtuvasta pienestä heilurimaisesta liikkeestä, jossa kiinnittyminen painottuu vuoroin jäsenyyden tai toiminnan suuntaan.

NUORET ERITYYPPISISSÄ JÄRJESTÖISSÄ

Järjestöissä mukana olevilta nuorilta tiedusteltiin järjestötyyppejä, joihin he kuuluvat tai joiden

toimintaan he osallistuvat. Asiaa on selvitetty vapaa-aikatutkimuksissa aiemminkin, mutta vuoden 2018 vapaa-aikatutkimuksessa aiempaa ryhmittelyä yksinkertaistettiin, ja 1990-luvulta saakka vertailukelpoisia järjestötyyppejä on vain neljä (ks. Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a). Näistä trendimäisessä laskussa on vain luonnonsuojelujärjestöissä mukana olo, kun taas urheiluseuroissa, ihmisoikeusjärjestöissä ja poliittisissa järjestöissä oleminen on seurannan aikana vaihdellut molempiin suuntiin (kuvio 65). Viimeisin käänne on kuitenkin kaikissa kuudessa selvitettyssä järjestötyypissä kohti mukanaolon vähenemistä. Koska edellä havaittiin 10–29-vuotiaiden järjestökiinnittyneisyyden pysyneen varsin vakaana (kuvio 64), on tavallaan luonnollista, että luokkaan ”muu” kuuluvien osuus on vastaavasti kasvussa.

Järjestötyypeissä on tosin tulkinnanvaraisuutta, ja esimerkiksi eläinsuojelujärjestöjä mainitaan

kohdan ”muu, mikä?” -avovastauksissa, eikä niihin osallistumista siis koeta luonnonsuojeluksi. Muista kuvion 65 luokitteluun sopimattomiksi katsotuista järjestötyypeistä yleisimpiä ovat opiskelijajärjestöt, uskonnolliset yhdistykset, 4H, partio, vapaapalokunta (ks. liite 1).

Kuvio 65 kertoo ainakin yhdessä järjestötyypissä mukana olevien osuuden. Se on kelvollinen tunnusluku kuvaamaan kaikkien lasten ja nuorten järjestökiinnittyneisyyttä, mutta ei kerro yhden vastaajan järjestöosallistumisen monipuolisuudesta. Aktiivisuus ei ole erityisen kasautuvaa siinä mielessä, että 88 prosenttia kaikista mukana olevista on vain yhdessä ja 11 prosenttia kahdessa järjestötyypissä. Kasautumisessa on eroja, sillä ihmisoikeusjärjestöissä olevista nuorista enemmistö (56 %) ja poliittisissa järjestöissä mukana olevista puolet (50 %) on mukana muissakin järjestötyypeissä. Aiemmat tutkimukset antavat viitettä lasten ja nuorten järjestöosallistumisen yksipuolistumisesta tai eriytymisestä, sillä 1960-luvun

tutkimuksessa puolet ja vielä 2009 vapaa-aikatutkimuksessakin joka kolmas järjestöihin tavalla tai toisella osallistuvista 10–29-vuotiaista oli mukana useammassa kuin yhdessä järjestössä (ks. Myllyniemi 2009).

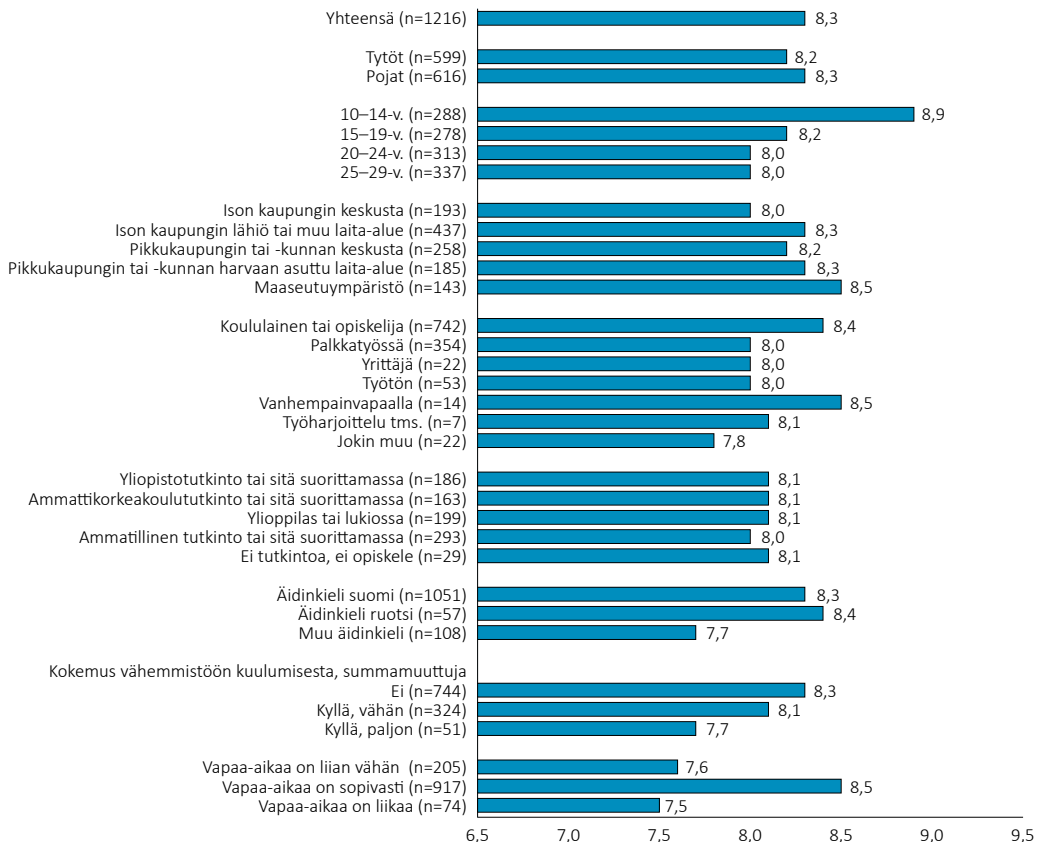
Erityyppisiin järjestöihin osallistuvia voi vertailla myös tarkastelemalla konkreettiseen toimintaan osallistuvien osuuksia. Vertailussa on tarkkuuden vuoksi mukana vain yhdessä järjestötyypissä mukana olevat nuoret. Näin tarkasteltuna sosiaali- ja terveysalan järjestöissä (39 %) ja poliittisissa järjestöissä (30 %) on suhteellisen paljon niitä, jotka ovat mukana jäsenenä, mutta eivät osallistu toimintaan. Osa nuorista on mitä ilmeisimmin mukana esimerkiksi vain jäsenenä kannattaakseen tai tukeakseen hyväksi katso- maansa asiaa. Varsinaisten toimenpiteiden toteuttaminen ja aktiivinen järjestötoiminta jää muiden tehtäväksi. Muissa järjestötyypeissä mukana olevista lapsista ja nuorista sen sijaan lähes kaikki osallistuvat myös varsinaiseen toimintaan.

LUKU 12. NUORTEN TYYTYVÄISYYS ELÄMÄN ERI OSA-ALUEISIIN

Suomalaisten on väitetty olevan maailman onnellisin kansa. Aivan näin suurellisiin kysymyksiin ei vapaa-aikatutkimuksessa etsitty vastausta, mutta nuorilta tiedusteltiin aiempaan tapaan heidän tyytyväisyyttään vapaa-aikaansa, ihmissuhteisiinsa, terveydentilaansa ja elämäänsä ylipäätään. Kaikkia yli 10-vuotiaita vastaajia pyydettiin arvioimaan näitä elämänalueita kouluarvosanoin nelosesta kymmppiin. Nuorten tyytyväisyyttä eri taustateki-

jöiden mukaan esittämissä kuvioissa 66–69 tulokset raportoidaan kunkin ryhmän keskiarvona. Se on lukijaystävällinen ja tiivis tapa tarkastella koettua tyytyväisyyttä ja taustatekijöitä.

Aineiston perusteella (kuvio 66) voidaan todeta nuorten olevan varsin tyytyväisiä vapaa-aikaansa (8,3). Miltei puolet (45 %) nuorista antaa vapaa-ajalleen kouluarvosanaksi vähintään 9. Kaksi prosenttia nuorista on enintään välttävästi

KUVIO 66. ”KUINKA TYYTYVÄINEN OLET VAPAA-AIKAASI KOULUARVOSANA-ASTEIKKOLA 4–10?” (KESKIARVO)

tyytyväisiä vapaa-aikaansa. Nuorten keskuudessa ei ole havaittavissa vapaa-ajan tyytyväisyyden polarisoitumista, vaikka kahden prosentin osuus kaikista 10–29-vuotiaista ei olekaan lukumäärällisesti vähäinen.

Nuorimmassa ikäryhmässä vapaa-aikaan ollaan selvästi muita useammin tyytyväisiä. Kukaan nuorimman ikäryhmän vastaajista ei antanut vapaa-ajan tyytyväisyydelle kuutosta huonompaa arvosanaa.

Asuinympäristön huomioiminen tuottaa kiinnostavaa tietoa nuorten tyytyväisyydestä vapaa-aikaan. Isojen kaupunkien keskustassa asuvat nuoret antavat vapaa-ajalleen keskimäärin hieman heikomman arvosanan ja kiitettävien arvosanojen osuus on näiden nuorten joukossa keskimäärin kymmenen prosenttiyksikköä pienempi kuin muissa asuinympäristöissä asuvien vastaajien. Maaseutuympäristössä asuvat nuoret ovat kaupunkilaisia ikäovereitaan tyytyväisempiä vapaa-aikaan, ja pienin näiden nuorten vapaa-ajan tyytyväisyydelle antama arvosana on kuutonen. Tämä tutkimus ei tavoita selitystä näille eroille, mutta syy voi löytyä tämän tutkimuksen tuloksista esimerkiksi kiireen kokemisesta tai ulkonäköpaineissa. Myös vähäisempi epäasiallisen kohtelun kokeminen vapaa-ajalla voi selittää eroa. Voidaan myös pohtia, olisiko maaseudulla nuorten lähiyhteisö helpommin lähestyttävä ja enemmän osallistava.

Koululaiset ja opiskelijat ovat tyytyväisiä vapaa-aikaansa. Tätä havaintoa voi selittää myös ikä, sillä vapaa-aikaan tyytyväisyys laskee selvästi vanhemmissa ikäluokissa. Vanhimmassa ikäluokassa palkkatyössä olevat ovat tyytyväisempiä vapaa-aikaansa kuin opiskelijat. Kiinnostava tulos on, että palkkatyössä olevat, yrittäjät ja työttömät ovat keskimäärin yhtä tyytyväisiä vapaa-aikaansa. Toki palkkatyössä olevissa on työttömiä enemmän niitä, jotka ovat hyvin tyytyväisiä vapaa-aikaansa (arvosanat 9–10, 34 %), mutta samoin palkkatyössä olevissa on työttömiä enemmän vapaa-aikaansa tyytymättömiä nuoria (arvosanat 4–6, 9 %). Työttömistä nuorista vastaavalla tavalla vapaa-aikaansa tyytyväisiä on 28 prosenttia ja tyytymättömiä 6 prosenttia.

Vieraskieliset nuoret ovat selvästi tyytymättömmämpiä vapaa-aikaansa. Tätä selittää osaltaan ainakin se, että muunkielisten ryhmään kuuluvista useampi (29 %) kuin suomen- tai ruotsinkielisistä (15 %) kertoi liian vähäisestä vapaa-ajasta. Vieraskieliset nuoret raportoivat myös muita useammin liiasta vapaa-ajasta. Jälkimmäistä havaintoa voi tulkita siten, että liikaan vapaa-aikaan ei olla tyytyväisiä, sillä mielekästä tekemistä ei välttämättä ole koko ajan tarjolla ja aika kuluu jouten.

Kokemukset vähemmistöön kuulumisesta lisäävät tulosten mukaan vapaa-aikaan tyytymättömyyttä. Jo se, että vastaajalla on vähän kokemuksia vähemmistöön kuulumisesta, vähentää vapaa-aikaan tyytyväisyyttä alle kaikkien vastausten keskiarvon, ja mikäli vähemmistökokemus on vahvempi, laskee vapaa-aikaan tyytyväisyys vielä lisää. Vieraskielisten tavoin eroa ei voida selittää vapaa-ajan määrällä, sillä ainoastaan nuoret, joilla on vähän vähemmistöön kuulumisen kokemuksia, kokivat vapaa-aikansa muita useammin riittämättömäksi tai liialliseksi, mutta ero vapaa-aikaan tyytyväisyydessä nuoriin, joilla ei ole vähemmistökokemuksia on pieni. Vapaa-ajan tyytymättömyyteen voi vaikuttaa vapaa-ajan harrasteissa koettu kiusaaminen, josta vähemmistöihin kuuluvat raportoivat useammin (ks. kuvio 35).

Kuvioon 67 on koottu taustamuuttujittain keskiarvot nuorten vastauksista tyytyväisyydestä ihmissuhteisiin. Tulosten mukaan nuoret ovat tyytyväisiä tähän heille erityisen tärkeään elämäntilanteeseen. Joka neljäs nuori antaa ihmissuhteilleen arvosanaksi kymppin ja ainoastaan alle kaksi prosenttia vitosen tai sitä huonomman.

Tytöt ovat hieman poikia tyytyväisempiä ihmissuhteisiinsa. Peräti kaksi kolmesta (67 %) tytöstä antoi ihmissuhteidensa arvosanaksi vähintään yhdeksän. Pojista näin vastasi lähes kolme viidestä (58 %). Mittarin alapäässä ei ole nähtävissä sukupuolenmukaista eroa, sillä noin 1,5 prosenttia sekä tytöistä että pojista antoi ihmissuhteilleen arvosanaksi viitosen tai sitä huonomman.

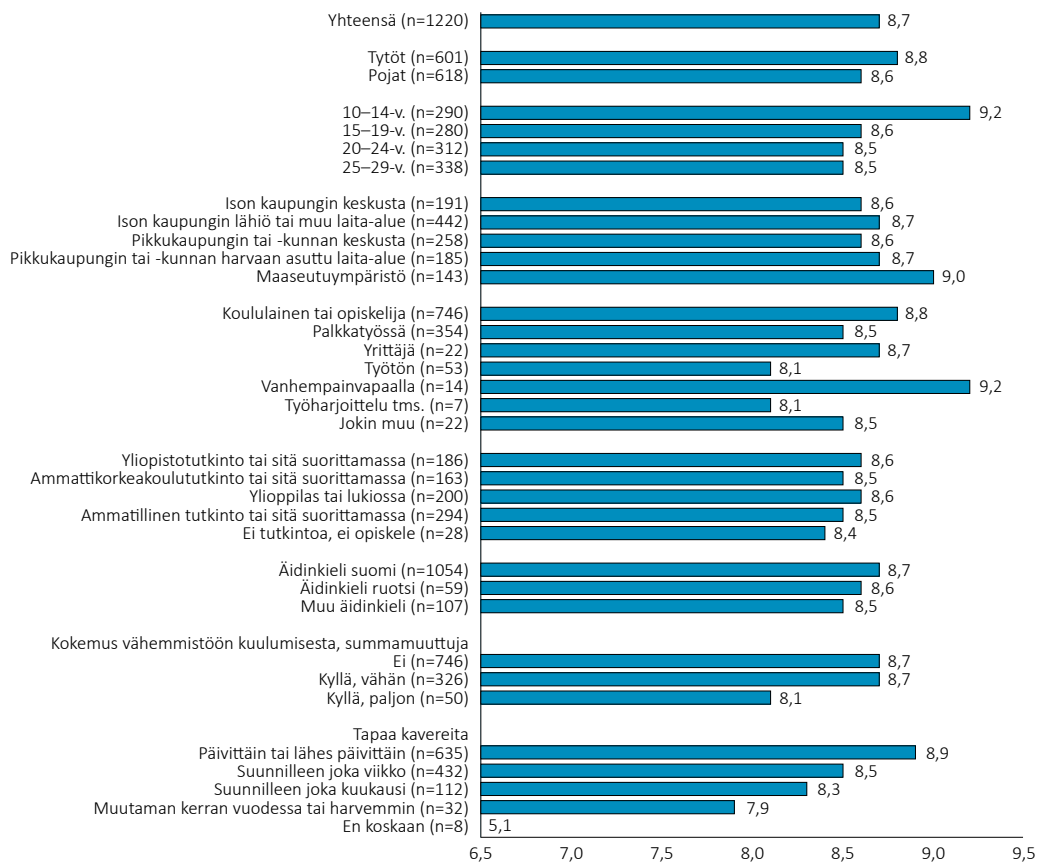
Nuorimmassa ikäluokassa ollaan ihmissuhteisiin selvästi tyytyväisempiä kuin vanhemmissa ikäluokissa. Ikäryhmän 10–14-vuotiaat vastaajista

82 prosenttia antoi ihmissuhteilleen arvosanaksi yhdeksän tai kymmenen. Jo seuraavassa ikäryhmässä erittäin tyytyväisten osuus vähenee, sillä 15–19-vuotiaista nuorista 59 prosenttia antoi ihmissuhteilleen arvosanaksi yhdeksän tai kymmenen.

Voisi olettaa, että siellä missä on paljon ihmisiä, ollaan myös tyytyväisiä ihmissuhteisiin. Tämä hypoteesi pitää paikkansa niiltä osin, että tutkimuksissa (mm. Hanifi 2019) pienempi osuus (3 %) kaupungissa asuvista nuorista kuin maaseutuympäristössä asuvista nuorista (8 %) kertoo, ettei heillä ole kavereita. Tyytyväisyyden kokemuksen osalta tulokset tässä tutkimuksessa kuitenkin osoittavat, että maaseudulla asuvat

nuoret ovat kaupunkilaisia ja taajamissa asuvia ikätovereitaan tyytyväisempiä ihmissuhteisiinsa. Aiemman tutkimuksen (Kontula 2013, 137) mukaan maaseudulla asuvat ovat myös tyytyväisempiä parisuhteisiinsa, viettävät enemmän aikaa naapureidensa kanssa (Hanifi 2019) ja ovat myös tyytyväisempiä naapurisuhteisiinsa (Saarinen ym. 2013). Maaseudulla ihmissuhteiden määrä voi jäädä kaupunkiympäristöjä vähäisemmäksi, mutta laadultaan ihmissuhteet ovat mitä ilmeisimmin parempia.

Myös päätoimen mukaan tarkasteltuna tyytyväisyydessä ihmissuhteisiin on isoja eroja. Tyytyväisimpiä ovat keskimäärin koululaiset ja opiskelijat sekä vanhempainvapaalla olevat nuoret. Vaikka

KUVIO 67. ”KUINKA TYYTYVÄINEN OLET IHMISSUHTEISIISI KOULUARVOSANA-ASTEIKKOLA 4–10?” (KESKIARVO)

vanhempainvapaalla olevat nuoret tapaavat kavereitaan selvästi muita harvemmin päivittäin tai edes lähes päivittäin, ovat he silti kaikkein tyytyväisimpiä ihmissuhteisiinsa. Havainto on linjassa vuosien 2014 ja 2017 Nuorisobarometrien tulosten kanssa, joiden mukaan puolison ja lasten kanssa asuvat nuoret ovat keskimääräistä tyytyväisempiä ihmissuhteisiinsa (ks. Myllyniemi 2015, 100; Pekkarinen & Myllyniemi 2018, 100).

Tyytyväisyys ihmissuhteisiin on myös yhteydessä siihen, kuinka usein kavereita tavataan. Päivittäin tai lähes päivittäin kavereitaan tapaavat ovat tyytyväisimpiä ihmissuhteisiinsa. Tyytyväisyys tulee aineistossa esiin myös nuorten kohdalla, jotka ovat usein puhelimella yhteydessä kavereihin tai vanhempiin. Oletettavasti tämä myös osittain selittää sitä, miksi nuoret, jotka kokevat kuuluvansa useampaan vähemmistöön, raportoivat keskimäärin alemmasta tyytyväisyydestä ihmissuhteisiinsa, sillä nämä nuoret kertoivat tapaavansa kavereitaan sekä olevansa kavereihin puhelimella yhteydessä harvemmin kuin nuoret, jotka eivät koe kuuluvansa vähemmistöön tai nuoret, joiden vähemmistökokemus on vähäisempi (ks. kuvio 15).

TYTYVÄISYYS TERVEYTEEN JA ELÄMÄÄN YLIPÄÄTÄÄN

Vapaa-aikatutkimuksissa ei juuri ole esitetty suoraan nuorten terveyteen liittyviä kysymyksiä, mutta vuoden 2020 haastatteluissa aihetta sivuttiin kysymällä nuorten tyytyväisyydestä omaan terveydentilaansa. Tuloksista on muiden tyytyväisyyden osa-alueiden tavoin koottu kuvio 68 taustatekijöittäin.

Nuoret kokevat terveytensä varsin hyväksi. Yleisin (34 %) omalle terveydentilalle annettu arvosana on yhdeksän. Noin neljännes (24 %) vastaajista antoi terveydentilalleen arvosanan kahdeksan ja sama osuus kympin. Kaksi prosenttia nuorista arvioi terveydentilansa olevan välttävä (arvosanat 4–5). Heikoksi koetun terveydentilan osalta tuloksissa ei ole sukupuolten välisiä eroja. Yleisesti tytöt kokevat terveydentilansa hieman poikia paremmaksi, ja niukasti useampi tyttö

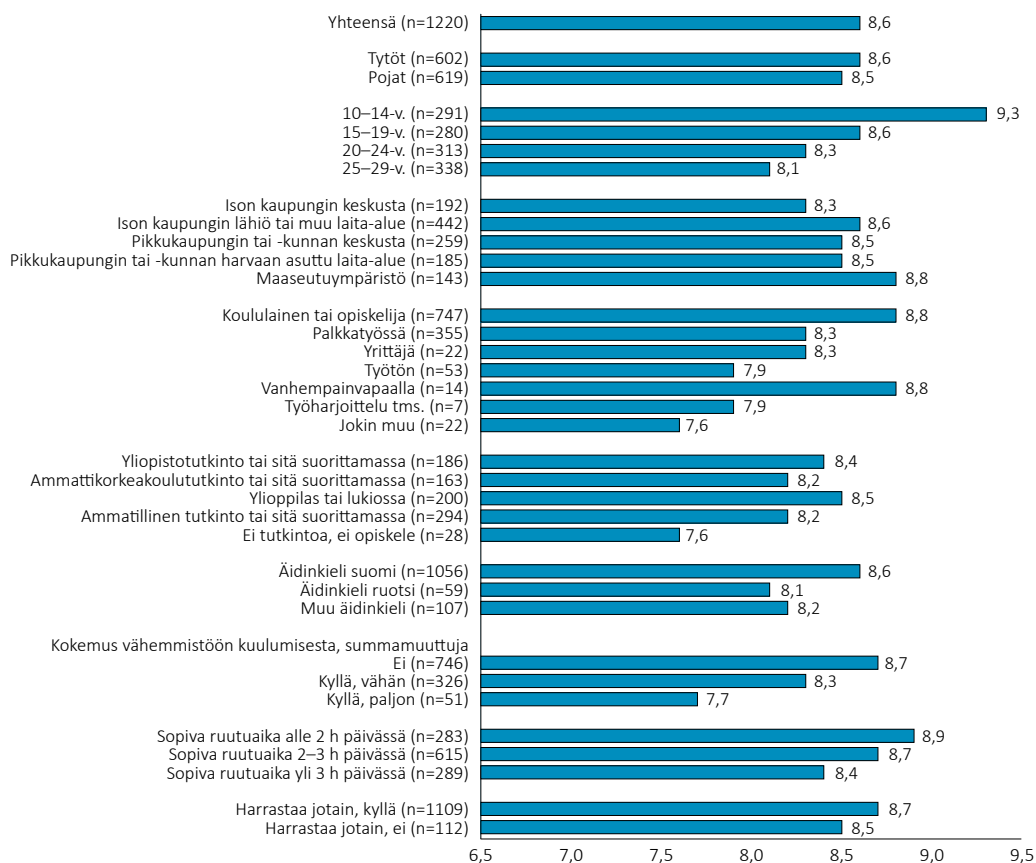
kuin poika antaa terveydentilalleen kiitettävän arvosanan.

Ikäryhmittäiset erot koetussa terveydentilassa ovat melko suuria. Nuorimman ikäryhmän arvosana on selvästi kiitettävä, ja hieman yli puolet (51 %) 10–14-vuotiaista antaakin terveydentilalleen arvosanaksi täyden kympin. Tästä ikäryhmästä vain kolme prosenttia kokee terveydentilansa tyydyttäväksi tai sitä huonommaksi. Tulokset muuttuvat vanhempiin ikäryhmiin mentäessä, sillä vähintään 25-vuotiaista jo 26 prosenttia kokee terveydentilansa tyydyttäväksi tai sitä huonommaksi.

Maaseudulla asuvat nuoret ovat jonkin verran useammin tyytyväisempiä terveydentilaansa kuin muualla asuvat. Suurin ero on nähtävissä isojen kaupunkien keskustassa ja maaseudulla asuvien nuorten välillä. Tutkimuksissa, joissa on tarkasteltu ensisijaisesti aikuisväestöä (esim. Saarsalmi ym. 2014), on saatu päinvastaisia tuloksia. Niissä (mt.) kaupunkien keskustoissa asuvien ihmisten elämäntavat ovat havaittu terveellisemmiksi ja vastaajat ovat myös kokeneet itsensä terveemmiksi ja työkykyisemmiksi kuin maaseudulla asuvat. Tulosten eroa selittää ennen kaikkea tutkittavan populaation ikä.

Ikä liittyy myös pääasiallisen toiminnan mukaisesti eroihin. Koululaisten ja opiskelijoiden ryhmä on ainoa, jossa ovat mukana terveydentilaansa tyytyväiset 10–14-vuotiaat. Ero palkkatyössä käyvien kokemukseen omasta terveydentilastaan onkin selvä. Erot pääasiallisen toiminnan vaikutuksesta terveydentilan kokemiseen näkyvät yli 20-vuotiaiden vastauksissa. Työttömät nuoret antavat terveydelleen selvästi opiskelijoita ja palkkatyössä käyviä harvemmin kiitettävän arvosanan.

Tuloksista käy ilmi myös se, että nuoret, joilla on vähemmistökokemuksia, ovat muita tyytymättömämpiä terveydentilaansa. Vähemmistökokemuksien summamuuttujassa on mukana myös pitkäaikaissairauden vuoksi vähemmistöön kuuluvat. Tämä ei kuitenkaan selitä tulosta alhaisemmasta tyytyväisyydestä terveydentilaan, sillä ainoastaan uskonnollisen ja aatteellisen vakauksen perusteella vähemmistöön kuuluvilla tyytyväisyys terveydentilaan oli korkeampi kuin

KUVIO 68. "KUINKA TYYTYVÄINEN OLET TERVEYDENTILAASI KOULUARVOSANA-ASTEIKKOLA 4–10?" (KESKIARVO)

niillä, jotka eivät koe kuuluvansa vähemmistöön tämän asian suhteen.

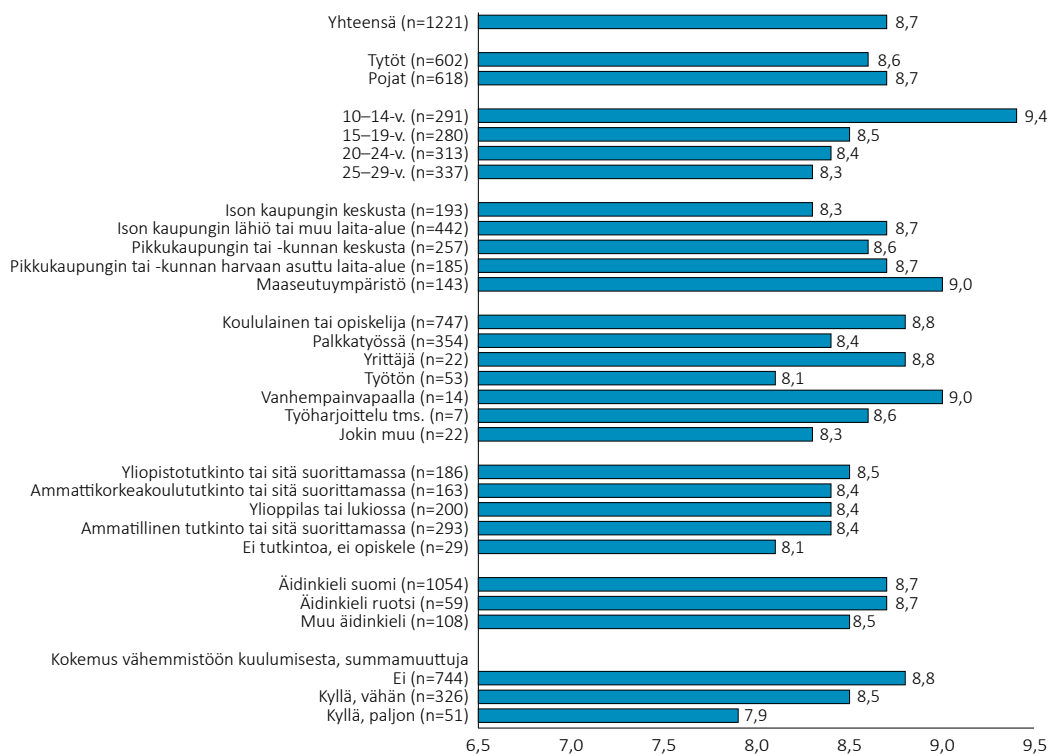
Kysyttäessä nuorten tyytyväisyyttä elämäänsä ylipäätään saadaan tulokseksi kuva hyvin tyytyväisestä nuorisosta (kuvio 69). Keskimäärin nuoret antavat elämäänsä tyytyväisyydelle arvosanaksi 8,7. Vain neljä prosenttia nuorista vastasi tyytyväisyytensä elämään olevan kuuton tai sitä huonompi arvosana.

Tyytyväisyydelleen arvosanaksi kympin antaa tytöistä 20 prosenttia ja pojista 29 prosenttia. Kun mukaan otetaan yhdeksikön arvosanat, tasoittuu sukupuolten välinen ero kolmeen prosenttiyksiköön poikien hyväksi. Tytöt ja pojat ovatkin keskimäärin suunnilleen yhtä tyytyväisiä elämäänsä,

kuten myös vapaa-aikaansa ja terveyteensä.

Tyytyväisyydessä omaan elämään ei tapahdu radikaalia tiputusta 15 ikävuoden jälkeen. Myös tutkimuksen vanhimmassa 25–29-vuotiaiden ikäryhmässä ollaan arvosanan 8,3 mukaisesti elämään tyytyväisiä. Osuudeltaan eniten elämäänsä tyytymättömiä on 15–19-vuotiaiden tyttöjen joukossa, sillä heistä 6,5 prosenttia antoi tyytyväisyydelleen arvosanaksi enintään kuutosen. Pojista enintään kuutosen arvoisesti tyytyväisiä elämäänsä on eniten (5,3 %) ikäryhmissä 15–19-vuotiaat ja 25–29-vuotiaat.

Isojen kaupunkien keskustassa asuvat nuoret antavat elämälleen keskimäärin muita huonomman arvosanan, maaseudulla asuvat puolestaan

KUVIO 69. ”KUINKA TYYTYVÄINEN OLET ELÄMÄÄSI KOULUARVOSANA-ASTEIKKOLA 4–10?” (KESKIARVO)

selvästi muita paremman. Tämä voi selittyä esimerkiksi sillä, että kaupungeissa menestyminen koetaan tärkeämmäksi. Menestyminen myös näkyy jo katutasolla hyvin selvästi, ja omaa menestymistä saatetaan verrata muihin herkemmin kuin muualla (esim. Ollila 2008, 157–161). Maaseudulla elämäntapa ei myöskään ole välttämättä yhtä stressaava kuin kaupungissa (Kontula 2013, 234). Tämä kävi ilmi myös vuoden 2014 Maaseutubarometrissä, jonka mukaan isojen kaupunkien keskustassa asuvilla stressitön arkielämä ei toteutunut niin hyvin kuin maaseudulla asuvilla (Aho & Rahkonen 2014, 61). Vapaa-aikatutkimuksen tulokset ovatkin yhdenmukaisia niiden tutkimushavaintojen kanssa, joiden mukaan maaseudulla elää onnellisempia ihmisiä kuin kaupungeissa ja taajamaa-alueilla (Saarinen ym. 2013).

Elämään tyytyväisyydessä on selviä eroja

pääasiallisen toiminnan mukaan. Elämänsä keskiarvoa tyytyväisempiä ovat koululaiset ja opiskelijat sekä yrittäjät ja vanhempainvapaalla olevat nuoret. Työttömät taas ovat muita tyytymättömämpiä elämäänsä. Keskimäärin työttömät nuoret raportoivat alhaisemmasta tyytyväisyydestä jokaisen tämän tutkimuksen tyytyväisyysmitarin kohdalla. Syitä työttömien nuorten alhaisempaan tyytyväisyyteen voivat olla esimerkiksi Timo Kauppisen ja kollegoiden (2010, 239–242) raportoimat työttömien hyvinvoinnin vajeet. Työttömillä on useammin vaikeuksia kattaa arjen menot, he kokevat useammin yksinäisyyttä, ja elämän merkityksellisyys koetaan muita useammin vähäiseksi.

Työttömien tavoin myös vähemmistöihin kuuluvat nuoret raportoivat alhaisemmasta elämään tyytyväisyydestä. Etenkin nuoret, joilla

vähemmistökokemuksia on paljon, raportoivat selvästi alhaisemmasta elämään tyytyväisyydestä. Tähän vaikuttanee vähemmistöihin kuuluvien nuorten raportoima alhaisempi tyytyväisyys myös muilla tyytyväisyyden ulottuvuuksilla. Etenkin nuoret, jotka kokevat kuuluvansa useaan vähemmistöön, raportoivat keskimäärin selvästi alhaisempaa tyytyväisyyttä kaikkien tyytyväisyysmittareiden kohdalla. Yksi syy alhaisemmalle tyytyväisyydelle voi olla vähemmistöstressi, jolla tarkoitetaan tilaa, joka johtuu syrjinnän ja pelon vaikutuksista psyykkiseen ja fyysiseen kuormittuneisuuteen (esim. Heiskanen & Huldén 2018). Vähemmistöstressi liitetään etenkin seksuaalivähemmistöihin, mutta yleisestä suvaitsevaisuuden kasvusta huolimatta vastaavanlaisia syrjiviä asenteita kohtaavat myös muihin vähemmistöihin kuuluvat. Taustalla ei ole pelkästään suvaitsemattomuutta, vaan myös tietämättömyyttä, jonka vuoksi oma toiminta voi loukata vähemmistöihin kuuluvia, vaikkei niin ollut tarkoitus.

Erityisen tyytyväisiä elämäänsä, sosiaalisiin suhteisiinsa, terveyteensä ja elämäänsä ylipäätään ovat vanhempainvapaalla olevat nuoret. Lasten saaminen ja vanhemmaksi tulo aloittavat täysin uuden elämänvaiheen, jota voi kuvata elämän uudeksi aluksi *aiemmasta poikkeavalla merkityksellisyydellä ja sisällöllä*. FinTerveys 2017 -tutkimuksen mukaan pienten lasten vanhemmista valtaosa on elämänlaatuunsa muita samanikäisiä hieman tyytyväisempiä, ja pikkulasten vanhemmat ovat tilastollisesti merkitsevästi tyytyväisempiä saavutuksiinsa ja perhe-elämäänsä kuin muut samanikäiset (Haapala ym. 2020).

Vuoden 2019 Nuorisobarometrin mukaan yrittäjät ovat palkansaajia tyytyväisempiä nykyiseen työhönsä ja elämäänsä (Myllyniemi & Haikkola 2020, 93–95). Myös tämän tutkimuksen tulosten mukaan yrittäjät ovat elämäänsä tyytyväisempiä kuin palkansaajat.

Yleisenä huomiona taustamuuttujien mukaisista eroista voi todeta, että merkityksellinen ja mielekäs tekeminen arjessa vaikuttaa olevan vahvasti yhteydessä nuorten kokemukseen hyvästä elämästä.

Analyysissa havaittiin, että elämään tyytyväisyyden ja muiden tyytyväisyyden osa-alueiden välillä on selkeä korrelaatio. Esimerkiksi alhaisempi tyytyväisyys vapaa-aikaan on yhteydessä alhaisempaan elämään tyytyväisyyteen. Vapaa-ajan tyytyväisyyden ollessa kouluarvosanoin kuusi, saa elämään tyytyväisyys keskiarvoksi 7,4. Jos vapaa-ajan tyytyväisyys on yhdeksän, saa elämään tyytyväisyys keskimäärin arvosanan 8,8.

Kun katsotaan kaikkien tyytyväisyyskuvioiden tuloksia, niin voidaan todeta, että ainakin ennen korona-aikaa nuorilla meni hyvin. Mikäli haastattelut olisi tehty keväällä 2020 pandemian leviämisvaiheen ja rajoitusten aikana, olisivat tulokset voineet olla toisenlaisia (ks. Lahtinen & Myllyniemi 2021). Ei kuitenkaan ole syytä uskoa, että erittäin myönteinen kokonaiskuva olisi kovasti haalistumassa tai nuorten tyytyväisyys laskussa. Pääinvastoin historian suuret kriisit ja niistä ylipääseminen ovat osoittaneet, että nuori polvi ponnistaa vaikeista ajoista entistä päättäväisemmin kohti hyvää elämää (ks. Häkkinen & Salasuo 2019).

- Aalto, Ritva & Minkkinen, Sirkka (1971) *Nuoret tänään. Valtakunnallisen nuorisotutkimuksen tuloksia*. Helsinki: Otava.
- Aarresola, Outi & Itkonen, Hannu & Salmikangas, Anna-Katriina & Mäkinen, Jarmo (2019) Liikunnan ja urheilun osallistuminen, vapaaehtoistyö ja jäsenyys. Teoksessa Jarmo Mäkinen (toim.) *Aikuisväestön liikunnan harrastaminen, vapaaehtoistyö ja osallistuminen 2018*. Jyväskylä: KIHU:n julkaisusarja nro 67.
- Aho, Pauliina & Rahkonen, Juho (2014) *Maa-seutubarometri 2014*. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Ala-Risku, Päivi/HS (*Helsingin Sanomat*) (2016) Näin määrittelet paljonko lapsesi voi katsella tv:tä tai pelata – ruutuaika on vanhentunut käsite, sanovat asiantuntijat. *Helsingin Sanomat* 13.12.2016. <https://www.hs.fi/elama/art-2000005005852.html> (Viitattu 15.10.2020.)
- Allardt, Erik & Jartti, Pentti & Jyrkilä, Faina & Littunen, Yrjö (1956) Työläisnuorison harrastustoiminta. Teoksessa Urpu Vihavainen (toim.) *Työläisnuoriso ja yhteiskunta: Suomen Sosialidemokraattisen Nuorisoliiton 50-vuotisen toiminnan juhlaulkaisu*. Helsinki: Tammi, 61–145.
- Allardt, Erik & Jartti, Pentti & Jyrkilä, Faina & Littunen, Yrjö (1958) *Nuorison harrastukset ja yhteisön rakenne*. Helsinki: WSOY.
- Berg, Päivi & Lehtonen, Kati & Salasuo, Mikko (toim.) (2020) ”Siitä on pikemminkin vaiettu”. *Kirjoituksia kiusaamisesta, syrjinnästä ja epäasiallisesta kohtelusta liikunnassa ja urheilussa*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 151. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/kuvat/verkkojulkaisut/kirjoituksia_kiusaamisesta_syrjinnasta_ja_epaasiallisesta_kohtelusta_web.pdf (Viitattu 15.10.2020.)
- Berg, Päivi & Salasuo, Mikko (2017) Liikkuva luokka. Liikunnan harrastaminen kunnon kansalaisuutena. *Yhteiskuntapolitiikka* 82(3), 251–261.
- Boer, Diana & Abubakar, Amina (2014) Music listening in families and peer groups: Benefits for young people’s social cohesion and emotional well-being across four cultures. *Frontiers in Psychology* 392(5). <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2014.00392/full> (Viitattu 15.10.2020.)
- Bolin, Göran & Skogerbo, Eli (2013) Age, Generation and the Media. *Northern Lights* vol. 11, 3–14.
- Ekholm, Jukka (2019) *Elokuvateatterit vetävät entistä enemmän yleisöä, elokuvien tv-katselu on hiipunut*. Helsinki: Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/elokuvateatterit-vetavat-entista-enemman-yleisoa-elokuvien-tv-katselu-on-hiipunut/> (Viitattu 20.10.2020.)
- Fagerlund, Monica & Peltola, Marja & Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora & Sariola, Heikki (2014) *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia*. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Fenske, Mindy (2007) *Tattoos in American Visual Culture*. New York: Palgrave MacMillan.
- Haanpää, Leena (2019) *Harrastustakuu. Yhdenvertaisuuden asialla*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 147. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/harrastustakuu_digi_final.pdf (Viitattu 1.10.2020.)
- Haapala, Emilia & Hakulinen, Tuovi &

- Mäntymaa, Petteri & Peltomäki, Hanna & Jääskeläinen, Tuija & Lundqvist, Annamari (2020) *Valtaosa pikkulasten vanhemmista voi hyvin – Tuloksia FinTerveys 2017 -tutkimuksesta*. Tutkimuksesta tiiviisti 1/2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139086/URN_ISBN_978-952-343-458-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Viitattu 5.10.2020.)
- Haavisto, Antti (2018) Tähtikultteja ja fanipuhetta: Fanikulttuuri sosiaalisen median ajassa. Verkkojulkaisussa *Musiikin suunta*. <http://musiikinsuunta.fi/2018/02/tahtikultteja-ja-fanipuhetta/> (Viitattu 16.9.2020.)
- Haikkola, Lotta & Kauppinen, Eila (2020) *Nuorten korona-ajan yksinäisyys ja näkemykset koronan vaikutuksista tulevaisuuteen*. Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja. Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto, Näkökulma 66. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma66> (Viitattu 22.12.2020.)
- Haikkola, Lotta & Myllyniemi, Sami (2020) *Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019*. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 65 & Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 225. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto. <https://tieto-anuorista.fi/wp-content/uploads/2020/12/nuorisobarometri2019-netti.pdf> (Viitattu 2.10.2020.)
- Hakanen, Tiina & Myllyniemi Sami & Salasuo, Mikko (2019a) *Oikeus liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 139. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikunta-neuvosto & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto. <https://tieto-anuorista.fi/wp-content/uploads/2019/02/Lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-Oikeus-liikkua.-Verkkojulkaisu.pdf> (Viitattu 1.7.2020.)
- Hakanen, Tiina & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (2019b) *Takuulla liikuntaa. Kyselytutkimus toimintarajoitteisten lasten ja nuorten liikunnan harrastamisesta ja vapaa-ajasta*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 142. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2019/09/Takuulla_liikuntaa_Verkkojulkaisu_020619.pdf (Viitattu 1.9.2020.)
- Hanifi, Riitta (2019) Vapaa-aika muutoksessa – tekniikka on hämärtänyt arjen ja leikin rajaa. *Tieto&Trendit*. Helsinki: Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/vapaa-aika-muutoksessa-tekniikka-on-hamartany-arjen-ja-leikin-rajaa/> (Viitattu 2.12.2020.)
- Heiskanen, Lotta & Huldén, Anders (2018) Sateenkaariparien parisuhde <https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/sateenkaariparien-parisuhde/> (Viitattu 2.12.2020.)
- Heiskanen, Ulla-Mari & Kahila, Petri (2006) *Kaupungin läheisen maaseutuasumisen kehittäminen: Esimerkkinä Seinäjoen ja Peräseinäjoen kuntaliitos*. Seinäjoki: Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti.
- Heiskanen Ilkka & Mitchell, Ritva (1985) *Lähtähuista punkkareihin. Suomalaisen valtakulttuurin ja nuorisokulttuurien kohtaamisen kolme vuosikymmentä*. Helsinki: Otava.
- Hogarty, Jean (2017) *Popular Music and Retro Culture in the Digital Era*. London & New York: Routledge.
- Hoikkala, Tommi (1993) *Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit*. Helsinki: Gaudeamus.
- Honka, Niina/Yle (2017) Saanko lukea lapsen viestit puhelimesta vaikka väkisin? Lue asiantuntijoiden neuvot neljään esimerkkita-paukseen. <https://yle.fi/uutiset/3-9770056> (Viitattu 2.9.2020.)
- HS (*Helsingin Sanomat*) (11.9.2020) Vinyylilevyjen myynnin arvo ylitti cd-myyntin USA:ssa ensi kertaa sitten 1980-luvun. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006632184.html> (Viitattu 10.10.2020.)
- Huhta, Helena (2015) ”Pitää pään kasassa työtömyysaikana”. *Liikunta työttömien nuorten*

- arjessa. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 87. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/liikunta_tyottomien_nuorten_arjessa.pdf (Viitattu 1.8.2020.)
- Hyypä, Markku (2011) Elinvoimaa yhteisöistä. *Tieteessä tapahtuu* 8:2011, 15–18.
- Häkkinen, Antti & Puuronen, Anne & Salasuo, Mikko & Ojajarvi, Anni (2013) *Sosiaalinen albumi. Elämäntavat sukupolvien murroksissa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 125. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 21–56. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/sosiaalinen_albumi_verkko.pdf (Viitattu 2.7.2020.)
- Häkkinen, Antti & Salasuo, Mikko (2019) Kansallinen ja kansainvälinen suomalaisten sukupolvien ideaaleissa. Teoksessa Ilari Hetemäki & Hannu Koskinen & Tuija Pulkkinen & Esa Väliverronen (toim.) *Kaikenlaista rohkeutta*. Helsinki: Gaudeamus, 231–247.
- Jallinoja, Riitta (2009) Perhe yhdessä vapaa-aikana. Teoksessa Mirja Liikkanen (toim.) *Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat*. Helsinki: Gaudeamus.
- Juntunen, Juho K. (2004) *Tatuoitu*. Helsinki: WSOY.
- Kahma, Nina (2011) *Yhteiskuntaluokka ja maku*. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2011:8, Yhteiskuntapolitiikka. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kangas, Sonja & Lundvall, Anniina & Sintonen, Sara (2008) *Lasten ja nuorten mediamailma pähkinäkuoressa*. Helsinki: Liikenne- ja viestintäministeriö, Lasten ja nuorten mediafoorumi. http://www.lvm.fi/c/document_library/get_file?folderId=22170&name=DLFE-4803.pdf&title=Lasten (Viitattu 2.10.2020.)
- Kanske, Outi & Sainio, Päivi & Halme, Nina & Nurmi-Koikkalainen, Päivi (2017) *Toimintatavoitteisten nuorten hyvinvointi ja avun saaminen – Toteutuuko yhdenvertaisuus?*
- Kauppinen, Timo M. & Saikku, Peppi & Kokko, Riitta-Liisa (2010). Työttömyys ja huono-osaisuuden kasautuminen. Teoksessa Marja Vaarama & Pasi Moisio & Sakari Karvonen (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2010*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 234–250.
- Kilpelä, Nina (2019) *Esteetön rakennus ja ympäristö*. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Kinnunen, Taina (2001) *Pyhät bodarit. Yhteisöllisyys ja onni täydellisessä ruumiissa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kluger, Nicolas (2015) Epidemiology of Tattoos in Industrialized Countries. Teoksessa J. Serup & N. Kluger & M. Bäuml (eds) *Tattooed Skin and Health*. Basel: Karger, 6–20.
- Kohvakka, Rauli & Saarenmaa, Kaisa (2019) WhatsApp suosituin – some on suomalaisten arkea iän mukaan vaihdellen. *Tieto & Trendi*. <https://www.tilastokeskus.fi/tietorendit/artikkelit/2019/whatsapp-suosituin-some-on-suomalaisten-arkea-ian-mukaan-vaihdellen/> (Viitattu 15.2.2021.)
- Kontula Osmo (2013) *Yhdessä vai erikseen: Tutkimus suomalaisten parisuhteiden vahvuuksista, ristiriidoista ja erojen syistä*. Väestöliiton Perhebarometri 2013. Väestötutkimuslaitos – Katsauksia E 47/2013. Helsinki: Väestöliitto. https://www.vaestoliitto.fi/@Bin/c2cd08cc999e154dc17df-3378141c6e0/1601459676/application/pdf/2979010/Perhebarometri2013_web_1.pdf
- Korkiamäki, Riikka (2018) *Nuorten vertaissuhteet voimavarana*. Tampere: Tampere University, Trepo. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/104533> (Viitattu 2.11.2020.)
- Kortelainen, Lumi (2013) *Hammashuoltohenkilökunnan näkyvät tatuoinnit ja lävistykset*. Oulu: Oulun ammattikorkeakoulu. <https://www.theseus.fi/handle/10024/79588> (Viitattu 21.10.2020.)
- Kosut, Mary (2006) An Ironic Fad: The Commodification and Consumption of Tattoos. *The Journal of Popular Culture* 39(6), 1035–1048.
- Kouluterveyskyselyn tuloksia*. THL, tutkimus-

- ta tiiviisti, elokuu 2017. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135231/URN_ISBN_978-952-302-838-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Viitattu 1.9.2020.)
- Lahtinen, Jenni & Myllyniemi, Sami (2021) Nuorten tyytyväisyys elämään korona-ajan ensimmäisen puolen vuoden aikana. Näkökulma 70. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma70> (Viitattu 20.4.2021.)
- Laine, Antti & Matilainen, Pertti & Salasuo, Mikko (2016) Arvot, syrjintä ja kiusaaminen. Teoksessa Sami Kokko & Anette Mettälä (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia*. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto 2016:4, 57–61.
- Lammi-Taskula, Johanna & Bardy, Marjatta (2009) Vanhemmuuden ilot ja murheet. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen & Salme Ahlström (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009*. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Liikanen, Hanna-Liisa (2010) *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014*. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1.
- Liikuntalaki 2015 <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390> (Viitattu 1.12.2010.)
- Linnake, Tuomas & Kärkkäinen, Henrik/*Ilta-Sanomat* (2019) Nuorten keskuudessa syntyi uusi pikaviesti-ilmiö – mitä sinä olet mieltä? <https://www.is.fi/digitoday/mobiili/art-2000006149744.html> (Viitattu 1.9.2020.)
- Lähteenmaa, Jaana (1989) *Tytöt & rock*. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus.
- Melkas, Tuula (2009) Suomalaisten yksityiselämän sosiaalisuudesta. Teoksessa Mirja Liikkanen (toim.) *Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat*. Helsinki: Gaudeamus.
- Merikivi, Jani & Myllyniemi Sami & Salasuo, Mikko (2016) *Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 104. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/media_hanskassa.pdf (Viitattu 30.8.2020.)
- Mogensen, Christian & Holding Rand, Stine (2020) *The Angry Internet. The threat to gender equality, democracy & well-being*. Denmark: Centre for Digital Youth Care & The Nordic Council of Ministers.
- Mulari, Heta & Vilmilä, Fanny (2016) Medioitunutta vapaa-aikaa – näkökulmia vuorovaihtukseen ja mediaharrastuksiin. Teoksessa Jani Merikivi & Sami Myllyniemi & Mikko Salasuo (toim.) *Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 104. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto, 125–136. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/media_hanskassa.pdf (Viitattu 30.9.2020.)
- MTV3 (2015) Talvella yllättävä vaikutus tuntuointeihin. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/talvella-yllattava-vaikutus-tuntuointeihin/4802130#gs.jpg9dp> (Viitattu 10.10.2020.)
- Myllyniemi, Sami (2009) *Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 97. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusverkosto. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/Nuorisobarometri_2009.pdf (Viitattu 30.8.2020.)
- Myllyniemi, Sami (2012) *Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 127, verkkojulkaisuja 53. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/Nuorisobarometri_2012_

- Verkkojulkaisu.pdf (Viitattu 1.8.2020.)
- Myllyniemi, Sami (2015) *Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 83. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisosaian neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2015/03/Nuorisobarometri_2014_web.pdf (Viitattu 30.8.2020.)
- Myllyniemi, Sami & Berg, Päivi (2013) *Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 64. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto & Nuorisosaian neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2014/05/Nuoria_liikkeell%C3%A4_verkko.pdf (Viitattu 30.8.2020.)
- Myllyniemi, Sami & Haikkola, Lotta (2020) Tilasto-osio. Lotta Haikkola & Sami Myllyniemi (toim.) teoksessa *Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 152. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2015/03/Nuorisobarometri_2014_web.pdf (Viitattu 30.8.2020.)
- Mysafety (2020) *Tutkimus: Nettikiusaaminen Suomessa*. Helsinki: Mysafety.fi.
- Myöhänen, Ulriikka/Yle (2019) Joka pelissä on toxic-pelaaja, joka kylvää ympärilleen vihaa ja pahaa mieltä – pelien ikärajat eivät enää kerro, soveltuuko peli lapselle. <https://yle.fi/uutiset/3-10789518> (Viitattu 1.9.2020.)
- Mäenpää, Pasi (2005) *Narkissos kaupungissa: Tutkimus kuluttaja-kaupunkilaisesta ja julkisesta tilasta*. Helsinki: Tammi.
- Mäkelä, Janne (2020) *Elävä musiikki vaatii luovuutta korona-aikana ja sen jälkeen*. Kolumni sanomalehti Kalevassa. <https://www.kaleva.fi/elava-musiikki-vaatii-luovuutta-korona-aikana-ja-s/1639534> (Viitattu 2.12.2020.)
- Nalbantoglu, Minna/HS (*Helsingin Sanomat*) (2017) Ruutuaika on vanhentunut käsite, sanovat asiantuntijat – Toimittaja antoi lastensa pelata viikon vapaasti, tässä tulokset. <https://www.hs.fi/teknologia/art-2000005459418.html> (Viitattu 1.8.2020.)
- Nikunen, Kaarina (2005) *Faniuden aika – Kolme tapausta televisio-ohjelmien faniudesta vuosituhatien taitteen Suomessa*. Tampereen yliopisto, mediatutkimuksia. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Nuorisolaki 2016 <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285> (Viitattu 1.12.2010.)
- Nurmela, Sakari (1998) *Nuorten järjestökiinnittynä*. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunta.
- OKM (2016) *Yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa – painopisteenä harrastamisen hinta*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu ja 2016:19. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- OKM (2020) *Harrastamisen Suomen malli*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://minedu.fi/suomen-malli> (Viitattu 10.7.2020.)
- Oksanen, Atte & Turtiainen, Jussi (2004) Kirjailtu elämä. Tatuoinnit ruumiillistuvan yhteiskunnan minuisproblematiikkana. *Sociologia* 41(1), 28–41.
- Ollila, Anne (2008) *Kerrottu tulevaisuus. Alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit*. Acta Universitatis Lapponiensis 141. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Partio, Elina/Yle (2014) Perheissä uusi kiistakapula – Lapsen kännykän tutkiminen omin luvun on rikos. <https://yle.fi/uutiset/3-7440302> (Viitattu 2.8.2020.)
- Pehkonen, Juhani (2001) *Nuorten järjestökiinnittynä 2001. Nuorten suhde järjestöihin ja globalisaatioon*. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (2018) *Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 129. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja

- kulttuuriministeriö. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03/Nuorisobarometri_2017_WEB.pdf
- Perhebarometri 2012 (2012) *Rakkautta, rikkautta ja ristiriitoja*. Lassi Lainiala & Minna Säävälä (toim.) Helsinki: Väestöliitto.
- Poikolainen, Janne (2015) *Musiikkifanius ja modernisoituva nuoruus. Populaarimusiikin ihailijakulttuurin rakentuminen Suomessa 1950-luvulta 1970-luvun puoliväliin*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 118. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Pönkä, Harto (2020) *Median käyttöä rajaavat sovellukset ja laitteiden ruutu aika-asetukset*. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/hyvinvointia-digijassal/median-kaytto-a-rajavat-sovellukset-jalaitteiden-ruutu-aika-asetukset/> (Viitattu 20.9.2020.)
- Reinikainen, Hanna (2020) *Tubettaja on fanilleen parhaimmillaan kuin virtuaalinen ystävä*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/ajankohtaista/uutiset/2331-tubettaja-on-fanilleparhaimmillaan-kuin-virtuaalinen-ystaevae> (Viitattu 10.10.2020.)
- Riskilä, Noora (2020) *Lapsen oikeus yksityisyydensuojaan verkossa suhteessa vanhemman huoltoveliöteeseen*. Lapin yliopiston oikeustieteen ja lapsioikeuden pro gradu -tutkielma. <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/64137/gradu%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Viitattu 6.8.2020.)
- Rissanen, Virve/HS (*Helsingin Sanomat*) (2017) Moni rajoittaa omaa kännykän käyttöään, kertoo HS:n kysely – Asiantuntijan mukaan se voi kertoa riippuvuudesta. <https://www.hs.fi/teknologia/art-2000005312881.html> (Viitattu 1.8.2020.)
- Roberts, Derek (2014) Modified People: Indicators of a Body Modification Subculture in a Post-Subculture World. *Sociology* 49(6), 1096–1112.
- Ruotsalainen, Jari (2010) *Ihon näkyvät merkit-sijat*. <https://docplayer.fi/363179-Ihon-na-kyvat-merkitsijat.html> (Viitattu 1.9.2020.)
- Saarenmaa, Kaisa (2020) *Päivittäisestä mediakattauksesta löytyy jokaiselle jotain digikuilun molemmin puolin*. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/paivittaisesta-mediakattauksesta-loytyy-jokaiselle-jotain-digikuilun-molemmin-puolin/> (Viitattu 1.10.2020.)
- Saarikoski, Helena (2009) *Nuoren naisellisuuden koreografioita. Spice Girls -fanit tyttöyden tekijöinä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Saarin, Arttu & Airio, Ilpo & Kaikkonen, Risto & Luoma, Minna-Liisa (2013) Onnellisuus erityyppisillä asuinalueilla. *Yhteiskuntapolitiikka* 78:5. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114733/saarin.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Viitattu 30.9.2020.)
- Saarsalmi, Perttu & Koskela, Timo & Virtala, Esa & Murto, Jukka & Pentala, Oona & Kauppinen, Timo & Karvonen, Sakari & Kaikkonen, Risto (2014) *Terveiden ja hyvinvoinnin erot maalla ja kaupungissa vuonna 2013 – ATH-tutkimuksen tuloksia uuden kaupunki-maaseutu-luokituksen mukaan*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, tutkimuksesta tiiviisti 30. <https://www.julkari.fi/handle/10024/125351> (Viitattu 1.10.2020.)
- Salasuo, Mikko (2006) *Atomisoitunut sukupolvi. Pääkaupunkiseudun nuorisokulttuurinen maisema ja nuorisotyön haasteita 2000-luvun alussa*. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 6/2006. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Salasuo, Mikko & Poikolainen, Janne & Komonen, Pauli (toim.) (2012) *Katukulttuuri – Nuorisoesiintymiä 2000-luvun Suomessa*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 124. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna (2014) Policy goals and obstacles for fathers'

- parental leave in Finland. Teoksessa Björk Eydal Guðný & Rostgaard Tine (eds) *Fatherhood in the Nordic Welfare States – Comparing Care Policies and Practice*. Bristol: Policy Press, 303–324.
- Seemer, Jonas & Halonen, Antti & Passi, Minna (2016) *Mediamarkkinoiden tila ja kilpailukyky. Suomalaisen median kansainvälinen vertailu, taloudellinen tila ja kilpailuedellytykset*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 50/2016. Helsinki: Valtioneuvosto.
- Siirilä, Merja/Yle (2018) Tulehduksia, patteja, reitit vinossa – ampumalla otetuissa korvareissillä yllättävän paljon ongelmia. <https://yle.fi/uutiset/3-10516089> (Viitattu 25.9.2020.)
- Sirén, Marjo & Leino, Kaisa & Nissinen, Kari (2018) *Nuorten media-arki ja lukutaito: PISA 2015*. Helsinki: Koulutuksen tutkimuslaitos & Sanomalehtien liitto.
- Soininen, Marjaana & Merisuo-Storm, Tuula (2015) Koti lapsen lukemista tukemassa. *Kielikukko* 34:2015, 1–2.
- Sokka, Sakarias & Kangas, Anita & Itkonen, Hannu & Matilainen, Pertti & Räisänen, Petteri (2014) *Hyvinvointia myös kulttuuri- ja liikuntapalveluista*. Tutkimusjulkaisusarjan julkaisu nro 77. Helsinki: Kunnallisanalan kehittämissäätiö.
- Strandell, Anna (2017) *Asukasbarometri 2016 – Kysely kaupunkimaisista asuinympäristöistä*. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 19/2017. Helsinki: Suomen ympäristökeskus.
- Sundell, Petra/MTV3 (2018) Huolettaako lapsen puhelimenkäyttö? Listasimme kehitetyt sovellukset, joilla voit valvoa lapsen surffailua, sijaintia ja viestittelyä. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/huolettaako-lapsen-puhelimenkaytto-listasimme-kehutut-sovellukset-joilla-voit-valvoa-lapsen-surffailua-sijaintia-ja-viestittelya/6927668#gs.jv86jx> (Viitattu 1.10.2020.)
- Suomen malli (2020) ks. OKM 2020.
- Suomen virallinen tilasto (SVT 2015) Väestön koulutus rakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1799-4586. 2014. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/vkour/2014/vkour_2014_2015-11-05_tie_001_fi.html (Viitattu 7.9.2020.)
- Suomen virallinen tilasto (SVT 2017) Vapaa-ajan osallistuminen [verkkojulkaisu]. Musiikin kuuntelu 2017, 1. Musiikin kuuntelu vähentynyt lasten ja työikäisen aikuisväestön keskuudessa. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/vpa/2017/04/vpa_2017_04_2019-05-22_kat_001_fi.html (Viitattu 22.6.2020.)
- Suomen virallinen tilasto (SVT 2018a) Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö [verkkojulkaisu]. ISSN=2341-8699. 2018. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/sutivi/2018/sutivi_2018_2018-12-04_tie_001_fi.html?ad=notify (Viitattu 11.6.2020.)
- Suomen virallinen tilasto (SVT 2018b) Vapaa-ajan osallistuminen [verkkojulkaisu]. Kulttuuriosallistumisen muutokset 2017, 2. Populaarimusiikin konserteissa käynti lisääntynyt. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/vpa/2017/01/vpa_2017_01_2018-11-21_kat_002_fi.html (Viitattu 7.9.2020.)
- Tervonen, Kari (2020) *Musiikin kuuntelu Suomessa 2020. Kummajaisvuosi*. Helsinki: Teosto. https://www.teosto.fi/app/uploads/2020/10/07123946/ifpi-teosto_musiikinkuuntelu-suomessa-2020_final.pdf (Viitattu 15.10.2020.)
- Tienhaara, Hilikka/*Iltalehti* (2018) Erikoislääkäri varoittaa: Tatuoinnit aiheuttaneet vakavia komplikaatioita – jopa väärää syöpäpääilyä. <https://www.iltalehti.fi/terveysuutiset/a/201805022200913110> (Viitattu 1.9.2020.)
- Tiggermann, Marika & Hopkins, Louise (2011) Tattoos and piercings: Bodily expressions of uniqueness? *Body Image* 8(3), 245–250.
- Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimus 2002 (2002) Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen. <http://www.tilastokeskus.fi/til/vpa/tau.html> (Viitattu 2.12.2020).

- Valkonen, Satu (2012) *Television merkitys lasten arjessa*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- World Values Surveyn Suomen aineisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/aineistot/kansainvalisia-aineistosarjoja/world-values-survey-ja-euro-pean-values-study/> (Viitattu 2.10.2020.)
- Yhdenvertaisuuslaki 2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325> (Viitattu 1.10.2020.)
- YK:n lapsen oikeuksien sopimus <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/> (Viitattu 1.12.2010.)
- Yle (2017) Tiedätkö, keitä ovat Mmiiias ja Lakko? Tubecon selvitti nuorten seuratuimmat idolit. <https://docs.google.com/document/d/1jtPs1ctQt6J1PLuzwaGbn16zGYOTHIdTqZZkdTTb9TA/edit> (Viitattu 1.9.2020.)
- Ziemann, Marcus/Yle (2013) Tatuoinnit eivät ole enää trendikkäitä – paitsi Suomessa. <https://yle.fi/uutiset/3-6450656> (Viitattu 15.8.2020.)

TUTKIMUSARTIKKELIT

INTOHIMONA MUSIIKKI – NÄKÖKULMIA LASTEN JA NUORTEN MUSIIKKIFANIUTEEN JA SEN TUNNUSLUKUIHIN

JANNE POIKOLAINEN

Populaarimusiikin tähdet ja heitä ympäröivä fanikulttuuri ovat tärkeä osa monen nykynuoren elämää. Tämä kävi ilmi myös vuonna 2017 toteutetussa kyselyssä, jossa 13–19-vuotiaita suomalaisnuoria pyydettiin nimeämään kolmesta viiteen säännöllisesti seuraamaansa idolia. Kyselyn kärkeisjat menivät tuolloin tubettajille, mutta viidetoista seuratuimman listalle mahtuivat myös poplaulajat Robin ja Sanni, räppärit Cheek ja Mikael Gabriel sekä poprap-duo JVG. Viisikon jatkoksi voi lukea myös tubettaja Arttu Lindemanin, joka oli hiljattain laajentanut repertuaariaan rap-musiikin puolelle poikkeuksellisen menestyksen saattelemana (Määttänen 2016). Tubettajien ja muusikoiden lisäksi viidetoista seuratuimman idolin joukkoon mahtuivat ainoastaan tosi-tv-tähti Kylie Jenner sekä hämmennystä korkealla sijoituksellaan herättänyt Donald Trump. (STT-Yle 2017.) Musiikkitähtien merkitys keskeisinä nuoruusajan idoleina heijastuu myös nuorten musiikinkulutuksen määrässä. Vuonna 2017 tehdyn tilastoinnin mukaan neljä viidestä 15–19-vuotiaasta suomalaisesta kuunteli musiikkia päivittäin, mikä oli enemmän kuin missään muussa ikäryhmässä (StatFin). Parhaimmillaan oman idolin musiikki kulkee mobiiliteknologiaa ja suoratoistopalveluja aktiivisesti hyödyntävien nuorten mukana kaikkialle, missä he liikkuvat (mobiiliteknologian ja suoratoistopalveluiden käytöstä, ks. Salasuo ym. tässä teoksessa; StatFin).

Populaarimusiikin fanikulttuuri on ulottanut vaikutuspiiriään yhä voimakkaammin myös lasten keskuuteen. Kiinnostus valtavirtaista populaarimusiikkia ja sen tähtiä kohtaan ei ole lapsiyleisöjen taholla uutta (esim. von Feilitzen & Roe 1990; Poikolainen 2015, 191), mutta internetin ja mobiiliteknologian yleistymisen on helpottanut tuntuvasti lasten pääsyä nuorille ja aikuisille suunnatun musiikkitarjonnan ja siihen liittyvien

fani-ilmiöiden äärelle (Marsh & Bishop 2014, 57–58). Kehityksen voi nähdä osana laajempaa faniileisöjen ikärakenteeseen liittyvää murrosta, jonka myötä eri-ikäiset musiikinkuluttajat ovat alkaneet osallistua fanikulttuurin käytäntöihin yhä täysipainoisemmin ja näkyvämmin (ks. myös esim. Anderson 2012; Bennett 2013; Gibson 2012). Lasten kohdalla ilmiö on herättänyt paikoin myös kriittistä keskustelua. Sen keskiössä ovat olleet etenkin ne moraaliskasvatukselliset kysymykset, joita ikäistään vanhemmille tehtyä musiikkia kuuntelevien ja sen esittäjiä ihailevien lasten musiikinkulutus on vanhemmissa herättänyt (Poikolainen 2018).

Vaikka musiikkifanius on erottamaton osa monien nuorten ja lasten arkea, on ilmiötä tarkasteltu suomalaisessa nuoriso- ja lapsuudentutkimuksessa melko harvoin. Musiikkifanius on jäänyt yllättävän vähälle huomiolle myös muilla kotimaisen tutkimuksen kentillä. (Ks. kuitenkin esim. Lähteenmaa 1989; Modinos 2003; Pajala 1999; Poikolainen 2015; Saarikoski 2009). Tiedonpuute koskee aivan erityisesti lapsifaneja, jotka ovat kansainväliselläkin mittapuulla lähes tutkimaton yleisöryhmä (Duffett 2016a. Ks. kuitenkin Ali 2002; Saarikoski 2009). Lapsia koskevan tietoaution voi puolestaan nähdä osana laajempaa asetelmaa, jossa kasvatus- ja koulutusinstituutioiden ulkopuolinen lasten musiikkikulttuuri on rajautunut valtaosin akateemisen keskustelun ulkopuolelle (Leppänen 2010, 12–13). Musiikkifaniutta koskevalle tutkimustraditiole on tyypillistä myös se, että faniutta on tarkasteltu sen puitteissa lähinnä yksittäisten faniyhteisöjen näkökulmasta (Hills 2014), useimmiten laadullisella otteella. Laaja-alaisempia, kvantitatiivisiin aineistoihin perustuvia fanikulttuurin kuvauksia ei sen sijaan ole ollut juuri saatavilla. Tämän seurauksena käsitys esimerkiksi musiikkifaniuden

ja sen käytäntöjen yleisyydestä on jäänyt pitkälti valistuneiden arvioiden ja mielikuvien varaan.

Tässä artikkelissa pyrin vastaamaan yllä esitettyihin tiedonpuutteisiin hahmottelemalla tilastollista kokonaiskuvaa 7–29-vuotiaiden lasten ja nuorten musiikkifaniudesta ja sen ilmene-mismuodoista. Samalla tarkastelen sitä, missä määrin tämä kuva on linjassa ilmiöstä aiemmassa tutkimuksessa esitettyjen tulkintojen kanssa. Lähdemateriaalinani olen käyttänyt Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen vuoden 2020 aineistoa. Vapaa-aikatutkimus on valtion nuorisoneuvoston, Nuorisotutkimusverkoston sekä opetus- ja kulttuuriministeriön organisoima strukturoitu haastattelututkimus, jonka toteutuksesta vastaa Nuorisotutkimusverkosto. Kahden vuoden välein uusittava tutkimus tarkastelee Suomessa asuvien lasten ja nuorten vapaa-ajanvieton trendejä, ja sen painopiste oli tällä kertaa mediankäyttöä koskevissa kysymyksissä. Tutkimushaastattelut suoritettiin kaikkien haastateltavien (N=1402) osalta puhelimitse (aineistosta ja sen keruusta tarkemmin, ks. Salasuo ym. tässä teoksessa).

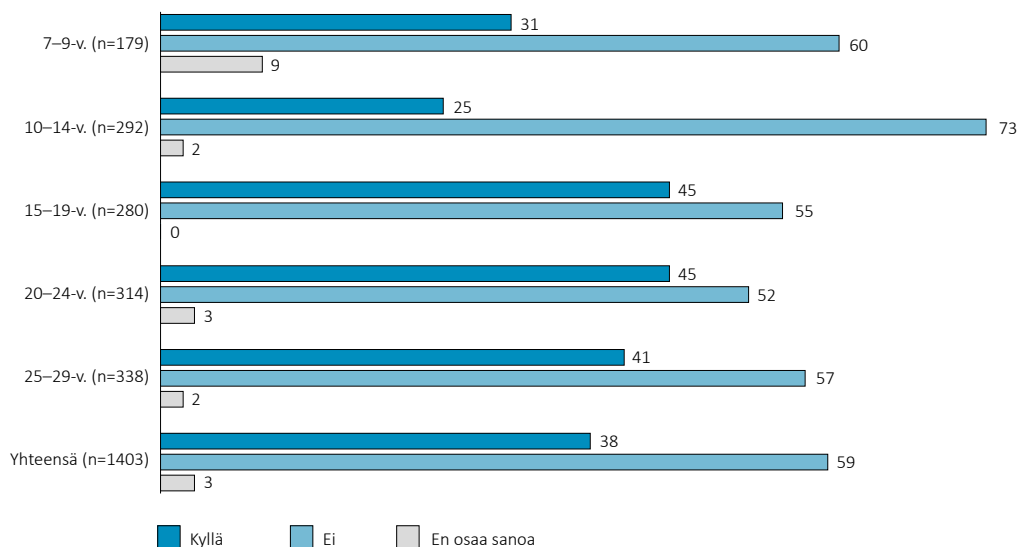
Vapaa-aikatutkimukseen sisällytettiin vuonna 2020 ensi kertaa myös musiikkifaniuteen liittyvä teemakysymyspatteristo. Sen tuottama aineisto on harvinaislaatuinen, sillä se mahdollistaa samaan aikaan sekä ilmiön laajamittaisen määrällisen analyysin että tarkastelun ulottamisen nuoruuden piiristä lapsuuden puolelle. Alla keskityn nimenomaan edellä mainittuihin teemakysymyksiin tarkoitukseni johtaa niiden pohjalta nuorten yleisöryhmien musiikkifaniutta kuvaavia tunnuslukuja. Tarkastelussani kiinnitän erityistä huomiota siihen, millaisia musiikkifaniuteen liittyviä ikäryhmittäisiä eroja lasten ja nuorten sekä nuoruuden eri vaiheissa olevien vastaajien välillä esiintyy. Kaikki alaluvuissa käsitellyt erot ovat tilastollisesti merkitseviä ($p<0,05$) ja siten väestötasolle yleistettäviä, ellei tekstissä ole toisin mainittu.

Lähestymistapansa kautta artikkeli linkittyy myös osaksi viime vuosina aktivoitunutta keskustelua iän vaikutuksista eri yleisöryhmien faniuteen ja sen yksilölliseen ilmenemiseen. Keskustelu on virinnyt ennen kaikkea tutkijoiden

tarpeesta nostaa aikuiset ja iäkkäämmät yleisöt fanitutkimuksen valokeilaan, nuorison ja nuorten aikuisten rinnalle. Ikääntymisen kysymyksiä on jäsennetty tässä kontekstissa erityisesti pitkän aikavälin henkilöhistorialliseen tarkasteluun keskittyvän elämänkulututkimuksen näkökulmasta. (Harrington & Bielby 2010; Hills 2019; Hunting 2019.) Alla pyrin kuitenkin tuomaan esiin sitä, etteivät vanhenemiseen ja elämänkulkuun liittyvät faniuden muutokset ole vain nuoruusiän taakseen jättäneitä yleisöryhmiä koskettava ilmiö, vaan voivat tuottaa selkeitä faniuden muotoihin liittyviä eroja myös vielä nuoruusvaiheessa olevan yleisön keskuuteen. Lisäksi artikkelin tulokset alleviivaavat sitä, että faniuden, iän ja elämänkulun kytköksistä kiinnostuneiden tutkijoiden tulisi kiinnittää huomiota myös nuoruutta edeltäviin ikävuosiin. Näin siksi, että fanikulttuurinen elämäнкаari – tai minkä muodon kyseinen jana sitten saakin – alkaa monen kohdalla jo lapsuudesta (ks. myös Hunting 2019).

MUSIIKKIFANIUDEN YLEISYYS LASTEN JA NUORTEN KESKUDESSA

Musiikkifaniuden yleisyyttä selvitettiin tiedustelemalla Vapaa-aikatutkimuksen vastaajilta, ihailvatko tai ”fanittavatko” he jotain muusikkoo tai bändiä. Ilmiö osoittautui lasten ja nuorten keskuudessa melko yleiseksi, sillä kaikista vastaajista 38 prosenttia ($n=532$) vastasi kysymykseen myöntävästi. Lisäksi on mahdollista, että kiel-tävästi vastanneiden joukossa on musiikinkulutusensa muotojen puolesta faniksi määrittyviä vastaajia, jotka eivät kuitenkaan syystä tai toisesta mieltäneet itseään faniyleisöön kuuluviksi (ks. Poikolainen 2015, 19–20). Ikäryhmittäinen vaihtelu oli faniuden yleisyyden osalta selkeää (ks. kuvio 1). Ihailua ja fanittamista koskevaan kysymykseen myöntävästi vastanneiden osuus oli 7–9-vuotiaiden ikäryhmässä 31 prosenttia, mistä se putosi 10–14-vuotiaiden kohdalla 25 prosenttiin. 15–19-vuotiaiden ja 20–24-vuotiaiden keskuudessa faniksi tai ihailijaksi identifioituneiden osuus oli peräti 45 prosenttia. 25–29-vuotiaiden kohdalla osuus pieneni jälleen hieman, 41 pro-

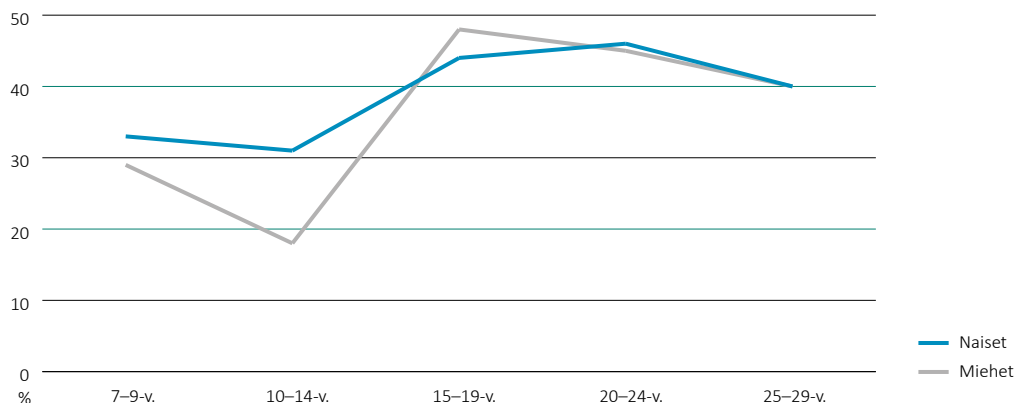
KUVIO 1. ”IHAILETKO TAI FANITATKO JOTAIN MUUSIKKOA TAI BÄNDIÄ?”, VASTAUSTEN %-OSUUDET IKÄRYHMÄITTÄIN.

senttiin. Musiikkifaniuden vetovoima näyttää näin ollen vaihtelevan ikäryhmien välillä aalto-
maisesti, huipun sijoittuessa nuoruuden keskivai-
heille ja passiivisimman ajanjakson paikantuessa
lapsuuden ja nuoruuden rajapintaan.

7–9-vuotiaiden fanien määrä nousee esiin eri-
tyisen kiinnostavana tuloksena, sillä 31 prosentin
osuutta voidaan pitää fanitutkimuksen ja faniutta
koskevien diskurssien ulkopuolelle tyypillisesti
jääneen yleisöryhmän kohdalla merkittävänä.
Havainto murentaa vanhakantaista mielikuvaa
musiikkifaniudesta lähtökohtaisesti nuoruuteen
kytkeytyvänä, murrosiän tunnekuohuista, iden-
titeettikriiseistä ja ”seksuaalisesta heräämisestä”
kumpuavana ilmiönä (mielikuvasta, ks. Gibson
2012; Harrington & Bielby 2010; Jenson 1992;
Nikunen 2009; Pajala 1999; Poikolainen 2015,
146, 207). Samalla tulos vahvistaa, yhdessä ikään-
tyviä faniyleisöjä koskevan tutkimuksen kanssa
(esim. Anderson 2012; Bennett 2013; Gibson
2012), ajatusta populaarimusiikin fanikulttuurin
lisääntymisestä ”kaikenikäisyydestä”. Lasten vasta-
uksia tarkasteltaessa on toki huomioitava, että
”ihailu” ja ”fanittaminen” voivat olla nuorimmille

vastaajille hankalasti avautuvia käsitteitä. Tämä
saattaa osaltaan vinouttaa heitä koskevia tuloksia
(lapsilta kysymiseen liittyvistä haasteista, ks. Me-
rikivi ym. toim. 2016). Näistä vaikeuksista viestii
myös se, että yhdeksän prosenttia 7–9-vuotiaista
vastaajista vastasi, ettei osaa sanoa, ihaileeko tai
fanittaako jotain muusikkoa tai bändiä. Vastaava
osuus oli muiden ikäryhmien kohdalla korkeim-
millaan kolme prosenttia. Toisaalta nuorimman-
kaan ikäryhmän vastauksiin ei tule suhtautua liian
epäileväisesti, sillä faniksi tai ihailijaksi tunnus-
tautuneille esitetyt jatkokysymykset vahvistivat
faniuden ilmenevän monien lasten arjessa myös
käytännön aktiviteetteina.

Tutkimuksen tulokset haastavat myös perin-
teistä mielikuvaa musiikkifaniuden voimakkaasta
sukupuolittuneisuudesta. Tämä stereotyyppinen
mielikuva on liittänyt fanikulttuurisen musiikin-
kulutuksen ensisijaisesti nuoreen naiseuteen ja
ennen kaikkea hupsun tai hysteerisen teinitytön
sekä yliseksuaalisen ”bändäriin” hahmoin (esim.
Duffett 2013, 40–41; Jenkins 1992, 15; Nikunen
2009; Poikolainen 2015, 129–130, 154). Va-
paa-aikatutkimuksen vastauksissa ei kuitenkaan

KUVIO 2. ”IHAILETKO TAI FANITATKO JOTAIN MUUSIKKOA TAI BÄNDIÄ?”, KYLLÄ-VASTAUSTEN %-OSUUKSET IKÄRYHMITÄIN SUKUPUOLEN MUKAAN.

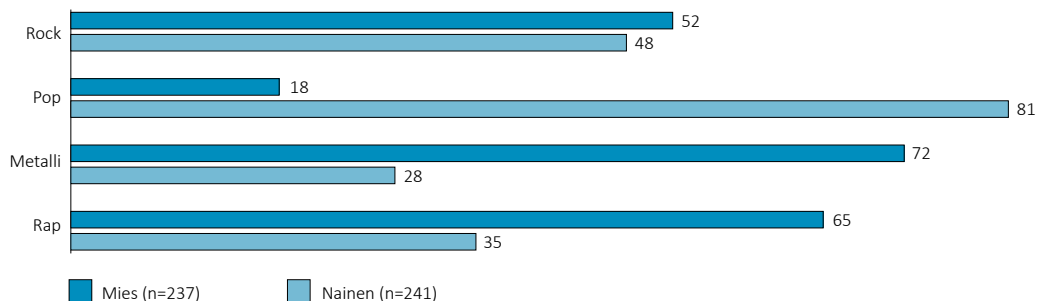
esiintynyt faniuden yleisyyteen liittyvää tilastollisesti merkitsevää sukupuolieroa. Tulos ei tarkoita sitä, ettei jonkinlaista eroavaisuutta voisi väestötasolla esiintyä, mutta on todennäköistä, että ainakin suuremman kokoluokan erot näkyisivät otoskoon huomioiden myös tämän tutkimuksen aineistossa. Vastauksia luonnehtiva sukupuolijakauman tasaisuus – naispuolisista vastaajista 39 prosenttia ja miespuolisista vastaajista 36 prosenttia kertoi ihaillevansa tai fanittavansa jotain artistia – viestii myös faniutta koskevien mielikuvien muutoksesta. Asetelman voi tulkita merkiksi siitä, että sotienjälkeisinä vuosikymmeninä paikkansa vakiinnuttanut feminiinisen faniuden stereotypia on jo menettänyt merkittävän osan voimastaan. Muussa tapauksessa näin moni miespuolinen vastaaja tuskin olisi tunnustanut tai tunnistanut omaa kiintymyssuhdettaan ”faniudeksi”, ”fanittamiseksi” tai edes ”ihailuksi” (ks. Poikolainen 2015, 19–20, 184). Miesten ja naisten lisäksi faniksi tai ihailijaksi identifioituneiden vastaajien joukossa oli myös yksi muunsukupuolinen vastaaja.

Ikäryhmittäisten erojen vertailu sukupuolittain toi sekin esiin kiinnostavia tuloksia. Faniuden yleisyydessä esiintyvä ikäkohtainen vaihtelu osoitautui ensinnäkin selvästi suuremmaksi miesten kuin naisten keskuudessa (ks. kuvio 2). Fanien

ikäryhmittäinen osuus naispuolisista vastaajista oli pienimmillään 32 prosenttia ja suurimmillaan 46 prosenttia. Miesten keskuudessa vastaava osuus vaihteli 18 prosentin ja 48 prosentin välillä. Toiseksi tarkastelun tulokset viittaavat siihen, että faniuden huippuvaihe sijoittuu miesten ja naisten kohdalla hieman eri ikävaiheeseen. Ihailu ja fanittaminen olivat naisten keskuudessa yleisimmillään 20–24 ikävuoden kohdalla, miesten keskuudessa taasen 15–19 vuoden iässä. Faniuden yleisyydessä esiintyi tilastollisesti merkitseviä ikäryhmittäisiä sukupuolieroja vain 10–14-vuotiaiden ikäryhmässä (naiset 32 prosenttia, miehet 18 prosenttia).

TÄRKEIMMÄT IDOLIT JA KESKEISIMMÄT GENRET

Lapsilta ja nuorilta tiedusteltiin myös heidän tärkeintä musiikki-idoliaan. Asiaa selvitettiin avokysymyksellä, jossa faniutta koskevaan kohtaan myöntävästi vastanneita pyydettiin kertomaan, mitä muusikkoa tai bändiä he ihailivat tai fanittivat haastatteluhetkellä eniten. Kysymys on sikäli hieman pulmallinen, että moni aktiivinen musiikinkuluttaja on useamman kuin yhden artistin fani (esim. Hills 2002, xiv, 81–82; Hills 2014), eikä omien faniuden kohteiden asettaminen hie-

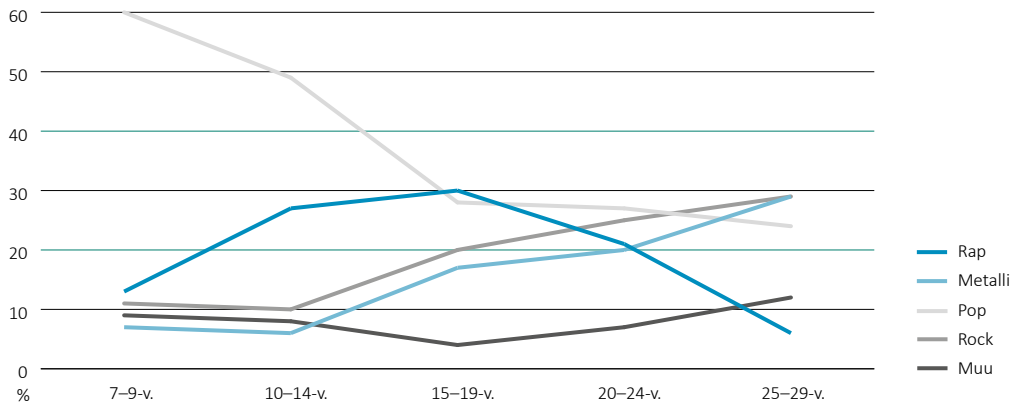
KUVIO 3. FANIEN SUKUPUOLIJAKAUMA TÄRKEIMMÄN IDOLIN EDUSTAMAN GENREN MUKAAN, %-OSUUDET GENREN FANEISTA.

rarkkiseen järjestykseen ole aina helppoa tai edes mahdollista. Tästä kertoo myös se, että vastaajien joukossa oli useita faneja, jotka eivät osanneet antaa avokysymykseen mitään vastausta. Lisäksi muutamissa vastauksissa mainittiin useampia yhtyeitä tai kokonainen musiikkigenre. Tärkeimpien idolien yksilöiminen mahdollisti kuitenkin tutkimukseen osallistuneiden fanien ja heidän vastaustensa jaottelun genreittäin, faniuden kohteen mukaan. Tämän ansiosta faniuden piirteitä ja käytäntöjä sekä niiden yleisyyttä on mahdollista tarkastella myös genrejen välisiä eroja vertaillen.

Keitä lasten ja nuorten ykkösidolit sitten olivat? Tulokset osoittavat sen, että suomalaisten fanittamien musiikkitähden kirjo on varsin laaja, sillä avokysymyksen vastauksiksi saatiin lähes 250 eri muusikkoo tai yhtyettä. Tämä kertoo myös suoratoistopalveluiden yleistymisen entisestään kiihdyttämästä musiikki- ja tähtikulttuurin pirstaloitumisesta (ks. Haaramo 2019; Shumway 2014, 211–212). Lisäksi on huomionarvoista, että kaksi kolmasosaa kysymykseen vastanneista faneista nimesi tärkeimmäksi idolikseen ulkomaisen muusikon tai yhtyeen. Yksittäisistä artisteista eniten mainintoja saivat osakseen JVG (22 mainintaa), indiepoppähti Billie Eilish (18 mainintaa) ja metalliyhtye Rammstein (12 mainintaa). Kun idolit sijoitetaan edustamansa musiikkityylin mukaan Homin, Kinnusen ja Honkasen (Homi ym. tässä teoksessa) laatimaan genrejaotteluun, käy ilmi, että fanitetuimmat artistit nousivat

tyypillisimmin pop-genren piiristä (32 prosenttia idoleista). Toiseksi yleisimmin edustettuina olivat rock-artistit (21 prosenttia). Rap-artistit (20 prosenttia) ja metallimuusikot (19 prosenttia) nousivat rock-idolien kanssa lähes samoihin lukemiin. Muita genrejä edustavia artisteja esiintyi vastauksissa melko harvakseltaan. Heidän osuutensa jäi lopulta 8 prosenttiin vastaajien mainitsemista idoleista.

Vastaajien nimeämiä idoleita tarkasteltaessa kävi ilmi, että vaikka musiikkifaniuden yleisyyttä kuvaavat luvut eivät viestineet suurista sukupuolieroista, esiintyi tiettyjen genrejen faniyleisöissä huomattavaa sukupuolittuneisuutta. Neljän suurimman genren osalta sukupuolierot olivat suurimmillaan popfaniuden kohdalla. Vaikka tärkeimmän faniuden kohteensa nimenneitä mies- ja naisfaneja oli lähestulkoon sama määrä, oli nimetyksi tulleiden pop-artistien faneista neljä viidesosaa naispuolisia (ks. kuvio 3). Metalli- ja rap-artistien fanikunnat olivat vastaavasti selkeän miesvoittoisia. Rockfanien sukupuolijakauma oli muista päägenreistä poiketen varsin tasapainoinen. Näyttää myös siltä, että genrekohtaiset sukupuolierot ovat faniuden osalta huomattavasti voimakkaampia kuin pelkkää musiikinkuuntelua tarkasteltaessa. Tämä koskee erityisesti rap-musiikkia, jonka kuuntelu oli vuonna 2017 tehdyn tilastoinnin mukaan nuorten naisten ja miesten keskuudessa lähestulkoon yhtä yleistä. (StatFin.) Onkin hyvä muistaa, etteivät musiikkifaniuteen

KUVIO 4. TÄRKEIMMÄN IDOLIN GENRE FANIEIEN IÄN MUKAAN, %-OSUUKSET IKÄRYHMÄN IDOLEISTA.

ja erityyppisten idoleiden fanisuosioon liittyvät trendit automaattisesti heijastele suuren yleisen musiikkimakua tai siinä tapahtuvia muutoksia.

Tutkimustulosten genrekohmainen tarkastelu nosti esiin myös kiinnostavia ikäryhmittäisiä eroja (ks. myös Homi ym. tässä teoksessa). Tulokset viittaavat siihen, että musiikki-idolien kirjo on lasten ja varhaisnuorten keskuudessa vahvasti pop-painotteinen, mutta muuttuu viimeistään 15–19-vuotiaiden kohdalla tasapainoisemmaksi eri genren suhteen (ks. kuvio 4). Kokonaiskuvassa tasapainottavina tekijöinä toimivat etenkin metalli- ja rock-artistit, joiden fanisuusio kasvoi 10–14 ikävuoden jälkeen ikäryhmä ikäryhmältä. Myös rap-idolien suosion kaari on kiinnostava. Rappäreiden osuus tärkeimpien idolien listalla kasvoi 15–19-vuotiaiden ikäryhmään saakka, minkä jälkeen se kääntyi jälleen laskuun. 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä rap-tähtiä fanitettiin yleisemmin kuin minkään muun yksittäisen genren artisteja. Koko väestöä koskevat kuuntelutilastot osoittavat, että rapin suosio noudattaa samansuuntaista ikäsidonnaista kaarta myös yleisen kuuntelutottumusten suhteen (StatFin). Rap näyttääkin olevan muita valtavirtagenrejä selkeämmin oman aikamme ”nuorisomusiikkia”.

7–9-vuotiaiden vastaukset osoittautuivat eri musiikkityylien osalta jälleen erityisen kiinnostaviksi. Ikäryhmän tärkeimmistä faniuden kohteista

peräti 60 prosenttia sijoittui popmusiikin kentälle. Eniten mainintoja sai vuonna 2002 syntyneiden norjalaisveljesten muodostama Marcus & Martinus -duo, joka mainittiin 7–9-vuotiaiden vastauksissa yhteensä yhdeksän kertaa. JVG (kuusi mainintaa) sai ikäryhmän vastauksissa toiseksi eniten mainintoja. Kotimainen poplaulaja Robin (viisi mainintaa) sijoittui listalla kolmanneksi. Marcus & Martinus profiloitui aineistossa nimenomaan lasten idoliksi, sillä duo mainittiin muiden ikäryhmien vastauksissa vain kerran. Tyyllisesti kokoonpanon voi sijoittaa osaksi kansainvälistä varhaisnuorille suunnatun popin (engl. *tween pop*) aaltoa, joka sai alkunsa 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä, Miley Cyrusin ja Justin Bieberin kaltaisten nuorten tähtien siivittämänä. Myös Robinin tausta on *tween pop*-ilmiössä. Tyyllilaji on myötävaikuttanut osaltaan lasten musiikkikulttuurin ”poppiutumiseen” ja ikäryhmien välisten makuerojen tasaantumiseen. (Bickford 2012; Marsh & Bishop 2014, 57.)

On merkillepantavaa, ettei 7–9-vuotiaiden mainitsemien artistien joukossa esiintynyt käytännössä yhtään lastenmusiikkiartistiksi määriteltävää idolia. Yksi vastaaja tosin mainitsi tärkeimmäksi faniuden kohteekseen vuonna 2008 syntyneiden kaksosveljesten muodostaman Eino ja Aapeli-duon. Marcus & Martinukseen usein verrattun kokoonpanon tyyli on kuitenkin luokiteltavissa

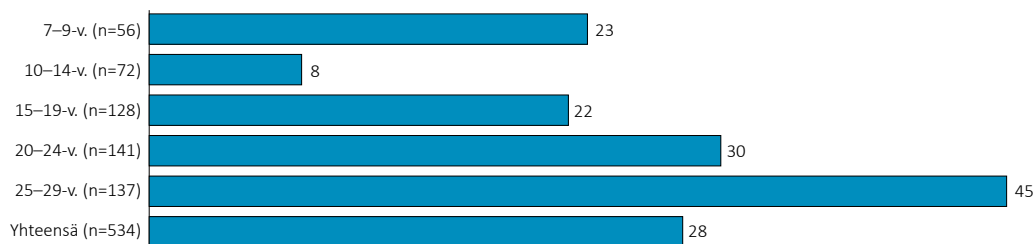
vähintään yhtä paljon varhaisnuorille suunnatuksi popmusiikiksi kuin lastenmusiikiksi. Lastenmusiikkiartistien poissaolon voi tulkita kertovan useammastakin seikasta. Yhtenä syynä saattaa olla se, että viime vuodet ovat olleet suomalaisella lastenmusiikkirintamalla hieman hiljaisempaa aikaa, ainakin genren osakseen saaman mediahuomion osalta (Koppinen 2016). Fanikulttuurin näkökulmasta olennaista on myös se, ettei genren ympärille ole muodostunut juurikaan yleisön jäseniä ”faniutavaa” (Nikunen 2005) tähti- ja julkiskulttuuria. Lasten ikäkohtaiset mieltymykset ja niissä kouluiän kynnysellä tapahtuvat muutokset ovat selityksenä vähintään yhtä todennäköisiä. Siinä missä lastenmusiikki kuuluu vielä luontevasti 5-vuotiaiden arkeen, tuntuu se monesta ykkösluokkalaisesta ”jo liian lapselliselta” (Noppari 2014, 29, 35–36. Ks. myös von Feilitzen & Roe 1990). Tällöin kyse on usein myös tietoisesta eronteosta suhteessa itseä nuorempaan yleisöön (mt.). Erilaisiin musiikkityyleihin liitettyjen kulttuuristen ikärajojen ylittäminen vaikuttaakin toimivan lasten kohdalla vaivattomammin ylöspäin kuin alaspäin. Tämän voi jälleen tulkita merkiksi lasten musiikinkulutuksen nuorisokulttuuristumisesta (ks. myös Marsh & Bishop 2014, 57–58; Noppari 2014, 29, 38).

FANIEN MUSIIKINKUUNTELUN MUODOT

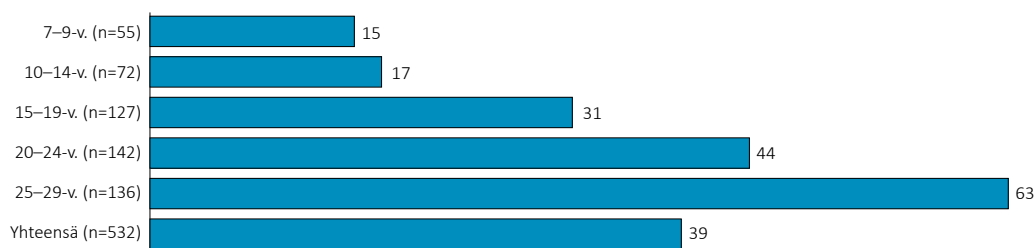
Faniuteen liittyvän affektiivisen kiintymyksen on katsottu konkretisoituvan erityisesti faniuden kohteena olevien mediasisältöjen toistuvana ja säännöllisenä kulutuksena (esim. Duffett 2013, 25–26; Sandvoss 2005, 7–8). Vapaa-aikatu- kimuksen aineistossa oman idolin tuotannon runsas kuuntelu olikin ylivoimaisesti tyypillisin vastaajien musiikkifaniutta luonnehtiva piirre. 95 prosenttia kaikista ihailijaksi tai faniksi identifioituneista vastaajista kertoi kuuntelevansa paljon tärkeimmän idolinsa musiikkia. Sukupuolten välillä ei esiintynyt näiltä osin tilastollisesti merkitsevää eroa. Ikäryhmittäiset erot olivat ilmeisimpiä ikähaarukan laidoilla. 10–24-vuotiaista faneista lähes jokainen kertoi kuuntelevansa paljon idolinsa musiikkia: kyllä-vastausten osuus vaihteli

heidän keskuudessaan ikäryhmästä riippuen 97 ja 99 prosentin välillä. 25–29-vuotiaiden kohdalla osuus oli jonkin verran pienempi, 92 prosenttia. Sen sijaan 7–9-vuotiaista faniksi tai ihailijaksi tunnustautuneista ”vain” 82 prosenttia vastasi kuuntelun runsautta koskevaan kysymykseen myöntävästi. Toisaalta musiikinkulutuksen määrä ei sekään ole aukoton faniuden mittapuu. Bruce Springsteenin faniyhteisöä tutkinut Daniel Cavicchi (1998, 113–115) esimerkiksi totesi, että moni hänen havainnoimistaan faneista kuunteli idolinsa musiikkia kausiluonteisesti tai oletettua vähemmän. Heidän kohdallaan faniuteen liittyvä affektiivinen lataus realisoitui tiiviin toistuvuuden sijaan tarkoin valikoiduissa kuuntelutilanteissa ja niiden kautta rakentuvissa intensiivisissä kuuntelukokemuksissa.

Suoratoistopalveluiden yleistyminen ja äänitemarkkinoiden murros (ks. Homi ym. tässä teoksessa) näkyvät musiikkifanien kulutustottumuksissa selvästi, sillä tutkimukseen osallistuneista faneista vain 28 prosenttia kertoi omistavansa tärkeimmän idolinsa levyjä. Miesten ja naisten välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Ikäryhmien välinen vaihtelu oli sen sijaan selkeää (ks. kuvio 5). Oman idolin levyt olivat kaikkein harvinaisimpia 10–14-vuotiaiden fanien keskuudessa, siinä missä 25–29-vuotiaat omistivat levyjä kaikkein tyypillisimmin. Asetelmaan vaikuttaa todennäköisesti se, että vanhemmilla ikäryhmillä on nuorempia vahvempi kosketus suoratoistoaikakautta ja fyysisen äänitemyyntin romahdusta edeltävään musiikkikulttuuriin. 7–9-vuotiaiden keskuudessa esiintyvä suhteellisen korkea omistustiheys saattaa selittyä sillä, että levyt ovat ainakin osassa tapauksista perheen vanhempien omistuksessa (ylisukupolvista faniutta käsitellään myöhemmin). Iän ja äänilevyjen omistamisen positiivinen korrelaatio näkyi myös siinä, että idolin levyjen omistustiheys oli suurin yleisön iän myötä suosiotaan kasvattavien rock-artistien (43 prosenttia) ja metallibändien (37 prosenttia) faniyhteisöissä. Tiheys oli vastaavasti pienempi nuorempiin ikäryhmiin laajimmin vetoavien poptähtien (25 prosenttia) ja rap-artistien (16 prosenttia) fanien kohdalla.

KUVIO 5. TÄRKEIMMÄN IDOLINSA LEVYJÄ OMISTAVAT FANIT, %-OSUUDET IKÄRYHMÄN FANEISTA.

KUVIO 6. TÄRKEIMMÄN IDOLINSA KONSERTISSA KÄYNEET FANIT, %-OSUUDET IKÄRYHMÄN FANEISTA.

Fyysisten äänitteiden omistuksen vähenemisessä ei ole fanien kohdalla kyse ainoastaan musiikinjakelun ja -kulutuksen muodonmuutoksesta, vaan myös laajemmasta faniuden käytäntöihin liittyvästä murroksesta. Idolin levyjen omistaminen ja kerääminen on ollut aiemmin keskeinen osa populaarimusiikin fanikulttuuria. Se on ollut faneille myös tapa erottautua ja osoittaa omaa omistautuneisuuttaan: kattavilla levykokoelmilla ja keräilyharvinaisuuksilla on rakennettu hierarkioita niin faniyhteisöjen sisälle kuin fanien ja tavallisen yleisön välille (esim. Millard 2012, 7; Poikolainen 2015, 60–61, 221–222; Stevenson 2006, 176–179). Toisaalta voi ajatella, että suoratoiston dominoimassa kulttuurissa laajalla levykokoelmalla on yhä helpompaa erottautua suhteessa kumpaankin yleisöryhmään. Nämä erot eivät kuitenkaan saa entisenlaistaan painoarvoa, mikäli fyysisten äänitteiden määrän lasku viittaa myös niiden arvostuksen laskuun.

Vaikka faniuteen liittyvä musiikinkuuntelu on valtaosin mediavälitteistä, on myös konserteilla

ja keikoilla paikkansa faniyleisöjen musiikinkulutuksessa. Konsertteja on kuvattu aiemmassa tutkimuksessa musiikkifaniuden huippukohtina, joissa fanisuhteen yksilölliset ja yhteisölliset sisällöt toteutuvat intensiivisimmillään (esim. Baker 2014, 91; Cavicchi 1998, 37; Millard 2012, 200). Faneja koskeissa mediadiskursseissa konserttitapahtumien ja faniyleisön konserttikäyttäytymisen rooli on korostunut vielä tätäkin voimakkaammin. Vapaa-aikatutkimuksen tulokset kannustavat kuitenkin punnitsemaan konserttien fanikulttuurista asemaa uudelleen. Tutkimukseen osallistuneista faneista nimittäin vain 39 prosenttia kertoi käyneensä tärkeimmän idolinsa konsertissa. Ikäryhmittäin tarkasteltuna konsertissa käyneiden fanien osuus nousi yli puoleen ainoastaan 25–29-vuotiaiden kohdalla (ks. kuvio 6). 7–9-vuotiaiden ja 10–14-vuotiaiden ikäryhmissä osuus jäi alle viidennekseen. Nais- ja miesfanien osuuksissa ei ilmennyt tilastollisesti merkitseviä eroja lukuun ottamatta 25–29-vuotiaiden ikäryhmää (naiset 73 prosenttia, miehet

52 prosenttia). Neljän päägenren osalta konsertissa käyneiden osuus oli suurimmillaan metalliartistien fanien (52 prosenttia) ja pienimmillään rock-artistien fanien (32 prosenttia) keskuudessa.

Fanien konserttikokemusten vähäisyyteen vaikuttavat monet eri seikat. Yksinkertaisimmillaan kyse on siitä, että vastaajien idoleissa on useita jo edesmenneitä tai esiintymisen lopettaneita artisteja. Toinen keskeinen tekijä on ulkomaisten idolien suuri osuus. Niistä vastaajista, joiden fanituksen tai ihailun kohteena oli ulkomainen artisti, vain 30 prosenttia oli päässyt kuulemaan idoliaan elävänä. Kotimaisia artisteja fanittavien keskuudessa osuus oli lähes kaksinkertainen, 58 prosenttia. Nuorimpien ikäryhmien kohdalla keikoilla käymiseen liittyy myös monenlaisia vanhempien ja lainsäätäjien asettamia rajoitteita. 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä tapahtuva konserttikäyntien voimakas yleistyminen (ks. kuvio 6) selittyikin osin sillä, että fanit tulevat tässä kohdin täysi-ikäisiksi. Tämä mahdollistaa paremman pääsyn erityisesti klubi- ja ravintolakeikoille (ks. myös Homi ym. tässä teoksessa). Lisäksi täysi-ikäistyminen tarkoittaa nuorten enemmistölle henkilöautoajokortin suorittamista, mikä parantaa erityisesti harvaan asutuilla seuduilla elävien fanien mahdollisuuksia konserteissa käymiseen. Myös taloudelliset tekijät saattavat selittää konserteissa käymisen ja fanien iän positiivista korrelaatiota. Konserttien ja festivaalien lipunhinnat ovat nousseet levymyyntitulojen kutistuessa yhä korkeammiksi (Ekholm 2014; Homi ym. tässä teoksessa), minkä vuoksi tapahtumiin osallistuminen edellyttää usein melko suurta rahallista panostusta. On hyvin mahdollista, että tämä rajoittaa erityisesti nuorimman yleisön keikoilla käymistä.

FANIUS TOIMINNALLISENA MEDIASUHTEENA

Tutkimuskirjallisuudessa faniutta on kuvattu usein toiminnalliseksi ja osallistuvaksi mediakulttuurin muodoksi. Tämän näkemyksen mukaan faniudelle on ominaista, että siihen liittyvä affektiivinen kiintymys ”laajenee ohi katselun ja kuuntelun” (Nikunen 2009, 75) ja saa rinnalleen

myös erilaisia oheisaktiviteetteja, niin sanottuja fanikäytäntöjä. Niitä voivat olla esimerkiksi omaan idoliin liittyvän uutisoinnin seuraaminen, faniuden kohdetta koskeviin verkkokeskusteluihin osallistuminen, fanituotteiden keräily, fanipostin kirjoittaminen sekä erilaiset fanien tuottaman fanitaiteen muodot. Tällaisissa käytännöissä kiteytyy usein myös faniuteen yhdistetty intermediaalisuus, liikkuminen eri median muotojen välillä. (Mt.; Duffett 2013, 166; Duffett 2016b; Nikunen 2005, 50.) Fanitutkijat Cornel Sandvoss ja Laura Kearns (2014) ovat kuitenkin huomauttaneet, että alakulttuurisiin faniyhteisöihin keskittynyt tutkimus on monesti myös ylikorostanut fanikäytäntöjen merkitystä faniyleisöjen arjessa. He ovat vastanneet kritisoimaansa tilanteeseen tuomalla ”tavallisen faniuden” (*ordinary fandom*) käsitteen osaksi fanikulttuuria koskevaa keskustelua. Sandvoss ja Kearns (mt.) viittaavat termillä valtavirtaisempaan faniuden tasoon, jota luonnehtii muun muassa juuri fanikäytäntöjen verrattain pieneksi jäävä rooli (ks. myös Nikunen 2009). Tavalliseen faniuteen liittyvä emotionaalinen panostus keskittyy heidän mukaansa ennen kaikkea fanisuhteen ensisijaisena kohteena olevaan kulttuurituotteeseen, muun toiminnallisuuden jäädessä usein vähemmälle.

Fanikäytäntöjen yleisyyttä kartoitettiin Vapaa-aikatutkimuksessa kysymällä faniksi tai ihailijaksi identifioituneilta vastaajilta idolien mediaseurannasta, fanituotteiden omistuksesta, idoliin kohdistuvasta samaistumisesta, tyyllillisestä jäljittelystä sekä ihailijapostin lähettämisestä. Lisäksi heiltä tiedusteltiin avokysymyksellä mahdollisia muita faniuden ilmenemismuotoja. Yleisimmäksi fanikäytännöksi osoittautui oman idolin tai tätä koskevan keskustelun seuraaminen sosiaalisessa mediassa (ks. kuvio 7). Sitä harrasti 59 prosenttia kaikista tutkimukseen osallistuneista musiikkifaneista. Sukupuolierot olivat tältä osin tilastollisesti ei-merkittäviä lukuun ottamatta 15–19-vuotiaiden ikäryhmää. Kyseisen ryhmän naisista 85 prosenttia ja miehistä 60 prosenttia vastasi sosiaalisen median seurantaan kartoittavaan kysymykseen myöntävästi. Kaiken kaikkiaan seuranta oli yleisintä nimenomaan

KUVIO 7. FANIKÄYTÄNTÖJEN YLEISYYS FANIEN KESKUUDESSA, KYLLÄ-VASTAUSTEN %-OSUUDET.

15–19-vuotiaiden keskuudessa, missä sitä harvasti yhteensä 74 prosenttia ikäryhmän faneista. Ikäryhmittäinen osuus jäi alle puoleen ainoastaan 7–9-vuotiaiden fanien kohdalla. Heistä vain 11 prosenttia vastasi kysymykseen myöntävästi. Ikäryhmän selvästi muita matalampi lukema liittyy osin siihen, että sosiaalisen median käyttö on alle 10-vuotiaiden keskuudessa yleensäkin suhteellisen vähäistä (esim. Suoninen 2014, 45). Toisaalta 7–9-vuotiaat seurasivat idoliaan tai tätä koskevaa keskustelua selvästi muita harvemmin myös muilla median foorumeilla. Ikäryhmän faneista ainoastaan seitsemän prosenttia kertoi seuraavansa idoliinsa liittyviä mediasisältöjä sosiaalisen median ulkopuolella, siinä missä kaikista 7–29-vuotiaista faneista näin teki 42 prosenttia.

Idolin toiminnan ja sitä koskevan julkisen keskustelun seuraaminen on fanikulttuurin näkökulmasta useassa mielessä tärkeä fanikäytäntö. Se muun muassa kartuttaa fanien tietämystä omasta faniuden kohteesta. Tämä tietous muovautuu faniyhteisöissä eräänlaiseksi alakulttuuriseksi pääomaksi, joka rakentaa eroa fanien ja suuren yleisön välille sekä jäsentää yhteisöjen sisäisiä, asiantuntijuuteen perustuvia hierarkioita (Ali 2002; Poikolainen 2015, 217–220; Saarikoski 2009, 179–180, 183). Riittävä tietopohja on tärkeä lähtökohta myös fanisuhteeseen usein sisältyvälle hengenheimolaisuuden tunteelle sekä siitä viriävälle henkiselle samaistumiselle (samaistumisesta, ks. esim. Cavicchi 1998, 40–41, 110; Click ym. 2016; Stevenson 2006, 160–162, 185–190).

Vapaa-aikatutkimukseen osallistuneista faneista 41 prosenttia kokikin tärkeimmän idolinsa maailmankatsomuksen tai elämänasenteen itselleen läheiseksi. Ilmiö oli yleisimmillään yli 15-vuotiaiden vastaajien keskuudessa, missä sen esiintyvyys vaihteli ikäryhmästä riippuen 45 ja 49 prosentin välillä. Sukupuolten välillä ei esiintynyt merkitseviä eroja. Tyypillisintä tämäntyyppinen samaistuminen oli 25–29-vuotiaiden fanien keskuudessa. 7–9-vuotiaiden fanien kohdalla osuus oli sen sijaan vain 13 prosenttia ja 10–14-vuotiaidenkin keskuudessa ainoastaan 26 prosenttia.

Henkinen samaistuminen näyttäisi siis lisääntyvän iän myötä. Huomio on kiinnostava myös nuorimpia yleisöryhmiä ja musiikkitähtien heille tarjoamia roolimalleja koskevan huolipuheen näkökulmasta (ks. Poikolainen 2018). Mikäli samaistuminen idolien arvo- ja ajatusmaailmaan todella yleistyy laajemmin vasta nuoruusiässä, on aiheellista pohtia myös sitä, missä määrin moraalisesti tai kasvatuksellisesti arveluttaviksi miellettyjen vaikutteiden voidaan lopulta olettaa vaikuttavan lapsiyleisöjen käyttäytymiseen ja ajatteluun. Yllä esitettyihin lukuihin tulee kuitenkin suhtautua pienellä varauksella, sillä Vapaa-aikatutkimuksen samaistumista kartoittava väittämä – ”Koen idolini maailmankatsomuksen tai elämänasenteen itselleni läheiseksi” – osoittautui nuorimmille vastaajille erityisen haastavaksi. Tätä kuvastaa se, että 7–9-vuotiaista 30 prosenttia ja 10–14-vuotiaista 15 prosenttia valitsi vastaukseksi ”En osaa sanoa” -vaihtoehdon.

Fanius saa erilaisissa fanikäytännöissä myös materiaalisempia muotoja. Materiaaliset käytännöt (joihin myös edellä käsitelty levyankeräily lukeutuu) tekevät faniuteen liittyvästä omistautumisesta konkreettisella tavalla julkista, minkä vuoksi niitä on pidetty tärkeänä osana fanikulttuurista ja fani-identiteetin muotoutumista (Duffett 2013, 166; Nikunen 2009). Tähän käytäntöjen kategoriaan kuuluu myös idolin tyylillinen jäljittely tai kopiointi, toinen musiikkifaniuteen keskeisesti liittyvä samaistumisen muoto (esim. Poikolainen 2015, 187–191; Saarikoski 2009, 190). Vapaa-aikatutkimukseen vastanneista faneista joka neljäs kertoi ottaneensa idoliltaan vaikutteita pukeutumiseensa tai tyyliinsä (ks. kuvio 7). Aineistossa ei ilmennyt näiltä osin tilastollisesti merkitsevää sukupuolieroa. Ikäryhmittäin tarkasteltuna tyylillinen jäljittely oli tyypillisintä 15–19-vuotiaiden keskuudessa, missä sitä oli harrastanut 42 prosenttia ikäryhmän faneista. Harvinaisinta jäljittely oli ikähaitarin laidoilla, 7–9- ja 25–29-vuotiaiden joukossa. Pukeutumiseensa tai tyyliinsä vaikutteita ottaneiden osuus jäi näihin ikäryhmiin kuuluvien fanien keskuudessa 15 prosenttiin.

Erilaiset fanituotteet ovat musiikkifaniuden visuaalisina symboleina erityisen tunnistettavia. Niistä tyypillisimpiä ovat fanipaidat ja muut faniudesta kertovat vaatekappaleet, joita oli 30 prosentilla tutkimukseen osallistuneista faneista. Muut kuin pukeutumiseen liittyvät fanituotteet ja oheismateriaalit olivat vastaajien keskuudessa astetta harvinaisempia. Niitä löytyi 20 prosentilta tutkimukseen osallistuneista faneista. On kuitenkin epäselvää, ovatko vastaajat tunnistanee esimerkiksi julisteet tai muun faniuteen liittyvän kuvamateriaalin tähän kategoriaan kuuluvaksi. Fanivaatteiden ja -tuotteiden omistuksen suhteen ei esiintynyt tilastollisesti merkitseviä ikä- tai sukupuolieroja. Poikkeuksen muodosti vain 10–14-vuotiaiden fanivaatteiden omistus, joka keskittyi selkeästi voimakkaammin naispuolisten (31 prosenttia) kuin miespuolisten (seitsemän prosenttia) fanien keskuuteen.

Kysymys, jossa vastaajilta tiedusteltiin, ”[i]lmeneekö ihailusi tai faniutesi jollain muulla

tavalla”, tarjosi lähinnä yksittäisiä välähdyksiä lasten ja nuorten musiikkifaniudesta ja sen käytännöistä. Tutkimukseen osallistuneista faneista 12 prosenttia vastasi kysymykseen myöntävästi, minkä jälkeen heitä pyydettiin kertomaan kyseisistä ilmenemismuodoista omin sanoin. Monet avovastauksista toistivat tai täydensivät sisältöjä, joita oli käsitelty jo aiemmissa kysymyksissä tai joihin palattiin myöhemmin, faniuden yhteisöllisyyttä koskevista kohdista. Vastauksissa palattiin muun muassa faniuden ja sen ilmenemismuotojen intermediaalisuuteen. 20–24-vuotias Beatles-fani esimerkiksi kertoi katsoneensa yhtyeeseen liittyvän *Yellow Submarine*-elokuvan, siinä missä 7–9-vuotias Anna Puun ihailija mainitsi lukevansa laulajaa käsittelevää kirjaa. 15–19-vuotias K-pop-fani kertoi ilmaisevansa faniuttaan puhelimen taustakuvalla. Myös lyriikoiden merkitys välittyi muutamista vastauksista kiinnostavalla tavalla. 20–24-vuotias Weekndin ihailija esimerkiksi kertoi kirjoittavansa ylös laulujen sanoja sekä miettivänsä ”niitä ja tarinoita sanoitusten takana”. Samaan ikäryhmään kuuluva Eminem-fani kuvasi mielensä ”avautuvan” idolinsa lyriikoiden kautta. 15–19-vuotiaan Michael Jackson -fanin kohdalla artistin tuotanto oli toiminut innoittajana englannin kielen opiskelulle.

Erityisen kiinnostavaa on se, että fanitutkimuksessa laajaa huomiota saaneet fanitaide ja fanifiktio jäävät avovastausten perusteella musiikkifaniuden marginaaliin. Viittauksia fanitaiteen tekemiseen oli kolmessa vastauksessa, fanifiktioin kirjoittamista koskevia mainintoja ei yhdessäkään. Näin siitakin huolimatta, että teknologiset puitteet fanituotannon tekemiseen ja jakamiseen ovat parantuneet viime vuosina merkittävästi. Avovastauksissa mainituista toiminnallisuuden muodoista nousi lopulta ainoana laajempaan kokonaisuuteen esiin se, miten musiikkifanius toimii osan faneista kohdalla myös omien musiikkiaktiiviteettien innoittajana. Yhdeksäntoista vastaajaa kertoi soittavansa tai laulavansa idolinsa musiikkia tai ammentavansa siitä inspiraatiota omaan musisointiinsa. Vastauksissa mainittujen aktiiviteettien kirjo ja konteksti vaihtelivat levyn mukana laulamisesta karaokeharrastukseen ja

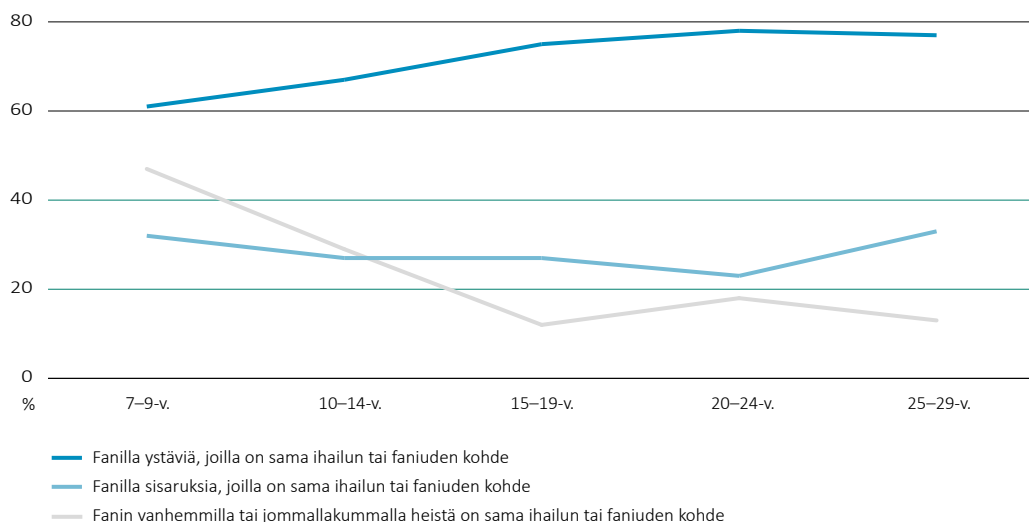
itsenäisestä harjoittelusta yleisön edessä tapahtuviin esiintymisiin. Lisäksi fanius oli kannustanut kolmea fania oman musiikin tekemiseen. Faniuden puitteissa tapahtuva musiikillisten vaikutteiden välittyminen onkin osoittautunut tärkeäksi populaarimusiikin kenttää ja lopulta myös sen idolikartastoa uusintavaksi voimaksi (esim. McDonald 2009, 166–167; Poikolainen 2015, 94–95).

FANIUDEN YHTEISÖLLISIÄ ULOTTUVUUKSIA

Aiempi tutkimus on usein painottanut laaja-alaisen yhteisöllisyyden ja aktiivisten verkostojen roolia faniudelle tunnusomaisina piirteinä. Näkemys on kytköksissä fanitutkimuksen alkuvaiheen näkökulmavalintoihin. Niiden myötä tutkijoiden huomio suuntautui usein juuri tiiviisti verkostoituneisiin ja yhteisöllisesti aktiivisiin faniuden osa-alueisiin. (Sandvoss & Kearns 2014; Sandvoss 2005, 5–6, 29–30.) Sittenkin, faniyleisöjä koskevan tutkimusperinteen moninaistuessa, myös yhteisöllisyyden fanikuluttuurisia merkityksiä ja muotoja on alettu arvioida uudelleen. Suomessa

tämäntyyppistä perspektiivin laajentamista on peräänkuuluttanut tv-faniutta tutkinut Kaarina Nikunen (2009). Hän on tarkastellut teksteissään valtavirtaisempaa ja arkisempaa ”löyhää faniutta”, joka asettuu intensiivisten faniverkostojen sijaan ”osaksi päivittäistä elämää ja niitä sosiaalisia kohtaamisia, joita siihen joka tapauksessa sisältyy” (mt., 77–78). Kevyt, ensisijaisesti arjen sosiaaliseen kanssakäymiseen paikantuva yhteisöllisyys on tyyppillistä myös Sandvossin ja Kearnsin (2014) kuvaamalle ”tavalliselle faniudelle”.

Vapaa-aikatutkimuksessa faniuteen liittyviä yhteisöllisiä kytköksiä selvitettiin lähinnä ystävä- ja perhepiirin osalta. Asiaa kartoitettiin kysymällä jokaiselta tutkimukseen osallistuneelta fanilta, oliko hänellä ystäviä, sisaruksia tai vanhempia, jotka myös ihailivat tai fanittivat vastaajan edellä nimeämää idolia. Kysymyksiin saadut vastaukset osoittavat, että lasten ja nuorten musiikkifanius on usein lähipiirissä jaettua. Tyyppillisimmin tämänkaltaisen faniyhteisöllisyys sijoittuu ystäväpiiriin. Kaikista faneista 74 prosenttia kertoi ainakin jonkun ystävistään fanittavan tai ihaillevan tärkeimmäksi nimeämäänsä idolia. Sukupuolten välillä esiintyi tilastollisesti merkitsevää

KUVIO 8. YSTÄVIEN, VANHEMPIEN JA SISARUSTEN KANSSA JAETTU FANIUS, %-OSUUDET IKÄRYHMÄN FANEISTA.

eroa ainoastaan 10–14-vuotiaiden fanien kohdalla (naiset 77 prosenttia, miehet 52 prosenttia). Vastusten ikäryhmittäinen analyysi viittaa siihen, että ystävien kesken jaettu fanius yleistyy lapsuudesta murrosikään ja siitä edelleen myöhempään nuoruusvaiheeseen siirryttäessä (ks. kuvio 8). Ilmiö on silti yleinen myös lasten keskuudessa, sillä 7–9-vuotiaista faneista 61 prosentilla oli vähintään yksi saman idolin omaava ystävä. Mikäli kysymystä olisi laajennettu kattamaan tärkeimmän idolin sijasta kaikki vastaajien musiikki-idolit, olisi ystäväpiirissä jaettuja fanikokemuksia todennäköisesti löytynyt kaikista ikäryhmistä vielä enemmän.

Ystäväpiiriin sijoittuvan faniyhteisöllisyyden ja sen yleisyyden voi katsoa tukevan tulkintaa, jonka mukaan erilaiset mediafaniuden muodot ovat merkittäviä lasten ja nuorten sosiaalisia suhteita sävyttäviä tekijöitä (esim. Ali 2002; Nikunen 2009). Tämä vaikutus voi toteutua monella eri tavalla. Parhaimmillaan jaettu fanius toimii tärkeänä ystävyysuhteita vahvistavana tekijänä, eräänlaisena ”sosiaalisena liimana” (Nikunen 2009, 78). Tämä kävi ilmi myös muutamista faniuden ilmenemismuotoja koskevista avovastauksista. 20–24-vuotias Alice in Chains -fani esimerkiksi kertoi, että hän puhuu kavereidensa kanssa usein faniuteen liittyvistä asioista. 10–14-vuotias Eminem-fani mainitsi vastaavasti kuuntelevansa artistin musiikkia ”kavereiden kanssa tosi paljon”. Joissain tapauksissa jaettu fanius voi toimia kimmokkeena jopa kokonaan uusille ystävyysuhteille (esim. Tormulainen 2018, 176–177). Toisaalta ystäväpiiri voi myös määrittää sitä, millaista musiikkia siihen kuuluvien lasten ja nuorten on suotavaa fanittaa ja millaista ei (Ali 2002; Poikolainen 2015, 198–199; Tormulainen 2018, 175–176). Lisäksi fanikulttuuri toimii vertaisyhteisön sisäisten eronteiden väljänä, tietyille artistille omistautuneiden faniryhmien erottautuessa faniutensa ja sen kohteen kautta sekä tavallisesta yleisöstä että muita artisteja fanittavista ikätovereistaan (esim. Poikolainen 2015, 214–218, 223–229).

Musiikkifaniuteen liittyvät yhteisölliset kokemukset voivat sijoittua myös oman perheen sisälle. Tutkimukseen osallistuneista faneista 28 prosenttia ilmoitti, että heillä on sisarusia, jotka

fanittavat tai ihailevat vastaajan tärkeimmäksi nimeämää idolia. 20 prosenttia faneista kertoi samaa myös vähintään toisesta vanhemmastaan. Osuuksissa ei ilmennyt tilastollisesti merkitseviä sukupuolieroja lukuun ottamatta 25–29-vuotiaiden fanien vanhempiensa kanssa jakamaa faniutta (naiset 17 prosenttia, miehet seitsemän prosenttia). Vanhempien kanssa jaetun faniuden yleisyys on tutkimustuloksena erityisen kiinnostava. Se osoittaa – tärkeintä idolia painottavan kysymyksenasettelun vaikutukset jälleen huomioiden – että musiikkifanius on monen fanin tapauksessa ylisukupolvista. Kiinnostavaa on myös se, että faniuden ylisukupolvisuus oli neljän suurimman genren osalta tyypillisintä rock-artistien faniyhteisössä (26 prosenttia genren faneista). Tämä viittaa siihen, että sukupolvikapinan tärkeimpiin symboleihin aikanaan kuuluneesta rockista on tullut yhä useammassa perheessä ennemminkin ”sukupolviuulua” umpeen kurova tekijä. Harvinaisinta ylisukupolvinen fanius oli rap-fanien keskuudessa (13 prosenttia genren faneista). Rap-musiikki pitää näin kiinni sukupolviluonteestaan myös tässä suhteessa.

Ikäryhmittäin tarkasteltuna ylisukupolvinen fanius oli yleisintä 7–9-vuotiaiden fanien keskuudessa: heistä 47 prosenttia kertoi vähintään toisen vanhempansa ihailevan tai fanittavan samaa idolia. Tämän jälkeen osuus laski voimakkaasti, saavuttaen matalimman arvonsa, 12 prosenttia, 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä (ks. kuvio 8). Kehitystä voi tulkita myös elämänkulkuun liittyvänä ilmiönä, jossa omien vanhempien rooli faniuden kannalta merkittävänä lähiyhteisönä antaa tilaa vertaisryhmiin paikantuvalla faniyhteisöllisyydelle ja nuorten ”omille” idoleille (ks. esim. Boer & Abubakar 2014). Lapsuuden ylisukupolvisten fanikokemusten yleisyys haastaa lisäksi pohtimaan sitä, missä määrin lapsuusiän varhaisessa faniudessa on mahdollisesti kyse eräänlaisesta vanhempien faniuden jatkumosta – siitä, että lapset kasvavat sisään vanhempiensa faniuteen tai että vanhemmat siirtävät faniuttaan aktiivisesti jälkipolvelleen (ks. myös Hunting 2019). Tämä on ainakin jossain määrin todennäköinen asetelma, sillä aiempien tutkimusten mukaan

monet perheellistyneistä musiikkifaneista välittävät faniuteensa liittyvää alakulttuurista pääomaa mielellään myös seuraavalle polvelle. Vaikutteiden virta voi toki kulkea toiseenkin suuntaan. (Bennett 2013, 145–148; Davis 2012; Jokinen 2003; Smith 2012.)

Osan faneista kohdalla faniuden yhteisöllinen ulottuvuus laajenee myös perheen ja välittömän ystäväpiiriin ulkopuolelle. Tämänkaltaisen, oman lähipiiriin ylittävä faniyhteisöllisyys on keskittynyt mediakulttuurin digitalisoitumisen myötä yhä enemmän internetiin ja sosiaaliseen mediaan. Vapaa-aikatutkimuksen aineisto ei mahdollista faniien verkkoyhteisöllisyyden syvällisempää analyysia, mutta jo se, että niin monet nuorista vastaajista seurasivat idoleitaan tai heitä koskevaa keskustelua sosiaalisessa mediassa, kertoo siitä, että faneilla on usein jonkinasteinen kytkös myös virtuaaliin faniyhteisöihin. Tapahtuuhan artisti- en ja heille internetissä omistettujen faniryhmien seuraaminen tyypillisesti osana laajempaa, idolin toimintaan reagoivaa verkkokäyttäjien joukkoa. Toisaalta Sandvoss ja Kearns (2014) ovat esittäneet, että ”tavallisten faniien” yksilötason kiinnostuminen verkkoyhteisöihin jää yleensä melko vähäiseksi, ainakin jos sitä mitataan aktiivisen vuorovaikutuksen ja osallistumisen määrässä. On hyvin mahdollista, että tämäntyyppinen, kevyt ja valikoivasti aktiivinen osallisuus luonnehtii myös suurta osaa tässä artikkelissa tarkastelluista musiikkifaneista ja heidän virtuaaliyhteisöllisestä toiminnastaan.

LOPUKSI

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimukseen ensimmäistä kertaa sisällytetty fanikysymysten sarja avaa populaarimusiikin fanikulttuuriin harvinaislaatuisen kvantitatiivisen näkymän. Tämä näkymä samaan aikaan sekä haastaa että vahvistaa faniudesta aiemmin esitettyjä tulkintoja. Tutkimusaineisto piirtää kuvaa 7–29-vuotiaista musiikkifaneista laajana joskin ikäistensä joukossa vähemmistöksi jäävänä yleisöryhmänä, jonka musiikinkulutusta luonnehtiva emotionaalinen lataus konkretisoituu ennen kaikkea oman idolin

tuotannon runsaana kuunteluna. Tutkimuksen tulokset osoittavat myös sen, että välittömään lähipiiriin ja etenkin omiin kaveriporukoihin paikantuvalla faniyhteisöllisyydellä on lasten ja nuorten musiikkifaniudessa hyvin keskeinen asema. Aiemmassa tutkimuksessa korostuneiden fanikäytäntöjen merkitys sen sijaan osoittautui huomattavasti vaihtelevammaksi. Tätä kuvaa se, että Vapaa-aikatutkimuksessa kartoitetuista fanikäytännöistä ainoastaan idoliin liittyvien sosiaalisen median sisältöjen seuraaminen osoittautui faniien enemmistöä koskettavaksi.

Yllä kuvattujen piirteiden perusteella nuoren yleisön musiikkifanius näyttäisi asettuvan suurelta osin Cornel Sandvossin ja Laura Kearnsin (2014) kuvaaman ”tavallisen faniuden” piiriin. Tälle faniuden tasolle on tyypillistä toiminnallisuuden verrattain matala taso ja yhteisöllisen aktiivisuuden keskittyminen arjen sosiaalisiin lähiverkostoihin. Kyseiset tunnusmerkit pätevät suurelta osin myös siihen, mitä Kaarina Nikunen (2009) on kutsunut ”löyhäksi faniudeksi”. Yhdessä nämä piirteet erottavat musiikkifaniien enemmistöä siitä alakulttuurisesta ja toiminnallisesti monimuotoisesta faniudesta, johon erityisesti varhaisempi fanitutkimus paljolti keskittyi ja jonka pohjalta fanin käsite tutkijapiireissä pitkään määriteltiin. Tässä mielessä Vapaa-aikatutkimuksen tuloksia voi pitää (musiikki)faniuden tutkimuksellista kuvaa tärkeällä tavalla avartavina. Esiin nousseita eroja ei tule kuitenkaan ymmärtää siten, että tavallinen fanius olisi emotionaaliselta intensiteetiltään automaattisesti alakulttuurista faniutta vähäisempää. Tähän viittaavat myös Sandvossin (2005, 30, 167) aiemmat tutkimustulokset. Hän näet havaitsi jalkapallofaneja tutkiessaan, ettei fanisuhteen affektiivisuuden tai sen tuottaman mielihyvän määrällä ollut suoraa kytköstä faniien toiminnallisuuden tai fanikulttuurisen tuotannollisuuden määrään.

Vapaa-aikatutkimuksen tulokset laajentavat fanitutkimuksen perspektiiviä myös tuomalla lasten musiikkifaniutta näkyviin aiempaa laajalaisemmin. Tulosten valossa vaikuttaa selvältä, että ilmiöllä on huomattava sija lapsuuden mediamaisemassa viimeistään varhaisesta kouluiästä

lähtien. Samalla tulokset vahvistavat ikääntyviä faneja koskevan tutkimuksen tuottamaa kuvaa populaarimusiikin faniyleisöistä ikärakenteeltaan hyvin monimuotoisena yleisöryhmänä. Tämänkaltaisen ”kaikenikäisyyden” voi nähdä osana laajempaa kulttuurista murrosta, jonka seurauksena biologisen iän merkitys ihmisten käyttäytymisen ja kulutuksen ohjaajana on vähentynyt selvästi (ks. esim. Jokinen 2003; Levin 2013; Nikander 1999). Toisaalta nuorimpien vastaajien vastaukset tuovat esiin myös niitä metodologisia ja tulkinnallisia haasteita, joita tämännäköisiin aineistoihin lasten kohdalla liittyy. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että lasten musiikkifaniutta kartoitetaan aiempaa aktiivisemmin myös laadullisin tutkimusmenetelmin. Lisäksi olisi kiinnostavaa laajentaa tarkastelua vielä nuorempiin yleisöryhmiin, sillä lasten mediankäyttöä koskeva tutkimus on osoittanut, että nuorten musiikki-idolit alkavat vilahdella lasten leikeissä ja puheessa jo päiväkotiiässä (esim. Mulari toim. 2016; Noppari 2014, 29).

Artikkelissa esitellyt tutkimustulokset kyseenalaistavat kiinnostavalla tavalla myös niitä populaareja mielikuvia ja stereotypioita, joita musiikkifaniuden ympärille on vuosikymmenten saatossa muotoutunut. Edellä esitetyt havainnot murentavat osaltaan ajatusta musiikkifaniudesta ensisijaisesti ”teini-iän” kehityksellisistä ja sosiaalisista tarpeista käyttövoimansa ammentavana ilmiönä. Kuten useassa kohdin on käynyt ilmi, ei tämä kuitenkaan tarkoita sitä, ettei musiikkiartistien ihailulla ja fanittamisella olisi keskeistä sijaa murrosikäisten nuorten kulttuurissa. Perinteisten mielikuvien näkökulmasta erityisen kiinnostavaa on myös se, ettei aineisto tue vanhakantaista ajatusta populaarimusiikin fanikulttuurin voimakkaasta sukupuolittuneisuudesta.

Vaikka musiikkifaniuden lisääntyvä kaikenikäisyys vaikuttaa ilmiönä ilmeiseltä, osoittaa Vapaa-aikatutkimuksen aineisto sen, että faniuden muotojen ikäryhmittäinen vaihtelu voi olla pienenkin ikähaarukan puitteissa suurta ja monensuuntaista. Näiltä osin on paikallaan pohtia myös sitä, missä määrin tätä vaihtelua voidaan pitää merkinä faniuden mukautumisesta yksilöllisessä kehityksessä ja elämäntulussa tapahtuviin

muutoksiin ja missä määrin kyse on enemmänkin ikä- tai sukupolviin liittyvistä eroista. Samalla on kuitenkin todettava, ettei käytettävissä oleva aineisto tarjoa kovin yksiselitteistä näyttöä kumpaankaan suuntaan. Tämä johtuu siitä, että kysymyksen perusteellinen tarkastelu edellyttäisi sen kaltaista pitkittäisnäkökulmaa, jota ensimmäistä kertaa toteutettava teemakysymyspatteristo ei tarjoa. Joitain tulkintoja asian tiimoilta on silti mahdollista tehdä. On esimerkiksi perusteltua olettaa, että faniuden kohteita koskevat ikäryhmittäiset genre-erot selittyvät ainakin osin ikäpolvien välisillä makueroilla, varsinkin kun sukupolvella on todettu olevan suuri vaikutus yksilön musiikkimielityksiin (Haaramo 2019). Ikä- ja sukupolvittaiset musiikkikulutuksen erot selittävät mitä ilmeisimmin myös äänilevyjen merkityksen ikäryhmittäistä vaihtelua.

Toisissa yhteyksissä yksilölliseen elämäntulkuun ja sen siirtymiin liittyvä selitysmalli vaikuttaa perustellummalta. On esimerkiksi selvää, että nuoren faniyleisön mahdollisuudet konserteissa käymiseen lisääntyvät iän karttuessa. Fanitutkimuksen näkökulmasta kiinnostavinta lienee kuitenkin se, miten faniuden sosiokulttuuriset merkitykset ja kontekstit vaihtelevat lapsuudesta murrosikään ja siitä edelleen nuoreen aikuisuuteen siirryttäessä. Näiltä osin Vapaa-aikatutkimus tuotti kiinnostavia tuloksia etenkin faniuden yhteisöllisyyteen ja samaistumiseen liittyen. Tulokset viittaavat siihen, että lapsuuden fanikokemuksiin usein sisältyvä ylisukupolvinen ulottuvuus menettää nopeasti merkitystään nuoruuteen siirryttäessä, samalla kun vertais yhteisöllinen fanius muuttuu entistä tärkeämmäksi. Lisäksi idoliin merkitys maailmankatsomukseen ja arvomaailmaan liittyvinä henkisen samaistumisen kohteina näyttää vahvistuvan lapsuusiästä nuoruuteen liikuttaessa. Näin musiikkifanius kiinnittyy luontevasti myös siihen lapsuudesta nuoruuteen kulkevaan kehityspolkuun, jossa vertais yhteisö ja populaarikulttuuri muodostuvat yhä tärkeämmiksi identiteettityön ja sosialisoinnin ympäristöiksi, perheen merkityksen samalla vähentyessä.

Yhteen vetäen voi todeta, että musiikkifanius näyttäytyy yllä kuvatun valossa sekä erityisenä että

tyypillisenä osana tämän päivän lasten ja nuorten mediakulttuuria. Aineistosta välittyvä ”tavallinen fanius” voi tulla arkisimmillaan niin lähelle suuren yleisön musiikinkulutuksen tapoja, että fanin ja tavallisen mediankäyttäjän välistä rajaa saattaa olla jopa vaikea havaita (ks. myös Nikunen 2009; Sandvoss & Kearns 2014). Rajalinja on huokoistunut myös toisesta suunnasta. Kun idolit, faniverkostot ja fanikulttuuriset mediasisällöt ovat siirtyneet yhä suuremmassa määrin internetiin, ovat ne samalla tulleet yhä laajemmin kaikkien verkkokäyttäjien ulottuville. Tämä on lähentänyt suurta yleisöä myös sellaisiin sisältöihin ja yhteisöllisyyden muotoihin, jotka ovat aiemmin olleet lähinnä faniyhteisöjen alaa. Lisäksi viihdeteollisuus pyrkii sitouttamaan ja osallistamaan tavallisen yleisön jäseniä mediasisältöihinsä tavalla, joka sekin luo heidän mediakulutukseensa faniudenomaisia piirteitä. (Esim. Duffett 2013, 44–45; Nikunen 2005, 101–102, 348.)

Samaan aikaan voidaan perustellusti väittää, että faniuteen liittyy aina myös jotain erityislaatuista ja tavanomaisesta mediakulutuksesta poikkeavaa. Ero voi ilmetä monin eri tavoin, mutta pohjimmiltaan kyse on musiikinkuunteluun tai muuhun mediankäyttöön liittyvän emotionaalisen panostuksen ja intohimon tavanomaista suuremmasta määrästä. Se on ominaispiirre, joka yhdistää yhtä lailla alakulttuurisia faniyhteisöjä kuin valtavirtaisempaa faniutta. (Duffett 2013, 45; Nikunen 2009; Sandvoss & Kearns 2014.) Fanien näkökulmasta ero fanin ja ei-fanin välillä on yleensä myös jotain subjektiivisesti koettua – tunnetta itsen ja faniuden kohteen välisen suhteen erityisyydestä (Cavicchi 1998, 87, 107). Sen merkkejä voi nähdä esimerkiksi siinä, kuinka tämänkin artikkelin lapset ja nuoret määritteli-vät oman kiintymyssuhteensa nimenomaan fannittamiseksi tai ihailuksi pelkän ”tykkäämisen” sijaan. Vahvimmillaan kyseinen tunne toteutuu niissä tapauksissa, joissa faniuteen liittyy henkisen samaistumisen piirteitä. Erityisellä tavalla merkitykselliseksi koettu yhteys suhteessa idoliin on lopulta myös keskeinen, ellei keskeisin, fanikulttuurisen musiikinkulutuksen antia voimistava tekijä (mt., 110, 127–132): se jokin, joka saa

fanin palaamaan lempiartistinsa ja tämän tuotannon pariin yhä uudelleen ja uudelleen.

LÄHTEET

- Ali, Suki (2002) Friendship and fandom: ethnicity, power and gendering readings of the popular. *Discourse: studies in the cultural politics of education* 23 (2), 153–165.
- Anderson, Tonya (2012) Still kissing their posters goodnight: Female fandom and the politics of popular music. *Participations: Journal of Audience & Reception Studies* 9 (2), 239–264.
- Baker, Andrea J. (2014) *You Get What You Need. Stories of Fans of the Rolling Stones*. McLean: Miniver Press.
- Bennett, Andy (2013) *Music, Style, and Aging. Growing Old Disgracefully?* Philadelphia: Temple University Press.
- Bickford, Tyler (2012) The new ‘tween’ music industry. The Disney Channel, Kidz Bop and an emerging childhood counterpublic. *Popular Music* 31(3), 417–436.
- Boer, Diana & Abubakar, Amina (2014) Music listening in families and peer groups: benefits for young people’s social cohesion and emotional well-being across four cultures. *Frontiers in Psychology* 5, article 392.
- Cavicchi, Daniel (1998) *Tramps like us. Music and meaning among Springsteen fans*. New York: Oxford University Press.
- Click, Melissa A. & Lee, Hyunji & Holladay, Holly Willson (2016) Making Monsters: Lady Gaga, Fan Identification, and Social Media. Teoksessa Mark Duffett (ed.) *Fan Identities and Practices in Context. Dedicated to Music*. New York: Routledge, 62–81.
- Davis, Joanna R. (2012) Punk, Ageing and the Expectations of Adult Life. Teoksessa Paul Hodgkinson & Andy Bennett (eds.) *Ageing and Youth Cultures. Music, Style and Identity*. London: Bloomsbury, 105–118.
- Duffett, Mark (2016a) Directions in Music Fan Research: Undiscovered Territories and Hard Problems. Teoksessa Mark Duffett (ed.) *Fan*

- Identities and Practices in Context. Dedicated to Music.* New York: Routledge, 1–6.
- Duffett, Mark (2016b) Fan Practices. Teoksessa Mark Duffett (ed.) *Fan Identities and Practices in Context. Dedicated to Music.* New York: Routledge, 113–118.
- Duffett, Mark (2013) *Understanding fandom. An introduction to the study of media fan culture.* New York: Bloomsbury.
- Ekholm, Jukka (2014) Hinnat nousevat, festivaaleilla riittää kävijöitä. Tieto & trendit -verkkosivusto. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2014/hinnat-nousevat-festivaaleilla-riittaa-kavijoita/> (Viitattu 9.9.2020.)
- Gibson, Lucy (2012) Rock Fans' Experiences of the Ageing Body: Becoming More 'Civilized'. Teoksessa Paul Hodkinson & Andy Bennett (eds.) *Ageing and Youth Cultures. Music, Style and Identity.* London: Bloomsbury, 79–91.
- Haaramo, Juha (2019) Pop, iskelmä ja rock – älämölö, örinä ja räminä: pidetty ja torjuttu musiikki Suomessa. Tieto & trendit -verkkosivusto. <https://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/pop-iskelma-ja-rock-alamolo-orina-ja-ramina-pidetty-ja-torjuttu-musiikki-suomessa/#start> (Viitattu 9.9.2020.)
- Harrington, C. Lee & Bielby, Denise D. (2010) A life course perspective on fandom. *International Journal of Cultural Studies* 13 (5), 429–450.
- Hills, Matt (2019) Fandom from cradle to grave? *Journal of Fandom Studies* 7 (2), 87–92
- Hills, Matt (2014) Back in the Mix: Exploring Intermediary Fandom and Popular Music Production. Teoksessa Mark Duffett (ed.) *Popular Music Fandom. Identities, Roles and Practices.* New York: Routledge, 16–36.
- Hills, Matt (2002) *Fan cultures.* London: Routledge.
- Hunting, Kyra (2019) Finding the child fan. A case for studying children in fandom studies. *Journal of Fandom Studies* 7 (2), 93–111
- Jenkins, Henry (1992) *Textual poachers. Television fans and participatory culture.* London: Routledge.
- Jenson, Joli (1992) Fandom as Pathology: The Consequences of Characterization. Teoksessa Lisa A. Lewis (ed.) *The Adoring Audience. Fan Aulture and Popular Media.* London: Routledge, 9–29.
- Jokinen, Kimmo (2003) Kirjoitetut rockmuistot. Musiikki muistina. Teoksessa Kimmo Saaristo (toim.) *Hyvää pahaa rock 'n' roll. Sosiologiaa kirjoituksia rockista ja rockkulttuurista.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 40–61.
- Koppinen, Mari (2016) Lastenmusiikki on isossa murroksessa – jopa Smurffien hittikone joutui vaikenemaan. *Helsingin Sanomien* verkkosivut. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002890745.html> (Viitattu 18.9.2020.)
- Leppänen, Taru (2010) *Vallatonta musiikkia. Lastenmusiikkikulttuuri 2000-luvun Suomessa.* Helsinki: Gaudeamus.
- Levin, Jack (2013) *Blurring the Boundaries. The Declining Significance of Age.* New York: Routledge.
- Lähteenmaa, Jaana (1989) *Tytöt & rock.* Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus.
- Marsh, Jackie & Bishop, Julia C. (2014) *Changing Play. Play, Media and Commercial Culture from the 1950s to the Present Day.* Maidenhead: McGraw-Hill Education.
- McDonald, Christopher J. (2009) *Rush. Rock Music, and the Middle Class. Dreaming in Middletown.* Bloomington: Indiana University Press.
- Merikivi, Jani & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (2016) (toim.) *Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta.* Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto & Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Millard, André (2012) *Beatlemania. Technology, Business, and Teen Culture in Cold War America.* Baltimore: Johns Hopkins University Press.

- Modinos, Tuija (2003) BSB:n elämää suuremmat fanit – pojat? Teoksessa Antti-Ville Kärjä (toim.) *Etnomusikologian vuosikirja 15*. Helsinki: Suomen Etnomusikologinen Seura, 41–56.
- Mulari, Heta (toim.) (2016) *Solmukohtia. Näkökulmia lasten mediakulttuurien tutkimusmenetelmiin ja mediakasvatukseen*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 183. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Määttä, Juuso (2016) Emma-voittaja Arttu Lindemanin tarina: Tubettaja päätti, että seuraavaksi hänestä tulee räpin supertähti – ja nyt hän on Suomen kuunnelluin, eikä saa kävellä kadulla rauhassa. *Helsingin Sanomien* verkkosivut. <https://www.hs.fi/nyt/art-2000002911459.html> (Viitattu 7.9.2020.)
- Nikander, Pirjo (1999) Elämänkaaresta elämänkulkuun: iän muuttuva merkitysmaailma. Teoksessa Ilka Kangas & Pirjo Nikander (toim.) *Naiset ja ikääntyminen*. Helsinki: Gaudeamus, 27–45.
- Nikunen, Kaarina (2009) Fanisuhde: yhteisöjä ja yhteisiä puheenvaihteita. Teoksessa Sirkku Kotilainen (toim.) *Suhteissa mediaan*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 75–93.
- Nikunen, Kaarina (2005) *Faniuden aika. Kolme tapausta televisio-ohjelmien faniudesta vuosituhannen taitteen Suomessa*. Tampere: Tampere University Press.
- Noppi, Elina (2014) *Mobiilimuksut. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 3*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Pajala, Mari (1999) Terveisiä Maustemaailmasta! Spice Girls -fanit tuottajina ja kuluttajina. *Lähikuva* 1/1999, 27–42.
- Poikolainen, Janne (2018) ”Ei oo lasten terveellistä fanittaa tuollaista” – Lasten musiikinkulutuksen muutos ja siihen liittyvät jännitteet popitähti Sannia koskevassa mediakeskustelussa. *Kasvatus & Aika* 12 (1), 25–43.
- Poikolainen, Janne (2015) *Musiikkifanius ja modernisoituva nuoruus. Populaarimusiikin ihailijakulttuurin rakentuminen Suomessa 1950-luvulta 1970-luvun alkuun*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 168. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Saarikoski, Helena (2009) *Nuoren naisellisuuden koreografioita. Spice Girls -fanit tyttöyden tekijöinä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Sandvoss, Cornel (2005) *Fans. The Mirror of Consumption*. Oxford: Polity Press.
- Sandvoss, Cornel & Kearns, Laura (2014) From Interpretive Communities to Interpretative Fairs. Ordinary Fandom, Textual Selection and Digital Media. Teoksessa Linda Duits & Koos Zwaan & Stijn Reijnders (eds.) *The Ashgate Research Companion to Fan Cultures*. Farnham: Ashgate Publishing, 91–106.
- Shumway, David R. (2014) *Rock Star. The Making of Musical Icons from Elvis to Springsteen*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Smith, Nicola (2012) Parenthood and the Transfer of Capital in the Northern Soul Scene. Teoksessa Paul Hodkinson & Andy Bennett (eds.) *Ageing and Youth Cultures. Music, Style and Identity*. London: Bloomsbury, 159–172.
- StatFin [avoin tietokanta]. Musiikin kuuntelu. Tilastokeskuksen verkkosivut. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__eli__vpa__Musiikin_kuuntelu/ (Viitattu 9.9.2020.)
- Stevenson, Nick (2006) *David Bowie. Fame, Sound and Vision*. Cambridge: Polity Press.
- STT-Yle (2017) Tiedätkö, keitä ovat Mmiisas ja Lakko? Tubecon selvitti nuorten seuratuimmat idolit. Ylen verkkosivut. <https://yle.fi/uutiset/3-9572791> (Viitattu 9.9.2020.)
- Suoninen, Annikka (2014) *Lasten mediabaroometri 2013. 0–8-vuotiaiden mediankäyttö ja sen muutokset vuodesta 2010*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 149. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Tormulainen, Aino (2018) *Tyttöenergialla kasvaneet. Postfeministisen populaarikulttuurin ilmiön yhdessä muistellut merkitykset*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston

julkaisuja 207. Helsinki: Nuorisotutkimus-
seura.
von Feilitzen, Cecilia & Roe, Keith (1990)
Children and Music. An Exploratory Study.

Teoksessa Keith Roe & Ulla Carlsson (eds.)
*Popular music research. An anthology from
NORDICOM-Sweden*. Göteborg: Universi-
ty of Göteborg, 53–70.

“MINÄ IHAILLEN MUUSIKKOA NIMELTÄ BILLIE EILISH”: DIGITALISAATION AIHEUTTAMAT MUUTOKSET 15–29-VUOTIAIDEN MUSIIKIN KULUTUKSESSA

HARRI HOMI, MAARIT KINNUNEN & ANTTI HONKANEN

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

JOHDANTO

Musiikin merkitystä nuorten elämässä ei voi lii-
kaa korostaa. Nuoret käyttävät musiikkia muun
muassa mielialan ja tunteiden käsittelyyn, iden-
titeetin rakentamiseen ja osoittamiseen sekä
muiden arvioimiseen (Nuttall 2009; Saarikallio
& Erkkilä 2007; Tarrant, North & Hargreaves
2001). Oman, kehittyvän identiteetin osoitta-
minen musiikin ja siihen liittyvän alakulttuurin
avulla kuuluu nuoruuteen, mutta on laajemmin
myös tärkeä osa populaarikulttuuria (Hebdige
1979; North & Hargreaves 1999). Nuorena kulu-
tetun musiikin merkitys nousee entisestään, kun
ottaa huomioon, että nuoruudessa fanitettu mu-
siikki vaikuttaa koko loppuelämän mieltymyksiin
(Harrington, Bielby & Bardo 2010).

Populaarimusiikkia ja nuorisokulttuuria laa-
jasti tutkinut Andy Bennett toteaa, että popu-
laarimusiikki on ollut avainasemassa jokaisen
sodan jälkeisen sukupolven nuoruudessa (Bennett
2013), joten sitä ei voi pitää enää pelkästään
nuorisomusiikkina. 1950-luvun nuorisomusiikin
parissa kasvaneet ovat jo pitkään olleet eläkkeellä
ja nauttivat edelleen Elviksen tai Buddy Hollyn
luomasta nostalgiasta. Musiikki on osa sukupol-
vikokemusta (Jokinen 2003), ja niinpä uudella
tai syntyvällä populaarimusiikilla on monia mer-
kityksiä. Nuorille musiikki on osa identiteetin
rakentamista, mutta aikuisille ja ikääntyville se
on tapa kokea yhteenkuuluvuutta muihin saman
kulttuurisen kontekstin omaaviin. Populaari-
musiikki onkin tärkeä osa kulttuuria, eikä sen
sisältöjen ja muotojen merkitystä yhteiskuntaan
tulisi vähätellä.

Sukupolvien välinen ero musiikkimaussa
näkyä elävän musiikin tapahtumien yleisöissä.
Yleisön ikääntyminen on alkanut näkyä esi-
merkiksi metalli-, gootti- ja punk-tapahtumien

ikäjakauksissa (Bennett 2006; Hodkinson 2011;
Kinnunen & Honkanen 2020). Vaikka suurkon-
serttien järjestäjät ja laajaa musiikkikirjoa tarjoa-
vat festivaalit kertovatkin, että nuoria kävijöitä
riittää, ovat klubikeikkoja järjestävät tahot olleet
jo jonkin aikaa huolissaan erityisesti alaikäisten
nuorten vähäisestä määrästä (Hallamaa & Ven-
denpää 2019; Juuti 2017).

Musiikin kulutuskulttuurin sekä sen taloudel-
listen viitekehysten vaikutus populaarimusiikin
kulttuuriin ja edelleen musiikin yhteiskunnalli-
seen merkitykseen on syytä ottaa yleiseen kes-
kusteluun (Homi, Kinnunen & Vallius 2020).
Keskustelun pohjustukseksi nostamme esiin ha-
vaintoja nuorison musiikin kulutuksesta, siinä
tapahtuneista muutoksista ja näiden yhteiskun-
nallisista vaikutuksista pyrkien luomaan histori-
allista yleiskatsausta tilanteeseen.

Janne Poikolainen tarkastelee toisaalla tässä
julkaisussa lasten musiikkifanitusta ja sen ilme-
nemismuotoja. Tässä artikkelissa keskitymme
15–29-vuotiaiden nuorten ja nuorten aikuisten
musiikkimakuun, musiikin kuluttamiseen sekä
vallitsevan tilanteen syihin ja seurauksiin. Tar-
koituksemme on koota yhteen niin uutta kuin
aiemmin kerättyä tilastollista aineistoa ja luoda
sen pohjalta käsitys nuorten musiikin kulut-
tamisen suuntaviivoista 2020-luvun alkaessa.
Pääaineistomme on 15–29-vuotiaiden vastaukset
Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimukseen 2020,
mutta hyödynnämme myös muun muassa Tilas-
tokeskuksen *Vapaa-ajan osallistumistutkimuksen*
aineistoja vuosilta 1981–2017 (SVT 2018) ja
Spotify-listoja tammikuusta 2019 tammikuuhun
2020 (Spotify 2020).

MUSIIKIN KUUNTELUN VÄLINEET: CD-LEVYISTÄ SUORATOISTOON

Fyysisten tallenteiden (esim. vinyyli, CD) kuuntelu on vähentynyt dramaattisesti tällä vuosituhanella. Vielä vuonna 1981 fyysisten tallenteiden osuus 15–19-vuotiaiden musiikin kuuntelusta oli 99 prosenttia. Vuonna 2017 niiden osuus oli romahtanut 10 prosenttiin. Samaan aikaan myös radion merkitys laski: vuonna 1991 radiosta musiikkia kuunteli 95 prosenttia 15–19-vuotiaista, mutta vuonna 2017 enää vain 41 prosenttia. Suoratoistopalvelut valtasivat markkinat 2000-luvulla. Vuonna 2017 15–19-vuotiaista YouTubea käytti 77 prosenttia ja muita musiikin suoratoistopalveluja 80 prosenttia. (SVT 2018.)

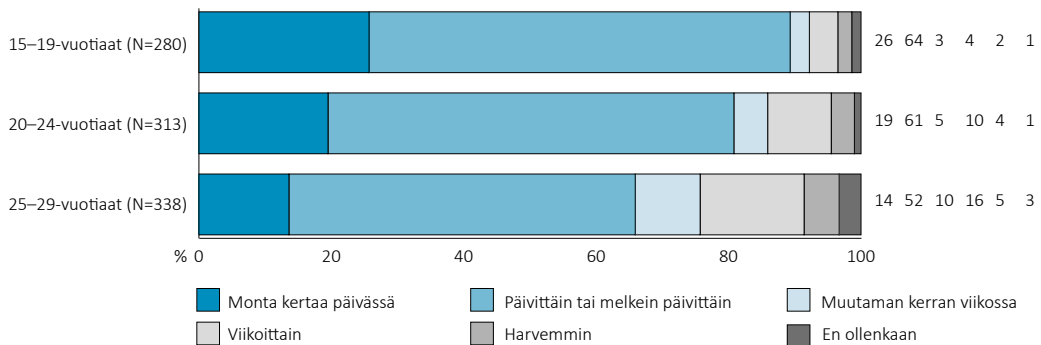
Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020 vahvistaa tämän kehityksen. Fyysisten tallenteiden osuus päivittäisestä (monta kertaa päivässä, päivittäin tai melkein päivittäin) musiikin kuuntelusta oli 15–19-vuotiailla vain 2 prosenttia ja vanhimmassa, 25–29-vuotiaiden ikäluokassakin 4 prosenttia. Perinteinen, suorana kuunneltava radio oli suosituimpi, mutta sitäkin käytettiin nuoremmissa ikäluokissa vähemmän (15–19-vuotiaat: 26 % päivittäisestä kuuntelusta) kuin vanhemmissa (25–29-vuotiaat: 42 %). Sen sijaan suoratoiston osuus musiikin kuluttamisessa oli huima (kuvio 1): 15–19-vuotiaista 89 prosenttia, 20–24-vuotiaista 81 prosenttia ja 25–29-vuotiaista 66 prosenttia käytti suoratoisto-

palveluja musiikin päivittäisessä kuuntelussa.

Radiota kuunnellaan siis edelleen, mutta se on hyvin paikkasidonnaista. Puhelimen käyttö paikasta riippumattomana kuunteluvälineenä ei ole lisännyt radion kuuntelua, vaan radiota kuunnellaan enimmäkseen autossa (Tervonen ym. 2018). Voidaankin siis olettaa, että se toimii pääosin taustamusiikkina ja mukavuustekijänä ajomatkan aikana. Mielenkiintoista on, että musiikin kuuntelun on arvioitu myös yleisellä tasolla painottuvan taustamusiikkiin, sillä keskittynyt musiikin kuunteleminen on vähentynyt (Puukka & Kaskinen 2019). Alan suuri kasvu saattaa perustua siihen, että musiikin käyttö mukavuustekijänä yleistyy sen helpon saatavuuden johdosta. Sinällään musiikin merkitys nuorille saattaa edelleen olla samaa tasoa kuin ennen.

Äänilevyn ja radion roolin musiikin formaattina ja kuuntelukanavana ottanut suoratoisto on mahdollistanut musiikin kuluttamisen palveluna, yksittäisten sisältöjen omistusoikeuksien ostamisen sijaan. Palvelussa kuluttaja saa käyttöoikeuden musiikkiin, joka mahdollistaa

- 1) itsenäisen vaikuttamisen kuunneltuun musiikkiin (samoin kuin jos itse omistaisi kaikki kuunnellut äänitteet),
- 2) soittolistan kuuntelun (samoin kuin jos valitsisi radiokanavan) tai
- 3) yksilöllisiin kulutusvalintoihin perustuvan, algoritmisesti generoidun musiikki-tarjonnan kuuntelun.

KUVIO 1. SUORATOISTOPALVELUT MUSIIKIN KUUNTELUVÄLINEENÄ.

Suoratoiston palveluun perustuvan liiketoimintamallin myötä musiikkitalous on muuttunut. Kuunteluiden määrällä on yhä suurempi vaikutus tallennetun musiikin ansaintamalliin, sillä yksittäisen kuuntelun hinta on matala. Suoratoiston myyntivolyymin on oltava suuri, jotta tuottoa kertyy. Syitä tallennetun musiikin hinnan devalvaatiolle voi löytää digitalisaatiosta ja taloudellisesta tyhjiöstä, jonka verkon kautta tapahtunut käyttäjien itsenäinen musiikin jakaminen (P2P-vertaisverkot) tuotti (Mattila 2020; Sinnreich 2015). Digitalisaation myötä äänilevyä ei enää tarvita tallennetun musiikin monistamiseen eikä musiikin jakeluun liity logistiikkakustannuksia. Äänilevyn ympärille muodostunut talous onkin menettänyt teknologiaperäisen syyn olemassaolonsa, ja musiikin kuuntelun helppous ja edullisuus ovat muodostuneet merkittäviksi tekijöiksi kuluttajalle.

Suoratoistopalveluiden on kuitenkin neuvoteltava suurartisteja ja heidän tuotantoyhtiöitään miellyttävät sopimukset, jotta tarjottava musiikkivalikoima olisi riittävän houkutteleva riittävän monelle kuluttajalle (Deahl 2020). Seurauksena on ollut niin sanottu pro rata -hinnoittelumalli, jossa suuren kokonaistoistomäärän saanut artisti saa suuren ansion. Yksittäiset kuuntelijat eivät maksa korvausta vain niille artisteille, joita he kuuntelevat, vaan niille, joita kuunnellaan eniten (Muikku 2017; Vedenpää 2018). Tämä tarkoittaa sitä, että enemmistö kuuntelijoista päättää musiikin arvon. Ongelmallisen tilanteesta tekee se, että pienten ja keski suurten artistien faneilla ei ole tekijänoikeuksiin perustuvaa tapaa tukea muusikon toimintaa tallennetun musiikin kuuntelun kautta. Tallenteiden kuuntelun taloudellinen merkitys on kuitenkin kasvussa juuri suoratoiston ansiosta. Elämme ajassa, jossa teknologia ja sille ominaiset liiketoimintamallit uudistuvat nopeasti. iTunesin ja MySpacen kaltaisten jättien väistyminen Spotifyn tieltä (Luckerson 2019; Tschmuck 2012, 193; Wessel 2011) kertoo siitä, että vastaavan kaltaisia muutoksia tulee tapahtumaan myös tulevaisuudessa.

Investointipääoma etsii skaalautuvaa liiketoimintaa jakelusta (esim. investoinnit

suoratoistopalveluntarjoajien takana; Ingham 2019), johon oli ennen vaikeaa tai hyödytöntä sijoittaa sen pirstaleisuuden takia. Nyt jakelu on keskittynyt muutamaani globaalisti saavutettaviin toimijoihin, joita sijoituspääoma seuraa. Seuraavan musiikkikulutusinnovaation kehittäjä tulee korjaamaan suuret voitot. Hiljaisena signaalina tästä on esimerkiksi se, että suoratoistojärit nostavat podcastien tarjontaa musiikin ohella (Sweeney 2019). Tämä johtuu siitä, että podcastien tekijänoikeusmaksut ovat merkittävästi matalampia tai niitä saatetaan tuottaa jopa natiivisti suoratoistoalustoilla, jolloin oikeuksia hallinnoivia välikäsiä ei ole. Myös uusien maantieteellisten alueiden kuten Aasian mukaantulo suoratoistotalouteen saattaa muuttaa rajustikin tämän hetkistä länsimaavetoista suoratoistokulttuurista. Muutos on mahdollinen, koska kulutus tapahtuu – ainakin toistaiseksi – globaalien, markkinoita keskittävien palveluiden kautta.

NUORTEN MUSIIKKIMAUN MUUTTUMINEN: METALLISTA RÄPPIIN

Tilastokeskus on mitannut eri musiikkityylien suosiota vuosina 2002 ja 2017 (SVT 2018). Viidentoista vuoden aikana rapin ja hiphopin sekä elektronisen tanssimusiikin ja teknon kuuntelu on noussut 15–29-vuotiaiden parissa, kun taas mieltymys metallimusiikkiin on laskenut nuorimpien joukossa. 15–29-vuotiaiden kuunnelluimmat musiikkigenret ovat molemmilla mittauseroilla olleet (vuoden 2017 suosituimmuusjärjestys):

- Pop tai rock
- Rap, poprap, hiphop
- EDM, tekno yms.
- Viihde- tai iskelmämusiikki
- Heavy metal.

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen aineistossa käytimme musiikkimaun tarkastelussa vastauksia, jotka annettiin avoimeen kysymykseen: ”Ketä muusikkoo tai bändiä ihaillet tai fanitat tällä hetkellä eniten?” Kaksi tutkijaa luokitteli vastaa-

jien fanittamat artistit ja yhtyeet musiikkigenreittäin. Emme käyttäneet samaa luokittelua kuin Tilastokeskus, koska halusimme erottaa popin ja rockin. Tulosten vertailussa tulee ottaa huomioon myös se, että Tilastokeskus kysyi nimenomaan musiikkigenreä luottaen kunkin vastaajan omaan genretulkintaan, kun taas tässä tutkimuksessa fanituksen kohdetta kysyttiin artistin muodossa ja genretulkinta tehtiin keskitetysti (vrt. Savage 2006), jolloin vastauksia on mielekkäämpi vertailla keskenään.

Suosituimmat genret olivat:

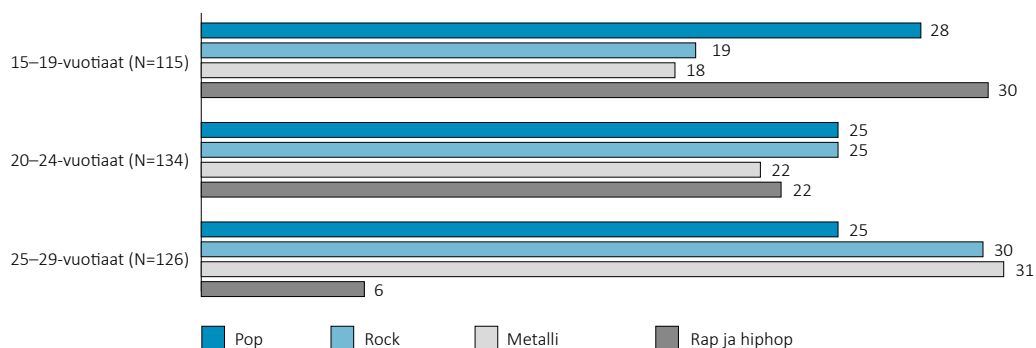
- Pop (esim. Billie Eilish, Ed Sheeran, Sanni, Lauri Tähkä, Vesala)
- Rock (esim. Kiss, Linkin Park, Apulanta, Maija Vilkkumaa)
- Metalli (esim. Rammstein, Sabaton, Slipknot, Stam1na, Turmion Kättilöt)
- Rap ja hiphop (esim. Eminem, Post Malone, Gettomasa, JVG, Pyhimys).

Kerätyssä aineistossa oli mukana yllättävän vähän elektronisen tanssimusiikin (EDM) faneja. Alan Walker mainittiin joitakin kertoja, mutta esimerkiksi EDM:n suurta tähteä David Guettaa ei kertaakaan. Tunnetut EDM-tähdet ovat olleet jo vuosia suurten suomalaisten musiikkifestivaalien pääesiintyjiä, ja EDM on genrenä suosituimpien listalla Tilastokeskuksen aineistoissa (SVT 2018), joten tuntuu erikoiselta, että EDM oli fanituksen kohteena vain yhdeksällä 15–29-vuotiaalla

vastaajalla. Yhtenä selityksenä voi olla se, että ”puhtaita” EDM-artistejä ei ole kovin montaa. Sen sijaan monilla suosituilla pop-artisteilla on EDM-kappaleita. Toinen selittävä tekijä voi olla kysymyksenasettelu. Fanituksen kohdetta kysyttiin muodossa: ”Ketä *muusikkoa* tai *bändiä* ihaillet tai fanitat tällä hetkellä eniten?” EDM:n suuret tähdet saatetaan mieltää pikemminkin DJ:inä kuin muusikkoina, jolloin vastaus on saattanut kohdistua selkeämpään vaihtoehtoon.

Genre-erot olivat ikäluokittain tilastollisesti merkitseviä ($\chi^2=27,87$, $p=0,001$). Kuvio 2 havainnollistaa, miten iän myötä metallin suosio nousee voimakkaasti (18 % → 31 %), kun taas rapin ja hiphopin suosio laskee (30 % → 6 %). Rockin ja popin osalta erot eivät ole yhtä suuria. Metallin ja rapin / hiphopin osalta peruslinja on sama kuin Tilastokeskuksella eli metallin suosio on laskenut nuorimpien osalta ja rapin suosio taas noussut. Koska nuoruuden suosikit ovat ainakin tähän asti säilyttäneet asemansa aikuisuuden myötä (Bennett 2013), voi olettaa, että vuoden 2030 festivaaleilla rap-artistejä fanittavatkin erityisesti 25–29-vuotiaat, ja nuorimmilla saattaa tuolloin olla suosion kohteena jokin muu musiikkityyli.

Fanituksen kohteiden suosiota konkretisoitiin käyttämällä Spotifyn Suomen TOP 200 -listan tietoja (Spotify 2020) tammikuusta 2019 tammikuuhun 2020¹. Tarkastelussa laskettiin kunkin artistin esiintymiskerrat TOP 200 -listalla tarkasteluajankohdan jokaisen kuukauden

KUVIO 2. FANITUKSEN KOHTEET GENREITTÄIN JA IKÄLUOKITTAIN (%).

TAULUKKO 1. FANITUKSEN KOHTEIDEN ESIINTYMISKERRAT SUOMEN SPOTIFYN TOP 200 -LISTALLA IKÄLUOKITTAIN (TAMMIKU 2019 – TAMMIKU 2020, JOKAISEN KUUKAUDEN 1. VIIKKO).

Ikäluokka	Keskiarvo	Mediaani	Alakvartiili	Yläkvartiili
15–19-vuotiaat	13,8	1,5	0,0	14,0
20–24-vuotiaat	16,5	2,5	0,0	30,8
25–29-vuotiaat	7,5	0,0	0,0	9,0

ensimmäisellä viikolla. Luetelluista fanituksen kohteista tänä aikana useimmin listalla olivat Billie Eilish (84 listakertaa), Post Malone (84) ja JVG (80). Laskennassa ei huomioitu sijoitusta listalla, vaan ainoastaan esiintymiskerrat.

Taulukossa 1 tarkastellaan fanituksen kohteiden esiintymiskertoja TOP 200 -listalla ikäluokittain. Kruskal-Wallis-testillä havaittiin, että erot ikäluokkien välillä Spotifyn TOP 200 -listan artistien fanituksessa olivat tilastollisesti merkitseviä ($H=10,99$, $p=0,004$). Parivertailussa Dunnin testi Bonferroni-korjauksella paljasti, että vanhimman ikäluokan fanituksen kohteet olivat harvemmin Spotifyn TOP 200 -listalla kuin 16–19-vuotiaiden ($p=0,046$) ja 20–24-vuotiaiden ($p=0,005$).

Yli puolet 15–24-vuotiaista fanittaa Spotify-tähtiä, mutta vanhimman ikäluokan idolit eivät ole viime aikojen Spotify-listoille kovin usein päässeet. Tämä huomio vahvistaa omalta osaltaan sitä käsitystä, että suoratoistopalveluiden käyttö tuo saavutettavaksi suuren artistivalikoiman, mutta myös rikkoo musiikin kuuntelemisen generajat (ks. Poikolainen tässä julkaisussa). Nuorten musiikin kuuntelu ei keskity genreihin vaan pikemminkin yksittäisiin artisteihin tai musiikkikappaleisiin. Genren merkityksen väheneminen musiikin kuuntelua ohjaavana tekijänä tarkoittaa myös, että väylä uusien artistien löytämiseen muuttuu. Joukkojen huomio, joka ennen oli fokusoitunut genren tarjoamiin tyylillisiin lokeroihin ja niiden sisäiseen tarjontaan, on nyt keskittynyt yhden ja saman katon alle suoratoistopalveluun. Voidaankin todeta, että etenkin nuorten musiikkimaku hajaantuu tyylisuunnit-taan, mutta samaan aikaan keskittyy artistitasolla. Yksittäiset nuorten fanittamat artistit kohoavat

kuuntelumäärällisesti korkeammalle Spotifyn kuuntelutilastoissa kuin vanhempien kuulijoi-den, joiden huomio hajautuu kokoluokaltaan pienempiin artisteihin.

Musiikillisen tyylin (genren) ja sen ympärillä kokoontuvan tietynlaisen sosiaalisen verkoston (skenen) kupla on puhjennut, ja sitä seuraavat uusien lainalaisuuksien määrittämät kuuntelutottumukset, joita tuottavat suoratoistopalveluissa vallitsevat kulutusmallit. Jos diginatiivien milleniaalien musiikin kulutusta määrittivät vielä genresidonnaisten sosiaalisten verkostojen tendenssit, niin ”suoratoistonatiivin” Z-sukupolven nuoria määrittävät suoratoistoalustojen genrettömät paradigmat.

ELÄVÄN MUSIIKIN UUSI NOUSU: FESTIVALISAATIO JA SUURKONSERTTIEN KASVAVA SUOSIO

Kun fyysisten tallenteiden myynti romahti ja suoratoistopalveluiden palkkiot eivät kompensoineet tulojen menetyksiä, artistien ja musiikkiteollisuuden oli pakko etsiä muita ansaintatapoja. Artistibrändiä alettiin hyödyntää entistä enemmän kaupallisesti esimerkiksi yritysysteistyön merkeissä (Holt 2010; Koivisto & Luonila 2015). Tärkeimmäksi ansaintakeinoksi nousivat kuitenkin live-keikat. Populaarimusiikkikulttuuriin erikoistunut Simon Frith (2007) toteaa musiikin arvon olevan nimenomaan elävässä musiikissa – siitä ihmiset ovat valmiita maksamaan. Konserttilippujen hinnat lähtivätkin nousuun 1990-luvulla (Brennan 2010; Holt 2010). Samalla suurten konserttiareenoiden määrä kasvoi ja elävän musiikin tarjonta lisääntyi (Frith 2013).

Tässä yhteydessä alkoi myös keskittymiskehitys. Esimerkiksi Live Nation hankki merkittävän kansainvälisen markkina-aseman ostamalla artistimyynninsä tueksi keikkapaikkoja, festivaaleja ja lippujen välitysyrittäjä TicketMasterin (Brennan 2010). Suomessa Live Nation osti enemmistöosuuden suositusta hiphop-festivaali Blockfestistä (Siltanen 2019).

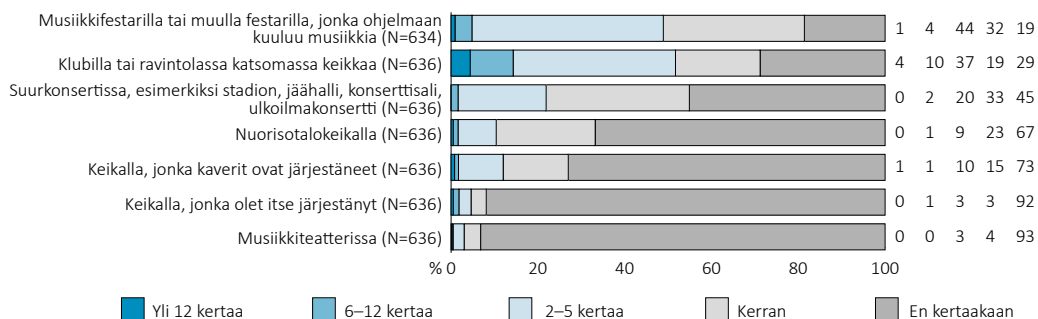
Kulttuurin festivaalisaatiokehitys (Bennett, Taylor & Woodward 2014) on taas kasvattanut festivaalien määrää niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Suuret festivaalit nähdään laajaa yleisöä houkuttavana ja taloudellisesti kiinnostavana elävän musiikin tarjontakeinona, missä skaalaetu kasvattaa tuottavuutta ja voittomarginaalia (Frith 2013). Suurimpien festivaalien kannattavuuden lisääntyessä pääomasijoittajat ja mediayhtiöt tulivat festivaalimarkkinoille Live Nationin rinnalle (Brennan 2010; Koivisto 2019).

Äänitemyyntiä paikataan myös keikoilla ja festivaaleilla tapahtuvalla oheistuotemyynnillä. Fanit haluavat tukea artisteja ja jotkut jopa kompensoivat laittomasti lataamiaan äänitteitä ostamalla oheistuotteita (Sinclair & Dolan 2015). LiveFIN ry:n kyselyssä, jossa kartoitettiin 15–18-vuotiaiden nuorten elävän musiikin kuluttamista, tuli esiin kommentteja kuten ”Haluan tukea rakastamiani artisteja” ja ”Haluan myös tukea artisteja käymällä heidän keikoillaan ja ostan usein myös oheistuotteita” (LiveFIN 2019).

Erityyppisillä keikkapaikoilla on oma erityinen merkityksensä nuorten elävän musiikin

kuluttamisessa. Live-keikat tarjoavat mahdollisuuden jaettuun tunnetiloihin, kun ympärillä oleva samanmielisten ihmisten joukko vahvistaa omia, musiikin kautta herääviä tunteita (Wood & Kinnunen 2020). Keikoilla näiden tunteiden osoittamista esimerkiksi tanssimalla ja laulamalla pidetään sosiaalisesti hyväksyttävänä. Live-tapahtumat ovat myös hedonistisia elämyksiä, kun kavereiden kanssa juhlietaan ja unohdetaan arjen huolet. Elävän musiikin tapahtumat ovat tärkeä osa nuorten elämää ja niiden on havaittu auttavan jaksamisessa niin koulussa kuin työssäkin (Nuora & Nuorisotutkimusseura 1999). Nuorten elävän musiikin kuluttamista tarkasteltiin *Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa* musiikkifestivaalien, klubikeikkojen, suurkonserttien, nuorisotalokeikkojen, kaverien järjestämien tai itse järjestettyjen keikkojen sekä musiikkiteatterin kautta (kuvio 3).

Rytmimusiikkia tarjoavia festivaaleja järjestetään Suomessa vuosittain noin 300, joista kesäkuukausina yli 80 prosenttia (LiveFIN 2020a). Valtaosa on pieniä festivaaleja, jotka houkuttelevat satoja tai korkeintaan muutamia tuhansia osallistujia. Festivaalit ovat monimuotoisia tapahtumia, ja ne palvelevat erilaisia tarpeita. Monien festivaalien päätuote on kokonaisvaltainen festivaalielämys, joka koostuu paitsi ohjelmasta myös tunnelmasta, palveluista ja sosiaalisista elementeistä (Kinnunen 2018). Pienfestivaalit ovat yleensä paikallisyhteisölle suunnattuja, ja ne ovat tärkeitä nuorten osallisuuden ja paikallisuuden näkökulmasta (Hixson 2014). Suuret

KUVIO 3. KEIKOILLA KÄYMISEN USEUS KEIKKATYYPEITTÄIN.

festivaalit pystyvät taas tuottamaan paikalle tunnettuja artisteja, joiden keikkapalkkiot ovat sitä luokkaa, että niiden kattaminen vaatii riittävän suuren yleisöpohjan. Monet nuoret tulevatkin festivaalille voidakseen nähdä oman idolinsa liveinä, mutta ei pidä unohtaa myöskään sitä, että festivaalit tarjoavat tilaisuuksia oppia uutta ja kuulla musiikkia, jota ei muuten välttämättä seuraisi (Kinnunen, Homi & Honkanen 2020).

Festivaalien sosiaaliset dimensiot ovat monelle kävijälle jopa ohjelmaa tärkeämpiä. Valtaosa nuorista saapuu paikalle ystävien kanssa tavoitteenaan pitää hauskaa, juhlia ja luoda yhteisiä muistoja. Osa nuorista tulee festivaalille perheenjäsenten – isovanhempien, vanhempien tai sisarusten – kanssa, jolloin tapahtuma luo puitteet laatuaikaan perheen kanssa. Jotkut nuoret näkevät festivaalit taas mahdollisuutena tutustua uusiin ihmisiin ja luoda uusia ihmissuhteita, myös romanttisessa mielessä. Toiset tuovat kuitenkin esiin tärkeimpänä sosiaalisena tekijänä yhteisöllisyyden, joka festivaaleilla vallitsee. Samanmielinen joukko kokoontuu samaan tilaan useiksi päiviksi unohtaen arjen vaatimukset ja murheet. Olennainen osa yhteisöllisyyttä on tasa-arvo, jossa ryhmän jäsenten sosiaaliset ja taloudelliset taustat häipyvät taustalle. Hyvä festivaaliyleisö suhtautuu muihin positiivisesti ja pyrkii pitämään yllä huoletonta, iloista ja muut osallistujat huomioivaa tunnelmaa. (Kinnunen 2020; Kinnunen, Homi & Honkanen 2020.)

Kulttuuri ja vapaa-aika Suomessa 2007 -aineiston mukaan yli puolet 18–29-vuotiaista oli käynyt jollain rockfestivaalilla viimeisten viiden vuoden aikana (Purhonen & Rahkonen 2007). *Lasten ja nuorten vapaa-aikatu tutkimus 2020* kuvastaa festivaalien kasvanutta suosiota: peräti 81 prosenttia 15–29-vuotiaista vastaajista oli käynyt musiikkifestivaalilla viimeisen vuoden aikana (kuvio 3). Festivaalit olivat kaikkein suosituimpia 20–24-vuotiaiden parissa.

Elävää musiikkia tarjoavat klubit ja ravintolat muodostavat koko Suomen kattavan verkoston, johon kuuluu noin 300 keikkapaikkaa (LiveFIN 2020b). Nuorten näkökulmasta tärkeimpiä ovat elävän musiikin klubit, joiden juuret erityisesti suuremmissa kaupungeissa ulottuvat

1970–1980-lukujen elävän musiikin yhdistysten syntyyn. Elävän musiikin yhdistyksiä on edelleen viitisenkymmentä (Rytminanuaali 2020): esimerkiksi Helsingissä keikkoja järjestää Elmu, Seinäjoella Selmu, Jyväskylässä Jelmu ja Joensuussa Joensuun Popmuusikot eli Popparit. Monella elävän musiikin yhdistyksellä on oma musiikki-klubinsa (esimerkiksi Selmulla Rytmikorjaamo, Jelmulla Lutakko, Poppareilla Kerubi), tai ne järjestävät keikkoja muiden omistamilla klubeilla.

Klubeilla on tärkeä merkitys uuden musiikkikulttuurin edistämisessä (Holt 2010), vaikka ne eivät ole saaneet juurikaan julkista rahoitusta (vuonna 2019 keskimäärin 2 % kokonaistuloista; LiveFIN 2020b). Koska tällaiset keikkapaikat ovat tyypillisesti suhteellisen pieniä, lipputulot eivät välttämättä kata keikan kaikkia kuluja – varsinkaan, jos halutaan kiinnittää tunnettuja esiintyjiä pienelle klubille kohtuullisella lipun hinnalla. Musiikkiklubit ovatkin hakeneet tulo-avaroja muuta kautta, ja tämä on johtanut ajan myötä siihen, että alkoholin myynnillä on merkittävä osuus klubien tulomuodostuksessa.

Vuonna 2019 ravintolamyynnin osuus elävää musiikkia tarjoavien klubien ja ravintoloiden tuloista oli 39 prosenttia, kun lipunmyynnin osuus oli 44 prosenttia (LiveFIN 2020b). Toki ravintolamyyniin kuuluu myös ruoan myyntiä, mutta valtaosa ravintolamyynnistä on kuitenkin anniskelua. Tämä vaikuttaa alaikäisille suunnattuun keikkatarjontaan, sillä alaikäiset eivät tuo yhtä paljon rahaa kuin aikuiset, alkoholia kuluttavat kävijät. Lisäksi keikat, joilla on sekä aikuisia että alaikäisiä, vaativat normaalia enemmän valvontaa sen varmistamiseksi, että alaikäisille ei tarjolla alkoholia. Siksi monet klubit ja ravintolat ovatkin jakaneet keikat niin sanottuihin S-keikkoihin, joihin alaikäisillä on pääsy, ja K18-keikkoihin. Valtaosa keikkatarjonnasta on K18-keikkoja.

Klubi- ja ravintolakeikoilla oli viimeisen vuoden aikana käynyt 71 prosenttia vastaajista (kuvio 3). Vähiten klubi- ja ravintolakeikoilla käytiin 15–19-vuotiaana (55 %). Klubeilla käytiin useammin kuin muilla keikoilla: 20–24-vuotiaista 19 prosenttia kävi klubikeikalla vähintään kuuksi kertaa vuodessa. Tämä johtuu klubikeikkojen

ympärivuotisesta saatavuudesta sekä hinnasta, sillä klubikeikat ovat halvempia kuin festivaali- ja suurkonserttiliput. Klubit ovat yleensä myös asuinpaikkakunnalla, joten niihin on helppo mennä. Miehet kävivät klubeilla useammin kuin naiset.

Suurkonserteilla tarkoitetaan suuria yleisömääriä houkuttelevia, monesti hyvin näyttäviä konsertteja, joita järjestetään ulkoilmakonsertteina, konserttisaleissa, stadioneilla ja jäähalleissa. Kun konserttilippujen hinnat olivat nousseet jonkin aikaa, suurkonserttien määrä alkoi kasvaa 2000-luvun alussa. Samaan aikaan konserttien yhteydessä tapahtuva oheistuotemyynti muodosti entistä tärkeemmän osan artistien, managerien ja tapahtumajärjestäjien tulonmuodostuksesta. Suurimmille tähdille omien konserttikiertueiden järjestäminen onkin tullut tuottavammaksi kuin keikkojen myynti festivaaleille tai klubeille. Toisin kuin festivaaleilla, suurkonserteissa päähuomio on yhdessä artistissa ja hänen ympärilleen rakennetussa visuaalisesti näyttävässä spehtaakkelissa, joka tuottaa mieleenpainuvan, muun yleisön kanssa jaetun elämyksen. (Holt 2010.)

Vuonna 1999 Mestarit (Hector, Kirka, Pave Maijanen ja Pepe Willberg) oli ensimmäinen kotimainen kokoonpano, joka järjesti konsertin Helsingin Olympiastadionilla (Öystilä 2019). Cheek vuonna 2013 oli taas ensimmäinen yksittäinen suomalaisartisti, joka esiintyi Olympiastadionilla. Skeptikot pitivät stadionkonsertin järjestämistä suuruudenhulluutena, mutta molemmat Cheekin keikat myivät nopeasti loppuun (Vedenpää 2013).

Hänen jälkeensä iskelmälaulaja Jari Sillanpää veti stadionin täyteen vuonna 2015 (Vuorensola 2015). Pitkän remontin valmistuttua Helsingin Olympiastadionilla piti kesällä 2020 olla useita kotimaisten artistien stadionkeikkoja (Kostiainen 2019), mutta ne siirtyivät koronapandemian johdosta.

Suurkonserttien suosiota ja tarjonnan lisääntymistä todistaa myös Tilastokeskuksen vuosien 2002 ja 2017 *Vapaa-ajan osallistumistutkimuksen* aineisto (SVT 2018). Suurkonserteissa käyminen kasvoi 15 vuodessa ikäluokasta riippuen 19–25 prosenttiyksikköä (taulukko 2). *Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen* 15–29-vuotiaista vastaajista suurkonsertissa oli viimeisen vuoden aikana käynyt 55 prosenttia (kuvio 3), eli suosion kasvu on jatkunut.

Vuonna 2018 kuntien nuorisotyön käytävissä olevia tiloja oli noin 800 (Kalliomaa & Ahonen-Walker 2019), ja monissa nuorisotiloissa tarjotaan bändeille harjoitustiloja. Aloittelevan bändin esiintyminen samassa paikassa onkin luonnollista, ja siten nuorisotalot ovat kautta aikojen tarjonneet tärkeän ponnahduslautan musiikin parissa (Yle Helsinki 2010). Nuorisotalokeikoilla esiintyy muita keikkapaikkoja enemmän uransa alussa olevia muusikoita, sillä kunnallisen nuorisotyön taloudelliset resurssit ovat rajalliset. Nuorisotalojen päätehtävä on kuitenkin toimia nuorten kokoontumispaikkana. Monilla pienemmillä paikkakunnilla ne ovat ainoita paikkoja, joihin alaikäiset nuoret pääsevät sisälle. Vastaajista

TAULUKKO 2. SUURKONSERTEISSA KÄYMINEN IKÄLUOKITTAIN VUOSINA 2002, 2017 JA 2020.

Ikäluokka tutkimusvuonna	Käynyt 2002 (SVT 2018)	Käynyt 2017 (SVT 2018)	Käynyt 2020
15–19-vuotiaat	16 %	35 %	54 %
20–24-vuotiaat	13 %	38 %	54 %
25–29-vuotiaat			57 %
25–34-vuotiaat	15 %	35 %	

Huom. Eri tilastoissa vanhin ikäluokka on jaoteltu eri tavalla.

SVT: ”suuressa ulkoilmakonsertissa, suurhallissa tai stadionilla”; Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus: ”suurkonsertti, esim. stadion, jäähalli, konserttisali, ulkoilmakonsertti”

nuorisotalokeikoilla oli viimeisen vuoden aikana käynyt 33 prosenttia (kuvio 3), ja naiset kävivät nuorisotalokeikoilla miehiä enemmän.

Kaverien järjestämällä keikoilla oli viimeisen vuoden aikana käynyt 27 prosenttia ja itse järjestetyillä keikoilla vain 8 prosenttia vastaajista (kuvio 3). Kysymys on osittain päällekkäinen muiden elävän musiikin konserttien kanssa, sillä kaverien järjestämät tai itse järjestetyt keikat realisoituvat tyypillisimmillään nuorisotaloilla, klubeilla tai amatööriteattereissa. Toki pienkeikkoja järjestetään myös koulujen, opiskelijajärjestöjen ja seurakuntien tiloissa sekä pihilla, puistoissa ja tanssilavoilla.

Suomessa on kuutisenkymmentä ammattiteatteria (Suomen Teatterit 2020), joista valtaosalla on ohjelmistossaan musiikkiteatterinäytöksiä. Oman osallistumisen näkökulmasta erilaiset amatööriteatterit ja kesäteatterit ovat nuorille tärkeimpiä. Musiikkiteatterien merkitys on kuitenkin suhteellisen vähäinen, sillä niissä kävi vuoden aikana vain 7 prosenttia vastaajista (kuvio 3), 15–19-vuotiaat useimmin (12 %).

JOHTOPÄÄTÖKSET: MIHIN TÄSTÄ?

Musiikin kuluttaminen on muuttunut 2000-luvulla varsin radikaalisti niin kuunneltavien artistien kuin kuuntelun mahdollistavien välineiden osalta. Myös uuden musiikin ja musiikkikulttuurin syntyyn vaikuttavat puitteet ovat muuttuneet. Samaan aikaan, kun musiikin talous painottaa live-esiintymisten merkitystä ansainnan mallina (Connolly & Krueger 2005), kohdistuu suoratoistoalustoilla kulutetun musiikin huomio suurempiin artisteihin, ja etenkin nuorten kuuntelijoiden elävän musiikin kiinnostus on keskittynyt festivaaleihin ja suurkonsertteihin. Systemiset tekijät, kuten nuorten heikko kulutuskyky alkoholimyyntiin tukeutuvassa elävän musiikin klubimallissa, klubien suuret kiinteät kulut ja musiikin kanavien vähenemisen jouduttama huomion keskittyminen harvempiin sisältöihin, saattavat tuottaa ajan mittaan yhä harvenevan joukon globaalisti kulutettuja kulttuurisia sisältöjä. Benklerin (2006) havainto 1900-luvun

massakulttuurin ominaispiirteestä, jossa suuret investoinnit yksittäisiin, laajasti jaeltaviin kulttuurisiin sisältöihin tuottavat merkittävää taloudellista voittoa, tuntuu siis pitävän paikkansa myös informaatioajan kulttuurituotannon taloudessa.

Digitaalinen verkko on mahdollistanut sen, että jokainen verkon käyttäjä voi altistua samoille musiikkivaikutteille, koska musiikin jakelukanavat ovat globaaleja. Viime vuosituhanella musiikin leviämistä rajoittivat maan rajojen sisällä toimivat jakelijat ja musiikin kanavat sekä niitä hallinnoivat organisaatiot, kun taas digitaalisen, verkossa toimivan palvelun voi tavoittaa käytännössä kuka tahansa verkon käyttäjä (Sinnreich 2015). Globaalissa verkossa tietyt sisällöt tai niiden tarjontaa hallinnoivat palvelut saavat enemmän vaikutusvaltaa sen sijaan, että valta olisi jakautunut moninaisille maantieteellisille, poliittisille tai kulttuurisille toimijoille.

Vaikutusvallan keskittymisen rinnalla myös alan talous on kokenut muutoksen. Taloudellinen muutos on havaittavissa sekä tallennetun musiikin vähittäiskaupan liiketoimintamallissa että elävän musiikin kulutustrendeissä. Tietyt elävän musiikin klubitoimijat Suomessa ovat panneet merkille koko 2000-luvun ajan, että nuoriso vähenee keikkapaikoilta (Rahkonen 2013). Samaan aikaan musiikin globaali kulutus kuitenkin kasvaa (Holt 2010) ja nuoret viihtyvät suurkonserteissa ja festivaaleilla (Hallamaa & Vedenpää 2019). Ilmiö saattaa viitata siihen, että nuorten kuuntelemat artistit ovat globaalisti tai kansallisesti niin suosittuja, että heidän keikkojaan ei yksinkertaisesti voi toteuttaa nykyisessä elävän musiikin klubi-infrastruktuurissa.

Musiikin kulutusmuutoksen saattaa havaita siinä, että nuoret kävijät ovat vähentyneet pieniltä ja keskisuurilta klubeilta. Mielenkiintoista on myös se, että elävän musiikin yhdistykset eivät enää houkuttele nuoria samalla tavalla kuin ne tekivät vielä 1990-luvulla. Nuorten, nuorten aikuisten ja aikuisten musiikkimaut poikkeavat toisistaan merkittävästi, ja on huomattava, että esimerkiksi jo edesmennyt Nosturi (kuten moni muukin pieni tai keskisuuri klubi) kantoi rock-klubin statusta. Näyttääkin siltä, että

informaatioajan populaarimusiikkikulttuuri on niin erilaista, ettei sen ympärillä tapahtuva ruohonjuuritason tuotanto organisoidu pienen ja keskisuuren elävän musiikin tapahtumapaikkojen ympärille samalla tavalla kuin esimerkiksi rautalanka-, rock-, punk- ja metallimusiikki aikanaan.

Teini-ikäisenä fanitetut artistit ja genret säilyttävät yleensä asemansa läpi elämän (Harrington, Bielby & Bardo 2010), ja voimme olla kohtuullisen varmoja siitä, että 10 vuoden päästä valtavirtainen elävän musiikin tarjonta vastaa tämän hetken 15–19-vuotiaiden musiikkimakua – tavalla tai toisella. Voidaanko rock-klubeja ajatella samankaltaisina kulttuuri- ja aikakausicidonaisina elävän musiikin keikkapaikkoina kuin tanssilavoja, jotka kukoistivat tanssimusiikin kulta-aikana 1950- ja 1960-luvuilla? Herääkin kysymys, minkälainen on tulevaisuuden rap- tai pop-keikkapaikka ja miten se poikkeaa rock-klubista.

Klubikulttuurin muutos ja klubien mukautuminen tai muuttuminen laajassa mittakaavassa esimerkiksi rap-klubeiksi on mielenkiintoista esimerkiksi kulttuuripalveluja suunniteltaessa. Vielä mielenkiintoisempaa on se, miten syntyperlältään digitaalinen kulttuuri, joka ei välttämättä ole koskaan ollut esillä helposti saavutettavilla ruohonjuuritason pienillä ja keskisuurilla klubeilla, saattaisi niillä kukoistaa. Se, että massojen huomio keskittyy harvempiin suurnimiin, näivettää vääjäämättä pienten keikkojen kysyntää, koska suurkonsertin kokoluokan artisteja ei yksinkertaisesti voida tuoda alle tuhannen hengen klubeille. Kysynnän keskittyminen suurtarjontaan taas vastavoimaisesti vähentää ruohonjuuritason tarjontaa. Ruohonjuuritason toiminta on kuitenkin erittäin tärkeää uuden kulttuurin ja sen artistien etabloitumiselle (Holt 2010). Pienten ja keskisuurten keikkapaikkojen tarjonnan romahtaessa saattaa ”kasuaali keikoilla käymisen kulttuuri” jäädä historiaan. Kuinka käy elävän musiikin kulttuurin monimuotoisuudelle?

Tähteyteen ja suuruuteen keskittyvä kulttuuri, jossa alhaalta ylöspäin syntyvän kasvun tuottama ilmaisun monimuotoisuus puuttuu, saattaa synnyttää vajeen myös nuorison identiteeteille, jos nuorten huomio keskittyy harveneviin,

globaalisti menestyviin artisteihin. Massakulttuurista poiketen omaehtoinen musiikin tekeminen on ollut aina tärkeää tietyllä nuorisosegmentille. Nykyiset globaalit suoratoistopalstat tuottavat infrastruktuuria menestykselle, mutta vastavoimaisesti paikalliset nuorisotalot ja elävän musiikin yhdistykset tarjoavat treenikämppejä sekä esiintymistilaisuuksia skaalautumattomalle tai pienimuotoiselle omaehtoiselle toiminnalle. Harjoittelutilojen ja sosiaalisen kanssakäymisen ohella pienet ja keskisuuret keikkapaikat sekä festivaalit tarjoavat uutta kulttuuria tuottaville muusikoille olennaista esiintymiskokemusta. Festivaalit, joiden juuret ovat elävän musiikin yhdistyksissä, ovat perinteisesti tarjonneet esiintymismahdollisuuksia myös skaalautumattomalle kulttuurille. Esimerkiksi Ilosaarirockin Rekkalava ja Provinssin alueohjelma tukeutuvat pitkälti paikallisiin esiintyjiin.

Elävän musiikin kokeminen muotoutuu uudelleen, kun keikka ja suoratoisto kohtaavat. Covid-19-epidemia sulki areenoiden ja kivistakklubien ovet väliaikaisesti keväällä 2020 ja synnytti painetta elävän musiikin digitaaliseen kokemiseen. Monet toimijat niin Suomessa kuin muuallakin alkoivat lähettää elävää musiikkia suoratoistona siten, että esityspaikalla ei ollut lainkaan yleisöä. Musiikki siis esitettiin kivistakklubilla tai muussa elävän musiikin tapahtumapaikassa, mutta artistin ja yleisön yhteinen tila oli digitaalinen. Tällä mallilla tuotettujen keikkojen on kuitenkin hankala kohdata olemassa olevien elävän musiikin tapahtumapaikkojen taloudellisia tarpeita, jotka nojaavat vahvasti ravintolamyyntiin ja joiden takana on merkittävä fyysisen tilan ja asiakaspalveluhenkilökunnan muodostama kulu.

Uusia malleja digitaaliseen elävän musiikin kokemiseen synnytetään jatkuvasti. Esimerkiksi JVG toteutti vuoden 2020 vappukeikkansa 3D-pelimoottorien pyörittämässä virtuaalisessa todellisuudessa ja sinne mallinnetussa Helsingissä (Mankinen 2020). Tämä antaa osviittaa tulevaisuuden kehityssuunnasta, jossa keikkakokemukseen kiinnitetään entistä enemmän huomiota. Koronasulun aikana livestriimauksen seuraamista kokeilleiden ihmisten voidaankin

olettaa jatkavan keikkojen seuraamista tällä tavalla myös tulevaisuudessa, kunhan tekniikka ja käytännöt kehittyvät. Onkin todennäköistä, että suoratoistokeikat tulevat säilymään musiikin kokemismuotona myös epidemian jälkeen. On mielenkiintoinen kysymys, yhdistyvätkö suoratoistokeikat fyysisiin keikkoihin vai eriytyvätkö ne toisistaan, mutta oleellista on niin ikään se, minkälaisia sosiaalisia verkostoja uudet elävän musiikin kokemisen muodot tulevat tarjoamaan. Voivatko uudet digitaaliset keikkapaikat tuottaa ympäristön, jossa alakulttuurit kokoontuvat ja määrittävät itseään, vai ovatko ne yksittäisten musiikkisäiltöjen markkinapaikkoja?

Voimme olla varmoja, että markkinavetoiset suoratoistoalustat eivät yksinään kykene synnyttämään moninaisuutta ja moninaisuudesta kumpuavaa kulttuurin elinvoimaisuutta. Kaikista musiikin tekijöistä tai muodoista ei voida olettaa tulevan menestyneitä niillä mittareilla, jotka mittaavat kuunteluiden tai klikkausten määrää. Kuitenkin nämä muodot voivat olla äärimmäisen arvokkaita tietyllä marginaaliselle verkostolle. Esimerkiksi tilanne, jossa pieni artisti tai artistijoukko Alahärmässä pystyy keräämään satunnaisille keikoilleen satapäisen yleisön, kuvastaa hyvinkin elinvoimaista kulttuuria, kun taas sadasta tai tuhannesta satunnaisesta kuuntelusta suoratoistoalustalla ei voida päätellä samaa.

On kulttuurin kannalta oleellista, että musiikkia kuunnellaan, harrastetaan, esitetään ja koetaan myös ilman määrällisten mittareiden ohjausta. Erityisesti nuorten kohdalla olisi mahdollistettava musiikkikulttuurin ilmentymiä, jotka voivat pysyä skaalautumattomina moninaisten verkostojen subjektiviteettia ilmentävänä toimintana, koska nuorena sisäistetyt käytännöt määrittävät aikuisiän toimintaa. Skaalautumattomalle kulttuurille tulisikin antaa arvoa ja toiminnan puitteita – olivat ne sitten fyysisiä tai digitaalisia.

VIITTEET

- 1 Tutkimushaastattelut tehtiin 23.1.2020–29.2.2020, joten tarkastelemme tätä edeltävää aikaa.

LÄHTEET

- Benkler, Yochai (2006) *The wealth of networks*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Bennett, Andy (2006) Punk's not dead: The continuing significance of punk rock for an older generation of fans. *Sociology* 40 (2), 219–235.
- Bennett, Andy (2013) *Music, style, and aging: Growing old disgracefully?* Philadelphia, PA: Temple University Press.
- Bennett, Andy & Taylor, Jodie & Woodward, Ian (ed.) (2014) *The festivalization of culture*. Dorchester: Ashgate.
- Brennan, Matt (2010) Constructing a rough account of British concert promotion history. *Journal of the International Association for the Study of Popular Music* 1 (1), 4–13.
- Connolly, Marie & Krueger, Alan B. (2005) *Rockonomics: The economics of popular music*. NBER Working Paper No. w11282. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.
- Deahl, Dani (2020) Spotify and Warner agree to an “expanded” global licensing deal after months of negotiations. *The Verge* April 1. <https://www.theverge.com/2020/4/1/21203324/spotify-warner-agree-expanded-global-licensing-deal>. (Viitattu 17.5.2020.)
- Frith, Simon (2007) Live music matters. *Scottish Music Review* 1 (1). <http://scottishmusicreview.org/Articles/1.1/Frith%3A%20Live%20Music%20Matters.pdf>. (Viitattu 7.5.2020.)
- Frith, Simon (2013) The value of live music. Teoksessa Dietrich Helms & Thomas Phleps (eds) *Ware Inszenierungen: Performance, Vermarktung und Authentizität in der populären Musik*. Bielefeld: transcript Verlag, 9–22.
- Hallamaa, Teemu & Vedenpää, Ville (2019) Nuoret ryynnivät suorkonsertteihin ja samalla rock-klubit sulkevat oviaan: ”Spotify-aika ajaa massatapahtumiin”. *Yle* 22.10.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-11026712>. (Viitattu 7.5.2020.)
- Harrington, C. Lee & Bielby, Denise D. &

- Bardo, Anthony R. (2010) A life course perspective on fandom. *International Journal of Cultural Studies* 13 (5), 429–450.
- Hebdige, Dick (1979) *Subculture: The meaning of style*. London: Methuen.
- Hixson, Eliza (2014) The impact of young people's participation in events: Developing a model of social event impact. *International Journal of Event and Festival Management* 5 (3), 198–218.
- Hodkinson, Paul (2011) Ageing in a spectacular "youth culture": Continuity, change and community amongst older goths. *The British Journal of Sociology* 62 (2), 262–282.
- Holt, Fabian (2010) The economy of live music in the digital age. *European Journal of Cultural Studies* 13 (2), 243–261.
- Homi, Harri & Kinnunen, Maarit & Vallius, Salla (2020) *Juurista latvoille: Nuorisomusiikin toimiala-analyysi*. Helsinki: LiveFIN. https://90c1ba84-4c53-46b8-b98c-9145bf3d711c.usrfiles.com/ugd/90c1ba_4669bba473434f0cb35cd849b3c484ad.pdf. (Viitattu 17.5.2020.)
- Ingham, Tim (2019) Who will own Spotify in five years? *Rolling Stone* August 28. <https://www.rollingstone.com/music/music-features/who-will-own-spotify-in-five-years-876693/>. (Viitattu 20.5.2020.)
- Jokinen, Kimmo (2003) Kirjoitetut rockmuistot: Musiikki muistina. Teoksessa Kimmo Saaristo (toim.) *Hyvää paha rock'n'roll: Sosiologisia kirjoituksia rockista ja rockkulttuurista*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 40–61.
- Juuti, Mikko (2017) Festarikävijöistä tuli vaativia – järjestäjät kertovat: Enää ei riitä mehu-kattitökillinen tempPUJUOMAA! *Ilta-Sanomat* 15.7.2017. <https://www.is.fi/viihde/art-2000005291128.html>. (Viitattu 7.5.2020.)
- Kallioma, Johanna & Ahonen-Walker, Mari (2019) *Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2019*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. <http://shop.kuntaliitto.fi/download.php?filename=uploads/kunnallinennuorisotyö.pdf>. (Viitattu 7.5.2020.)
- Kinnunen, Maarit (2018) *Total festival experience: A mixed methods research approach to consumer experiences in Finnish cultural festivals*. Väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopisto. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/63513>. (Viitattu 17.5.2020.)
- Kinnunen, Maarit (2020) *Juurista latvoille: Nuoret ja elävä musiikki*. Helsinki: LiveFIN. <https://www.juuristalatvoille.fi/hanke-info>. (Viitattu 8.5.2020.)
- Kinnunen, Maarit & Homi, Harri & Honkanen, Antti (2020) Music consumption of Generation Z: Segmenting adolescent music event attendees. Julkaisematon artikkelikirjoitus.
- Kinnunen, Maarit & Honkanen, Antti (2020) Ageing metal fans. Modern Heavy Metal Conference (virtuaalikonferenssi), 23.–24.6.2020, Helsinki.
- Koivisto, Juha (2019) Kotimaisesta yhdistystoiminnasta kohden kansainvälistä ketjuuntumista: Rytmimusiikkifestivaalienten muutokset Suomessa 2010-luvulla. Teoksessa Maarit Kinnunen & Juha Koivisto & Mervi Luonila (2019) *Festivaalibarometri 2018: Yleiskatsaus ja olennaiset muutokset 2014–2018*. Helsinki: Sibelius-Akatemia, 28–33. <https://taju.uniarts.fi/handle/10024/7146>. (Viitattu 7.5.2020.)
- Koivisto, Juha & Luonila, Mervi (2015) Keskustelua musiikkiliiketoiminnan ja festivaalien muuttuvasta toimintaympäristöstä: Avainsanoina teknologia, konvergenssikehitys ja "suuri tieto". Teoksessa Mervi Luonila & Juha Koivisto (toim.) *"Rock, ra(u)ha ja rakkaus": Festivaalibarometri 2014 ja katsaus tapahtumien muuttuvaan toimintaympäristöön*. Pori: Turun yliopiston kauppakorkeakoulu, Porin yksikkö, 47–68.
- Kostiainen, Pasi (2019) Näkökulma: Stadion on uusi Tavastia – areenakonserttien suosioon on viisi merkittävää syytä. *Ilta-Sanomat* 31.12.2019. <https://www.is.fi/viihde/art-2000006358044.html>. (Viitattu 17.5.2020.)
- LiveFIN (2020a) Festivaalien liikevaihto oli vielä viime vuonna 192 miljoonaa euroa.

- LiveFIN 7.9.2020. <https://www.livefin.fi/festivaalien-toimialatutkimus/>. (Viitattu 25.9.2020.)
- LiveFIN (2020b) Venueiden liikevaihto oli viime vuonna lähes 175 miljoonaa euroa. LiveFIN 30.7.2020. <https://www.livefin.fi/venueiden-toimialatutkimus/>. (Viitattu 25.9.2020.)
- Luckerson, Victor (2019) iTunes is dead. What will happen to its best feature? *The Ringer* June 5. <https://www.theringer.com/music/2019/6/5/18653818/itunes-smart-playlists-feature-apple-spotify-streaming-services>. (Viitattu 20.5.2020.)
- Mankkinen, Jussi (2020) JVG tähdittää vappua uuden teknologian avulla – mallia otettu Fortnite-pelistä. *Yle* 30.4.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11330068> (Viitattu 9.10.2020.)
- Mattila, Mattias (2020) Suomalaiset haluttomia maksamaan musiikista, mutta videopalveluita kyllä tilataan – asiantuntija: ”Ihmiset tottuivat, että musiikki on saatava ilmaiseksi”. *Yle* 14.5.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11349923>. (Viitattu 15.5.2020.)
- Muikku, Jari (2017) *Pro rata and user centric distribution models: A comparative study*. Digital Media Finland, Finnish Music Publishers' Association, Finnish Musicians' Union, Finnish Society of Composers and Lyricists, The Society of Finnish Composers. http://www.musiikkikustantajat.web28.neutech.fi/uploads/UC_report_2018.pdf. (Viitattu 7.5.2020.)
- North, Adrian C. & Hargreaves, David J. (1999) Music and adolescent identity. *Music Education Research* 1 (1), 75–92.
- Nuttall, Pete (2009) Insiders, regulars and tourists: Exploring selves and music consumption in adolescence. *Journal of Consumer Behaviour* 8 (4), 211–224.
- Puukka, Päivi & Kaskinen, Miikka (2019) Yllättävä tilasto: Musiikin kuuntelu on selvässä laskussa, vaikka sitä on helpommin saatavilla kuin koskaan aiemmin. *Yle* 22.5.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-10795255>. (Viitattu 7.5.2020.)
- Rahkonen, Aki (2013) *Missä nuorisoo luuraa? Selvitys Elävän musiikin yhdistys ELMU ry:lle alaikäisten konserttikäynneistä Nosturissa*. Opinnäytetyö. Metropolia AMK. <https://www.theseus.fi/handle/10024/61391>. (Viitattu 7.5.2020.)
- Rytminenmanuaali (2020) *Elävän musiikin yhdistykset*. <https://www.rytmimanuaali.fi/ural/elavan-musiikin-yhdistykset/>. (Viitattu 8.5.2020.)
- Saarikallio, Suvi & Erkkilä, Jaakko (2007) The role of music in adolescents' mood regulation. *Psychology of Music* 35 (1), 88–109.
- Savage, Mike (2006) The musical field. *Cultural Trends* 15 (2–3), 159–174.
- Siltanen, Mari (2019) Live Nation ostaa enemmistön Blockfestistä. *Yle* 15.2.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-10648261>. (Viitattu 7.5.2020.)
- Sinclair, Gary & Dolan, Paddy (2015) Heavy metal configurations: Music consumption, subcultural control and civilizing process. *Marketing Theory* 15 (3), 423–441.
- Sinnreich, Aram (2015) Music cartels and the dematerialization of power. Teoksessa Andy Bennett & Steve Waksman (eds) *The SAGE handbook of popular music*. Los Angeles, CA: SAGE, 611–626.
- Sweney, Mark (2019) Spotify buys podcast firms Gimlet and Anchor. *The Guardian* February 6. <https://www.theguardian.com/technology/2019/feb/06/spotify-buys-podcast-firms-gimlet-and-anchor-streaming-profits-music>. (Viitattu 17.5.2020.)
- Suomen Teatterit (2020) *Jäsenteatterit*. <http://www.suomenteatterit.fi/jasenteatterit/>. (Viitattu 7.5.2020.)
- Tarrant, Mark & North, Adrian C. & Hargreaves, David J. (2001) Social categorization, self-esteem, and the estimated musical preferences of male adolescents. *The Journal of Social Psychology* 141 (5), 565–581.
- Tervonen, Kari & Perämaa, Susanna & Kyyrä, Tommi & Sirppiniemi, Ano (2018) *Kuinka suomalaiset kuuntelevat musiikkia: Miten uudet tähdet syntyvät?* Tutkimusraportti.

- Helsinki: Teosto & IFPI. https://www.teosto.fi/sites/default/files/files/Teosto_IFPI_tutkimus_Kuinka_suomalaiset_kuuntelevat_musiikkia_2018.pdf. (Viitattu 7.5.2020.)
- Tschmuck, Peter (2012) *Creativity and innovation in the music industry*. 2nd edition. Heidelberg: Springer.
- Vedenpää, Ville (2013) Cheekin toinenkin stadionkonsertti varattiin loppuun. *Yle* 9.12.2013. <https://yle.fi/uutiset/3-6975035>. (Viitattu 17.5.2020.)
- Vedenpää, Ville (2018) Spotify raotti salaisuuden verhoa: käyttäjämaksut valuvat suosituimpien poppareiden taskuun – pelkkää klassista musiikkia kuunteleva tukee tietämättään Cheekiä ja Sannia. *Yle* 21.2.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10085321>. (Viitattu 15.5.2020.)
- Vuorensola, Annika (2015) Jari Sillanpää veti stadionille lähes 40 000 katsojaa. *Iltalehti* 17.8.2015. <https://www.iltalehti.fi/viihde/a/2015081720190943>. (Viitattu 17.5.2020.)
- Wessel, Maxwell (2011) Why Spotify will kill iTunes. *Harvard Business Review* July 22. <https://hbr.org/2011/07/why-spotify-will-kill-itunes>. (Viitattu 20.5.2020.)
- Wood, Emma Harriet & Kinnunen, Maarit (2020) Emotion, memory and re-collective value: Shared festival experiences. *International Journal of Contemporary Hospitality Management* 32 (3), 1275–1298.
- Yle Helsinki (2010) Helsingin legendaariset nuorten bänditilat vaakalaudalla. *Yle* 22.3.2010. <https://yle.fi/uutiset/3-5531315>. (Viitattu 8.5.2020.)
- Öystilä, Rami (2019) Menestystarina Mestarit. *Rytmi-musiikin Syke* 5.8.2019. <http://www.saunalahti.fi/~oystila/raimo/pepe/historiikki/mestarit.html>. (Viitattu 17.5.2020.)
- AINEISTOT**
- LiveFIN (2019) *Juurista latvoille: Nuorisokysely* [sähköinen tietoaineisto].
- Nuorisosiain neuvottelukunta (Nuora) & Nuorisotutkimusseura (1999) Nuorisobarometri syysy 1999 [sähköinen tietoaineisto]. Versio 2.0 (2018-07-19). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2529>. (Viitattu 7.5.2020.)
- Purhonen, Semi & Rahkonen, Keijo (2007) Kulttuuri ja vapaa-aika Suomessa 2007 [sähköinen tietoaineisto]. Versio 2.0 (2018-07-18). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2953>. (Viitattu 7.5.2020.)
- Spotify (2020) Spotify charts, TOP 200, Finland [sähköinen tietoaineisto]. <https://spotifycharts.com/regional/fi/weekly/latest>. (Viitattu 7.5.2020.)
- SVT (2018) Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen [sähköinen tietoaineisto]. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/vpa/tau.html>. (Viitattu 7.5.2020.)

TAUSTA-ARTIKKELI

HÖNTSÄILYÄ – LEIKKIMIELISEN PELAILUN IDEALIEN JÄLJILLÄ

TIMO KOPOMAA & MIKKO SALASUO

Kulttuurihistorioitsija Johan Huitzinga on teoksessaan *Leikkivä ihminen* (1967) määritellyt leikin muun muassa siten, että se on toimintaa tai askarointia, joka suoritetaan vapaaehtoisesti hyväksytyjen, mutta ehdottoman sitovien sääntöjen mukaan. Leikki on itse oma tarkoituksensa, mistä seurauksena ovat jännityksen ja ilon tunteet sekä tietoisuus jostakin, mikä on ”toista” kuin ”tavallinen elämä”.

Höntsä on arkikielinen termi, joka viittaa usein ”leikkivän ihmisen” itseohjautuvaan ja omaehtoiseen pelailuun yksin tai liikunnallisissa pienryhmissä. Yleensä lapsuuteen ja nuoruuteen liittyvässä höntsäilyssä kilvoitellaan tai esitellään näytteitä omista kyvyistä (vrt. Virtamo 1975, 590). Tällaiseen liikunta- tai urheiluleikkiin törmääkin usein ympäristöissä, joissa lapset ja nuoret viettävät aikaansa: pihapiireissä, kouluissa, puistoissa, urheilukentillä tai erilaisissa rakentamattomissa luonnon ympäristöissä.

Vaikka käsitteenä höntsä onkin varsin yleisessä käytössä ja vakiintunut myös suomen kieleen (Joki 2016), on se kulttuurisena ilmiönä jäänyt tutkimuksessa katveeseen. Ainakin leikin, liikunnan, urheilun ja nuorisokulttuurien kulttuurisista ja sosiaalisista maailmoista ammentavaan höntsään ei olekaan helppo tarttua, sillä se ei kirjavine käytäntöineen, ilmenemismuotoineen ja vivahteineen asetu oikein minkään yksittäisen teorian tai tutkimustradition raameihin. Höntsäilyn hahmottaminen ja tavoittaminen vaatiikin monitieteistä otetta, joka tiukan teoreettisen analyysin sijaan edellyttää kuvailua, rajauksia ja hypoteesin kaltaisia tulkintoja. Se vaatii sellaista abduktiivista otetta, jossa suuresta määrästä erilaisia tiedon palasia rakentuu totuudenkaltaisen selitys tai vahva hypoteesi (ks. Niiniluoto 2018).

Tässä tausta-artikkelissa höntsäämistä hahmotellaan ja tarkastellaan erilaisista näkökulmista.

Tutkimustehtävä on kahtaalla: ensimmäiseksi halutaan selvittää, millaisia sisältöjä höntsäilylle on annettu ja missä ovat höntsä-termin juuret. Toiseksi selvitetään sitä, millaisia sosiaalisia ja kulttuurisia merkityksiä höntsäämiseen sisältyy. Lopuksi pohditaan sitä, miksi höntsää suositaan ja miksi se on niin palkitsevaa: mikä saa niin lapset ja nuoret, tytöt ja pojat kuin aikuisetkin yhdessä tai erikseen viihtymään suosimiensa pelien ja leikkien parissa?

Artikkelin keskeisenä aineistona ovat höntsää koskevat kirjoitetut muistelut, jotka Suomalaisen Kirjallisuuden Seura keräsi vuosina 2019 ja 2020. Lisäksi artikkelissa hyödynnetään Instagram-verkkokommentteja ja -kuvia sekä yhdeksää viitosluokan oppilaan ainekirjoitusta. Aineisto mahdollistaa trianguloivan tutkimusotteen, joka sopii höntsän kaltaisen sumearajaisen ja jäsentymättömän kulttuurisen ilmiön tutkimiseen (ks. Denzin 1978).

Artikkelissa liikutaan useiden tutkimustraditioiden rajapinnoilla. Höntsä on liikuntaa ja muistuttaa välillä urheiluakin (Hasanen 2017), mutta sen normit ja tee-se-itse -käytännöt (*DIY*; Douglas 2014) ovat vahvasti sidoksissa lasten ja nuorten sosiaalisiin maailmoihin ja kulttuureihin (esim. Rannikko ym. 2014). Höntsä on tietysti myös leikkiä (Huitzinga 1967), joka tapahtuu hyvinkin erilaisissa tiloissa ja ympäristöissä. Siksi se onkin eräänlaista lasten ja nuorten aktivismia, jossa avointa ja julkista tilaa otetaan haltuun leikin ja pelin keinoin (Kopomaa 2008, 83–86). Höntsä on myös paljon muuta.

Höntsä-puheesta on 2000-luvulla moneksi (Joki 2016). Se liittyy yhtä lailla 1900-luvun lopulla nuoruuttaan eläneiden ”pihapeli-sukupolven” nuoruusmuisteluihin (esim. Salasuo, Piispa & Huhta 2016, 108–116) kuin pyrkimykseen edistää nykynuorten liikkumista ja hyvinvointia (esim.

Naamanka, Pätynen & Kärkkäinen 2019). Lasten ja nuorten harrastuskulttuurin murrosten keskellä (ks. Salasuo tässä teoksessa) höntsästä on etsitty ratkaisua liian kilpailullisen ja tavoitteellisen urheiluseuratoiminnan vastapainoksi ja korvaajaksi (esim. Clement & Niemi 2020), mutta samalla siitä on myös tullut huippu-urheilumielisille väline ilkkua, vähätellä ja leimata sellaista kevyempää liikunnan harrastamista, jossa tulostavoitteet ovat sivuroolissa tai puuttuvat kokonaan (esim. Räisänen/HS 2018). Viimeksi mainittua merkitystä onkin hyödynnetty esimerkiksi naisjalkapallon historiaa käsittelevän teoksen ironisessa nimessä *Mitäs ne likat siä kentällä höntsää!* (2011).

TULKINNAN KÄSITTEET, VIITEKEHYS JA AINEISTOT

Käsitteellisesti höntsän olemuksen hahmottamiseen sopivat klassiset leikin ja pelin määritelmät (esim. Huitzinga 1967, Caillois 2012). Leikki ja leikkiin osallistuminen on tyypillisesti vapaaehtoista, ja osallisuus itsessään merkitsee vapautta. Leikissä materiaaliset hyödyt tai yksilöllisten tarpeiden tyydyttyminen eivät ole keskeisesti läsnä. Leikillä on aina oma aikansa ja paikkansa. Se on toistettavissa oleva henkinen panostus. Leikki luo järjestystä ja on järjestystä. Tosi leikkiin sisältyy jännitystä, epävarmuutta, sattumaa sekä jännityksen ja epävarmuuden purkamista. Leikeillä on omat arjesta poikkeavat sääntönsä. Toiminnallisessa leikissä mukana on kamppailua, kaksintaistelua, joukkuekisa, näytelmää, vapautumista ja järjestäytymistä. (Huitzinga 1967; ks. Bregenhøj 1981, 39.)

Filosofi Roger Caillois (2012, 73–75) on Johan Huitzingan lähtökohdista pohtinut pelin määritelmää. Määritelmä tavoittaa hyvin myös höntsapelien ominaispiirteet ja lainalaisuudet. Cailloisille peli on tilaisuus puhtaaseen tuhlaukseen: ajan, tarmon, kekseliäisyyden ja taidokkuuden tuhlaukseen. Hänen tarkastelunsa peleistä tiivistyy seuraaviin väittämiin. Pelaajaa ei voi pakottaa osallistumaan peliin ilman, että se menettäisi vetovoimansa ja hauskuuttavuutensa. Peli rajautuu yhdessä sovittuun tilaan ja aikaan.

Pelin lopputulos ja kulku ovat ennakkoon ajateltuina epävarmoja, sillä aloitteellinen pelaaja toimii luovasti. Peli ei suoraan tuota mitään, ja pelin jälkeen tilanne on yhtenevä peliä edeltävän tilanteen kanssa. Peliä ohjaavat sen omat säännöt, konventiot, uudet lait. Pelin kulkuun liittyy erityinen tietoisuus fiktiivisestä ja toissijaisesta arjesta poikkeavasta todellisuudesta. (Mt.)

Pelin ja leikin määritelmät taustoittavat analyysejä, jonka viitekehyksenä on toiminnan merkitysvälitteisyys, sisällöllisesti merkittävien teemojen löytäminen ja juonellisuus (Alasuutari 2001; Strauss & Corbin 1990). Tämän viitekehyksen läpi luetaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (SKS) muistitietokeruusta 1.9.2019–28.2.2020 saatuja kirjoituksia höntsäilystä. Keräyksen verkkosivun otsikkona oli ”Kerro meille harrastepeleilustasi ja sen huippuhetkestä”. Sivustolla oli saatteena kirjoittajille kymmenkunta teemaa, joita kirjoitelmissa ehdotettiin pohdittaviksi. Näissä suuntaa antavissa teemoissa pyydettiin kirjoittajia muun muassa määrittelemään höntsäilyä, kertomaan mitä siihen kuuluu, kuvailemaan sen roolia arjessa sekä kirjoittamaan lapsuuden pihapeleistä.

Muistitietokeräykseen vastasi kaikkiaan viisitoista henkilöä. Vastaukset muodostivat yhteensä 22 liuskaa tiivistä tekstiä. Vastanneista 9 oli miehiä ja 6 naisia. Vastauksissa painottuivat odotetusti työikäisten ja eläkeläisten muistelut. Vaikka vastanneiden lukumäärä jäi alhaiseksi, käsiteltiin muisteluissa höntsäilyä varsin monipuolisesti. Osa kirjoituksista oli koko elämänkaaren kattavia selostuksia, ja mukana oli myös lyhyempiä ja pintapuolisempia tekstejä höntsäilystä. Vaikka muisteluiden sisällöt olivat kirjavia, oli niissä myös paljon sellaisia samankaltaisuuksia ja yhteneväisyyksiä, joista yhdessä muun aineiston kanssa on mahdollista konstruoida ”hypoteeseja” höntsäilystä.

”Johtolankojen” (Alasuutari 1989 löytämiseksi aineistoa täydennettiin Instagram-palveluun vuosina 2018 ja 2019 kirjoitetuilla kommenteilla höntsä- ja niin sanotuista puulaakipeleistä sekä aiheita koskevilla kuvilla ja videoilla (ks. Duggan & Brenner 2013). Tämä sosiaalisen median aineisto tarjosi tuoreen kosketuksen höntsän merkityksiin

ja merkityksellistämiseen. Toisena täydentävänä aineistona hyödynnettiin yhdeksän Helsingin Töölön ala-asteen koulun 5.-luokkalaisen vuonna 2019 kirjoittamaa kuvausta höntsäilystä kouluympäristössä. Ainekirjoituksia luettiin samaan tapaan sisällöistä merkityksiä etsien kuin muis-teluita ja sosiaalisen median korpusta.

Tätä artikkelia varten tehty kirjallisuuskatsaus sisälsi tuoreet nuorten liikkumisharrastuksiin liittyvät kotimaiset tutkimukset (esim. Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019). Erityisen kiinnostuksen kohteena olivat omatoimiuurheilua ja vaihtoehtoista yhdessä liikkumista käsittelevät tutkimukset (esim. Hasanen 2017; Rannikko 2018). Edellisten lisäksi artikkelin taustatyössä hyödynnettiin liikunnan historiaa käsitteleviä julkaisuja, huippu-urheilijoiden elämäkertoja sekä erilaisia kuvauksia kansallisen harrastepelailun nykyisistä muodoista.

HÖNTSÄN TULKINNAT

Leena Joki on kirjoittanut *Kielikellossa* (1/2016) äänneasultaan kuvailevista sanoista artikkelin ”Lähdetään höntsämään!”. Jutussa kerrotaan, kuinka *Kielitoimiston sanakirjan* toimitukselle oli ilmiannettu vuonna 2015 verkkopalvelussa verbi *höntsätä*. Viestin myötä huomattiin, miten yleisessä käytössä sana oli. Yhteydenotossa oli viittaus Helsingin kaupungin liikuntaviraston järjestämiin jalkapallon *höntsävuoroihin* eli vapaaharjoitteluvuoroihin. Internet-selailun kautta selvisi, että *höntsä* tai *höntsy* eli ”leikkimielinen pallo-peli sattumanvaraisin joukkuein” on vapaa-ajan urheiluun liitetty termi. *Kielitoimiston sanakirjan* määritelmää höntsäämisestä päivitettiin, ja nykyversion mukaan verbi ’höntsätä’ liitetään varsinkin joukkueurheilusta puhuttaessa kepeään, rentoon tai huolettomaan liikkumiseen: *Höntsätään kentällä ihan vaan hupimielessä*.

Suomen murteiden verkkosanakirja (<https://kaino.kotus.fi/sms/>) paljastaa höntsäily-sanan historiallista taustaa. Verbi *höntsyä* viittaa holtittomaan kävelemiseen ja *höntsyttää* puolestaan tekemiseen ilman osaamista. *Höntsäke* on ollut muun muassa huolimaton ihminen. Reipasta ja huteraa

on tarkoitettu *höntsäkkä*-sanalla. Murteiden sanakirjassa, jonka aineisto on kerätty 1900-luvun alkupuolella, verbit *höntsätä*, *höntsyä*, *höntsöttää* kuvaavat siis huolimattontaa, holtittontaa tekemistä.

Höntsäämisen vuosikymmenten saatossa muuttunut merkityssisältö tuli ilmi myös erään Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran keruuohjeistuksen lukeneen ikäihmisen viestissä:

Jos ymmärsin oikein, tarkoitus on kerätä tietoja turhanaikaisesta ajanvietteestä, johon liittyy olennaisena osana kollektiivisuus. Ihminen ei höntsäile yksinään vaan kaltaistensa seurassa. Höntsäilyyn liittyy kernaasti pahantekoa tai ainakin häiriköintiä, mikäli edelleen käsitin edes sinne päin. (N, 80)

Useimmat höntsä-sanan johdannaiset viittaavat rentoon, pingottamattomaan, päämäärättömään tekemiseen, jota entisaikoina on saatettu paheksu-akin. Mainitun *Kielikello*-lehden artikkelin loppukaneetti oli, että nykyisin höntsä-sanaperheeseen liitetään mielikuvia iloisesta ryhmäliikunnasta, jossa ankaralla kilpailuhenkisellä asenteella ei ole sijaa.

Kielteisiä arvoja ei höntsäilyyn tai harrastepelailuun aineistossa liitetty. Tätä korosti myös parikymppinen vastaaja, joka kirjoitti muistelussa:

En usko höntsäilyn aiheuttavan juuri kellekään mielenpahaa, sillä höntsäilytoiminnan onnistumiseen tarvitaan yhteistyötä ja omistautumista eri osapuolilta. (N, 21)

Höntsäily-termi taipui aineistossa moneksi. Muis-teluihin kirjatut höntsäilyn muodot olivat pääosin perinteisiä pelejä ja erilaisia niistä johdettuja sovel-luksia. Useimmin mainittiin jalkapallo, jääkiekko, kaukalopallo, salibandy, pesäpallo, koripallo ja lentopallo. Uudemmat tavat merkityksellistää höntsäily löytyivät Instagram-kuvapalvelusta. Ku-vissa ”#höntsäilyä” harrastavat nuoret esiintyivät esimerkiksi loikoillen kotioiloissa tai melkeinpä minkä tahansa suosikkiharrastuksensa äärellä. Nuoret käyttivätkin Instagramissa höntsä-sanan yhteydessä muun muassa tunnisteita #loma, #va-

paapäivä, #kesä, #viikonloppu, #hyvinvointi ja #selfie.

Höntsäilyn merkitys elää yhteiskunnan ja kulttuurin mukana. Turhanaikaisesta ja joutilaasta ajanvietosta siirryttiin pelien ja leikkien sosiaalisiin maailmoihin, ja sosiaalisen median aikana suunta näyttää olevan takaisin kohti joutilaisuutta. Tässä artikkelissa pitäydytään leikkien ja pelien kulttuurisessa ja sosiaalisessa maailmassa, vaikka sosiaalisessa mediassa tuotetut joutilaisuuden merkitykset ovatkin houkuttelevia.

MERKITTÄVÄKSI MERKITYKSELLISTYNYTTÄ KISAILUA

Kirjoitetuissa muisteluissa höntsäily kytkeytyy ennen kaikkea ryhmässä tekemiseen. Höntsäilyyn liitetään usein myös jokin tavoite, kuten fyysisen kunnan edistäminen ja ylläpitäminen:

En erityisesti kaipaa joukkuetta ympärilläni, mutta liikkuminen ilman ”funktiota” ei ole minulle läheskään niin mielekäästä kuin pelaaminen. (N, 42)

Ryhmässä pelaaminen näyttäytyykin aineistossa ideaalityyppisenä höntsäilynä. Höntsäily on muisteluissa lähes synonyymi yhteisölliselle pelailulle, jossa ei ole sijaa suorittamisen pakolle. Se on ennen kaikkea rentoa yhdessäoloa ja toimimista.

Yhteisen tekemisen myötä höntsäilyryhmä pysyy kasassa. Yhdessäolo voi olla aktiivista myös pelailun ulkopuolella.

Höntsäily ei ole teknisesti tai taidollisesti loppuun hiottua, vaan ikään kuin ”jokamiesliikuntaa”. Höntsäilyssä ei tunneta liian tiukkoja ikä-, sukupuoli- tai taitotasorajoja, pikemminkin ollaan matkassa periaatteella kaikki pärjää ja kaveria ei jätetä. (M, 52)

Höntsäilyyn kuuluu pelailun lisäksi sellainen »pesisporukka»-henki. Että meitä yhdistää se yhdessä tekeminen. Pelien lisäksi kevättalvella käydään yhdessä syömässä ja laskiaisena laskemassa mäkeä. Lisäksi kauden

lopussa marraskuussa on päättäjäiset, joissa on ollut saunomista, syömistä ja erilaisten kunniamainintojen jakamista. (N, 51)

Muistelijoiden mukaan höntsä-pelailu ilmentää inhimillistä kanssakäymistä ja valmistaa ihmistä vuorovaikutustilanteisiin. Höntsässä korostuvat sellaiset joukkuepelien ideaalit kuin yhteistyö, solidaarisuus ja toisen huomioiminen (vrt. Suomi 2004, 175). Höntsäilykeruuseen osallistuneet vastaajat korostivatkin peleihin osallistumisen sosiaalisia merkityksiä, kuten sosiaalisia taitoja ja verkostoitumista (esim. Varmavuori/HS 2020).

Minusta jokaiselle tekee hyvää jonkin joukkuelajin harrastaminen sillä siinä oppii hurjasti sosiaalisia taitoja ja yhteen hiileen puhaltamista ja ystäväpiiri laajenee paljon. (M, 62)

Höntsän sosiaalisia merkityksiä korostettiin myös Metropolia Ammattikorkeakoulun kehittämässä hankkeessa *Höntsä – silta eteenpäin!* (2018–2020; <https://www.hontsa.metropolia.fi/>). Hankkeessa höntsällä tarkoitettiin iloa tuottavaa, osaamisesta riippumatonta ja kaikille avointa matalan kynnyksen liikuntatoimintaa sekä monialaista ohjaajuutta arjen toimintaympäristöissä. Höntsäily kattoi kaikenlaiset perinteisistä ja tunnetuista liikkumisen tavoista poikkeavat aktiviteetit. Lähtökohtia hankkeessa olivat nuorten vapaaajantoimintojen ohjaus, nuorten itsemääräämisoikeuden tukeminen ja kehittämistyön kohteina olevien harrasteiden itsepalkitsevuus.

Samoin osallisuus oli esillä keruuaineistossa.

Pelaajakaverit ovat minulle todella tärkeitä ja olen onnellinen, että niin monta saman lajin rakastajaa, ovat löytäneet toisensa! Tiedän, että voin laittaa heille lähes mistä vain viestiä tai pyytää apua, vaikka jalkapallon kautta toisemme tunnemekin. Joukkueesta muodostuu tiivis yhteisö jo muutamasta treenikerrasta. Meidän joukkueellamme on oma keskusteluryhmä Whatsapp:ssa, jossa viestittelemme lähes päivittäin. (N, 21)

Aineiston perusteella höntsäilyyn osallistujien lukumäärä vaihtelee tapauskohtaisesti. Höntsätä voi yksin tai kaverin kanssa, mutta mukana voi hyvin olla yli kymmenenkin osallistujaa. Vaikka höntsäily voidaan yhdistää eritoten nuorten tapaan olla ja toimia yhdessä, välittyy aineistosta, että höntsäily yhdistää myös aikuisia ja senioriikäisiä. Erääksi höntsäilyn ideaaliksi määrittäytyi, ettei siihen kuulu iän mukainen ulossulkeminen – päinvastoin.

Muisteluissa kuvattiin, miten aikuinen saattaa nuorten kanssa höntsätessään heittäytyä lapsen maailmaan, kun lapset ja nuoret voivat puolestaan olla kuvitellusti tähtipelaajia.

Höntsäilyn viehätys on se, että hyvin eri ikäiset (15–70 v.) voivat osallistua peliin ja kaikille on tilaa. Kaikkia kannustetaan ja moni kouluaikana peliä vihannut ja siinä epäonnistuneeksi itsensä kokenut, on höntsäilyn kautta saanut uuden ja positiivisen kokemuksen pelistä. Hyvään pelitapahtumaan liittyy onnistumisen ilo ja kaikkien kannustaminen. Hyvä huumori ja ilo olla yhdessä (...) Harmikseni [katsojana peleissä] pelaajien taidot ovat näiden vuosien kuluessa parantuneet niin paljon, että kommelluksia ja hauskuutuksia tapahtuu vähemmän. Mutta pelissä onnistumisia, hienoja lyönnejä, oivaltavia juoksujä ja huimia koppeja tulee enemmän ja ne ilahduttavat kaikkia. Myös vastapuolta. (N, 51)

Lainauksessa nousee esiin myös höntsäilyyn sisäänrakennettu toive ja kokemus saada myönteistä palautetta omasta suorituksesta sekä hauskuutta itse pelistä.

Taitotaso tai ikä ei ole höntsäilyssä merkityksellinen tekijä, mutta aineiston perusteella sukupuolella voi olla höntsäilyssä väliä. Erityisesti höntsäpelit mielletään usein poikien ja miesten harrasteiksi lajivalintoineen. Sukupuolittuneesta perusvireestä huolimatta myös tytöt ja naiset osallistuvat höntsäilyyn sekä omilla ryhmissään että sekaryhmissä:

Omassa jalkapallo höntsäjoukkueessani on naisia viisikymppisistä yhdeksäntoista vuotiaisiin. Kaikilla meistä on jonkinlaisia urheilutaitoja tai harrastus on ohjautunut esimerkiksi valmennuksen kautta. On kiinnostavaa, kuinka erilaisia persoonia eri elämäntilanteista ja eri näkökulmista lajia pelaa. Lapsuudessani halusin aloittaa jalkapallon jo varhain, sillä perheessäni sitä ovat lähes kaikki pelanneet. Kun silloin 7-vuotiaana halusin alkaa pelata, ei ollut tyttöjoukkuetta ikäisilleni, joten menin poikajoukkueeseen. Muistan joukkueessa olleen muutama muukin tyttö, mutta ei poikien kanssa pelaaminen minua oikein haitannutkaan. Olen harrastanut vain jalkapalloa ei-höntsä sekä höntsä mielessä. Nykyinen höntsäjoukkueeni muodostui jalkapalloa pelaavien lasten äitien innostuksesta, johon mielelläni yhdyin tyttöjoukkueen hajottua ja vanhennettua. Olen pelannut varsinaista sarjaa 8-vuotiaasta 16-vuotiaaseen ja muutkin höntsäjoukkueen pelaajat olivat monet entisiä pelureita, joten joskus pelit ja treenit olivat tosi koviakin! (N, 21)

Lähinnä nuorten keskuudessa esiintyvä ”e-höntsä” vaikuttaa olevan uusi virtaus digitalisoituvassa kulttuurissa. E-höntsäily on monien joukkuepelien tapaan edeltänyt nyttemmin vakiintuneen muotonsa saanutta e-urheilua. Nuorten e-höntsäilyyn käyttämä aika on tämänkin *Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen* tulosten (ks. tämän teoksen tilasto-osio) valossa viikkotasolla moninkertainen verrattuna perinteisempiin joukkuepeleihin varattuun aikaan. E-höntsäily ei ole vierasta myöskään aikuisille, sillä monet digitaalisten pelien äärellä kasvaneet nuoret aikuiset höntsäilevät viikoittain e-urheilun parissa (Mäkinen 2019, 24).

Kuten edellä olevasta ilmenee, vaihtelevat höntsäilyn muodot ja merkityksellistäminen ajan, paikan ja sosiaalisen kontekstin mukaan. Vapaamuotoisen höntsäilyharrasteen ja esimerkiksi vakavamman harrasteturheilun välille ei olekaan helppoa tai edes mielekästä vetää tiukkaa rajaa.

Tiukan rajanvedon sijaan höntsäilyn voi tulkita *mielentilaksi*. Se merkitsee asennetta, suhdetta valittuun aktiviteettiin. Tehdään jotakin (yleensä) liikunnallista ”rennosti ja tosissaan, mutta ei vakavissaan”.

YHDESSÄ SOVITUT SÄÄNNÖT JA KENTÄLLISET

Höntsä-porukka hyväksyttää keskuudessaan pelin säännöt, joita osallistujat noudattavat. Säännöt sekä tekevät pelaamisen mahdolliseksi että säätelevät peliä. Osa säännöistä on sovellettavia, ja ne sovitaan yhdessä, joiltain osin mahdollisesti erikseen kunakin pelikertana tai tilanteen mukaisesti. Kuvataiteilija-runoilija-futisvanhemman (Mäki 2020, 34, 38) näkemys nuorten pelailusta on yleistettävissä höntsäilyyn: säännöt ovat selvät, vaikka eivät liian vakavasti otettavat, ja pelin päämäärä on yksiselitteinen, mikä poikkeaa muusta elämästä.

Tyypillisesti höntsäpelailun aloittamisen ehtona ja tavoitteena on mahdollisimman tasaväkisten joukkueiden muodostaminen. Myös sattuman voidaan antaa vaikuttaa joukkueiden muodostamiseen. Kokoonpanot voidaan esimerkiksi arpoa ottamalla luku kahteen tai tekemällä jako pelipaidan värin mukaan.

Pelin sääntöjä on sorvattu niin, että peli olisi kaikkia kannustava. Pelaajat valitaan siten, että jokainen sanoo vuorollaan joko yksi tai kaksi. Näin ei tule koulusta ikävästi mieleen jääneet valintatilanteet, joissa monella pelaajalla on ikävä fiilis, kun on jäänyt viimeisten valittavien joukkoon. Tämä johtaa siihen, että joukkueet ovat vuoroin tasaväkisiä, vuoroin myös hyvin eritasoisia. Joskus miespelaajat päätyvät vahingossa kaikki samalle puolelle. (N, 51)

Hyvässä tilanteessa höntsäpeliin osallistuvien väliset taitoerot eivät kasva niin suuriksi, etteivätkö kaikki paikalle tulleet kykenisi pelaamaan yhdessä. Omaehtoista harrasteliikuntaa tutkinut liikuntatieteilijä Elina Hasanen (2017, 172) on todennut, että höntsä sallii myös urheilullisen pätemättömyy-

den. Liikuntasosiologi Arto Tiihonen (2014) on puolestaan kirjoittanut kokemusliikunnasta, jossa lajitaitojen hallinta ja kilpailulliset tavoitteet eivät ole merkityksellisiä osallistumisen kannalta. Oman peliporukan onnistuessa on mahdollista kokea toisten kyvyt ikään kuin omina kykyinään. Tapioellinen peli tai pelit eivät välttämättä kannusta tasoltaan selvästi heikompaa joukkuetta.

Jossakin vaiheessa valmentajamme yrittivät kasata joukkuetta ja sellainen pistettiin pystyyn. Muut lähiseutujen porukat olivat kuitenkin olleet kasassa kauemmin ja tuloksena peleissä oli pahimmillaan 40 juoksun häviöitä ja huono mieli kaikille meille. Joukkueena pelaaminen unohdettiin pian. (N, 42)

Höntsäpeleistä on puhuttu matalan kynnyksen liikuntana, kun kaikki halukkaat voivat periaatteessa tulla mukaan. Maantieteilijä Doreen Massey (2008, 184, 196) termein pelitapahtumissa voidaan havaita sattuman sanelemaa yhteenheitettyneisyyttä. Höntsäily ei kaipaa sääntöviidakkoa onnistuakseen.

Lapsena, -80-luvun Savonlinnassa palloilut käynnistyivät pihapeleissä jalkapallon ja tосу- sekä lähikaukalon pipolätkän merkeissä. Olennaista oli, että pelit aina syntyivät – kokoonpanoilla ei ollut niinkään merkitystä. Sääntöjä rukattiin usein joustavasti kokoonpanojen ja varusteiden mukaan. Tärkeintä oli, että joukkueet olivat tasaiset ja välillä esimerkiksi kentän tähdet eivät saaneet tehdä maaleja tai ampua täysillä. (M, 47)

KISAILUN RISKIT

Höntsäpelit voivat olla luonteeltaan ”perushöntsäilyä” tai vaihtoehtoisesti ”totista höntsää”. Pelailun intensiteetti vaihtelee höntsä-porukan mukaan. Vaihtelua syntyy myös yksilöiden pysyvästä tai satunnaisesta kilpailullisuudesta ja näyttämisen halusta. Totinen pelailu, ”kun kaikki eivät aina mene hauskuus edellä”, saattaa vaatia pelaajalta

uhrauksia ja riskinottoa oman tai pelitovereiden terveyden ja hyvinvoinnin kustannuksella. Iän karttuessa ja terveystieteiden todentamassa tärkeästä harrastuksesta ollaan valmiita luopumaan, mutta ehkä vasta pakon edessä.

Nurmi tosin oli sellainen, että siinä oli vaarallisia kuoppia siellä täällä ja moni meistä loukkaantuikin näissä treeneissämme. Me nimitäin aina pelasimme ”tosissamme”. Otimme vastustajia kunnolla kiinni. Mustelmien saantia ei peläty. Tuloksena oli että lähes joka kerta joku loukkaantui. Tuli murtumia, venähdyksiä, nilkka vääntyi jne. (M, 58)

Jääkiekko jäi olkapäävamman vuoksi ja siirryin taas säbään kun saimme kootuksi mukavan porukan puulaakisarjaan. Pohjelijaksen repeämä kertaa kaksi, kylkiluun murtumat ja lopuksi polven eturistisiteen repeämä asettivat säbäurani vaakalaudalle. Kuntouttaessani polveani lääkäri kertoi, että luistelu on parempi polvelle kuin juoksu ja siitä innostuneena aloitin jääkiekkohöntsän jo ties monennettako kertaa. Sillä tiellä olen, toki myös säbä on taas kuvioissa kuten monet muutkin lajit. (M, 53)

Uuden pelikauden aloittaminen saattaa hieman hirtittää, kun on selätettävä mahdollinen liikuntakammo, jonka perustana on esimerkiksi huoli urheiluvammoista ja loukkaantumisesta.

Vaikka olen kuntouttanut kaikkia näitä vaivojani viime pesiskaudesta lähtien, eivät ne ole hävinneet mihinkään ja hivenen ahdistaa, miten ne ensi kesänä treenaamiseen vaikuttavat. Odotan kuitenkin kesää hullun lailla. Noin ylipäätään elämässä olisi mukavaa, jos voisi harrastaa pesistä niin kauan kuin haluaa. (N, 42)

ITSE TEHTYÄ, PORUKALLA KOETTUA

Puisto- ja pihapelit ilmentävät eräänlaista tee-se-itse -käytäntöä (*DIY*; Douglas 2014) ja kaupun-

kiaktivismia, jossa avointa julkista tilaa otetaan haltuun (Kopomaa 2008, 83–86). Lapset, nuoret tai vanhemmat henkilöt voivat vallata tilan omaan liikunnalliseen toimintaansa tietyksi rajatuksi ajaksi.

Itse harrastin koko lapsuuteni joukkueessa jääkiekkoa, mutta treenivuoroja ei ollut koskaan tarpeeksi, ja omatoimipelailu ulkokennillä oli vahvasti mukana arjessa. (M, 47)

Urbaaneihin, ”ei-urheilullisiin” liikunnan vaihtoehtolajeihin on listattu muun muassa skeittaus, longboarding tai siis kruisaileva mäkirullalautailu, rullaluistimilla harrastettu bleidaus, kalliokiipeily eli boulderointi ja kaupunkiympäristöä hyväksikäyttävä liikkumisen tapa, parkour sekä scoot-taus eli temppupotkulautailu (Rannikko 2018, 20–23). Harrastajien välinen yhteisöllisyys liittyy olennaisesti mainittuihin omatoimilajeihin, kuten höntsäpeleihin.

Konkreettista omaehtoista tekemistä DIY/ITE-hengessä edustavat tilanteet, joissa ryhmä kantaa kentälle omat pelivälineensä. Höntsäkäytänteiden myötä tila rakentuu harrastetaiteelle ja vapaalle kansalaistoiminnalle. Pelaajat kohtaavat toisensa yhteisessä tekemisessä. Oikeastaan kysymyksessä on DIT/TEKI-eetos eli *Do-It-Together*, ”tee kimpassa”, jonka varaan harrasteyhteisö rakentaa harjoittamansa aktiviteetin.

Yhteisiä pelivälineitä on ja ne kulkevat jonkun auton takakontissa. Välineisiin kuuluu syöttörinki, punaiset törpöt pesien merkeiksi ja joku on ostanut kirpparilta räpylöitä yhteiskäyttöön. Mailoja jokainen kuljettaa erikseen. Pelikenttä on usein valmiiksi piirrettynä, mutta jos ei ole, se piirretään joko kahden- tai kolmen pesän suuruiseksi. Riippuen kuinka paljon on pelaajia. (N, 51)

Höntsälajit eivät ole ensimmäisenä kolonisoimassa pelipaikkaa tavalla, joka edellyttäisi erityistä urheilupaikkarakentamista. Usein tilapäisluonteisilla ratkaisuille voidaan edetä ja niillä pärjätä.

Futista pelasin usein parhaan kaverini kanssa myös kaksin ns. maalista maaliin peliä eli ns. kuvitellut maalit (kivet yms.) suht lähellä toisiaan ja sitten vaan vuoron perään laukaisu ja torjuntaa. Joskus maali oli laitettu ylämäkeen joten potkaisija sai laittaa kunnolla voimaa potkuun että sai pallon edes maalille asti, kehitti voimaa jalkoihin :) Keväällä haettiin ensimmäiset vähänkin kuivat paikat että päästiin potkimaan. Jääkiekkoa harrastimme tilanteen mukaan sillä kaukaloa ei lähellä ollut joten lampien jäät saivat kelvata ja sinne kuskasimme itse rakentamamme painavat maalit pukkien avustuksilla. (M, 62)

Kahden puun välissä kulunut nurmialue, pientalon takapihalta siintävä yksinäinen maalikehikko tai kadun puolelta löytyvä koripallotelineen kyhämä muistuttavat satunnaista havainnoijaa siitä, että monenkirjavat paikat saavat toimia nuorten omatoimisten pelailujen kenttinä. Niissä nuoret itseksensä, perhepiirissä tai yhdessä kavereidensa kanssa rakentavat pallotellen liikunnallista maailmaansa. Vanhat, juurevat pihapelit ja luonnon jäällä pelatut ottelut institutionaalisten tilojen ulkopuolella saavat muisteluissa kullatut kehykset.

Kesällä jalkapalloa ja talvella jääkiekkoa tai katulätkää. Katulätkä oli silloin tossupalloa, jota pelattiin jääkiekkomailoilla ja tennispallolla. Jättäen tultua siirryimme tietysti jääkentälle. Todellakin taloyhtiömme fasilitetit olivat koetuksella reippaan pelailumme vuoksi. Lasittajalle olimme varmaan kultakaivos ja rumat mustat kiekon jäljet reunustivat vaaleaa betonisokkeliä talomme alaosassa. Myös kuraiset tennispallon jäljet riivasivat rakennuksia puhumattakaan rikki menneistä ulkovaloista. Myös meluhaittoja ilmeni (...) Kun taloyhtiön korjausbudjetti ja asukkaiden hermot olivat riekaleina päättivät yhtiön miehet rakentaa meille kentän pikkumetsään. Järkevä päätös, kiitos isät. Kenttä rakentui talkoovoimin (...) Kaupungin hienoin tossupallopyhäkkö (...) Kenttä, The Kenttä. Kateellisia riitti. (M, 53)

Helsingin Töölön ala-asteen koulun 5.-luokkalainen on kuvannut koululiikunnan tilaa ja tilakäytäntöjä höntsäkirjoitelmassaan. Yleistäen leikin osuus vähenee lapsilla iän myötä välituntiliikunnassa ja urheilullisuus joukkuepelejä harastaen puolestaan kasvaa.

Meidän koulun välitunnit ovat monipuolisia. Melkein joka välitunnilla pelataan jalka- tai koripalloa. Koripalloa ei aikaisemmin pelattu niin paljon, mutta nyt näkyy monia pelaajia. Yleensä vanhemmat oppilaat pelaavat jalkapalloa tai korista ja pienemmät leikkivät. Olemme leikkineet kummiemme kanssa hurahurahäitä, stoppista, kuplahippaa, piilosta ja paljon muita leikkejä (...) Koulussamme on välituntilainamo. Lainaamossa ”työskentelee” kaksi 5. tai 6. luokkalaista omilla vuoroillaan. Lainaamosta voi lainata palloja, pomp-pakeppeja, naruja ja paljon muuta kivaa. Monet käyttävät lainaamoa ja se näkyy välitunneilla.

Peliporukka saa käyttöönsä avoimen, vapaan julkisen tilan esimerkiksi puistossa etusijan mukaan, kuitenkin joskus niin, että pienempi ryhmä voi joutua väistymään pois isomman alta. Harrastelijaporukoiden yhdistetyt joukkueet ja etenkin höntsäluonteiset kamppailut yhteisissä ystävyysotteluissa ovat mieleenpainuvia tapauksia.

Muutaman kerran kävi niin, että kun mentiin kentälle, siellä oli jo muita, mutta yleensä sellaisissa tilanteissa sovittiin näiden muiden kanssa että pelataan yhdessä. Se olikin hauskaa. Joskus pelattiin kymmenvuotiaitten poikien kanssa. Niitä piti tietysti varoa normaalia enemmän, ettei tullut telottua. (M, 58)

Höntsäpeliin riittää ahdas sali, koulun käytävä tai kadunpätkä. Aiemmin, kun katuja ei hiekoitettu ja autoliikennekin oli hiljaisempaa, voitiin katupelinä harrastaa jääpalloa. Brasilialaisen jalkapallogenda Pelén sanomaksi on kirjattu, että ”onnellinen on se lapsi, joka saa leikkiä kadulla!”

(Pelé ym. 2006, 21.) Pihapelejä suosien pihakatu-liikennemerkistä löytyy pallo, lapsi ja vanhempi.

PELAILUN TENHO

Perushöntsääjälle vetovoimatekijänä valitussa harrastelajissa ei viime kädessä ole oma eikä esi-merkiksi omien lasten menestys.

Kenties paluu pihapeleihin tulee tapahtu-
maan vasta oman jälkikasvun myötä, sillä
haluan tarjota heille mukavia lapsuuden
muistoja yhdessäolosta perheen ja ystävien
kanssa myös muuten kuin sisätiloissa peli-
konsolien ja puhelinten ääressä – ja mikä
olisikaan tähän parempi tapa kuin yhdessä
höntsäily! (M, 29)

Tunnistettuina niin addiktio, riippuvuus kuin
myös flow-kokemus voivat tarjota tietoisesti hen-
kisen pakopaikan tai nostattavan kokemuksen
höntsääjälle. Flow-tilassa höntsääjä kokee olevan-
sa tehtävänsä tasalla ja luottaa siihen, että pystyy
selviytymään siitä, minkä peli hänen eteensä tuo.
Pelin tenhossa ja hallitsemattoman innostuksen
vallassa höntsäpelaaja voi onnistua ikään kuin
tiedostamattaan ja asiaa erityisesti ennakoimatta
selviytyä vaativasta urheilusuorituksesta.

Koska minulla ei ollut paljoakaan varsinaista
pelikokemusta, olin ensin ulkokentällä pal-
loarka. Tässä kehityin mielestäni huimasti
kesän aikana. Muutaman kerran pääsin
flow-tilaan, jonka aikana tiesin että kaikki
sujuu. (N, 42)

Onnistumisten hakeminen ja päteminen liittyvät
höntsäpeleihin, mutta näitä ilmentäen –
oletettavasti ainakin seuraavaan harrastuskertaan
asti. Hyvän ottelun tai peliratkaisun muistelu ja
jälkipuinti voivat tosin olla mielessä jopa vuosi-
kymmenten ajan, ehkä läpi koko elämän.

Suopotkupallon MM-kisoissa Hyrynsal-
mella 2006 37-vuotiaana saksipotkumaali
pääareenalla. (M, 51)

Kaukana ovat ne päivät, jolloin työyhteisöiden
ja yritysten puulaakiottelut keräsivät satoja ja
sittemmin 1930–1950-luvuilla muutamia tu-
hansiaakin katsojia (esim. Mäkelä 2004). Tänä
päivänä höntsäpeleillä ei ole katsomoita, ei faneja,
ei mediaa, ei mainostajia. Vain karnevalististen
tapahtumien yhteydessä harrastepelailu saa yleisöä
ja medianäkyvyyttä (Etelämäki 2006).

Suhde yleisöön ja katsojiin on eräs piirre,
joka erottaa höntsäilyn järjestäytyneemmästä ja
usein sarjamuotoisesta pelaamisesta. Seuraavaan
taulukkoon on koottu summaten edellä esitettyjä
painotuseroja, kun itseohjautuva höntsäpelailu ja
toisaalta pelaaminen virallisuonteissa, organi-
soiduissa joukkueissa asetetaan rinnan lasten ja
nuorten vapaa-ajan harrasteliikunnan muotoina.

Liikuntaharrasteet ovat nykymaailmassa yksi
yhteiskunnan tarjoamista kulutusmahdollisuuksista
ja -valinnoista (Salasuo & Ojajärvi 2014).
Yksilöiden omakohtaisten höntsäilykäytänteiden
perusta on valinnaisessa, samalla välttämättömä-
si koetussa liikunnan tarpeessa.

Päivän päätteeksi ylimääräiset höyryt pihalle
salibandyä pelaten.

TAULUKKO 1. HÖNTSÄ JA ORGANISOITU PELAAMINEN, ERÄITÄ LEIMAAVIA PIIRTEITÄ.

Höntsähenkinen pelailu	Organisoidut joukkuemaalipelit
- urheilullinen pätemättömyys - tyypillisesti pihapelit - kaveruutta - notkeat tilat joustavassa käytössä - satunnainen katsoja paikalla	- lajitaitojen merkittävyys - kilpailulliset tavoitteet - yhteisyyttä - institutionaaliset harrastetilat - yleisöllisyys

Pipolätkää pikkupakkasessa! Työporukan kesken laitettiin konttorirovat liikkumaan!

Kun kiky ja tyky paiskaavat kättä. Meillä kilpailukykysovimuksen tuomat 24 lisätuntia ohjattiin käytettäväksi liikuntaan. Olemme siis kaikki ammattilaisurheilijoita ja se näkyy! Liikunnasta saatavalla lisävirralle käännämme työssä tulevat haasteet mahdollisuuksiksi!

Arkiliikuntaan vaikuttava pakon ja vapauden välinen jännite (vrt. edellä Huitzinga 1967) näyttäytyi moniulotteisena yllä lainatuissa Instagram-kuvapalveluun sisältyneissä lyhyissä kommentteissa.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Höntsäily näyttäytyy ennen kaikkea mielentilana ja asenteena. Se on rentoa yhdessäoloa ja yhdessä toimimista, jonka merkitys ja merkittävyys rakentuu kulloisenkin toiminnan, ryhmän ja fyysisen tilan sanelemin ehdoin ja mahdollisuuksin. Höntsäily yhdistetään usein yhteisölliseen pelailuun, jossa ei ole sijaa suorittamisen pakolle. Tällaisena sen säännöt ovat epävirallisia ja mukailevat esimerkiksi urheilun normeja, mutta niitä luovasti ja tilannekohtaisesti soveltaen.

Höntsäpeleissä yhdistyy itsetarkoituksellinen leikki ja kilvoittelu. Välillä myös voiton tavoittelu. Höntsä on linkki leikin ja pelailun sekä tavoitteellisten pelien välillä. Höntsän erottamiseksi tavoitteellisesta pelaamisesta, urheilusta, voidaankin listata samanaikaisesti pelailun luonteeseen vaikuttavia vastakohtaisia, mutta peleissä rinnan esiintyviä piirteitä:

Leikkimielisyys	Voiton tavoittelu
Tasavahvat peliryhmittymät	Satunnaistetut kokoonpanot
Sekakentälliset	Yhtenäiset joukkueet
Leppoistettua, kevyttä pelailua	Vaativaa, totista ponnistelua
Omatoinen liikuntaa	Virallisuonteisia pelejä
Näyttävyyden tekemisessä	Tuloksellisuus

Höntsäilyssä on tärkeää, että siihen voi osallistua taitotasoon katsomatta. Pienpelien ja puulaakisarjoihin osallistumisen sekä mahdollisten henkilökohtaisten taitoharjoitteiden kautta aktiivisesti urheiluun suuntautunut pelimies tai -nainen etenee halutessaan höntsästä valitsemiinsa kilpailullisempiin pelikäytäntöihin. Ikääntymisen myötä suunta voi olla vastakkainen.

Taidoilla ja kyvyillä on merkitystä höntsäilyssä, vaikka pelailua harrastettaessa korostuu toiminnan leikkimielisyys. Lopputuloksella on hetkellisesti merkitystä osallistujille. Höntsän tärkein kiitollisuuden aihe ja ”merkittävyystesti” on kuitenkin pelin synnyttämä mielihyvä. Hauskuus ja viihtyminen eivät ole höntsäilyyn sisällytettäviä lisäarvoja, vaan ne ovat pelailun perusta.

Yhteistoimintaan sisältyy aina konfliktien uhka inhimillisten vajavuuksien, esimerkiksi pätemisen tarpeen sekä arkielämän haasteiden vuoksi. Huumorin ja kivuuden osuus pelin vetovoimatekijänä vähenee tai se saattaa väistyä, jos pelitilanteet vaarantavat terveyttä tai jos harrastepelailuun suhtaudutaan ylilyöväällä vakavuudella.

Höntsä jatkaa perinteisen urheiluetiikan ideaa amatööriydestä, siitä, ettei osallistuja saa ponnistuksistaan ja saavutuksistaan erityistä etua. Peleissä toki vahvistetaan mieluusti mielikuvaa omista kyvyistä, ja tunnustusta haetaan pelitovereilta. Kisailevat kanssapelaajat ovat pelin pääasiallinen yleisö. Oman pihapiirin, puiston kulman tai kentän höntsäporukalla on kaveruutensa, joka ei välttämättä väisty pelikauden hiljennyttyä.

Höntsään ei kuulu liiallinen ulkopuolinen ohjailu, vaan lähinnä toiminnan tilallinen mahdollistaminen ja salliminen sekä siihen kannustaminen. Kiinnostavia ratkaisuja ovat olleet esimerkiksi se, että on tarjottu sukupolvien välistä vuorovaikutusta tukevia höntsävuoroja perheille omaehtoiseen liikuntaan sekä se, että on suunniteltu lapsille ja nuorille peliareenoita, joissa kiinnostuksen mukaan voi ulkoilmassa harjoittaa erityyppisiä joukkuepelejä.

Höntsäilyä leimaavat usein jaetut käytännöt *Do-It-Together*, ”tee kimpassa” -hengessä. Sen varaan moni harrasteyhteisö rakentaa harjoittamansa aktiviteetin. Höntsäpelien harrastapaikkoina

toimivat paitsi urheilukentät, myös urbaanit pihat, kadut, puistojen kulmat sekä avoimet luonnon ympäristöt. Höntsäilyn liikuntalajit eivät lähtökohtaisesti edellytä erityistä urheilupaikkarakentamista, vaan ne hyödyntävät tarjolla olevia ympäristöjä.

Höntsäilystä on moneksi. Muisteluaineisto ohjasi tulkitsemaan sitä ensisijaisesti liikunnallisten pelien ja leikkien viitekehyksestä, jolloin esimerkiksi e-höntsä ja nautinnollinen joutilaisuus jäivät sivummalle. Luontevana lähtöoletuksena säilyy Huitzingaa (1967) mukaillen, että höntsäily on itsetarkoituksellista leikkiä, josta seuraavat jännityksen ja ilon tunteet sekä tietoisuus jostakin, mikä on ”toista” kuin ”tavallinen elämä”.

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti (1989) *Erinomaista rakas Watson. Johdatus yhteiskuntatutkimukseen*. Helsinki: Hanki ja jää.
- Alasuutari, Pertti (2001) *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Bregenhøj, Carsten (1981) Naamio, leikki ja järjestys. Teoksessa Pekka Laaksonen (toim.) *Pelit ja leikit. Kalevalaseuran vuosikirja 61*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 35–43.
- Caillois, Roger (2012/1967) Pelien määritelmä (Définition du jeu, suom. Tapani Kilpeläinen & Maria Valkama). *Niin & Näin* 2/2012, 73–75.
- Clement, Kristoffer & Niemi, Johanna (2020) Lasten liikuntakasvatukseen pitää panostaa enemmän. *Helsingin Sanomat*, HS-mielipide 24.10.2020. <https://eur04.safelinks.protection.outlook.com/?url=https%3A%2F%2Fwww.hs.fi%2Fmielipide%2Fart-2000006697161.html&data=04%7C01%7C%7C3ae5af6d4bf2456fec4308d8d19467ca%7Cc902b3ea1f8a4061a70b842a110349b5%7C1%7C0%7C637489782612550870%7CUnknown%7CTWFPbGZsb3d8eyJWljoicMc4wLjAwMDAiLCJQIjoiV2luMzIiLCJBTiI6IklhaWwiLCJXVC16Mn0%3D%7C1000&sdata=7pUrIdBzq30CSSImz1QWRHktRn2%2BCuD LfMs0AHMrHBs%3D&reserved=0> (Viitattu 2.2.2021.)
- Denzin, Norman (1978) *Sociological Methods: A Sourcebook*. NY: McGraw Hill
- Douglas, Gordon C. C. (2014) Do-It-Yourself Urban Design: The Social Practice of Informal ”Improvement” Through Unauthorized Alteration. *City & Community* 13: 1 March 2014, 5–25.
- Duggan, Maeve & Brenner, Joanna (2013) *The Demographics of Social Media Users – 2012*. Pew Research Center, Internet & Technology. February 14, 2013. <https://www.pewresearch.org/internet/2013/02/14/social-networking-site-users/> (Viitattu 2.11.2020.)
- Etelämäki, Risto (2006) *Funny Finnish Pursuits*. Tampere: Kustannus Oy Aamulehti.
- Hakanen, Tiina & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (toim.) (2019) *Oikeus liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto.
- Hasanen, Elina (2017) ”Me ollaan koko ajan liikkeessä”: tutkimus nuorten omaehtoisen liikkumisen muodoista ja merkityksistä tilan kehyksissä. University of Jyväskylä, Studies in Sport, Physical Education and Health 261. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Huitzinga, Johan (1967) *Leikkivä ihminen. Yritys kulttuurin leikkiaineiden määrittelemiseksi (Homo ludens: Vom Ursprung der Kultur im Spiel, suom. Sirkka Salomaa)*. Helsinki: WSOY.
- Joki, Leena (2016) Lähdetään höntsäämään! *Kielikello* 1/2016. <https://www.kielikello.fi/-/lahdetaan-hontsaamaan-> (Viitattu 2.1.2021).
- Kopomaa, Timo (2008) *Leppoistamisen teknikat*. Helsinki: Into Kustannus.
- Massey, Doreen (2008) *Samanaikainen tila*. Tampere: Vastapaino.
- Mäkelä, Hannu (2004) *Pallo pyörii jo Valkeakoskellakin*. Valkeakoski: Mediapalvelu Hannu Mäkelä.

- Mäki, Teemu (2020) *Poika ja pallo*. Helsinki: Gummerus.
- Mäkinen, Jarmo (toim.)(2019) *Aikuisväestön liikunnan harrastaminen, vapaaehtoistyö ja osallistuminen 2018*. KIHU:n julkaisusarja, nro 67. Jyväskylä: Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus. <https://www.urheilututkimukset.fi/web/julkaisut/7422/>
- Naamanka, Leea & Pätynen, Ritva & Kärkkäinen, Ritva (2019) Höntsäily tukee nuorten hyvinvointia. *Dialogi* 16.8.2019. <https://dialogi.diak.fi/2019/08/16/hontsaily-tukee-nuorten-hyvinvointia/> (Viitattu 15.1.2021.)
- Niiniluoto, Ilkka (2018) Onko abduktio päätelyä parhaaseen selitykseen? *Ajatus* 75:1, 75–91.
- Pelé, Duarte Orlando & Bellos, Alex (2006) *Pelé*. Helsinki: Otava.
- Rannikko, Anni & Harinen, Päivi & Kuninkaanniemi, Hanna & Liikanen, Veli & Ronkainen, Jussi (2014) Nuorten vaihtoehtoliikunta yhteisöllisen kasvun ja oppimisen mahdollistajana. *Kasvatus & Aika* 8:3, 36–48.
- Rannikko, Anni (2018) *Kamppailua kunnioituksesta. Vaihtoehtoliikunnan alakulttuurien moraaliset järjestykset*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 201. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Räisänen, Kari/HS (2018) Höntsää vai kilpailua – Suomen jalkapalloilun nykymenoon kylästyneet nuoret valmentajat listasivat teesit, joilla pääsemme arvokilpailuihin. *Helsingin Sanomat*, mielipide 9.7.2018. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005748489.html> (Viitattu 15.1.2021.)
- Salasuo, Mikko & Ojajarvi, Anni (2014) Melkein sata vuotta poikien liikkumista: elämäntapa ja fyysinen aktiivisuus neljän sukupolven lapsuudessa ja nuoruudessa. *Kasvatus & Aika* 8:1, 98–112.
- Salasuo, Mikko & Piispa, Mikko & Huhta, Helena (2016) *Huippu-urheilijan elämäntulku. Tutkimus urheilijoista 2000-luvun Suomessa*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 166, Tiede. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Strauss, Anselm & Corbin, Juliet (1990) *Basics of Qualitative Research. Grounded Theory Procedures and Techniques*. Newbury Park: Sage.
- Suomi, Kimmo (2004) Weimarin työläisurheilu – aitoa työläisurheilua? Teoksessa Kalervo Ilmanen (toim.) *Pelit ja kentät: kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta*. Jyväskylän yliopisto, Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Tutkimuksia 3/2004. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 169–186.
- Tiihonen, Arto (2014) *Liikuntakulttuurin käsitteet muuttuvat ja muuttavat*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2014: 6. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto.
- Varmavuori, Marjaana/HS (2020) ”Tubettaja Roni Back sai salibandysta ja jalkapallosta apua myös koulunkäyntiin”. *Helsingin Sanomat*, Viikko 22, 5.
- Virtamo, Keijo (toim.)(1975) *Urheilun Fokus 1*. Helsinki: Otava.

LIITTEET

LIITE 1. HAASTATTELULOMAKE

LASTEN JA NUORTEN VAPAA-AIKATUTKIMUS 2020

HAASTATTELULOMAKE

Olen XX xx:stä hyvää päivää/ilttaa. Teemme Valtion nuorisoneuvoston toimeksiannosta tutkimusta, joka koskee lasten ja nuorten vapaa-aikaa. Kysymysten läpikäynti vie noin 20 minuuttia. Olisiko sinulla hetki aikaa vastata?

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja analysoidaan tilastollisesti. Tutkimuksen tulokset julkaistaan tavalla, jossa yksittäisiä tutkittavia ei voi tunnistaa.

(Alle 15-vuotiailla otetaan yhteyttä huoltajaan, jolle esitetään muutama kysymys, minkä jälkeen lapsi pyydetään puhelimeen.)

Alkuun muutama taustakysymys:

(ALLE 15-VUOTIAILLA SUKUPUOLI SUORAAN REKISTERISTÄ / NIMEN PERUSTEELLA)
(15–29-VUOTIAILTA)

T1 Mikä on sukupuolesi?

(1= tyttö/nainen, 2 = poika/mies, 3 = muu tai ei osaa tai halua sanoa)

(ALLE 15-VUOTIAIDEN VANHEMMILLE, 15–29-VUOTIAILLE ITSELLEEN)

T2 Mikä seuraavista kuvaa parhaiten asuinpaikkaasi/-paikkaanne?

KÄYTÄ APUNA OMAA ALUETUNTEMUSTASI, JOS VASTAAJA ON EPÄVARMA

- 1) Ison kaupungin keskusta
- 2) Ison kaupungin lähiö tai muu laita-alue
- 3) Pikkukaupungin tai pikkukunnan keskusta
- 4) Pikkukaupungin tai pikkukunnan harvaan asuttu laita-alue
- 5) Maaseutuympäristö
- 6) Ei osaa sanoa

T3 Mikä on äidinkielesi?

- 1) suomi
- 2) ruotsi
- 3) muu, mikä? (esikoodattuna ainakin venäjä, viro, somali, arabia)

VAPAA-AIKA

(JOHDANTOTEKSTI VAPAA-AIKAKYSYMYKSIIN)

Vapaa-ajalla tarkoitetaan aikaa työn, koulun/läksyjenteon ja kotiin liittyvien velvollisuuksien ulkopuolella. Myös esimerkiksi harrastukset ja välitunnit, matkat kodin, koulun, ja harrastusten välillä kuuluvat vapaa-aikaan. Tässä haastattelussa olemme erityisen kiinnostuneita kulttuuriin ja mediaan liittyvästä vapaa-ajastasi.

(ALLE 15-VUOTIAILLE)

Olemme kiinnostuneita lasten ja nuorten vapaa-ajasta. Sillä tarkoitetaan sitä aikaa, kun et ole koulussa tai tekemässä läksyjä tai kotitöitä. Myös esimerkiksi harrastukset ja välitunnit, matkat kodin, koulun, ja harrastusten välillä kuuluvat siis vapaa-aikaasi.

(K1 JA K2 KAIKILTA) (VAPAA-AIKATUTKIMUS 2009, 2012, 2015)

K01 Kuinka paljon vapaa-aikaa sinulla on?

- 1) liian vähän
- 2) sopivasti
- 3) liikaa
- 4) en osaa sanoa

(K02A 10–29-VUOTIAILLE) (KYSYTTY VAPAA-AIKATUTKIMUKSESTA 2012 ALKAEN)

K02A Onko sinulla jokin harrastus, aivan mikä tahansa? (LUE TARKENNUS: harrastuksella ei tarkoiteta vain ohjattua toimintaa vaan mitä tahansa sellaista, mitä pitää itse harrastuksenaan, vaikka sitä tekisi esim. yksin kotona.) (Kyllä / Ei / En osaa sanoa)

(K02B KYSYTÄÄN ALLE 10-VUOTIAIDEN VANHEMMILTA)

K02B Onko lapsellasi jokin harrastus, aivan mikä tahansa? (LUE TARKENNUS: harrastuksella ei tarkoiteta vain ohjattua toimintaa vaan mitä tahansa sellaista, mitä pitää itse harrastuksenaan, vaikka sitä tekisi esim. yksin kotona.) (Kyllä / Ei / En osaa sanoa)

KAIKILLE, PAITSI 8, 11 VAIN JOS IKÄ 15–29 V. (VAPAA-AIKATUTKIMUS 2012, NB 2009, 2014)

K03A Teetkö jotain seuraavista asioista? (kyllä / ei / EOS)

- 1) Teet musiikkia, esimerkiksi soitat tai laulat tai teet musiikkia tietokoneella
- 2) Kirjoitat, esimerkiksi blogia, sanoituksia tai novelleja
- 3) Piirrät, maalaat tai harrastat jotain muuta kuvataidetta (HAASTATTELIJALLE: MYÖS TIETOKONEELLA TEHTY HUOMIOIDAAN)
- 4) Valokuvaa tai videokuvaat, esimerkiksi kännykällä
- 5) Teet käsitöitä, kuten tuunausta, pienoismalleja, virkkaamista, nikkarointia
- 6) Näyttelet tai olet muuten teatteritoiminnassa
- 7) Harrastat tanssia, kuten hip-hop, baletti, moderni tanssi, kansantanssi
- 8) Käyt ulkona, kuten kahviloissa, baareissa, ravintoloissa
- 9) Luet kirjoja. Koulukirjoja ei tässä huomioida.
- 10) Pelaat tietokonepelejä, kännykkäpelejä tai konsolipelejä
- 11) Teet vapaaehtoistyötä

K03B KYSYTÄÄN, JOS JOKU KOHTA KYSYMYKSESSÄ K03A=KYLLÄ, ELI KYSYTÄÄN KAIKISTA ASIOISTA, JOITA SANOO TEKEVÄNSÄ. 7–9-VUOTIALTA KYSYTÄÄN AVOIMENA JA HAASTATTELIJA KOODAA LAPSEN VASTAUKSEN PERUSTEELLA

K03B Kuinka usein? (1 = Päivittäin tai lähes päivittäin / 2 = viikoittain / 3 = kuukausittain / 4 = harvemmin / 99 = EOS)

K03C–K04 KYSYTÄÄN, JOS IKÄ≥10 JA JOS JOKU KOHTA KYSYMYKSESSÄ K03A=KYLLÄ, ELI KYSYTÄÄN KAIKISTA ASIOISTA, JOITA SANOO TEKEVÄNSÄ

K03C Oletko kokenut tässä harrastuksessa kiusaamista, syrjintää tai epäasiallista kohtelua... (3 kyllä, usein / 2 kyllä, joskus / 1 ei ollenkaan / 99 eos)

K03D Entä kenen taholta olet kokenut tässä harrastuksessasi epäasiallista käytöstä? (3 kyllä, usein / 2 kyllä, joskus / 1 ei koskaan / 99 eos)

- 1) opettajilta tai ohjaajilta
- 2) omilta vanhemmilta
- 3) muilta aikuisilta
- 4) lapsilta / nuorilta
- 5) joltain muulta taholta, miltä? AVOIN _____

K04 Millaista epäasiallista kohtelua olet tässä harrastuksessa kokenut? Kuinka usein olet kokenut seuraavia? (3 usein / 2 joskus / 1 ei ollenkaan / 99 eos)

- 1) Vähättely tai aliarvioiminen
- 2) Ryhmän ulkopuolelle jättäminen
- 3) Pilkkääminen ja nimittely
- 4) Seksuaalinen ahdistelu
- 5) Fyysinen väkivalta
- 6) Väkivallalla uhkaaminen
- 7) Syrjintä ohjauksen tai opetuksen saamisessa
- 8) Tilojen tai palvelujen esteellisyys (esimerkiksi liuskojen tai hissien puuttuminen)

KYSYTÄÄN JOS AINAKIN YHDESSÄ K03C = KYLLÄ. K05 KYSYTÄÄN VAIN KERRAN, VAIKKA K03C:SSA OLISI USEAMPI KYLLÄ-VASTAUS

K05 Mitä mieltä olet seuraavista väitteistä? (4= täysin samaa mieltä, 3=jokseenkin samaa mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, vai 1=täysin eri mieltä, 99= eos)

- 1) Kokemani epäasiallinen kohtelu on ollut jatkuvaa
- 2) Kokemani epäasiallinen kohtelu on vähentänyt harrastamistani
- 3) Kokemani epäasiallinen kohtelu on saanut minut lopettamaan harrastuksen
- 4) Olen kertonut epäasiallisesta kohtelusta jollekin
- 5) Olen saanut apua epäasialliseen kohteluun
- 6) Epäasiallisen kohtelun selvittely johti laajempiin toimenpiteisiin, kuten toimintakäytäntöjen tai ohjeiden muuttamiseen

KYSYTÄÄN, JOS IKÄ $\geq$ 10

K06 Mikä seuraavista vaihtoehtoista omasta mielestäsi kuvaa parhaiten omaa kulttuurin harrastamistasi? Harrastatko kulttuuria... (LUETTELE VAIHTOEHDOT)

- 1) Monipuolisesti
- 2) Yksipuolisesti
- 3) Siltä väliltä
- 4) En osaa sanoa (EI LUETA ÄÄNEEN)

JOS K06 = yksipuolinen

K07 Seuraavaksi pyydämme sinua arvioimaan, mistä johtuu, että harrastat mielestäsi yksipuolisesti kulttuuria. Kuinka suuri merkitys seuraavilla syillä on?

(LUETTELE VAIHTOEHDOT PAITSI EOS, 3=suuri merkitys, 2=jonkin verran merkitystä, 1=ei lainkaan merkitystä, 99=EOS)

- 1) ajanpuute
- 2) taloudelliset syyt
- 3) välineiden puute
- 4) osaamisen puute
- 5) kiinnostuksen puute
- 6) kiellot (esim. vanhempien)
- 7) kiusaaminen, syrjintä tai epäasiallinen kohtelu

K08–K11 KAIKILTA. ALLE 10-VUOTIAILLA KYSYTÄÄN AVOIMENA KYSYMYKSENÄ JA KOODATAAN LAPSEN VASTAUKSEN MUKAISESTI

K08 Kuinka usein tapaat kavereitasi?

K09A Kuinka usein puhut puhelimesta kavereidesi kanssa?

K09B Kuinka usein puhut puhelimesta vanhempiesi kanssa? PUHELIMESSA PUHUMISELLA TARKOITETAAN PERINTEISTÄ PUHELINYHTEYTTÄ

K10A Kuinka usein puhut kavereidesi kanssa netti- tai videoyhteydellä?

K10B Kuinka usein puhut vanhempiesi kanssa netti- tai videoyhteydellä? ESIM. WHATSAPP-PISSA. TEKSTI- TAI PIKAVIESTIYHTEYTTÄ TAI MUUTA KIRJOITETTUA EI SEN SIJAAN LASKETA MUKAAN.

K11A Kuinka usein viestittelet kavereidesi kanssa nettisovelluksilla ?

K11B Entä kuinka usein viestittelet vanhempiesi kanssa nettisovelluksilla ?

NETTISOVELLUKSILLA VIESTITTELYLLÄ TARKOITETAAN KIRJOITTAMISTA SISÄLTÄVÄÄ REAALIAIKAISTA YHTEYDENPITOA ESIMERKIKSI WHATSAPPISSE TAI CHATISSA.

VASTAUSASTEIKKO K08–K11: Päivittäin tai lähes päivittäin / Suunnilleen joka viikko / Suunnilleen joka kuukausi / Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin / En koskaan / En osaa sanoa

KYSYTÄÄN 15–29-VUOTIALTA (VAPAA-AIKA 2015)

K12a Kuinka tärkeitä seuraavat asiat ovat sinulle median käytössä?

LUETTELE VAIHTOEHDOT PAITSI EOS, 3=Hyvin tärkeä, 2=jonkin verran tärkeä, 1=ei lainkaan tärkeä, ei osaa sanoa

- 1) Yhteydenpito ystäviin
- 2) Yhteydenpito muihin ihmisiin
- 3) Julkkisten ja idolien seuraaminen
- 4) Ajankulu ja viihde
- 5) Tiedonhaku
- 6) Ajankohtaisasioiden seuraaminen
- 7) Asioihin vaikuttaminen
- 8) Media tukee harrastustani
- 9) Mediankäyttö tarjoaa mahdollisuuden omaan rauhaan ja yksinoloon
- 10) Median avulla voin ilmaista itseäni
- 11) Muu, mikä?

KYSYTÄÄN 7–14-VUOTIALTA

K13 Onko teillä isän, äidin tai muiden perheen aikuisten kanssa tapana tehdä jotain näistä yhdessä? (Usein / Joskus / Ei / En osaa sanoa)

1. Pelata
2. Käyttää nettiä
3. Katsoa telkkaria
4. Kuunnella musiikkia
5. Lukea

K14 KYSYTÄÄN 7–14-VUOTIALTA

K14a Tuleeko teillä isän, äidin tai muiden perheen aikuisten kanssa riitaa siitä... (Usein / Joskus / Ei / En osaa sanoa) (7–9-vuotiailla haastattelija tulkitsee lapsen vastauksen ja sovittaa sen vastausasteikkoon) kuinka paljon saa pelata

- 1) Kuinka paljon saa käyttää nettiä
- 2) Kuinka paljon saa katsoa telkkaria

K14b Entä tuleeko teillä isän, äidin tai muiden perheen aikuisten kanssa riitaa siitä... (Usein / Joskus / Ei / En osaa sanoa)

- 1) Millaisia pelejä saa pelata
- 2) Mitä netissä saa tehdä
- 3) Mitä telkkarista saa katsoa

K15 KYSYTÄÄN VANHEMMILTA

K15a Tuleeko teillä lapsen kanssa riitaa, siitä... (Usein / Joskus / Ei / En osaa sanoa) kuinka paljon saa pelata

- 1) Kuinka paljon saa käyttää nettiä
- 2) Kuinka paljon saa katsoa telkkaria

K15b Entä tuleeko teillä lapsen kanssa riitaa siitä...

- 1) Millaisia pelejä saa pelata
- 2) Mitä netissä saa tehdä
- 3) Mitä telkkarista saa katsoa

K16 ja K17 KYSYTÄÄN VANHEMMILTA

K16 Rajoitatko lastesi puhelimen käyttöä teknisin apuvälinen, kuten siihen sopivin sovelluksien, kuten ScreenTime, Family Link? (Usein / Joskus / Ei / En osaa sanoa)

K17 Seuraatko lapsesi liikkumista puhelimiin ladattavilla paikannussovelluksilla kuten Life360, ElisaPerhe, GoogleMaps? (Usein / Joskus / Ei / En osaa sanoa)

K18a KYSYTÄÄN KAIKILTA VÄHINTÄÄN 10-VUOTIAILTA LAPSILTA

K18a Minusta sopiva aika vapaa-ajalla ruudun parissa päivän aikana on... (Alle 2 tuntia / 2–3 tuntia / yli 3 tuntia / En osaa sanoa)

18b KYSYTÄÄN 10–14-VUOTIAIDEN VANHEMMILTA

K18b Minusta sopiva aika vapaa-ajalla ruudun parissa päivän aikana LAPSELLENI on (Alle 2 tuntia / 2–3 tuntia / yli 3 tuntia / En osaa sanoa)

KYSYTÄÄN 15–29-VUOTIAILTA

K19 Kuinka usein katsot seuraavilla tavoilla tv-ohjelmia tai elokuvia? TÄSSÄ KYSYTÄÄN ERI TAVOISTA KATSOA KUVAOHJELMIA RIIPPUMATTA SIITÄ, MILLÄ LAITTEELLA SE TAPAHTUU) (LUETTELE VAIHTOEHDOT monta kertaa päivässä, päivittäin tai melkein päivittäin, muutaman kerran viikossa, viikoittain, harvemmin tai ei ollenkaan

- 1) perinteinen TV, jota katsotaan ohjelma-aikaan ("suorana")
- 2) perinteisestä TV:stä (maksullinen tai maksuton kaapeli- tai satelliittitelevisio) tallennetut ohjelmat (esim. tallentava digiboksi)
- 3) netin maksulliset videopalvelut (kuten Netflix, HBO, ViaPlay)
- 4) netin maksuttomat videopalvelut (kuten Youtube, Yle Areena)
- 5) elokuvissa käyminen

KYSYTÄÄN 15–29-VUOTIAILTA

K20 Kuinka usein kuuntelet musiikkia seuraavilla tavoilla? (monta kertaa päivässä, päivittäin tai melkein päivittäin, muutaman kerran viikossa, viikoittain, harvemmin tai ei ollenkaan)

- 1) Perinteinen radio, jota kuunnellaan suorana
- 2) Fyysiset tallenteet (kuten CD-levyt)
- 3) Suoratoistopalvelut (kuten Spotify, Youtube)

KYSYTÄÄN 15–29-VUOTIAILTA

K21 Oletko käynyt viimeisen vuoden aikana musiikkitapahtumissa (konsertit, festarit, dj-keikat, musikaalit yms.) Kyllä / ei / EOS

JOS K21 = KYLLÄ

K22 Kuinka monta kertaa olet käynyt viimeisen vuoden aikana... (VASTAUS KIRJATAAN ARVIOITUNA LUKUMÄÄRÄNÄ, JONKA EI TARVITSE OLLA TARKKA)

- 1) Musiikkifestarilla (tai muulla festarilla, jonka ohjelmaan kuuluu musiikkia)
- 2) Suurkonsertissa, esim. stadion, jäähalli, konserttisali, ulkoilmakonsertti
- 3) Klubilla tai ravintolassa katsomassa keikkaa
- 4) Nuorisotalokeikalla
- 5) Musiikkiteatterissa
- 6) Keikalla, jonka olen itse järjestänyt
- 7) Keikalla, jonka kaverit ovat järjestäneet
- 8) Muulla keikalla, millaisella?

K23 Ihailenko tai fanitatko jotain muusikkoa tai bändiä? (Kyllä / ei / EOS)

JOS K23 = KYLLÄ

K24a Ketä muusikkoa tai bändiä ihaillet tai fanitat tällä hetkellä eniten? (jos ei ole selkeää suosikkia, voi nimetä yhden tärkeimmistä)? (AVOIN)

K24b Miten ihailusi tai faniutesi ilmenee? (Kyllä / ei / EOS)

- a) kuuntelen paljon idolini musiikkia
- b) omistan idolini levyjä
- c) olen käynyt idolini konsertissa
- d) seuraan idoliani tai häntä koskevaa keskustelua sosiaalisessa mediassa
- e) seuraan idoliani tai häntä koskevaa keskustelua muissa tiedotusvälineissä
- f) olen lähettänyt idolilleni fanipostia (joko kirjeitse tai sähköisessä muodossa, esim. yksityisviestillä)
- g) käytän fanipaitoja tai muita faniudestani kertovia vaatekappaleita
- h) minulla on muita idoliini liittyviä fanituotteita tai oheismateriaaleja
- i) otan idoliltani vaikutteita pukeutumiseeni ja tyyliini
- j) koen idolini maailmankatsomuksen tai elämänasenteen itselleni läheiseksi
- k) jokin muu, mikä _____

K24c Onko sinulla on ystäviä, joilla on sama ihailun tai faniuden kohde? (Kyllä / ei / EOS)

K24d Onko sinulla sisaruksia, joilla on sama ihailun tai faniuden kohde? (Kyllä / ei / EOS)

K24e Onko vanhemmillasi tai jommallakummalla heistä sama ihailun tai faniuden kohde? (Kyllä / ei / EOS)

Nyt muutama kysymys netin käytöstä

(VAPAA-AIKATUTKIMUS 2015) (15–29-VUOTIAILTA)

K28a Kuinka usein teet seuraavia asioita netissä? (LUETTELE KOHDAT JA VASTAUSVAIHTOEHDOT PAITSI EOS YKSITELLEN) monta kertaa päivässä / päivittäin tai melkein päivittäin / muutaman kerran viikossa / viikoittain / harvemmin tai en ollenkaan / eos

(10–14-VUOTIAILTA)

K28b Teetkö joskus seuraavia asioita netissä? (LUETTELE KOHDAT JA VASTAUSVAIHTOEHDOT PAITSI EOS YKSITELLEN) (Kyllä / Ei / EOS)

- 1) Pelaat
- 2) Haet tietoa
- 3) Seuraat ajankohtaisia asioita ja uutisia
- 4) Välität edelleen muiden tekemiä sisältöjä (esim. uutisten tai blogikirjoitusten linkittäminen)
- 5) Luet tai katselet muiden käyttäjien tuottamia sisältöjä (esim. YouTubessa, Facebookissa, Tumblassa)
- 6) Kommentoit tai tykkäät muiden käyttäjien tekemistä päivityksistä tai heidän jakamistaan sisällöistä netissä
- 7) Osallistut julkisiin nettikeskusteluihin (esim. avoimet keskustelufoorumit, videoiden ja lehtijuttujen julkinen kommentointi)
- 8) Osallistut yksityisiin nettikeskusteluihin (eli niin, että niihin osallistuu vain tietty porukka, esim. WhatsAppissa)
- 9) Jaat itse ottamiasi kuvia tai videoita julkisesti (ELI NIIN ETTÄ KUKA TAHANSA VOI NE NÄHDÄ)
- 10) Jaat itse ottamiasi kuvia tai videoita yksityisesti (esim. kavereille)
- 11) Jaat itse tekemiäsi kuva- tai videomuokkauksia (esim. meemejä tai remixejä)
- 12) Ylläpidät blogia tai videoblogia tai tubetat
- 13) Kuuntelet äänikirjoja
- 14) Kuuntelet podcasteja

10–29-VUOTIAILTA

K29 Oletko kokenut netissä kiusaamista, syrjintää tai epäasiallista kohtelua?
(usein / joskus / ei / EOS)

JOS KYLLÄ

K30 Millaista kiusaamista, syrjintää tai epäasiallista kohtelua olet netissä kokenut? Kuinka usein olet kokenut seuraavia? (3 kyllä, usein / 2 kyllä, joskus / 1 ei ollenkaan / 99 eos)

1. Vähättely
2. Ryhmän ulkopuolelle jättäminen
3. Pilkkaaminen ja nimittely
4. Seksuaalinen ahdistelu
5. Väkivallalla uhkaaminen
6. Muu, mikä (AVOIN)

KAIKILTA

K31 Seuraatko jotain tubettajaa? (Kyllä / ei / EOS)

JOS KYLLÄ

K32A Kuka on suosikitubettajasi? (avokysymys, mainitse mieluiten vain yksi nimi)

K32B Mikä tekee suosikitubettajastasi mielestäsi kiinnostavan? (avokysymys)

Seuraavaksi muutamia kysymyksiä kehosta ja sen muokkaamisesta

KYSYTÄÄN 15–29-VUOTIAILTA (NB 2009)

K33 Käytkö kuntosalilla näyttääksesi paremmalta? (KYLLÄ / EI / EOS)

K34 Onko sinulla korvakoru? (KYLLÄ / EI / EOS)

K35 Onko sinulla lävistys tai lävistyksiä? (tarkennus: ei korvakoru, vaan nenä-, napa- kieli- tms. lävistyksiä) (KYLLÄ / EI / EOS)

K36 Onko sinulla tatuointi tai tatuointeja? (KYLLÄ / EI / EOS)

JOS KYLLÄ

K37 Valitse parhaiten itseesi sopiva vaihtoehto asteikolla yhdestä viiteen siten, että...

1= Tatuoinnin ottaminen oli hetken mielijohde, 2, 3, 4, 5= Tatuoinnin ottaminen oli pitkän harkinnan tulos

1 = Tatuointi on vain koriste 2, 3, 4, 5= Tatuoinnilla on jokin syvempi merkitys

1= Tatuoinnin ottajat ovat oman tien kulkijoita 2, 3, 4, 5= Tatuoinnin ottajat ovat massan mukana menijöitä

JOS EI

K38 Valitse parhaiten käsitystäsi vastaava vaihtoehto asteikolla yhdestä viiteen siten, että...

1= Tatuoinnin ottaminen on hetken mielijohde, 2, 3, 4, 5= Tatuoinnin ottaminen on pitkän harkinnan tulos

1 = Tatuointi on vain koriste 2, 3, 4, 5= Tatuoinnilla on jokin syvempi merkitys

1= Tatuoinnin ottajat ovat oman tien kulkijoita 2, 3, 4, 5= Tatuoinnin ottajat ovat massan mukana menijöitä

Lopuksi kysymys järjestöihin kuulumisesta

10–29-VUOTIAILTA (K39 a ja b VAPAA-AIKATUTKIMUS 1998 ALKAEN)

K39A Kuulutko jäsenenä johonkin seuraan, kerhoon, yhdistykseen tai järjestöön? (HUOM! Voit vastata kyllä myös siinä tapauksessa, vaikket osallistuisi konkreettiseen toimintaan.)

Niillä tarkoitetaan esimerkiksi urheilu- tai liikuntaseuraa, partiota, 4H-toimintaa, nuorisojärjestöjä, taide- tai kulttuuriyhdistyksiä, kansalaisjärjestöjä tms.

(HAASTATTELIJALLE OHJEISTUKSEKSI, ETTÄ TARKOITETAAN NIMENOMAAN KOLMANNEN SEKTORIN JÄRJESTÄMÄÄ TOIMINTAA, EI KAUPALLISTEN YRITYSTEN TAI JULKISEN SEKTORIN (KUTEN KUNNAN) TOIMINTAA. JÄRJESTÖTOIMINTAA EIVÄT SIIS OLE ESIM. NUORISOTYÖN PALVELUT, KOULUN KERHOT, TANSSI- JA MUSIIKI- OPISTOT...)

(Kyllä / Ei / En osaa sanoa)

K39B Entä oletko mukana jonkun seuran, kerhon, yhdistyksen tai järjestön toiminnassa?

(Kyllä / Ei / En osaa sanoa)

(VAPAA-AIKATUTKIMUS 2018)

K40 Minkälaiseen järjestötoimintaan osallistut tai kuulut jäsenenä?

- a) urheilu- tai liikuntajärjestö (urheiluseura, liikuntaseura...)
- b) kulttuurijärjestö
- c) sosiaali- ja terveysalan järjestö
- d) ihmisoikeusjärjestö
- e) luonnonsuojelujärjestö
- f) poliittinen järjestö
- g) muu, mikä?

41 Kuinka tyytyväinen olet vapaa-aikaasi kouluarvosana-asteikolla 4–10?

42 Kuinka tyytyväinen olet ihmissuhteisiisi kouluarvosana-asteikolla 4–10?

43 Kuinka tyytyväinen olet terveydentilaasi kouluarvosana-asteikolla 4–10?

44 Kuinka tyytyväinen olet elämääsi kouluarvosana-asteikolla 4–10?

Kysyisin vielä lopuksi muutamia taustakysymyksiä 10–29-VUOTIAILTA

T04 Koetko kuuluvasi vähemmistöön seuraavien asioiden suhteen?

(KYLLÄ, PALJON / KYLLÄ, VÄHÄN / EN / EOS)

- a) Etninen tausta
- b) Uskonnollinen tai aatteellinen vakaumus
- c) Seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti (kuten homo, lesbo, transihminen tai intersukupuolinen)
- d) Vammaisuus tai pitkäaikaissairaus
- e) Ulkonäkö (kuten ihonväri, pukeutuminen tms.)
- f) Jokin muu vähemmistö

T05 Mikä on ylin tähän mennessä suorittamasi tutkinto? (VAIN YKSI ELI YLIN TUTKINTO MERKITÄÄN. LUETELLAAN VAIHTOEHDOT VAIN TARVITTAESSA.)

- a) Yliopistotutkinto
- b) Ammattikorkeakoulututkinto
- c) Ylioppilastutkinto (eli lukio)
- d) Ammatillinen tutkinto
- e) Ei mitään mainituista
- f) Ei vastausta

T06 Oletko tällä hetkellä koulussa, opiskelemassa tai ammatillisessa koulutuksessa?

(Kyllä / Ei / Ei vastausta)

KYSYTÄÄN, JOS VASTASI ”KYLLÄ” KYSYMYKSEEN

T07 Oletko tällä hetkellä...?

- a) Peruskoulussa
- b) Lukiossa
- c) Ammatillisessa koulutuksessa

- d) Ammattikorkeakoulussa
- e) Yliopistossa
- f) Jossain muualla
- g) Ei osaa sanoa

T08 Teetkö tällä hetkellä palkkatyötä?
(Kyllä / Ei / Ei vastausta)

T09 Mikä on tällä hetkellä pääasiallinen toimintasi? Oletko ...

- a) Koululainen tai opiskelija
- b) Palkkatyössä
- c) Yrittäjä
- d) Työtön
- e) Vanhempainvapaalla
- f) Työpajassa, ammattistartissa, työharjoittelussa tai työkokeilussa
- g) Jokin muu, mikä? _____
- h) Ei vastausta

Muotoilija (MA) **Harri Homi** on keskittynyt yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen muotoilun keinoin. Hän on työskennellyt konseptisuunnittelijana hajautettuihin teknologioihin keskittyvässä Economic Space Agency (ECSA) -organisaatiossa. Työn keskeiset alueet ovat uusien ja syntyvien sosiaalisuuksien mahdollistaminen disruptiivisten toimintamallien kautta. Tällä hetkellä hän toimii tutkimuskoordinaattorina LiveFIN ry:n *Juurista latvoille* -hankkeessa, joka on opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama.

Professori **Antti Honkanen** työskentelee Lapin yliopistossa Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutin johtajana. Hänen taustansa on talous-sosiologiassa, mutta hän on tutkinut matkailua ja tapahtumia yli 20 vuotta. Hänen tutkimuksensa ovat käsitelleet muun muassa matkailutilastoja, matkailun vaikutuksia ja kausiluonteisuutta sekä tapahtumia erilaisista näkökulmista.

YTT **Maarit Kinnusen** tutkimusalueita ovat musiikkitapahtumien yleisöt sekä tapahtumien tuottamat kokonaiselämykset. Tällä hetkellä hän on osa-aikaisena tutkijana LiveFIN ry:ssä, jossa hän selvittää elävän musiikin toimialan tunnuslukuja sekä tutkii nuorten elävän musiikin kuluttamista OKM:n rahoittamassa *Juurista latvoille* -hankkeessa. Hän toimii myös vierailevana tutkijana Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutissa (Lapin yliopisto).

Dosentti (VTT) **Timo Kopomaa** on tutkinut muun muassa julkisten tilojen käyttöä, katu-työmaita, kännykkäkulttuuria, nimby-ilmiötä, suomirockia sekä vanhuutta ja leppoistamisen tekniikoita. Kaupunkitutkimus ja -kehitys ovat olleet vahvasti esillä vuosikymmenten projekti- ja hanketyöskentelyssä. Viime vuodet hän

on toiminut vapaana senioritutkijana ja tietokirjailijana.

Sami Myllyniemi (VTM) on vuodesta 2004 lähtien ollut mukana Nuorisobarometrien, Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimusten ja lukuisten muiden Nuorisotutkimusverkoston tutkimusten tekemisessä ja muiden hankkeiden käytännön toteutuksessa.

Talous- ja sosiaalhistorian dosentti **Mikko Salasuo** (VTT) työskentelee vastaavana tutkijana Nuorisotutkimusverkostossa. Hän vastaa Nuorisotutkimusverkostossa Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen toteutuksesta. Salasuon tutkimusaiheita ovat mm. nuorisokulttuuri, nuorten päihteiden käyttö, ala- ja vastakulttuurit, sukupolvet, elämäntietä sekä salattujen, hävettyjen ja vaiettujen aiheiden tutkimusmenetelmät.

VTT **Janne Poikolainen** toimii apurahatutkijana Nuorisotutkimusverkostossa. Hän on käsitellyt tutkimuksissaan muun muassa fani-ilmiötä, populaarimusiikin historiaa ja nuorisokulttuureita. Tämänhetkessä hankkeessaan Poikolainen tarkastelee lasten musiikkifaniutta ja siihen kytkeytyviä lapsuuden murroksia.

Kai Tarvainen (VTK) viimeistelee maisteriopintojaan ja toimii tällä hetkellä tutkimusavustajana Nuorisotutkimusseurassa Logistiikka työssä -hankkeessa. Hän on ollut myös mukana kirjoittamassa tilasto-osiota vuoden 2020 *Nuorten elinolut* -vuosikirjaan. Valmistuvassa maisterintutkielmassaan Tarvainen tarkastelee osallisuuden näkökulmasta päihdekuntoutuksessa olevien nuorten sosiaalisia suhteita eri elämänvaiheissa.

MIKKO SALASUO (TOIM.)

HARRASTAMISEN ÄÄRELLÄ. LASTEN JA NUORTEN VAPAA-AIKATUTKIMUS 2020

Vuoden 2020 lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen läpäisevänä teemana on harrastaminen. Aihetta käsitellään kattavassa tilasto-osiossa ja neljässä artikkelissa. Tilasto-osiossa painotus on lasten ja nuorten kulttuurin, taiteen ja median harrastamisessa. Liikunta jää tällä kertaa sivumalle, sillä sitä käsiteltiin laajasti vuoden 2018 tutkimuksessa. Tutkimus- ja tausta-artikkeleiden aiheita ovat harrastamisen yhteiskunnallisesta paikasta käyty keskustelu sotien jälkeen, lasten musiikkifanius, nuoret musiikin kuluttamisen yleisönä ja ”höntäämisen” ideaalit kirjoitetuissa muisteluissa.

Tutkimus henkii ja keskustelee nuorisolain (2016) lähtökohdista. Taustalla heijastelee myös nuorten harrastuskulttuurin uudistaminen, joka tarkoittaa tässä yhteydessä valtionhallinnossa tehtävää harrastamisen ”Suomen-mallin” suunnittelua ja toteutusta. Harrastaminen määritetty tutkimuksessa laaja-alaisesti niin omaehtoiseksi kuin ohjatuksi toiminnaksi.

Tilasto-osion ja tutkimusartikkelien perustana ovat alkuvuonna 2020 tehdyt 1402 puhe- linhaastattelua. Niissä 7–29-vuotiailta lapsilta ja nuorilta kysyttiin heidän harrastamisestaan ja vapaa-ajan vietostaan. Esiin nousee myös lasten vanhempien ääni, sillä myös heille esitettiin kysymyksiä heidän lastensa vapaa-ajasta ja harrastamisesta. Aiempien vapaa-aikatutkimusten aineistot mahdollistavat tiettyjen teemojen kohdalla aikasarjojen tekemisen, joita hyödyntäen tarkastellaan lasten ja nuorten harrastamisen pidemmän aikavälin muutoksia.

Tilasto-osion punainen lanka rakentuu 12 tematisoidusta alaluvusta. Analyysissa lähdetään liikkeelle laajalla kokonaisuudella, jossa käsitellään lasten ja nuorten harrastuksia, harrastamisen yleisyyttä ja vapaa-ajan riittävyttä. Toinen luku

käsittelee lasten ja nuorten sosiaalisia kontakteja, niiden muotoja ja säännöllisyyttä. Siinä selvitetään muun muassa nuorten yhteydenpidon yleisyyttä ja tapoja sekä sosiaalista mediaa viestinnän väylänä.

Kolmannessa luvussa lasten ja nuorten median käytöstä piirtyvä kuva osoittaa, että muutos on ollut viime vuosina hämmästyttävän nopeaa. Nopealla muutoksella on myös kääntöpuolensa. Neljäntenä teemana tarkastellaankin pelaamisen ja internetin käytön aiheuttamaa riitelyä perheissä sekä vanhempien tapoja säännellä lastensa digitaalisen median käyttöä teknisin apuvälinein. Luvussa viisi käsitellään paljon julkisuudessa keskustelua herättänyttä aihetta, kun analyysi pureutuu lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastuksissa kokemaan kiusaamiseen, syrjintään ja epäasialliseen kohteluun. Teema sai paljon tilaa myös vuoden 2018 tutkimuksessa, jonka yhtenä aiheena oli nuorten kokemaa epäasiallisen kohtelu liikunnassa ja urheilussa.

Kuudentena teemana on lasten ja nuorten ”ruutuaika” sekä musiikin kuuntelu. Sitä seuraa luku netin käytöstä ja käyttötottumuksista. Analyysissa käsitellään myös kulutettavia ja tuotettavia sisältöjä. Täysin uutena aiheena nuorilta on kysytty muun muassa tubettajien seuraamisesta. Luvussa kahdeksan tarkastellaan murroksessa olevaa elävän musiikin kuluttamista ja osallistumista. Suurissa kaupungeissa tarjontaa on paljon, mutta sielläkin eletään murroksen keskellä, kun nuorison kulutustottumukset suuntautuvat isoihin tapahtumiin ja pienemmät kamppailevat olemassaolostaan. Aiheeseen syvennyttään myös Homin ja kollegoiden tutkimusartikkelissa.

Musiikki on teemana myös yhdeksännessä luvussa, jossa katse kääntyy lasten ja nuorten musiikkifaniuteen. Aihe on vapaa-aikatutkimuksessa

uusi, ja siihen paneudutaan myös Janne Poikolaisen tutkimusartikkelissa. Yhteyksiä nuoriso- ja populaarikulttuuriin on myös kymmenentenä luvussa käsiteltävällä nuorten kehon kulttuurilla, joka tässä tutkimuksessa tarkoittaa korvakorujen, lävistysten ja tatuointien yleisyyttä ja niille annettavia merkityksiä. Tulosten mukaan Suomessa hitaasti alkanut tatuointibuumi on jatkanut kasvuaan 2010-luvulla ja nuoret antavat ”kuville” varsin henkilökohtaisia merkityksiä.

Tilasto-osion lopulla palataan vapaa-aikatutkimuksen juurille ja nuorten järjestökiinnittymistä koskeviin tuloksiin. Aikasarja mahdollistaa aiheen tarkastelun koko 2000-luvun osalta, ja vielä pidemmän aikavälin trenditiedot ovat hahmoteltavissa 1950- ja 1960-luvuilla toteutettujen

nuorten harrastuksia ja ajankäyttöä koskevien valtakunnallisten kyselyiden avulla. Viimeisenä teemana on lasten ja nuorten tyytyväisyys elämän eri osa-alueisiin. Tulokset osoittavat, että yleisesti lapset ja nuoret ovat varsin tyytyväisiä elämäänsä, sosiaalisiin suhteisiinsa, vapaa-aikaansa ja terveyteensä.

Vuoden 2020 *Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus* on edeltäjiään laajempi ja monipuolisempi kokonaisuus. Laajennuksen myötä tutkimuksesta on tullut entistä kattavampi kokonaisteos, jossa lasten ja nuorten vapaa-aikaan aukeaa sekä määrittäviä että laadullisia näkökulmia. Tutkimus tarjoaakin tietoa nuorista yhtä lailla hallinnon, tutkijoiden, opiskelijoiden kuin tavallisten kansalaisten käyttöön ja tiedonjanoon.

SAMMANDRAG

MIKKO SALASUO (RED.)

HOBBYVERKSAMHET. UNDERSÖKNING OM BARNS OCH UNGDOMARS FRITID 2020

Hobbyer är det genomskärande temat i undersökningen om barns och ungdomars fritid 2020. Ämnet behandlas i den omfattande statistikdelen och i fyra artiklar. I statistikdelen betonas barns och ungdomars hobbyer inom kultur, konst och media. Den här gången lämnas idrotten åt sidan, eftersom den behandlades i stor utsträckning i undersökningen 2018. Forsknings- och bakgrundsartiklarnas teman är: diskussionen som fördes efter krigen om hobbyverksamhetens plats i samhället, barn som musikfans, ungdomar som musikens publik och konsumenter samt ideal för att lira boll i nerskrivna minnen.

Undersökningen utstrålar och diskuterar ungdomslagens (2016) utgångspunkter. I bakgrunden reflekteras också reformen av ungdomars hobbykultur som i detta sammanhang betyder planeringen och genomförandet av ”Finlandsmodellen” som genomförs inom statsförvaltningen. I undersökningen ges hobbyverksamhet en bred definition som innefattar både självständig och ledd verksamhet.

Statistikdelen och forskningsartiklarna baserar sig på 1 402 telefonintervjuer som genomfördes i början av 2020. I dem frågades 7–29-åriga barn och ungdomar om deras hobbyer och hur de tillbringar sin fritid. Dessa barns föräldrars röst lyftes också fram, eftersom de också ställdes frågor om deras barns fritid och hobbyer. De tidigare fritidsundersökningarnas material gör det möjligt att skapa tidslinjer för vissa teman som kan användas för att granska förändringar i barns och ungdomars hobbyverksamhet på längre sikt.

Den röda tråden i statistikdelen byggs upp av tolv tematiserade underkapitel. I analysen börjar man med en stor helhet, där man behandlar barns och ungdomars hobbyer, hobbyverksamhetens

utbredning och fritidens tillräcklighet. Det andra kapitlet behandlar barns och ungdomars sociala kontakter, deras former och regelbundenhet. Där utreds bland annat hur ofta och på vilka sätt ungdomar håller kontakt samt sociala medier som en kommunikationskanal.

I det tredje kapitlet visar bilden som uppstår på barns och ungdomars användning av media att ändringen varit förvånansvärt snabb under de senaste åren. Snabba förändringar har också sina nackdelar. Det fjärde temat granskar gräl som spelande och användning av internet orsakar i familjer samt föräldrarnas sätt att reglera sina barns användning av digitala media med tekniska hjälpmedel. I kapitel fem behandlas ett ämne som varit framme mycket i den offentliga debatten, då analysen sätter sig in i mobbning, diskriminering och osakligt bemötande som barn och ungdomar utsätts för inom hobbyverksamhet på fritiden. Temat gavs också mycket utrymme i undersökningen 2018, då ett av undersökningens teman var osakligt bemötande som ungdomar upplevt inom motion och idrott.

Det sjätte temat är barns och ungdomars skärmtid och musiklyssnande. Därefter följer ett kapitel på webbanvändning och -vanor. I analysen behandlas också de innehåll som konsumeras och produceras. Som ett helt nytt tema har man bland annat frågat ungdomarna om vilka Youtubare de följer. I kapitel åtta granskas konsumtionen av och deltagandet i levande musik, som genomgår stora omvälvningar. I stora städer finns det gott om utbud, men där lever man också i en brytningstid då ungdomarnas konsumtionsvanor riktas till stora evenemang och de mindre kämpar för sin överlevnad. Homis och kollegornas forskningsartikel fördjupar sig också i detta ämne.

Musiken är också temat för det nionde kapitlet, där blicken riktas mot barn och unga som musikkonsument. Ämnet är nytt i fritidsundersökningen, och Janne Poikolainens forskningsartikel fördjupar sig i det. Det finns också kopplingar till ungdoms- och populärkultur i kapitel tio som behandlar ungdomarnas kroppskultur, som i den här undersökningen syftar på vanligheten hos örhängen, piercingar och tatueringar samt de betydelser som dessa ges. Enligt resultaten har tatueringssvaret som kom i gång långsamt i Finland fortsatt sin utbredning under 2010-talet, och ungdomarna ger dessa "bilder" rätt så personliga betydelser.

I slutet av statistikdelen återkommer man till fritidsundersökningens rötter och resultaten beträffande ungdomarnas organisationsengagemang. Tidsserien gör det möjligt att granska ämnet under hela 2000-talet, och trenddata för

en ännu längre period kan gestaltas med hjälp av riksomfattande enkäter om ungdomars hobbyer och tidsanvändning som genomfördes på 1950- och 1960-talen. Det sista temat är barns och ungdomars belåtenhet med livets olika delområden. Resultaten visar att i allmänhet är barn och ungdomar rätt så nöjda med sitt liv, sina sociala relationer, sin fritid och sin hälsa.

Undersökningen om barns och ungdomars fritid för 2020 är en mer omfattande och mångsidigare helhet än sina föregångare. I och med utvidgningen har undersökningen blivit ett ännu mer heltäckande verk som öppnar upp både kvantitativa och kvalitativa perspektiv på barns och ungdomars fritid. Undersökningen erbjuder därmed information om ungdomar för såväl förvaltningens och forskares som studerandes och vanliga medborgares bruk och kunskapsförståelse.

ABSTRACT

MIKKO SALASUO (ED.)

A CLOSE LOOK AT PARTICIPATION IN HOBBY ACTIVITIES. A STUDY OF CHILDREN'S AND YOUNG PEOPLE'S LEISURE ACTIVITIES IN 2020

The cross-cutting theme of the study of children's and young people's leisure activities in 2020 is participation in hobby activities. The subject is discussed in a comprehensive statistical section and in four articles. The statistical section focuses on children's and young people's participation in culture, arts and media activities. Physical activities have remained on the side lines this time, as this subject was discussed extensively in the 2018 survey. The research and background articles deal with the following subjects: the discussion of the social importance of hobbies that took place after the wars, children's music fandom, young people as an audience in the consumption of music and the ideals of doing things for fun in written memos.

The study is informed by and discusses the principles of the Youth Act (2016). Reflected in the background is the renewal of young people's hobby culture, which in this context means the planning and implementation of the 'Finnish model' for leisure activities that is taking place within the government. The study gives participation in hobbies a broad definition, which includes both self-motivated and guided activities.

The statistical section and research articles are based on 1,402 telephone interviews that were carried out in early 2020. In the interviews, children and young people aged 7–29 were asked about their hobbies and how they spend their leisure time. The views of the children's parents are also included in the study, as they were also asked questions about their children's leisure time and participation in hobbies. Data from previous studies of leisure activities make it possible to form time series for certain themes, which are used to examine longer-term changes in children's

and young people's participation in hobbies.

The common thread throughout the statistical section is formed of 12 themed subchapters. The analysis starts off with a broad theme, which deals with children's and young people's hobbies, the prevalence of hobbies and the sufficiency of leisure time. The second chapter deals with children's and young people's social contacts, the forms of these contacts and their regularity. It examines, among other things, the prevalence of contacts between young people and the methods used, and social media as a channel of communication.

In the third chapter, the picture that emerges of children's and young people's media use indicates that the rate of change has been astoundingly fast in recent years. There is also a flip side to this rapid rate of change. The fourth theme concerns arguments in families caused by gaming and the use of the internet, and the methods used by parents to regulate their children's use of digital media with technical tools. Chapter five deals with a subject that has been discussed a lot in the media, as the analysis deals with bullying, discrimination and inappropriate treatment experienced by children and young people in their leisure activities. This subject was also discussed extensively in the 2018 survey, as one of its themes was the inappropriate treatment of young people participating in physical activities and sports.

The sixth theme covers children's and young people's 'screen time' and listening to music. This is followed by a chapter on internet use and habits of use. Contents that are consumed and produced are also discussed in this chapter. The young people were also asked about completely new subjects, such as following YouTubers. Chapter 8 deals with consumption of and participation in

live music, which is undergoing a radical change. A lot of live music is on offer in large towns, but these places are also in the midst of radical change as the consumption habits of young people now focus on major events while smaller events struggle for survival. This topic is also discussed in a research article by Homi et al.

Music is also the theme of chapter nine, which focuses on children's and young people's music fandom. This is a new subject in the study of leisure activities and the subject is also discussed in a research article by Janne Poikolainen. Chapter ten also has links to youth and popular culture, as the chapter deals with young people's body culture, which in this study means earrings, piercings and tattoos and their popularity and the meanings attributed to them. The results show that the tattoo boom, which started slowly in Finland, continued to grow in the 2010s, and young people attach very personal meanings to 'images'.

At the end of the statistical section, we return to the roots of the study of leisure activities in a

discussion of results concerning young people's commitment to NGOs. A time series makes it possible to investigate the subject throughout the 2000s, and even longer-term trend data is discernible from national surveys on the hobbies and time use of young people in the 1950s and 1960s. The final theme is the satisfaction of children and young people with various areas of life. The results show that in general, children and young people are fairly satisfied with their lives, social relationships, leisure time and health.

The study of children's and young people's leisure activities in 2020 is broader and more diverse than the earlier studies. As a result, it is now an even more comprehensive complete study, which provides information on both quantitative and qualitative aspects of children's and young people's leisure time. Therefore, the study provides information on young people to administration, researchers and students as well as the general public for their use and to quench their thirst for knowledge.

HARRASTAMISEN ÄÄRELLÄ

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020 käsittelee 7–29-vuotiaiden harrastamista erilaisista näkökulmista. Tutkimuksen tilasto-osion teemana on nuorten kulttuurin, taiteen ja median harrastaminen. Tutkimus- ja tausta-artikkeleissa syvennyttään harrastamisen historiaan, musiikkifaniuteen, musiikin kuluttamiseen ja höntsäilyn ideaaleihin.

Vapaa-aikatutkimuksen keskeisenä aineistona on 1402 haastattelua, jotka tehtiin alkuvuodesta 2020. Aineiston keruu osui koronaviruksen leviämistä edeltävään aikaan, joten tutkimus ei käsittele lasten ja nuorten vapaa-aikaa poikkeusoloissa. Tutkimusta varten haastateltiin myös nuorimpien vastaajien vanhempia.

Tutkimuksessa lasten ja nuorten vapaa-aikaa käsitellään monipuolisesti. Tilasto-osiossa tarkastellaan vapaa-ajan määrän ja riittävyyden lisäksi esimerkiksi nuorten kokemuksia elämästä digitaalisessa mediassa, kiusaamisen ja epäasiallisen kohtelun kokemista harrastuksissa, musiikin kuuntelua, faniutta, tubettajien seuraamista, tatuointien yleisyyttä ja merkityksiä, vanhempien tapoja säännellä teknisesti lastensa kännykän käyttöä, järjestökiinnittäytymistä sekä tyytyväisyyttä elämän eri osa-alueisiin.

VALTION NUORISONEUVOSTO
NUORISOTUTKIMUSSEURA
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO
OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ